

VLAAMSE GENDERMONITOR 2016

AGENTSCHAP
BINNENLANDS
BESTUUR

AFDELING
GELIJKE KANSEN,
INTEGRATIE
EN INBURGERING

Vlaamse
overheid

STUDIEDIENST
VLAAMSE REGERING

VLAAMSE GENDERMONITOR 2016

AGENTSCHAP
BINNENLANDS
BESTUUR

AFDELING
GELIJKE KANSEN,
INTEGRATIE
EN INBURGERING

Vlaamse
overheid

STUDIEDIENST
VLAAMSE REGERING

COÖRDINATIE

Vlaamse overheid

AGENTSCHAP BINNENLANDS BESTUUR

Afdeling Gelijke Kansen, Integratie en Inburgering

Boudewijnlaan 30 bus 70

1000 BRUSSEL

België

02 553 58 46

SAMENSTELLING

Jo Noppe, Myriam Vanweddingen & Karolien Weekers

Studiedienst Vlaamse Regering

Departement Kanselarij & Bestuur

E-mail

gelijkekansen@vlaanderen.be

Website

www.gelijkekansen.be

integratiebeleid.vlaanderen.be

regionalestatistieken.vlaanderen.be

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Jeroen Windey

Administrateur-generaal

Agentschap Binnenlands Bestuur

DEPOTNUMMER

D/2017/3241/221

LAY-OUT

Perplex | Aalst

UITGAVE

Augustus 2017

Inhoud

VOORWOORD	6
INLEIDING	7
<hr/>	
1. DEMOGRAFIE	9
Samenvatting	9
<i>Bronnen</i>	10
1.1. Bevolking naar geslacht en leeftijd	10
1.2. Bevolking naar geslacht en huishoudpositie	13
<i>Voor meer informatie over de gebruikte bronnen</i>	16
<hr/>	
2. ONDERWIJS EN VORMING	17
Samenvatting	17
<i>Bronnen</i>	18
2.1. Schoolbevolking secundair onderwijs naar onderwijsvorm	18
2.2. Schoolbevolking secundair onderwijs naar studierichting	21
2.3. Leesvaardigheid en wiskundige geletterdheid van 15-jarigen	22
2.4. Problematische afwezigheden in het secundair onderwijs	25
2.5. Schoolse vertraging	26
2.6. Ongekwalificeerde uitstroom	28
2.7. Schoolbevolking hoger onderwijs naar type	30
2.8. Schoolbevolking hoger onderwijs naar studiegebied	31
2.9. Studierendement hoger onderwijs	32
2.10. Welbevinden op school	34
2.11. Onderwijspersoneel	34
2.12. Onderwijsniveau	36
2.13. Leesvaardigheid en wiskundige geletterdheid van de bevolking	38
2.14. Levenslang leren	39
<i>Voor meer informatie over gebruikte bronnen</i>	41
<hr/>	
3. BETAALDE EN ONBETAALDE ARBEID	42
Samenvatting	42
<i>Bronnen</i>	44
3.1. Bevolking naar socio-economische positie	45
3.2. Activiteitsgraad	47
3.3. Werkzaamheidsgraad	50
3.4. Werkloosheidsgraad	56
3.5. Horizontale segregatie	59
3.6. Verticale segregatie	61
3.7. Arbeidsstatuut	64
3.8. Tijdelijke arbeid	66
3.9. Tijd gespenseerd aan betaalde en onbetaalde arbeid	67

3.10. Deeltijdse arbeid	68
3.11. Loopbaanonderbreking en tijdskrediet	71
3.12. Informele zorg	74
3.13. Werkbaarheid	75
3.14. Uittredeleeftijd	76
<i>Voor meer informatie over de gebruikte bronnen</i>	77

---

4. INKOMEN EN ARMOEDE	78
Samenvatting	78
<i>Bronnen</i>	79
4.1. Loonkloof	79
4.2. Economische zelfstandigheid	82
4.3. Sociale uitkeringen	84
4.4. Armoede en sociale uitsluiting	86
<i>Voor meer informatie over de gebruikte bronnen</i>	91

---

5. GEZONDHEID	92
Samenvatting	92
<i>Bronnen</i>	94
5.1. Levensverwachting en beperkingsvrije levensverwachting	94
5.2. Doodsoorzaken en verloren potentiële levensjaren	97
5.3. Subjectieve gezondheid	99
5.4. Langdurige aandoeningen en hinder in dagelijkse activiteiten	102
5.5. Geestelijke gezondheid	104
5.6. Seksuele gezondheid	109
5.7. Risicomidend gedrag	112
5.8. Risicogedrag	115
5.9. Toegang tot de gezondheidszorg	121
<i>Voor meer informatie over de gebruikte bronnen</i>	124

---

6. BESLUITVORMING	125
Samenvatting	125
<i>Bronnen</i>	126
6.1. Participatie in politieke besluitvorming	126
6.2. Participatie in economische besluitvorming	131
6.3. Participatie in besluitvorming in verenigingen	132
<i>Voor meer informatie over de gebruikte bronnen</i>	134

---

7. SOCIALE PARTICIPATIE	135
Samenvatting	135
<i>Bronnen</i>	136
7.1. Participatie in het verenigingsleven	136
7.2. Cultuurparticipatie	137
7.3. Sociale contacten	138
7.4. Digitale participatie	141
<i>Voor meer informatie over de gebruikte bronnen</i>	143

---

8. ATTITUDES EN GEDRAG	144
Samenvatting	144
<i>Bronnen</i>	146
8.1. Houding tegenover de rollen van mannen en vrouwen	146
8.2. Beeldvorming in de media over mannen en vrouwen	149
8.3. Discriminatie op basis van geslacht	152
8.4. Psychologisch, fysiek en seksueel geweld	154
<i>Voor meer informatie over gebruikte bronnen</i>	160

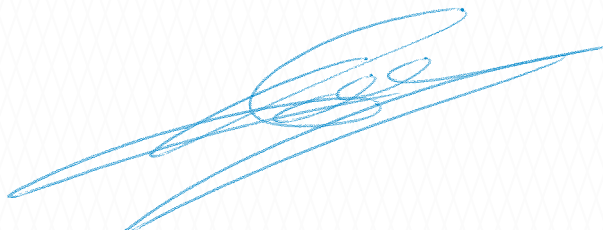
Voorwoord

Als minister van Gelijke Kansen streef ik met mijn collega's uit de Vlaamse Regering naar een Vlaanderen waar mannen en vrouwen gelijkwaardig deelnemen aan de samenleving. Is dat doel in zicht? En hoe evolueert de (on)gelijkheid van mannen en vrouwen in onze samenleving? Deze gendermonitor geeft ons een beeld van de bestaande verschillen, gelijkenissen en evoluties in de maatschappelijke positie van mannen en vrouwen. De balans is positief. De kloof wordt op heel wat vlakken kleiner, soms zelfs weggewerkt.

Volgende thema's komen aan bod: onderwijs en opvoeding, betaalde en onbetaalde arbeid, inkomen en armoede, gezondheid, besluitvorming, sociale participatie, maar ook attitudes en gedrag. Waar mogelijk en relevant houdt de gendermonitor rekening met factoren als opleidingsniveau, leeftijd, herkomst en huishoudtype.

Hoe doen onze meisjes en jongens het in het onderwijs? Vinden we ze in alle richtingen en onderwijsvormen van het secundair onderwijs evenwichtig terug? Hoe evolueert het aandeel werkende vrouwen en het aandeel werkende mannen op de arbeidsmarkt? Wat met de tijd die ze besteden aan het huishouden en aan de opvoeding van kinderen? En wat is hun attitude tegenover een gelijke taakverdeling in het huishouden en bij de opvoeding van kinderen?

Antwoorden op al die vragen zijn terug te vinden in deze gendermonitor.

Liesbeth HOMANS

*Viceminister-president van de Vlaamse Regering
Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen,
Gelijke Kansen en Armoedebestrijding*

Inleiding

Dit is de eerste editie van de Vlaamse Gendermonitor in zijn vernieuwde vorm. Het opzet van de Vlaamse Gendermonitor is tegenover de voorgaande versies niet veranderd. De monitor wordt opgemaakt ter ondersteuning van het Vlaamse gelijkekansenbeleid. Bedoeling is om de maatschappelijke positie en participatie van mannen en vrouwen op een bevattelijke en overzichtelijke manier in kaart te brengen en de evolutie ervan op te volgen.

De uitwerking van de monitor onderging wel een aantal wijzigingen. Terwijl de vorige 2 edities van deze monitor in handen waren van het beleidsrelevant Steunpunt Gelijkekansenbeleid, werd deze nieuwe editie opgemaakt door de diensten van de Vlaamse overheid zelf. De coördinatie van de opmaak van deze nieuwe editie werd opgenomen door het team Gelijke Kansen van het Agentschap voor Binnenlands Bestuur. De invulling en redactie van de monitor werd verzorgd door de Studiedienst van de Vlaamse Regering van het Departement Kanselarij en Bestuur.

Bij de keuze van de indicatoren werd verder gewerkt op de indicatorenset uit de eerdere edities uitgegeven door het Steunpunt Gelijkekansenbeleid. Die set werd aangevuld met een aantal nieuwe relevante cijferreeksen en voorgelegd aan een expertengroep bestaande uit vertegenwoordigers uit de administratie, het bevoegde kabinet, academici en de relevante middenveldorganisaties. Deze monitor bevat indicatoren over de positie van mannen en vrouwen op vlak van demografie, onderwijs en vorming, betaalde en onbetaalde arbeid, inkomen en armoede, gezondheid, besluitvorming, sociale participatie en attitudes en gedrag. Het gaat om domeinen die grotendeels aansluiten bij de domeinen die in dit verband ook gebruikt worden door het European Institute for Gender Equality.

In deze monitor wordt niet alleen de huidige situatie van mannen en vrouwen geschetst op basis van de meest recente beschikbare data, maar ook ingezoomd op de evolutie van 2005 tot nu. Daarnaast wordt waar mogelijk de situatie van de Vlaamse mannen en vrouwen vergeleken met de situatie van mannen en vrouwen in de 28 landen van de Europese Unie.

De Vlaamse Gendermonitor is een omgevingsmonitor. Dat betekent dat niet de maatregelen van het gelijke kansenbeleid zelf in beeld worden gebracht, maar wel de bestaande verschillen in de maatschappelijke positie van mannen en vrouwen waaraan dat beleid iets wil veranderen. In deze monitor wordt enkel gekeken naar de situatie van mannen en vrouwen. Waar relevant en mogelijk wordt daarbij wel gekeken naar verschillen tussen groepen mannen en vrouwen opgesplitst naar onder meer leeftijd, opleidingsniveau, huishoudtype en herkomst. De specifieke positie van personen wiens genderidentiteit (hoe ze zich voelen) niet overeen stemt met hun geboortegeslacht valt buiten de scope van deze monitor. Dat hangt samen met het feit dat over deze groep momenteel nog niet op een systematische en recurrente manier gegevens worden verzameld, hetgeen noodzakelijk is voor een adequate monitoring. Meer specifiek onderzoek en de ontwikkeling van bruikbare cijferreeksen zijn nodig om de opvolging van de maatschappelijke positie en participatie van deze groep in de toekomst mogelijk te maken.

Een belangrijk deel van de indicatoren in de Vlaamse Gendermonitor zijn gebaseerd op gegevens uit administratieve databanken. Het gaat onder meer om bevolkingsgegevens van de Algemene Directie Statistiek van de FOD Economie, de gegevens van het Departement Onderwijs & Vorming over leerlingenaantallen en onderwijsprestaties, gegevens over de arbeidsmarkt gebaseerd op de Vlaamse Arbeidsrekening van het Steunpunt Werk/Departement Werk en Sociale Economie, gegevens over de samenstelling van raden van bestuur van bedrijven op basis van de Kruispuntbank Ondernemingen, gegevens over discriminatiemeldingen bij het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen en gegevens over veroordelingen van de Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid van de FOD Justitie.

Daarnaast zijn heel wat indicatoren gebaseerd op de resultaten van enquêtes. Het gaat onder meer om de 'Enquête naar de Arbeidskrachten' (EAK) en de 'European Union Statistics on Income and Living Conditions' (EU-SILC) die in België worden uitgevoerd door de Algemene Directie Statistiek van de FOD Economie, de 'Survey Sociaal-Culturele Verschuivingen in Vlaanderen' (SCV-survey) van de Studiedienst van de Vlaamse Regering, de 'Werkbaarheidsmonitor' van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen – Stichting Innovatie & Arbeid en de 'Gezondheidsenquête' van het Wetenschappelijk Instituut voor Volksgezondheid. Hierbij dient opgemerkt te worden dat deze surveyresultaten onderhevig zijn aan de gebruikelijke statistische foutenmarge. Deze foutenmarge is groter naarmate de steekproef waarop de cijfers berekend worden, kleiner is. In deze monitor wordt in de tekst bij de bespreking van surveyresultaten enkel ingegaan op de resultaten en verschillen die statistisch significant zijn.

Elk hoofdstuk van deze monitor wordt voorafgegaan met een korte bespreking van de belangrijkste indicatoren. Bij het begin van elk hoofdstuk wordt ook aangegeven welke bronnen gebruikt worden. Wie over deze bronnen meer informatie wil, kan gebruik maken van de weblinks achteraan elk hoofdstuk.

1

SAMENVATTING

Demografie

INDICATOR	IN	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL	EVOLUTIE
					VERSCHIL VOORBIJ 10 JAAR
Aandeel in de totale bevolking	%	49	51	V > M	≈
Aandeel in de bevolking 75+	%	40	60	V > M	↘
Gemiddelde leeftijd	Jaren	40,8	42,9	V > M	↘
Aandeel bij de alleenwonenden	%	47	53	V > M	↘
Aandeel bij de alleenstaande ouders	%	20	80	V > M	↘

Begin 2016 woonden er in het Vlaamse Gewest 3,20 miljoen mannen en 3,28 miljoen vrouwen. Het aandeel vrouwen in de totale bevolking (51%) ligt zo iets hoger dan het aandeel mannen (49%). Maar de vrouwen zijn niet in alle leeftijdsgroepen in de meerderheid. Bij de leeftijdsgroepen tot 60 jaar zijn er meer mannen dan vrouwen. Vanaf 65 jaar zijn er meer vrouwen dan mannen. Het overwicht van vrouwen neemt in de oudste leeftijdsgroepen sterk toe. Bij de 75-plussers ligt het aandeel vrouwen op 60%. Hierdoor verschilt ook het profiel van de mannelijke en vrouwelijke bevolking. Het aandeel van de oudste leeftijdsgroepen is bij de vrouwen groter dan bij de mannen.

Dat vrouwen in de meerderheid zijn in de oudere leeftijdsgroepen heeft tot gevolg dat de gemiddelde leeftijd bij de vrouwen hoger ligt. De vrouwen in het Vlaamse Gewest waren begin 2016 gemiddeld 42,9 jaar oud, de mannen 40,8 jaar. Het verschil tussen de gemiddelde leeftijd van mannen en vrouwen nam tussen 2005 en 2016 af aangezien de gemiddelde leeftijd van de mannen in die periode iets sterker is gestegen dan die van de vrouwen.

Naar huishoudsamenstelling zijn de opvallendste verschillen te vinden bij de alleenwonenden en de alleenstaande ouders. In beide groepen zijn de vrouwen in de meerderheid. Bij de alleenstaande ouders is het verschil tussen het aandeel mannen en vrouwen het grootst: 4 op de 5 alleenstaande ouders zijn vrouwen. In de periode 2005-2016 is het overwicht van de vrouwen bij de alleenwonenden en de alleenstaande ouders wel afgenomen.

1

Demografie

BRONNEN

Om het demografisch profiel van mannen en vrouwen te schetsen, wordt gebruik gemaakt van de officiële bevolkingscijfers van de *Algemene Directie Statistiek (ADS) van de Federale Overheidsdienst (FOD) Economie*. Deze cijfers zijn gebaseerd op de gegevens van het Rijksregister van de natuurlijke personen. De bevolkingscijfers betreffen zowel Belgen als vreemdelingen met een verblijfsvergunning van minstens 3 maanden, ingeschreven in het bevolkings- of vreemdelingenregister van hun gemeente. Asielzoekers (ingeschreven in het wachtregister) worden sinds 1995 niet meer meegeteld in de officiële Belgische bevolkingscijfers. Pas van zodra zij erkend worden als vluchteling of het statuut van subsidiair beschermde ontvangen, worden zij overgeschreven naar een regulier bevolkingsregister en worden zij meegerekend in de bevolkingscijfers. Ook personen zonder wettige verblijfsdocumenten zijn niet opgenomen in de officiële bevolkingscijfers.

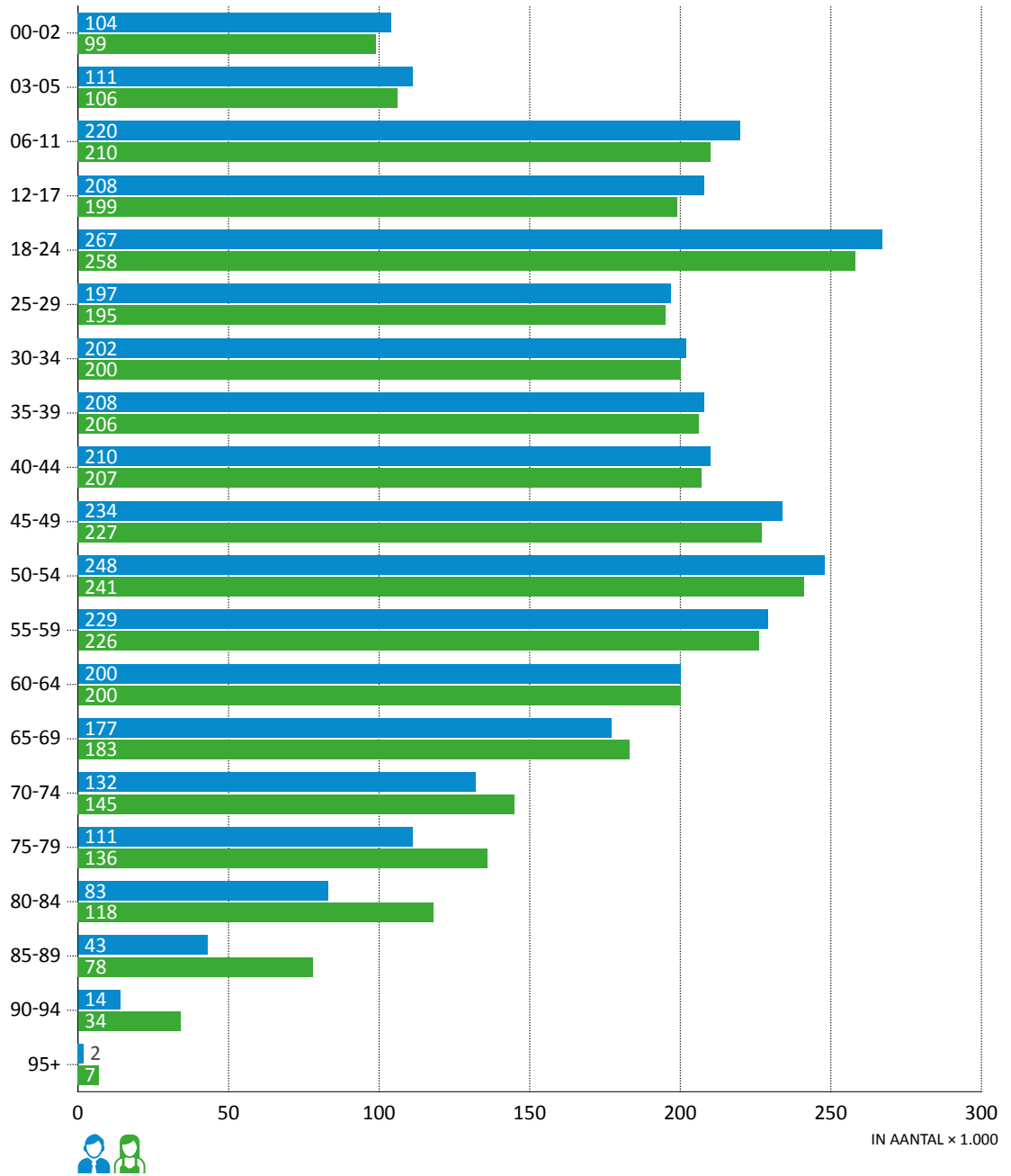
Wat geslacht betreft, bevat het Rijksregister enkel informatie over het officieel geregistreerde geboortegeslacht. Bij een aantal personen stemt hun genderidentiteit (hoe ze zich voelen) niet overeen met hun geboortegeslacht. Het is niet eenvoudig om in te schatten om hoeveel personen het gaat. Sinds begin jaren 1990 lieten bijna 500 inwoners van het Vlaamse Gewest hun geslacht officieel wijzigen in het Rijksregister. Het gaat hierbij enkel over personen die een medische transitie hebben ondergaan en dat ook juridisch hebben laten registreren.

Inzake huishoudsamenstelling dient opgemerkt te worden dat het Rijksregister een beeld geeft van de wettelijke situatie. Om tal van redenen kan de officiële verblijfplaats van een persoon verschillen van zijn of haar werkelijke woonsituatie.

1.1. Bevolking naar geslacht en leeftijd

Begin 2016 woonden er in het Vlaamse Gewest 3,20 miljoen mannen en 3,28 miljoen vrouwen. Het aandeel vrouwen in de totale bevolking (51%) ligt zo iets hoger dan het aandeel mannen (49%). Maar de vrouwen zijn niet in alle leeftijdsgroepen in de meerderheid. Bij de leeftijdsgroepen tot 60 jaar zijn er meer mannen dan vrouwen. Vanaf 65 jaar zijn er meer vrouwen dan mannen. Het overwicht van vrouwen neemt in de oudste leeftijdsgroepen sterk toe. Bij de 75-plussers ligt het aandeel vrouwen op 60%, het aandeel mannen op 40%.

Figuur 1.1.a: Aantal mannen en vrouwen per leeftijdsgroep, Vlaams Gewest, 2016, in aantal x 1.000

Bron: ADS, bewerking SVR.

Dat er bij de oudere leeftijdsgroepen meer vrouwen zijn dan mannen, zorgt ook voor een verschil in profiel tussen de mannelijke en de vrouwelijke bevolking. Het aandeel van de oudste leeftijdsgroepen is bij de vrouwen groter dan bij de mannen. Bij de vrouwen is 22% 65 jaar of ouder. Bij de mannen gaat het om 18%. Als gekeken wordt naar de 75-plussers gaat het bij de vrouwen om 11% en bij de mannen om 8%.

Figuur 1.1.b: Bevolking naar geslacht en leeftijd, Vlaams Gewest, 2005, 2010 en 2016, in aantal personen en in % van de bevolking per geslacht

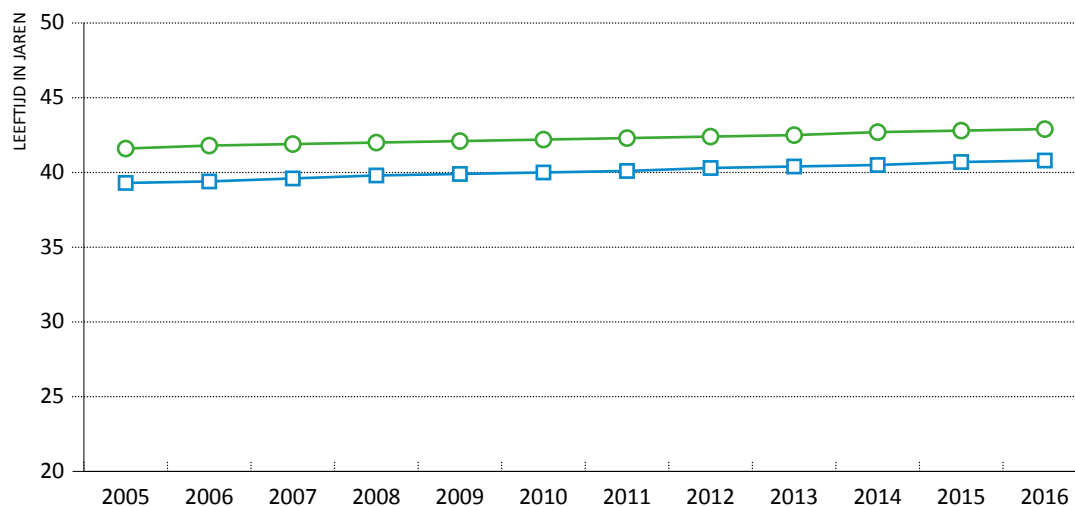
	2005		2010		2016	
	AANTAL	%	AANTAL	%	AANTAL	%
Mannen 						
• 0-17	616.360	20,7	626.364	20,3	643.087	20,1
• 18-24	255.687	8,6	261.368	8,5	267.149	8,3
• 25-34	388.215	13,0	389.938	12,6	399.109	12,5
• 35-44	475.485	16,0	446.002	14,5	418.183	13,1
• 45-54	440.295	14,8	478.830	15,5	481.532	15,0
• 55-64	343.860	11,5	389.624	12,6	428.558	13,4
• 65-74	278.020	9,3	273.143	8,9	309.294	9,7
• 75+	181.903	6,1	220.065	7,1	253.925	7,9
Totaal	2.979.825	100,0	3.085.334	100,0	3.200.837	100,0
Vrouwen 						
• 0-17	589.314	19,2	599.062	18,9	613.844	18,7
• 18-24	247.567	8,1	254.089	8,0	258.221	7,9
• 25-34	380.011	12,4	383.996	12,1	395.726	12,1
• 35-44	461.361	15,1	434.426	13,7	412.971	12,6
• 45-54	427.679	14,0	466.705	14,7	468.240	14,3
• 55-64	343.447	11,2	386.534	12,2	425.518	13,0
• 65-74	315.362	10,3	299.956	9,5	328.385	10,0
• 75+	298.595	9,7	341.881	10,8	374.062	11,4
Totaal	3.063.336	100,0	3.166.649	100,0	3.276.967	100,0

Bron: ADS, bewerking SVR.

Tussen 2005 en 2016 is het aantal inwoners in het Vlaamse Gewest met 7,2% toegenomen. Die toename ligt iets hoger bij de mannen (+7,4%) dan bij de vrouwen (+7,0%). De groei van de bevolking tussen 2005 en 2016 is terug te vinden bij nagenoeg alle leeftijdsgroepen bij zowel mannen als vrouwen. Enkel bij de 35- tot 44-jarigen is er bij beide geslachten sprake van een beperkte afname. De groei is veruit het grootst bij de 75-plussers en ligt bij de mannelijke 75-plussers nog hoger dan bij de vrouwelijke (respectievelijk +40% en +25%). Daardoor is het aandeel mannen in het totaal aantal 75-plussers gestegen van 38% in 2005 naar 40% in 2016.

Dat vrouwen in de meerderheid zijn in de oudere leeftijdsgroepen heeft tot gevolg dat de gemiddelde leeftijd bij de vrouwen hoger ligt dan bij de mannen. De vrouwen in het Vlaamse Gewest waren begin 2016 gemiddeld 42,9 jaar oud, de mannen 40,8 jaar. De gemiddelde leeftijd is bij zowel mannen als vrouwen tussen 2005 en 2016 gestaag gestegen, maar nog iets meer bij de mannen dan bij de vrouwen. Daardoor is het verschil tussen vrouwen en mannen gedaald van 2,4 jaar in 2005 naar 2,1 jaar in 2016.

Figuur 1.1.c: Gemiddelde leeftijd naar geslacht, Vlaams Gewest, 2005-2016, in jaren

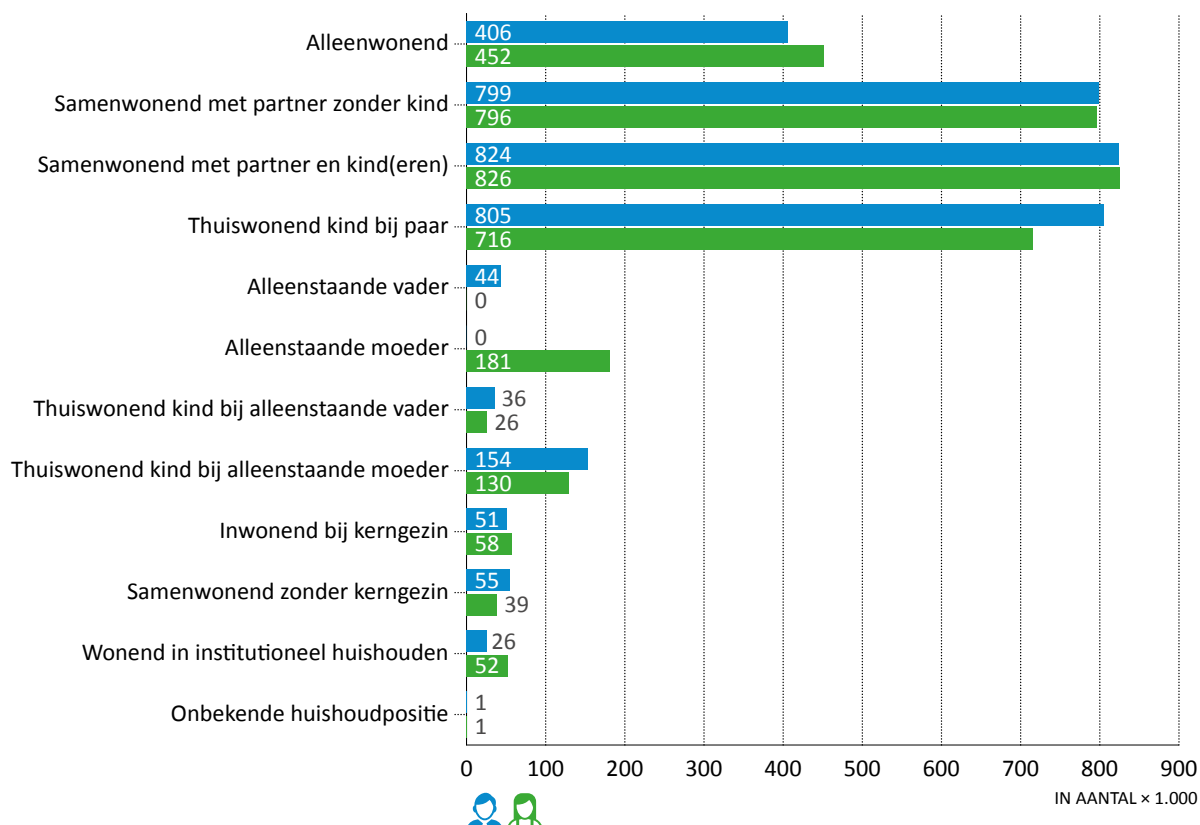
Mannen	—□—	39,3	39,4	39,6	39,8	39,9	40,0	40,1	40,3	40,4	40,5	40,7	40,8
Vrouwen	—○—	41,6	41,8	41,9	42,0	42,1	42,2	42,3	42,4	42,5	42,7	42,8	42,9

Bron: ADS, bewerking SVR.

1.2. Bevolking naar geslacht en huishoudpositie

Naar huishoudsamenstelling zijn er een aantal opvallende verschillen tussen mannen en vrouwen. Het aantal alleenwonende vrouwen lag begin 2016 duidelijk hoger dan het aantal alleenwonende mannen: 53% van de alleenwonenden zijn vrouwen, 47% zijn mannen. Bij het aantal samenwonenden met een partner (al dan niet met kinderen) blijven de verschillen beperkt. Het aantal kinderen dat bij een paar inwoont, ligt bij de mannen duidelijk hoger dan bij de vrouwen. Bij kinderen wordt in deze cijfers geen rekening gehouden met de leeftijd: het gaat dus zowel om minderjarige als om meerderjarige kinderen. Er zijn daarnaast 4 keer meer alleenstaande moeders dan alleenstaande vaders – 80% van de alleenstaande ouders zijn vrouwen – en daarmee samenhangend ook heel wat meer kinderen die bij een alleenstaande moeder wonen dan bij een alleenstaande vader. Hierbij dient opgemerkt te worden dat deze cijfers gebaseerd zijn op de officieel in het Rijksregister ingeschreven verblijfplaats van de kinderen. Kinderen die deeltijds bij hun moeder en deeltijds bij hun vader wonen, hebben slechts 1 officieel adres. Ten slotte wonen er dubbel zo veel vrouwen als mannen in een institutioneel huishouden (rust- en verzorgingstehuis, klooster, gevangenis...).

Figuur 1.2.a: Aantal mannen en vrouwen naar huishoudpositie, Vlaams Gewest, 2016, in aantal × 1.000

Bron: ADS, bewerking SVR.

De verschillen in huishoudposities tussen mannen en vrouwen hebben ook invloed op het profiel van de bevolking per geslacht. Het aandeel alleenwonenden ligt bij de vrouwen (14%) iets hoger dan bij de mannen (13%). Ruim een kwart van de mannen leeft als kind in bij een paar (26%). Bij de vrouwen gaat het om 22%. Grote verschillen zijn er ook bij de alleenstaande ouders: 6% van de vrouwen zijn alleenstaande moeders. Bij de mannen gaat het om 1%. Ook bij de kinderen bij alleenstaande ouders is het verschil opvallend: 5% van de mannen en 4% van de vrouwen leeft bij een alleenstaande moeder tegenover 1% van de mannen en vrouwen bij een alleenstaande vader. Tot slot leeft 2% van de vrouwen in een institutioneel huishouden. Bij de mannen ligt dat aandeel op 1%.

Het is wel zo dat bij de huishoudposities waar het aantal mannen duidelijk lager ligt dan het aantal vrouwen (alleenwonenden, alleenstaande ouders en personen in een institutioneel huishouden) tussen 2005 en 2016 het aantal mannen relatief gezien sterker is toegenomen dan het aantal vrouwen. Daardoor zijn de verschillen in huishoudpositie tussen mannen en vrouwen in deze periode iets afgenomen.

Figuur 1.2.b: Bevolking naar geslacht en huishoudpositie, Vlaams Gewest, 2005, 2010 en 2016, in aantal personen en in % van de bevolking per geslacht

	2005		2010		2016	
	AANTAL	%	AANTAL	%	AANTAL	%
Mannen 						
• Alleenwonend	332.239	11,1	369.592	12,0	405.644	12,7
• Samenwonend met partner zonder kind	722.978	24,3	766.092	24,8	799.066	25,0
• Samenwonend met partner en kind(eren)	823.019	27,6	819.922	26,6	823.503	25,7
• Thuiswonend kind bij paar	796.972	26,7	795.483	25,8	804.699	25,1
• Alleenstaande vader	36.386	1,2	41.518	1,3	44.436	1,4
• Thuiswonend kind bij alleenstaande vader	30.099	1,0	34.471	1,1	36.449	1,1
• Thuiswonend kind bij alleenstaande moeder	136.960	4,6	144.571	4,7	153.538	4,8
• Inwonend bij kerngezin	41.725	1,4	45.987	1,5	51.469	1,6
• Samenwonend zonder kerngezin	36.307	1,2	42.660	1,4	54.519	1,7
• Wonend in institutioneel huishouden	21.622	0,7	23.796	0,8	26.471	0,8
• Onbekende huishoudpositie	1.518	0,1	1.242	0,0	1.043	0,0
<i>Totaal</i>	<i>2.979.825</i>	<i>100,0</i>	<i>3.085.334</i>	<i>100,0</i>	<i>3.200.837</i>	<i>100,0</i>
Vrouwen 						
• Alleenwonend	394.480	12,9	425.793	13,4	451.724	13,8
• Samenwonend met partner zonder kind	722.396	23,6	764.482	24,1	796.190	24,3
• Samenwonend met partner en kind(eren)	823.343	26,9	821.346	25,9	826.301	25,2
• Thuiswonend kind bij paar	693.146	22,6	697.545	22,0	716.015	21,8
• Alleenstaande moeder	161.174	5,3	170.655	5,4	181.361	5,5
• Thuiswonend kind bij alleenstaande vader	21.339	0,7	24.974	0,8	26.465	0,8
• Thuiswonend kind bij alleenstaande moeder	111.661	3,6	120.310	3,8	129.687	4,0
• Inwonend bij kerngezin	49.780	1,6	54.063	1,7	57.536	1,8
• Samenwonend zonder kerngezin	33.616	1,1	34.912	1,1	38.806	1,2
• Wonend in institutioneel huishouden	50.941	1,7	51.266	1,6	51.820	1,6
• Onbekende huishoudpositie	1.460	0,0	1.303	0,0	1.062	0,0
<i>Totaal</i>	<i>3.063.336</i>	<i>100,0</i>	<i>3.166.649</i>	<i>100,0</i>	<i>3.276.967</i>	<i>100,0</i>

Bron: ADS, bewerking SVR.

VOOR MEER INFORMATIE OVER DE GEBRUIKTE BRONNEN

- Rijksregister: <http://www.ibz.rrn.fgov.be/nl/rijksregister>
- Algemene Directie Statistiek (ADS) van de FOD Economie: <http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/cijfers>

Onderwijs en vorming

INDICATOR	IN	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL	EVOLUTIE
					VERSCHIL VOORBIJE 10 JAAR
Aandeel in gewoon secundair	%	51	49	M > V	≈
Aandeel in buitengewoon secundair	%	65	35	M > V	↗
Ongekwalficeerde uitstroom	%	9	5	M > V	≈
Aandeel in hogeschoolstudenten	%	43	57	V > M	↗
Aandeel in universiteitsstudenten	%	48	52	V > M	↘
Hooggeschoolden (25-64)	%	34	42	V > M	↗
Deelname levenslang leren (25-64)	%	7	8	≈	≈

In het schooljaar 2015-2016 volgden ruim 438.000 leerlingen les in het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs. Zowel in het gewoon als in het buitengewoon voltijds secundair onderwijs zijn jongens in de meerderheid, al is het overwicht in het buitengewoon onderwijs (65% tegenover 35%) duidelijk groter dan in het gewoon onderwijs (51% tegenover 49%). In het buitengewoon secundair onderwijs is het overwicht van de jongens in het afgelopen decennium nog iets toegenomen.

Opgedeeld naar onderwijsvorm blijken er ook in het gewoon secundair onderwijs meer opvallende verschillen. In het algemeen secundair onderwijs (ASO) en in het kunstsecundair onderwijs (KSO) zijn de vrouwelijke leerlingen in de meerderheid met een aandeel van respectievelijk 56% en 65%. In het technisch secundair onderwijs (TSO) en in het beroepssecundair onderwijs (BSO) hebben jongens een overwicht met een aandeel van respectievelijk 57% en 55%. Deze opdeling tussen jongens en meisjes komt nog meer naar voor als er gekeken wordt naar de gevolgde studierichtingen.

De ongekwalficeerde uitstroom uit het secundair onderwijs ligt bij vrouwen lager dan bij mannen. Dit blijkt zowel uit de EAK-gegevens als uit de administratieve cijfers van het Departement Onderwijs en Vorming (O&V). Beide datasets vertonen in de voorbije 10 jaar een overwegend dalende trend en dit zowel voor mannen als voor vrouwen.

Zowel aan de hogescholen als aan de universiteiten zijn vrouwen in de meerderheid. In het academiejaar 2015-2016 zijn 57% van de hogeschoolstudenten vrouwen. Aan de universiteiten gaat het om 52% van de studenten. Na de inkanteling van de academisch gerichte opleidingen van de hogescholen in de universiteiten in het academiejaar 2013-2014 is het al bestaande overwicht van vrouwen in de hogescholen nog toegenomen. In de universiteiten is het overwicht van vrouwen in dezelfde periode afgenomen. Net zoals in het secundair onderwijs zijn ook in het hoger onderwijs heel wat studierichtingen opvallend mannelijk of vrouwelijk gekleurd. Het afgelopen decennium is er op dit vlak weinig veranderd.

Volgens de EAK-gegevens van 2016 is 42% van de vrouwelijke 25-64-jarigen hooggeschoold tegenover 34% bij de mannen. In de jongere leeftijdscategorieën is de vroeger bestaande opleidingsachterstand van de vrouwen helemaal omgebogen in een voordeel. Bij de 25-34-jarigen zijn er een pak meer vrouwen hooggeschoold dan mannen (respectievelijk 54% en 39%). Ook bij de 35-44-jarigen en 45-54-jarigen is dat, zij het in mindere mate, het geval. Enkel bij de bevolking van 55 tot 64 jaar zijn vrouwen nog iets lager geschoold dan mannen.

De participatie van mannen en vrouwen aan levenslang leren ten slotte ligt niet ver uit elkaar. Ook naar leeftijd en opleidingsniveau zijn er weinig verschillen tussen beide geslachten.

Onderwijs en vorming

BRONNEN

De gegevens over onderwijs en vorming zijn afkomstig uit verschillende bronnen. De informatie over personeel, opleidingsdeelname, afwezigheden, schoolse vertraging, ongekwalificeerde uitstroom en studierendement is gebaseerd op administratieve gegevens van het *Departement Onderwijs en Vorming (O&V) van de Vlaamse overheid*. Bij de schoolbevolking van het secundair onderwijs gaat het om geverifieerde leerlingenaantallen op de 1ste schooldag van februari. De gegevens over huisonderwijs zijn gebaseerd op cijfers van het *Agentschap voor Onderwijsdiensten (AgODI)*. Voor de gegevens over het aantal kandidaten bij de examencommissie werd gebruik gemaakt van de gegevens het *Agentschap voor Kwaliteitszorg in Onderwijs en Vorming (AKOV)*.

De inschrijvingen in het hoger onderwijs omvatten alle actieve inschrijvingen met een diploma-contract op 30 september. Een student kan daardoor meerdere inschrijvingen hebben in het hoger onderwijs. De gegevens betreffende het personeel aan de Vlaamse universiteiten (telling 1 februari) komen van de *Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR)*.

Daarnaast wordt hier ook beroep gedaan op surveydata. Het gaat vooreerst om de gegevens van de *Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK)* van de Algemene Directie Statistiek (ADS) van de Federale Overheidsdienst (FOD) Economie en bij uitbreiding de *Labour Force Survey (LFS)* van Eurostat. Op basis van deze bron wordt de deelname aan permanente vorming bij de bevolking opgevolgd. De EAK en LFS bieden ook informatie over het onderwijsniveau van de bevolking en de ongekwalificeerde uitstroom en dit zowel op Vlaams als Europees vergelijkend niveau.

De gegevens over welbevinden op school zijn gebaseerd op de *monitor van het Jeugdonderzoekplatform (JOP-monitor)*. Het gaat om een grote en representatieve steekproef van kinderen en jongeren die wonen in het Vlaamse Gewest waarbij op regelmatige basis informatie wordt verzameld over hun leefwereld, levensomstandigheden en activiteiten.

Gegevens over de leesvaardigheid en wiskundige geletterdheid van 15-jarigen worden gehaald uit de resultaten van het *Programme for International Student Assessment (PISA)* van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). PISA is een internationaal gestandaardiseerde beoordeling van de cognitieve vaardigheden van 15-jarigen.

Ten slotte wordt er om de leesvaardigheid van de bevolking op te volgen gebruik gemaakt van de resultaten van het *Programme for the International Assessment of Adult Competencies (PIAAC)* van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO).

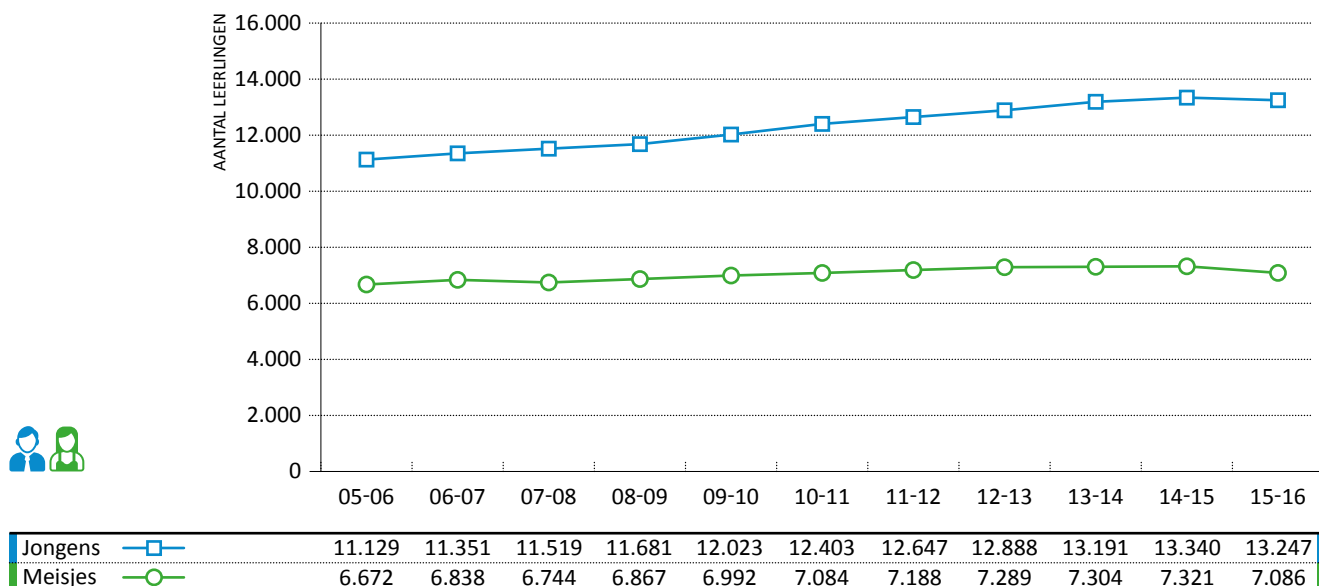
2.1. Schoolbevolking secundair onderwijs naar onderwijsvorm

Op basis van statistieken van het Departement Onderwijs en Vorming (O&V) kan de schoolbevolking in het secundair onderwijs in beeld gebracht worden. Er kan in het voltijds secundair onderwijs onderscheid gemaakt worden tussen het gewoon en buitengewoon onderwijs. Binnen het gewoon secundair onderwijs wordt vanaf de 2de graad verder onderscheid gemaakt tussen het algemeen secundair onderwijs (ASO), het technisch secundair onderwijs (TSO), het kunstsecundair onderwijs (KSO) en het beroepssecundair onderwijs (BSO). Daarnaast is er ook het deeltijds beroepssecundair onderwijs (DBSO).

In totaal volgen in het schooljaar 2015-2016 ruim 438.000 leerlingen les in het voltijds gewoon en buitengewoon secundair onderwijs. Zowel in het gewoon als in het buitengewoon secundair onderwijs zijn de jongens in de meerderheid. In het gewoon onderwijs zijn er 51% jongens tegenover 49% meisjes. In het buitengewoon onderwijs is het verschil een pak groter. Daar gaat het om 65%

jongens en 35% meisjes. Het aandeel jongens is in het gewoon secundair onderwijs tijdens het afgelopen decennium min of meer stabiel gebleven. In het buitengewoon secundair onderwijs is het overwicht van de jongens in dezelfde periode nog iets toegenomen.

Figuur 2.1.a: Schoolbevolking in het voltijds buitengewoon secundair onderwijs naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, schooljaar 2005-2006 tot 2015-2016, in aantal leerlingen

Bron: Departement O&V.

In het schooljaar 2015-2016 volgen 46% van de meisjes in de 2de en 3de graad van het voltijds gewoon secundair onderwijs de onderwijsvorm algemeen secundair onderwijs (ASO). Deze onderwijsvorm kent een lager aandeel bij de jongens (35%). Een ongeveer even grote groep jongens volgt technisch secundair onderwijs (TSO), meisjes doen dit beduidend minder (27%). Het aandeel leerlingen in het beroepssecundair onderwijs (BSO) ligt bij de jongens iets hoger dan bij de meisjes (respectievelijk 28% en 24%). Het kunstsecundair onderwijs (KSO) ten slotte is de kleinste richting met een aandeel van 3% bij de meisjes en 2% bij de jongens.

Figuur 2.1.b: Schoolbevolking in de 2de en 3de graad van het voltijds gewoon secundair onderwijs naar geslacht en onderwijsvorm, Vlaamse Gemeenschap, schooljaar 2005-2006, 2010-2011 en 2015-2016, in aantal leerlingen en in % van de leerlingen per geslacht

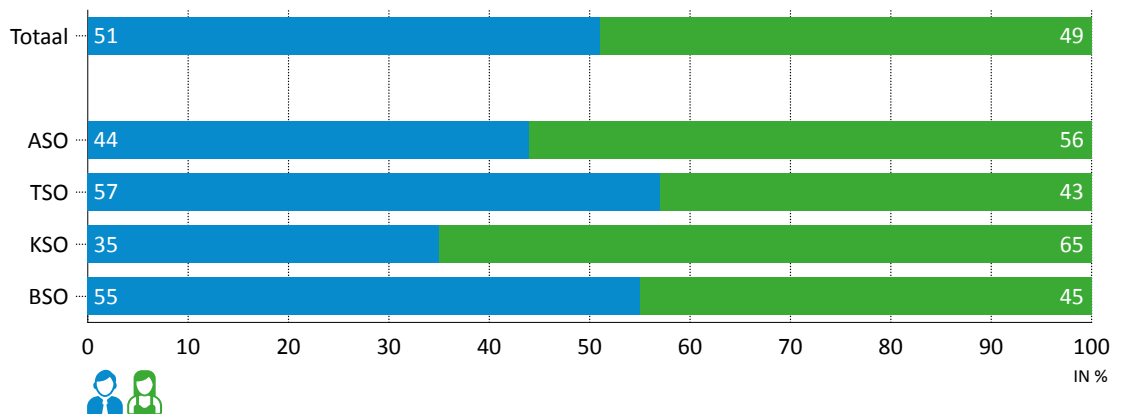
	2005-2006		2010-2011		2015-2016	
	AANTAL	%	AANTAL	%	AANTAL	%
Jongens 						
• ASO	52.148	35,3	51.955	35,6	50.346	35,1
• TSO	52.332	35,4	51.051	35,0	50.676	35,3
• KSO	2.057	1,4	2.167	1,5	2.119	1,5
• BSO	41.099	27,8	40.787	27,9	40.442	28,2
Totaal	147.636	100,0	145.960	100,0	143.583	100,0

	2005-2006		2010-2011		2015-2016	
	AANTAL	%	AANTAL	%	AANTAL	%
Meisjes 						
• ASO	64.117	44,2	62.843	44,6	64.069	46,1
• TSO	39.222	27,0	39.353	27,9	37.633	27,1
• KSO	3.637	2,5	4.076	2,9	3.887	2,8
• BSO	38.062	26,2	34.643	24,6	33.278	24,0
<i>Totaal</i>	<i>145.038</i>	<i>100,0</i>	<i>140.915</i>	<i>100,0</i>	<i>138.867</i>	<i>100,0</i>

Bron: Departement O&V.

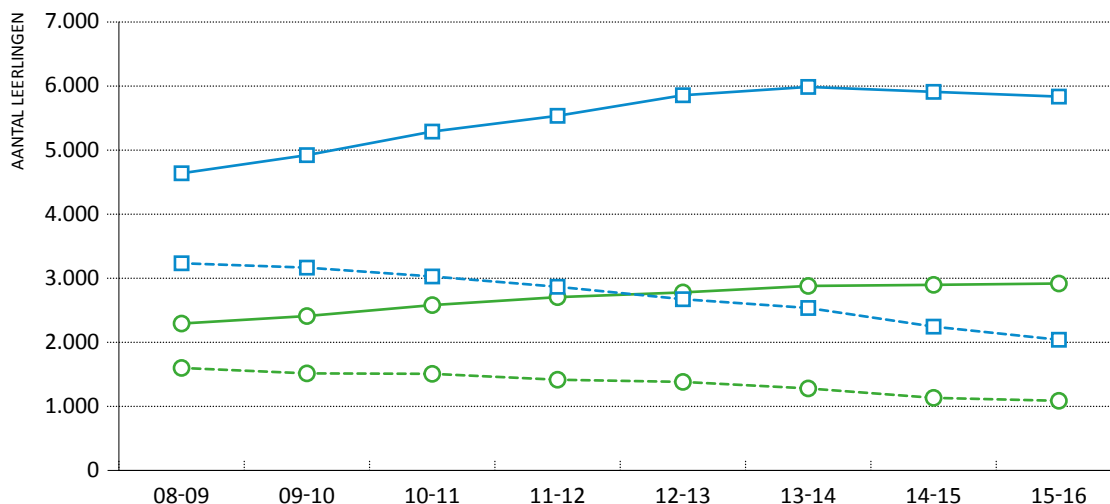
Als niet per geslacht maar per onderwijsvorm wordt gekeken, blijken in het algemeen secundair onderwijs (ASO) en in het kunstsecundair onderwijs (KSO) de vrouwelijke leerlingen in de meerderheid met een aandeel van respectievelijk 56% en 65%. In het technisch secundair onderwijs (TSO) en in het beroepssecundair onderwijs (BSO) hebben jongens een overwicht met een aandeel van respectievelijk 57% en 55%.

Figuur 2.1.c: Aandeel jongens en meisjes per onderwijsvorm in de 2de en 3de graad van het voltijds gewoon secundair onderwijs, Vlaamse Gemeenschap, schooljaar 2015-2016, in %

Bron: Departement O&V.

Figuur 2.1.d: Aantal leerlingen in het deeltijds beroepssecundair onderwijs (DBSO) en in leertijd Syntra Vlaanderen naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, schooljaar 2008-2009 tot 2015-2016, in aantal

DBSO-jongens	—□—	4.639	4.922	5.290	5.536	5.857	5.987	5.910	5.836
Leertijd-jongens	- -□- -	3.234	3.166	3.028	2.867	2.673	2.536	2.245	2.040
DBSO-meisjes	—○—	2.293	2.410	2.581	2.705	2.779	2.880	2.897	2.918
Leertijd-meisjes	- -○- -	1.600	1.515	1.508	1.416	1.382	1.280	1.133	1.087

Bron: Departement O&V, Syntra Vlaanderen.

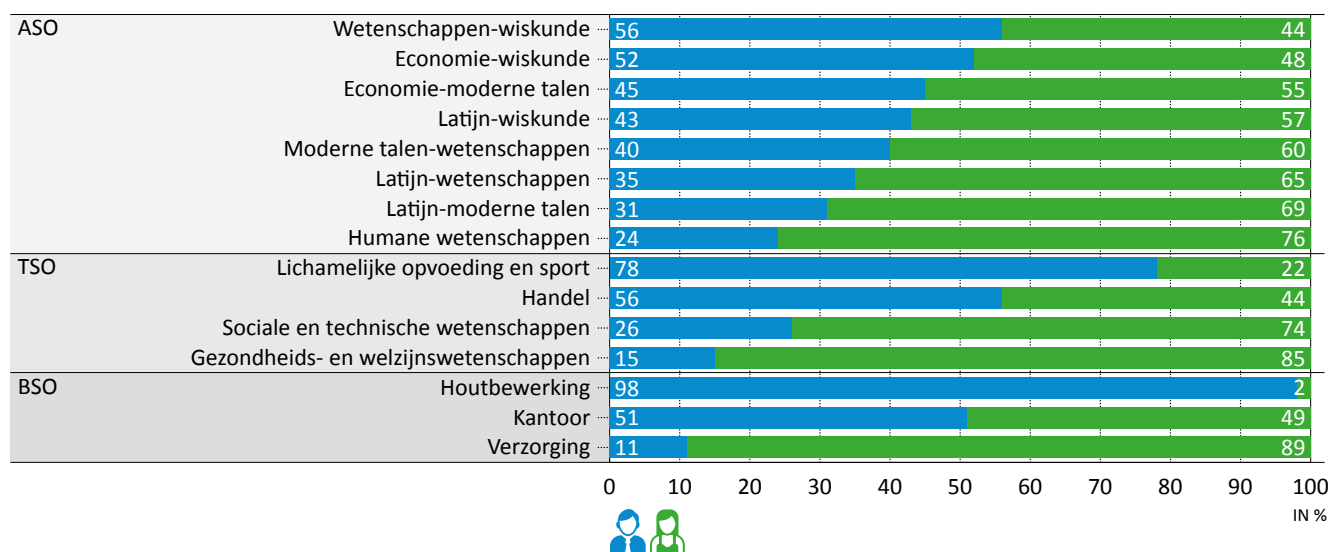
Vanaf 15 of 16 jaar kan een leerling overstappen naar het stelsel van leren en werken ingericht via het deeltijds beroepssecundair onderwijs (DBSO) georganiseerd in een centrum voor deeltijds onderwijs of via Syntra (leertijd). Zowel in het DBSO als in de leertijd zijn de jongens duidelijk in de meerderheid. Het gaat telkens om ongeveer twee derde jongens en een derde meisjes. Het aantal jongens in het DBSO steeg tot 2014 maar kent sinds het schooljaar 2014-2015 een lichte daling. Het aantal meisjes nam wel nog verder beperkt toe in 2014-2015 en 2015-2016. In de leertijd verminderde het aantal jongeren jaar na jaar, zowel bij jongens als bij meisjes.

Tot slot kan nog aangevuld worden dat in het schooljaar 2014-2015 1.452 leerlingen secundair onderwijs volgden via huisonderwijs. Het merendeel van deze leerlingen zijn jongens (58%). Dat blijkt uit cijfers van AgODI. In België geldt geen schoolplicht, wel leerplicht. Daaraan kan voldaan worden via huisonderwijs dat georganiseerd wordt in individueel of collectief verband (bijvoorbeeld in privéscholen). Bij huisonderwijs staan de ouders zelf in voor de kosten.

2.2. Schoolbevolking secundair onderwijs naar studierichting

Bovenstaande cijfers geven aan dat er een duidelijke opdeling bestaat naar geslacht als er naar de gevolgde onderwijsvorm in het secundair onderwijs gekeken wordt. Deze opdeling komt nog meer naar voor als er ingezoomd wordt op de gevolgde studierichtingen. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van het aandeel jongens en meisjes in de meest gevolgde studierichtingen van de 3de graad in het voltijds gewoon secundair onderwijs.

Figuur 2.2.a: Aandeel jongens en meisjes in de 15 meest gevolgde studierichtingen van de 3de graad van het voltijds gewoon secundair onderwijs, Vlaamse Gemeenschap, schooljaar 2015-2016, in %

Bron: Departement O&V.

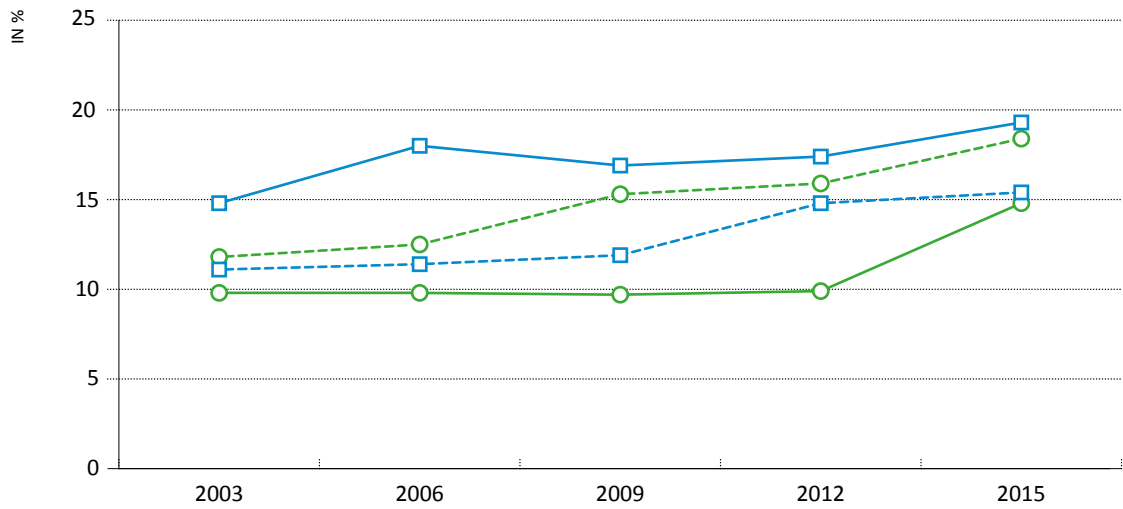
In het algemeen secundair onderwijs (ASO) is de opdeling tussen jongens en meisjes het minst aanwezig, al trekken hier de menswetenschappelijke en taalrichtingen een eerder vrouwelijk publiek aan en kennen de wiskundige en exact-wetenschappelijke richtingen een meer mannelijk publiek. In het technisch secundair onderwijs (TSO) vallen de gezondheids- en welzijnswetenschappen op door de hoge vrouwelijke vertegenwoordiging, maar in de studierichting lichamelijke opvoeding en sport zijn de jongens sterk oververtegenwoordigd. Vooral in de studierichtingen van het beroepssecundair onderwijs (BSO) komt de opdeling naar geslacht nadrukkelijk aan de oppervlakte. In de richting verzorging zijn bijna 9 de op de 10 leerlingen meisjes. Houtbewerking daarentegen wordt haast uitsluitend bevolkt door mannelijke leerlingen.

De Vlaamse Regering wil jongeren, in het bijzonder meisjes, aantrekken en positief motiveren voor wetenschappelijke en technische studierichtingen, de zogenaamde STEM-richtingen (Science, Technology, Engineering and Mathematics). Daartoe werd onder meer een gekwantificeerde doelstelling opgesteld die bepaalt dat het aandeel meisjes in een STEM-richting in het secundair onderwijs (instroom 3de graad) tegen 2020 33,3% moet bedragen. In 2014-2015 komt dit aandeel op 29,7%.

2.3. Leesvaardigheid en wiskundige geletterdheid van 15-jarigen

Om de prestaties van jongens en meisjes op vlak van taal en wiskunde te vergelijken wordt gebruik gemaakt van de resultaten van het PISA-onderzoek van de OESO. Dat meet periodiek de kennis en vaardigheden nodig om volwaardig te kunnen deelnemen aan de maatschappij bij 15-jarigen in Vlaanderen en tal van andere landen. Er wordt hier eerst gekeken naar het aandeel laaggeletterden en personen met zwakke wiskundige prestaties. Dat wordt berekend als het percentage leerlingen die onder niveau 2 scoren op de PISA-leesvaardigheids- en wiskundige geletterdheidsschaal. Daarnaast komen ook de toppresterders in beeld. In PISA worden toppresterders gedefinieerd als leerlingen die niveau 5 of 6 halen op de leesvaardigheids- en wiskundige geletterdheidsschaal.

Figuur 2.3.a: Aandeel leerlingen van 15 jaar die onder niveau 2 scoren op de PISA-leesvaardigheids- en wiskundige geletterdheidsschaal naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, 2003-2015, in %

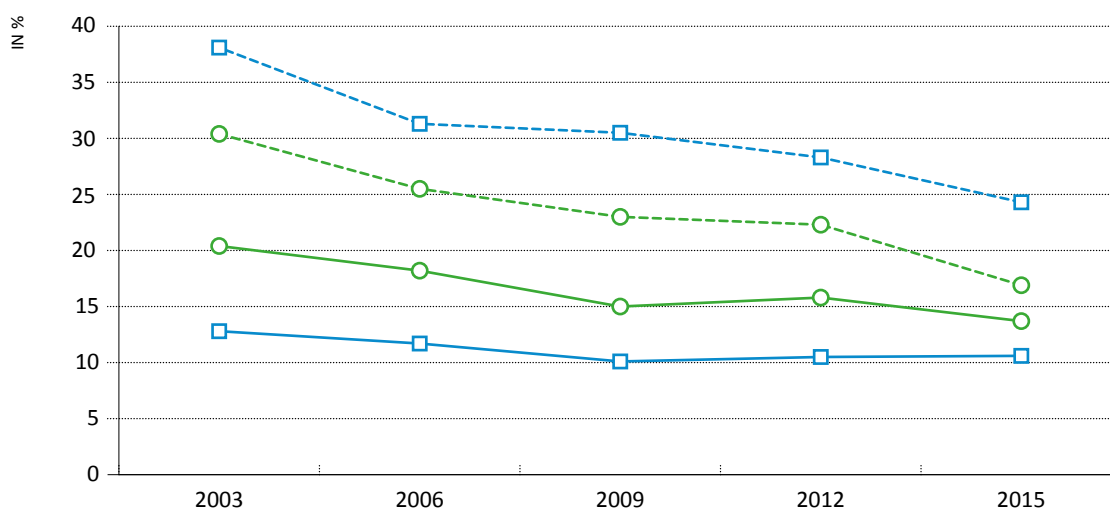
Lezen-jongens		14,8	18,0	16,9	17,4	19,3
Wiskunde-jongens		11,1	11,4	11,9	14,8	15,4
Lezen-meisjes		9,8	9,8	9,7	9,9	14,8
Wiskunde-meisjes		11,8	12,5	15,3	15,9	18,4

Bron: PISA OESO.

De meest recente PISA-gegevens geven aan dat 19% van de jongens en 15% van de meisjes het basisoniveau inzake leesvaardigheid niet halen. Bij de wiskundige geletterdheid gaat het om respectievelijk 15% jongens en 18% meisjes. Meisjes scoren dus duidelijk beter dan jongens op vlak van leesvaardigheid. Bij de wiskundige geletterdheid draait deze verhouding om en behalen jongens iets betere resultaten dan meisjes. Het aandeel laagpresteerders op vlak leesvaardigheid en wiskundige geletterdheid is tussen 2003 en 2015 zowel bij jongens als bij meisjes toegenomen.

Figuur 2.3.b: Aandeel leerlingen van 15 jaar die niveau 5 of 6 halen op de PISA-leesvaardigheids- en wiskundige geletterdheidsschaal naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, 2003-2015, in %

Lezen-jongens	—□—	12,8	11,7	10,1	10,5	10,6
Wiskunde-jongens	- -□- -	38,1	31,3	30,5	28,3	24,3
Lezen-meisjes	—○—	20,4	18,2	15,0	15,8	13,7
Wiskunde-meisjes	- -○- -	30,4	25,5	23,0	22,3	16,9

Bron: PISA OESO.

In 2015 zet 11% van de jongens en 14% van de meisjes een topprestatie neer voor leesvaardigheid. Ruim 24% van de jongens en 17% van de meisjes presteert op het hoogste niveau voor wiskundige geletterdheid. Meisjes scoren beter dan jongens op vlak van leesvaardigheid, maar behalen minder goede resultaten voor wiskundige geletterdheid. Zowel bij de jongens als de meisjes is het aandeel toppresterders op vlak van leesvaardigheid en wiskundige geletterdheid tussen 2003 en 2015 afgenomen.

Figuur 2.3.c: Aandeel leerlingen van 15 jaar die onder niveau 2 scoren op de PISA-leesvaardigheids- en wiskundige geletterdheidsschaal naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap en EU28-landen, 2015, in % en verschil tussen aandeel bij jongens en bij meisjes in procentpunten

	LEESVAARDIGHEID			WISKUNDIGE GELETTERDHEID		
	JONGENS	MEISJES	VERSCHIL	JONGENS	MEISJES	VERSCHIL
			TUSSEN J			TUSSEN J
	%	%	EN M	%	%	EN M
	IN PPT.			IN PPT.		
Ierland	12,3	8,0	4,2	14,1	15,8	-1,7
Vlaamse Gemeenschap	19,3	14,8	4,5	15,4	18,4	-3,0
Duitsland	18,8	13,6	5,2	15,1	19,3	-4,2
Denemarken	17,9	12,0	5,9	12,9	14,2	-1,3
Verenigd Koninkrijk	20,9	14,8	6,0	20,6	23,2	-2,6
Roemenië	41,8	35,7	6,1	39,9	40,0	-0,2
Italië	24,1	17,9	6,1	20,7	25,8	-5,0
Portugal	20,3	14,1	6,3	23,4	24,2	-0,8
Oostenrijk	25,8	19,3	6,5	18,8	24,8	-6,0
Spanje	19,6	12,8	6,8	20,4	24,0	-3,6
Nederland	21,7	14,5	7,2	17,2	16,2	1,0
Luxemburg	29,3	22,0	7,3	24,9	26,7	-1,8
Estland	14,2	6,9	7,3	12,1	10,4	1,7
Hongarije	31,9	23,1	8,8	27,2	28,7	-1,4

	LEESVAARDIGHEID			WISKUNDIGE GELETTERDHEID		
	JONGENS	MEISJES	VERSCHIL	JONGENS	MEISJES	VERSCHIL
			TUSSEN J			TUSSEN J
	EN M	EN M				
%	%	IN PPT.	%	%	IN PPT.	
Frankrijk	26,1	16,9	9,2	23,8	23,1	0,7
Polen	19,2	9,5	9,7	16,0	18,5	-2,5
Kroatië	25,0	15,1	9,8	30,0	33,9	-3,9
Tsjechië	26,8	17,0	9,9	22,1	21,3	0,8
Finland	16,1	5,7	10,4	15,7	11,2	4,5
Slovenië	21,0	8,9	12,0	16,1	16,1	0,1
Zweden	24,5	12,3	12,2	22,0	19,6	2,4
Slovakije	38,5	25,3	13,3	27,6	27,9	-0,3
Letland	24,4	11,0	13,4	23,0	19,9	3,1
Litouwen	32,2	17,8	14,4	26,7	24,1	2,5
Griekenland	34,5	19,6	14,9	36,9	34,6	2,3
Malta	43,0	27,9	15,2	30,7	27,5	3,2
Bulgarije	49,6	32,3	17,3	43,4	40,6	2,8
Cyprus	46,7	24,6	22,1	44,3	40,9	3,5

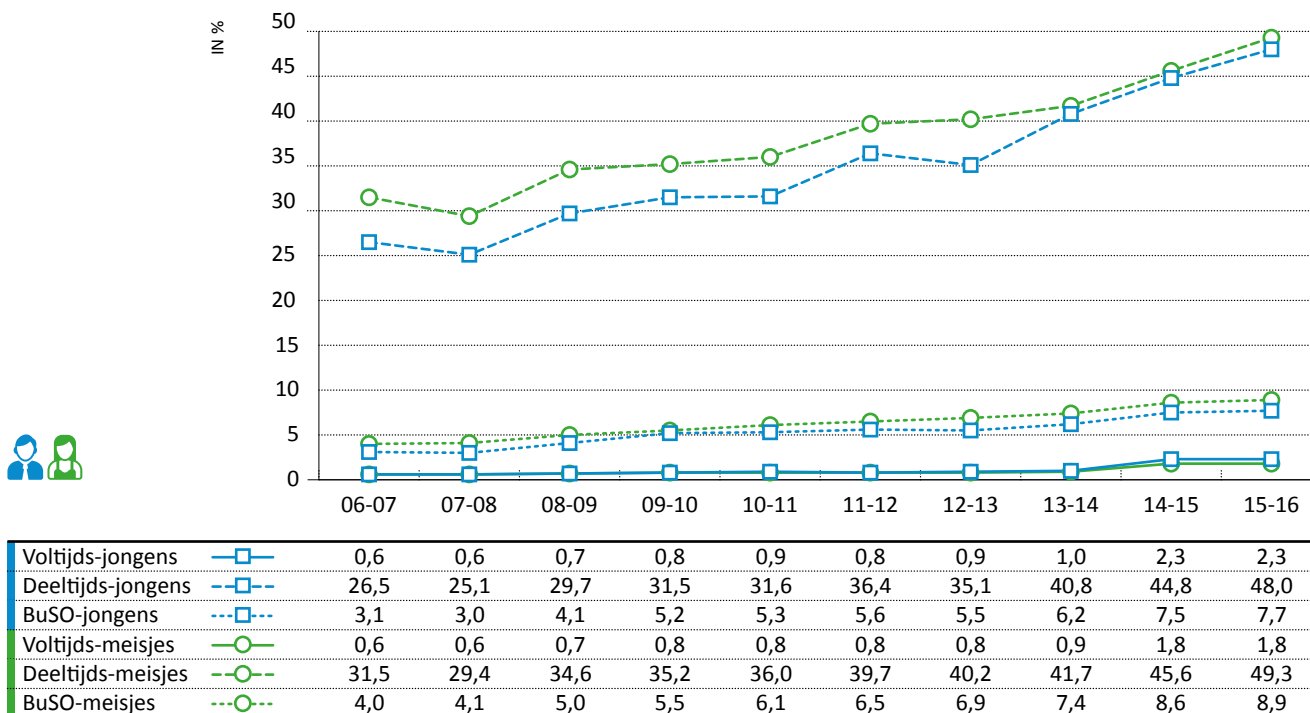
Bron: PISA OESO.

In vergelijking met de EU28-landen ligt het aandeel laagpresteerders op vlak van wiskunde in Vlaanderen relatief laag. De Vlaamse jongens halen op dit vlak een 5de plaats in de EU-rangschikking, de meisjes een 7de plaats. Bij leesvaardigheid scoren de Vlaamse jongeren relatief gezien iets minder goed. Daar halen de jongens een 7de plaats, de meisjes een 13de plaats. In alle EU-landen scoren de meisjes beter dan de jongens op leesvaardigheid. Bij de wiskundige geletterdheid is er geen sprake van een eenduidig patroon.

2.4. Problematische afwezigheden in het secundair onderwijs

Het aandeel leerlingen in het secundair onderwijs dat regelmatig problematisch afwezig is (spijbelt), kan in kaart gebracht worden door te kijken naar het aandeel leerlingen dat ten minste 30 halve dagen in het secundair onderwijs ongewettigd afwezig is. Bij deze indicator wordt gebruik gemaakt van administratieve data van het Departement Onderwijs en Vorming (O&V).

Figuur 2.4.a: Aantal meldingen van problematische afwezigheden ten opzichte van de schoolbevolking in het voltijds, deeltijds beroepssecundair en buitengewoon (BuSO) secundair onderwijs naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, schooljaar 2006-2007 tot 2015-2016, in %

Bron: Departement O&V.

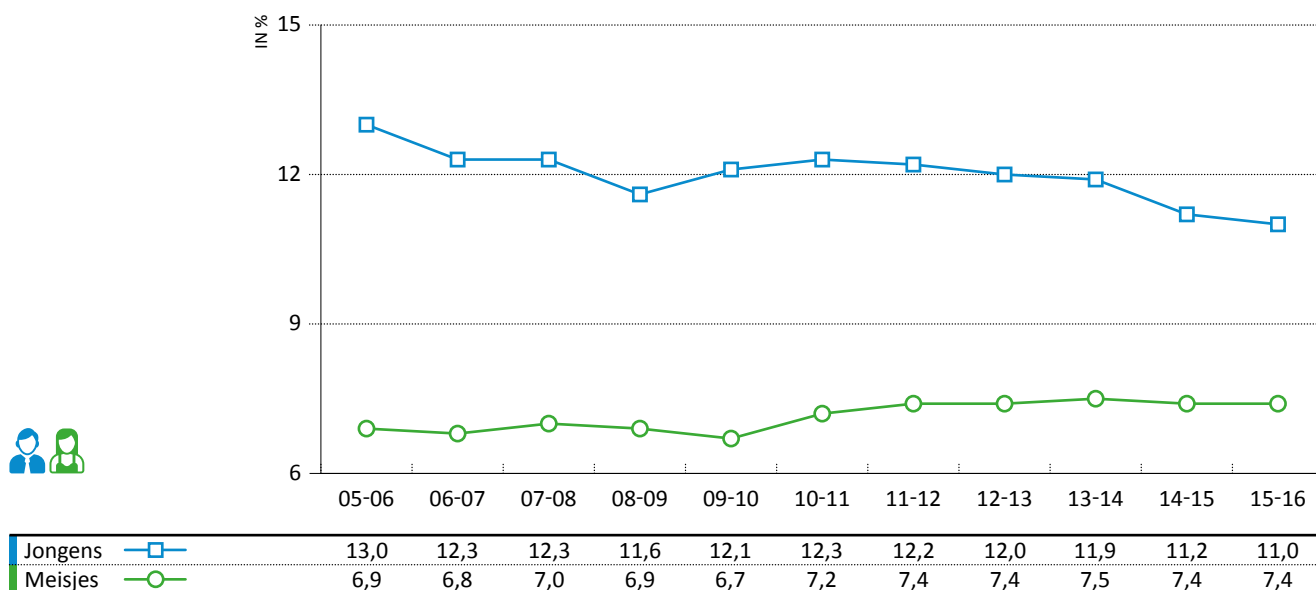
Binnen het secundair onderwijs bestaan er grote verschillen in spijbelgedrag. Het grootste aandeel spijbelaars is terug te vinden in het deeltijds beroepssecundair onderwijs. Daar was in het schooljaar 2015-2016 48% van de jongens en 49% van de meisjes problematisch afwezig. Jongens en meisjes in het voltijds secundair onderwijs spijbelen het minst (telkens circa 2%). In het buitengewoon secundair onderwijs gaat het om 8% jongens en 9% meisjes. Zowel in het deeltijds beroepssecundair als in het buitengewoon secundair onderwijs zijn meisjes dus iets vaker problematisch afwezig dan jongens.

Het aandeel problematisch afwezig is in de periode 2006-2007 tot 2015-2016 zowel bij jongens als bij meisjes en binnen alle soorten secundair onderwijs duidelijk gestegen.

2.5. Schoolse vertraging

Schoolse vertraging of schoolse achterstand – een belangrijke risicofactor voor het niet beëindigen van het secundair onderwijs – wordt gedefinieerd als het aantal leerjaren vertraging dat een leerling oploopt ten aanzien van het leerjaar waarin hij zich zou bevinden als hij normaal zou vorderen. Het wordt berekend door een vergelijking te maken tussen het leerjaar waarin de leerling is ingeschreven en het leerjaar waarin de leerling op grond van zijn geboortjaar bij normale studievordering ingeschreven zou moeten zijn. Het is niet noodzakelijk een gevolg van zittenblijven, maar kan ook veroorzaakt worden door andere factoren als verlate instap in het lager onderwijs of langdurige ziekte. De cijfers over schoolse vertraging in het secundair onderwijs zijn gebaseerd op de administratieve data van het Departement Onderwijs en Vorming (O&V).

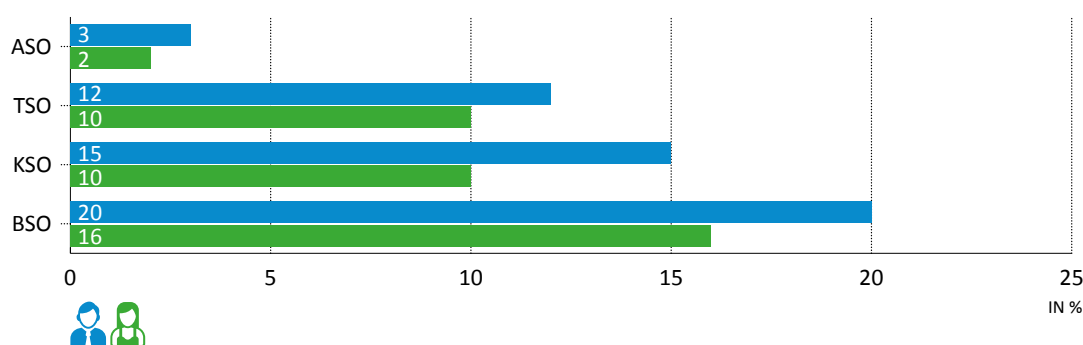
Figuur 2.5.a: Aandeel leerlingen met schoolse vertraging van 2 jaar of meer in het 2de leerjaar van de 3de graad voltijds gewoon secundair onderwijs naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, schooljaar 2005-2006 tot 2015-2016, in %

Bron: Departement O&V.

Schoolse vertraging van 2 jaar of meer doet zich meer voor bij jongens dan bij meisjes. In het schooljaar 2015-2016 gaat het in het 2de jaar van de 3de graad voltijds gewoon secundair onderwijs om 11% van de jongens en 7% van de meisjes. Tussen het schooljaar 2005-2006 en 2015-2016 is de schoolse achterstand bij de jongens afgenomen, terwijl er bij de meisjes eerder sprake is van een beperkte toename. Het verschil tussen beide groepen is daardoor tijdens het afgelopen decennium verminderd.

Figuur 2.5.b: Aandeel leerlingen met schoolse vertraging van 2 jaar of meer in het 2de leerjaar van de 3de graad van het voltijds gewoon secundair onderwijs naar geslacht en onderwijsvorm, Vlaamse Gemeenschap, schooljaar 2015-2016, in %

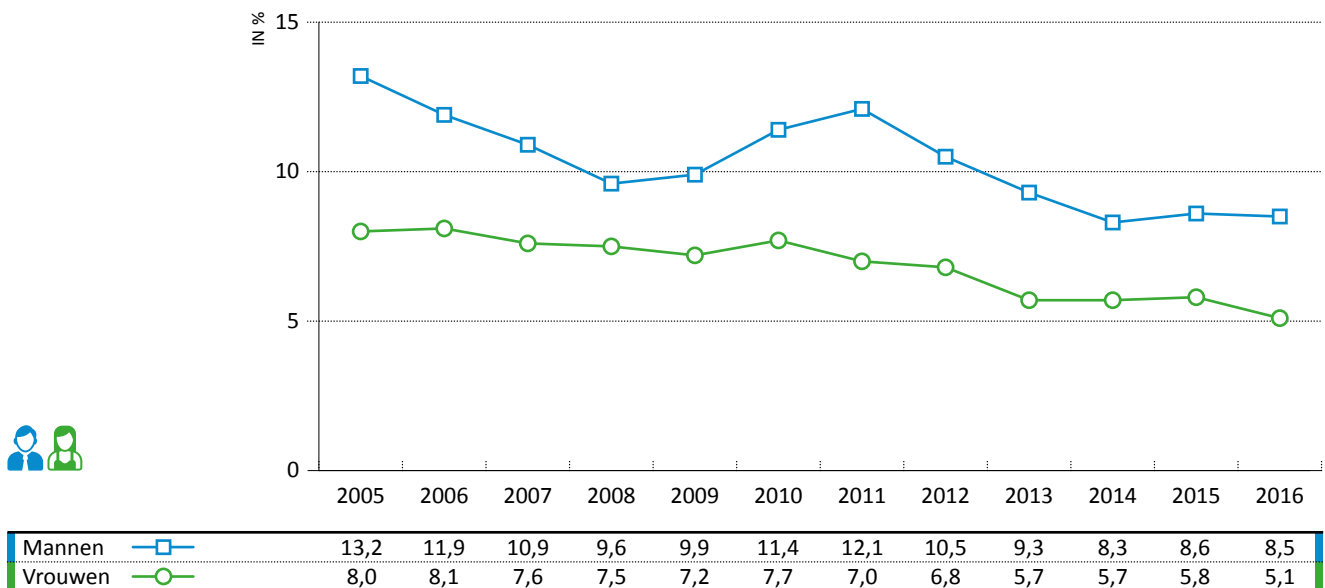
Bron: Departement O&V.

Binnen het voltijds gewoon secundair onderwijs zijn er inzake schoolse achterstand grote verschillen naar onderwijsvorm. In het BSO lopen zowel jongens als meisjes vaker schoolachterstand op dan in het TSO of KSO. Leerlingen in het ASO kennen het minst vaak achterstand. Meisjes scoren in alle onderwijsvormen beter dan jongens. Het grootste verschil tussen jongens en meisjes doet zich voor in het BSO en het KSO. In het ASO blijft het verschil tussen jongens en meisjes beperkt.

2.6. Ongekwalficeerde uitstroom

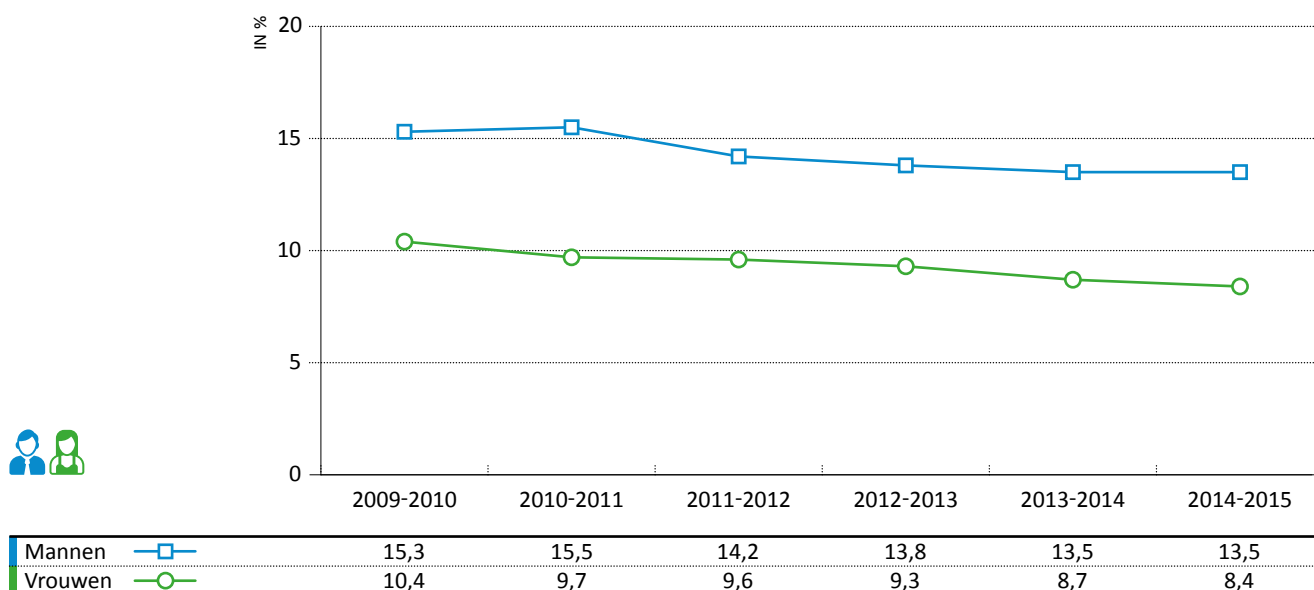
De cijfers over ongekwalficeerde uitstroom hebben betrekking op de schoolverlaters die het secundair onderwijs verlaten zonder voldoende startkwalificaties. In wat volgt wordt dit in beeld gebracht aan de hand van 2 verschillende bronnen. In de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) van de Algemene Directie en Statistiek (ADS) wordt een vroegtijdige schoolverlater beschouwd als een 18-24-jarige die maximaal beschikt over een kwalificatie van het lager secundair onderwijs en geen onderwijs of opleiding meer volgt. Het Departement Onderwijs en Vorming (O&V) beschikt daarnaast over administratieve gegevens over jongeren die niet meer leerplichtig zijn en die het Vlaams secundair onderwijs verlaten zonder voldoende kwalificatie.

Figuur 2.6.a: Aandeel van de ongekwalficeerde uitstroom naar geslacht, Vlaams Gewest, 2005-2016, in %

Bron: EAK ADS, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

Figuur 2.6.b: Aandeel vroegtijdig schoolverlaters in het secundair onderwijs naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, schooljaren 2009-2010 tot 2014-2015, in %

Bron: Departement O&V.

De ongekwalificeerde uitstroom ligt bij vrouwen lager dan bij mannen. Dit blijkt zowel uit de EAK-gegevens als uit de administratieve cijfers van het Departement Onderwijs en Vorming (O&V). Beide datasets vertonen een overwegend dalende trend en dit zowel voor mannen als voor vrouwen.

Hierbij kan nog opgemerkt worden dat een aantal personen het diploma secundair onderwijs probeert te behalen via de Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap voor het secundair onderwijs. Volgens de gegevens van AKOV waren er in 2013 3.193 kandidaten bij de Examencommissie. De meerderheid van deze kandidaten zijn jongens (55%).

Figuur 2.6.c: Ongekwalificeerde uitstroom naar geslacht, Vlaams Gewest en EU28-landen, 2015, in % en verschil tussen aandeel bij mannen en vrouwen in procentpunten

	MANNEN		VROUWEN		VERSCHIL
	%	%	%	%	TUSSEN M EN V IN PPT.
Bulgarije	13,3	13,4	13,3	13,4	-0,1
Slovakije	6,9	6,8	6,9	6,8	0,1
Tsjechië	6,4	6,0	6,4	6,0	0,4
Duitsland	10,4	9,8	10,4	9,8	0,6
Hongarije	12,0	11,2	12,0	11,2	0,8
Roemenië	19,5	18,5	19,5	18,5	1,0
Oostenrijk	7,8	6,8	7,8	6,8	1,0
Zweden	7,6	6,4	7,6	6,4	1,2
Kroatië	3,6	2,1	3,6	2,1	1,5
Frankrijk	10,1	8,5	10,1	8,5	1,6
Verenigd Koninkrijk	11,7	9,8	11,7	9,8	1,9
Luxemburg	10,5	8,1	10,5	8,1	2,4
Finland	10,6	7,9	10,6	7,9	2,7
Vlaams Gewest	8,6	5,8	8,6	5,8	2,8
EU28	12,4	9,5	12,4	9,5	2,9

	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL TUSSEN M EN V
	%	%	IN PPT.
Litouwen	6,9	4,0	2,9
België	11,6	8,6	3,0
Griekenland	9,4	6,4	3,0
Ierland	8,4	5,4	3,0
Slovenië	6,4	3,4	3,0
Nederland	9,9	6,4	3,5
Denemarken	9,7	5,7	4,0
Polen	7,2	3,2	4,0
Estland	13,2	9,0	4,2
Cyprus	7,7	3,2	4,5
Portugal	16,4	11,0	5,4
Italië	17,5	11,8	5,7
Malta	22,9	16,6	6,3
Letland	13,4	6,2	7,2
Spanje	24,0	15,8	8,2

Bron: EAK ADS, LFS Eurostat, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

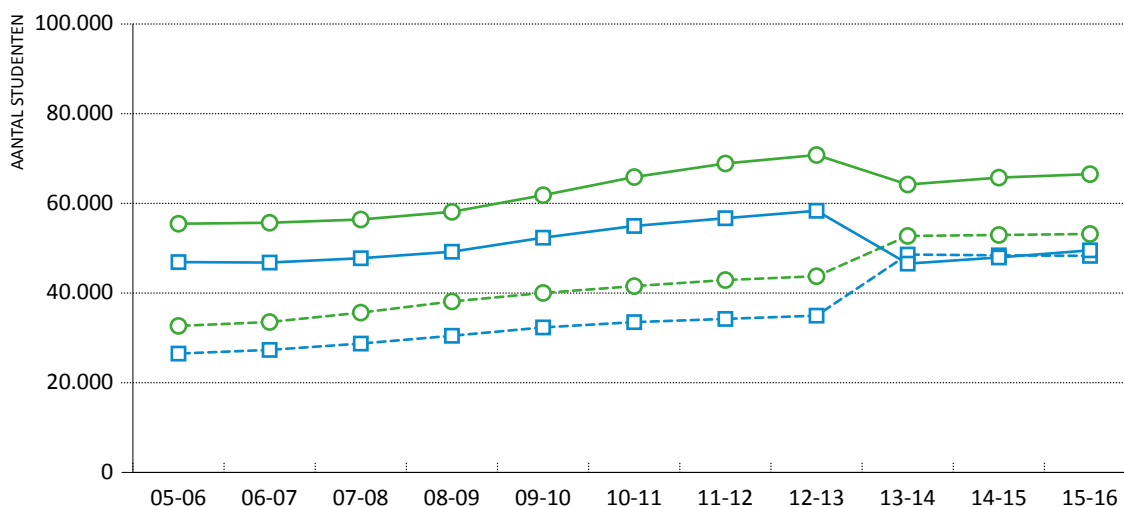
Gemiddeld verlieten in de EU28-landen in 2015 12% van de mannen en 10% van de vrouwen ongekwalificeerd het secundair onderwijs. In nagenoeg alle Europese lidstaten ligt het aandeel ongekwalificeerde schoolverlaters hoger bij de mannen dan bij de vrouwen. In Vlaanderen ligt het aandeel bij zowel mannen als vrouwen duidelijk onder het EU28-gemiddelde. Dat is niet het geval als het gaat om het verschil tussen de score van mannen en vrouwen. Dat ligt in Vlaanderen ongeveer op hetzelfde niveau als het EU28-gemiddelde.

2.7. Schoolbevolking hoger onderwijs naar type

Om de schoolbevolking in het hoger onderwijs in beeld te brengen wordt er gebruik gemaakt van administratieve gegevens van het Departement Onderwijs en Vorming (O&V). Er wordt per student slechts één inschrijving in aanmerking genomen. Het betreft de eerste inschrijving van de studenten met een diplomacontract in het beschouwde academiejaar. Aangezien een student meerdere inschrijvingen kan hebben in het hoger onderwijs is het aantal inschrijvingen dus niet gelijk aan het aantal studenten.

In het academiejaar 2013-2014 werd het hoger onderwijs in Vlaanderen grondig hervormd. De hogescholen hebben hun academische bachelor- en masteropleidingen – met uitzondering van de kunstopleidingen en de academische opleidingen van de Hogere Zeevaartschool – overgedragen aan de universiteiten. Dit zorgt voor een sprong in de cijfers.

Figuur 2.7.a: Studentenbevolking in het hoger onderwijs naar geslacht en naar type, Vlaamse Gemeenschap, academiejaar 2005-2006 tot 2015-2016*, in aantal studenten

Hogescholen-mannen	—■—	46.904	46.802	47.768	49.216	52.348	54.963	56.688	58.352	46.562	47.944	49.529
Universiteiten-mannen	-□-	26.501	27.324	28.734	30.472	32.334	33.514	34.234	34.964	48.588	48.410	48.295
Hogescholen-vrouwen	—●—	55.463	55.675	56.406	58.116	61.826	65.876	68.898	70.788	64.208	65.744	66.517
Universiteiten-vrouwen	-○-	32.671	33.542	35.638	38.129	40.021	41.549	42.901	43.753	52.736	52.950	53.178

* In het academiejaar 2013-2014 hebben de hogescholen hun academische bachelor- en masteropleidingen (met uitzondering van de kunstopleidingen en de academische opleidingen van de Hogere Zeevaartschool) overgedragen aan de universiteiten.

Bron: Departement O&V.

Zowel aan de hogescholen als aan de universiteiten zijn vrouwen in de meerderheid. In het academiejaar 2015-2016 zijn 57% van de hogeschoolstudenten vrouwen. Aan de universiteiten gaat het om 52% van de studenten. Na de inkanteling van de academisch gerichte opleidingen van de hogescholen in de universiteiten in het academiejaar 2013-2014 is het al bestaande overwicht van vrouwen in de hogescholen nog toegenomen. In de universiteiten is het overwicht van vrouwen in dezelfde periode afgenomen.

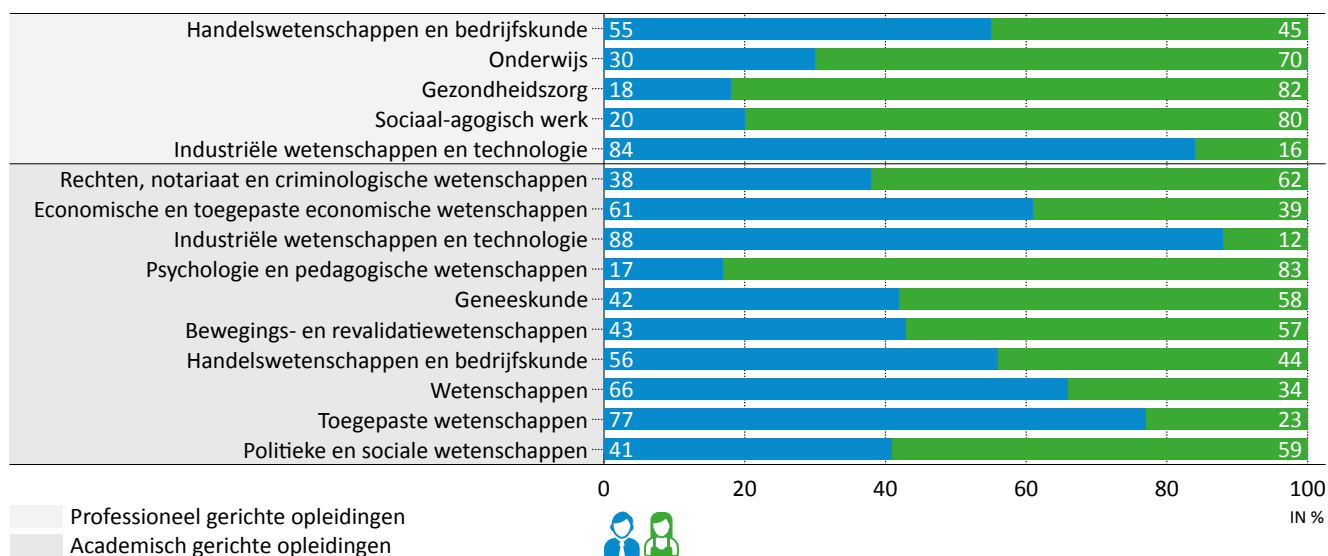
Van alle vrouwelijke studenten in het hoger onderwijs kiest 56% voor een hogeschool en 44% voor de universiteit. Bij de mannen is het aandeel hogeschoolstudenten (51%) bijna even groot als het aandeel universiteitsstudenten (49%).

2.8. Schoolbevolking hoger onderwijs naar studiegebied

Net zoals in het secundair onderwijs zijn ook in het hoger onderwijs heel wat studierichtingen opvallend mannelijk of vrouwelijk gekleurd. Dit wordt duidelijk als men kijkt naar de man/vrouw-verhouding in de 15 meest gevolgde studiegebieden.

Figuur 2.8.a: Aandeel mannen en vrouwen in de 15 meest gevolgde studiegebieden van het hoger onderwijs (som van bachelors en masters), Vlaamse Gemeenschap, academiejaar 2015-2016, in %

Bron: Departement O&V.

In de professioneel gerichte opleidingen zijn vrouwen sterk in de meerderheid in studiegebieden als gezondheidszorg (82%), sociaal-agogisch werk (80%) en onderwijs (70%). Bij industriële wetenschappen en technologie zijn dan weer de mannelijke studenten sterk in de meerderheid (84%).

Ook bij de academisch gerichte opleidingen zijn vrouwen in verschillende richtingen duidelijk in de meerderheid. Een uitgesproken vrouwelijke richting is psychologie en pedagogische wetenschappen (83%). De wetenschappelijke en economische richtingen worden vooral bevolkt door mannen. Het gaat om studiegebieden als industriële wetenschappen en technologie (88%), toegepaste wetenschappen (77%), wetenschappen (66%) en economische en toegepaste economische wetenschappen (61%).

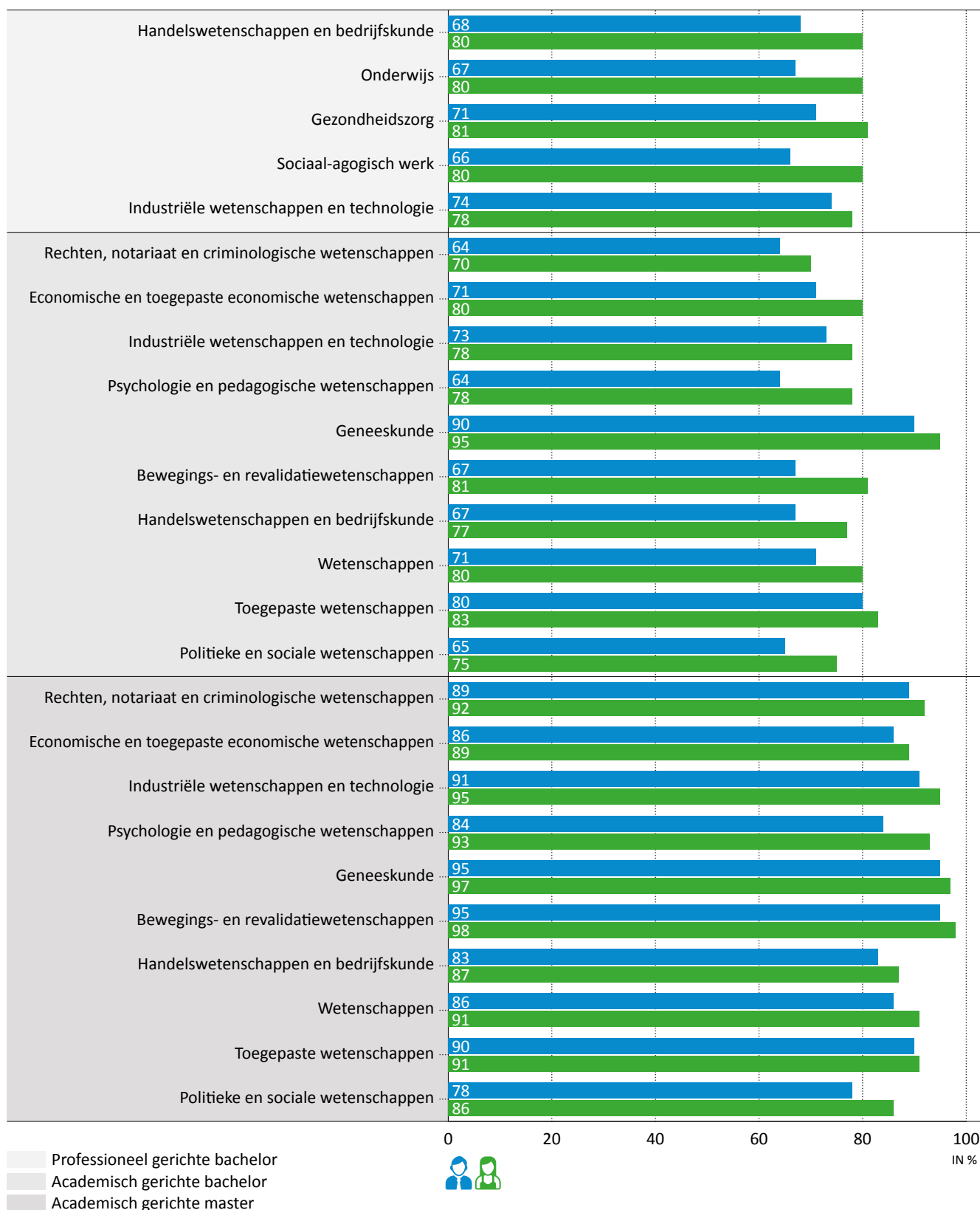
Tussen het academiejaar 2008-2009 en 2015-2016 is er op dit vlak weinig veranderd.

Ook voor het hoger onderwijs werden er becijferde doelstellingen geformuleerd om een hoger aandeel vrouwen in STEM-richtingen (Science, Technology, Engineering and Mathematics) te hebben tegen 2020. Het aandeel vrouwen in professionele STEM-bachelors zou tegen 2020 op 25,2% moeten uitkomen en het aandeel vrouwen in academische STEM-bachelors op 33,5%. In het academiejaar 2014-2015 bedroegen deze aandelen respectievelijk 22,5% en 33,6%.

2.9. Studierendement hoger onderwijs

Om de prestaties van mannen en vrouwen in het hoger onderwijs in te schatten kan er beroep gedaan worden op gegevens van het Departement Onderwijs en Vorming (O&V) over het studierendement. Het studierendement wordt berekend door het aantal verworven studiepunten af te zetten tegenover het totaal aantal opgenomen studiepunten volgens de instelling in dat studiegebied in dat jaar. In de hier opgenomen cijfers zijn enkel de initiële opleidingen (bachelors en masters) opgenomen.

Figuur 2.9.a: Studierendement in de 15 meest gevolgde studiegebieden van het hoger onderwijs (cijfers apart voor bachelors en masters) naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, 2014-2015, in %

Bron: Departement O&V.

Voor alle van de 15 meest gevolgde opleidingen in het hoger onderwijs kunnen de vrouwelijke studenten een hoger studierendement voorleggen dan hun mannelijke studiegenoten. Bij de professioneel gerichte bachelor opleidingen is het verschil tussen mannen en vrouwen het grootst

bij sociaal-agogisch werk (15 ppt.) en het kleinst bij industriële wetenschappen en technologie (4 ppt.). Bij de academisch gerichte bachelors en masters is het verschil in studierendement telkens het grootst bij de richting psychologie en pedagogische wetenschappen (15 ppt. bij de bachelor, 9 ppt. bij de master) en het kleinst bij toegepaste wetenschappen (3 ppt. bij de bachelor, 2 ppt. bij de master).

2.10. Welbevinden op school

In wat volgt wordt kort ingegaan op het welbevinden op school van jongens en meisjes. Daarbij worden 2 verschillende dimensies van schoolwelbevinden onderscheiden: de schoolbeleving en de relatie met de leerkrachten. Deze gegevens zijn gebaseerd op de Vlaamse JOP-monitor en hebben betrekking op leerlingen en studenten van 14 tot 30 jaar.

Figuur 2.10.a: Welbevinden op school (14-30 jaar) naar geslacht en dimensie, Vlaamse Gemeenschap, 2013, % (helemaal) akkoord

	JONGENS	MEISJES
Schoolbeleving		
• Ik ben tevreden over mijn opleiding	82	79
• In de meeste van mijn vakken ben ik echt geïnteresseerd	50	49
• Ik voel me vaak ongelukkig als ik op school ben	8	8
• Ik zou graag van school veranderen	8	11
Relatie met leerkrachten		
• Ik ben tevreden over de contacten met mijn leerkrachten	67	62
• Ik kan openlijk mijn mening geven ook als die verschilt van die van de leerkrachten	62	58

Bron: JOP-monitor, bewerking SVR.

De verschillen tussen jongens en meisjes blijven vrij beperkt. Ongeveer 8 op de 10 Vlaamse jongens en meisjes zijn tevreden met de opleiding die zij krijgen, alhoewel maar de helft geïnteresseerd is in de meeste vakken. Daartegenover staat dat ongeveer 1 op de 10 jongens en meisjes vaak ongelukkig is op school of graag van school zou veranderen. Verder blijkt dat bijna 7 op de 10 jongens tevreden zijn over de contacten met de leerkrachten, bij de meisjes zijn er dat iets meer dan 6 op de 10. Ongeveer 6 op de 10 jongeren hebben het gevoel dat ze openlijk hun mening kunnen geven op school, ook als die verschilt van die van de leerkrachten.

2.11. Onderwijspersoneel

In het schooljaar 2015-2016 waren er in totaal 158.740 voltijds equivalenten aan de slag in het Vlaamse onderwijs (betaald door het beleidsdomein Onderwijs en Vorming), waarvan 73% vrouwen en 27% mannen. Hiermee is het onderwijs nog verder vervrouwelijkt in vergelijking met het schooljaar 2005-2006 toen het ging om 68% vrouwen en 32% mannen. Naarmate het onderwijsniveau stijgt, daalt het aandeel vrouwelijke personeelsleden. Een uitzondering hierop vormt HBO5 verpleegkunde. In het kleuter- en lager onderwijs (basisonderwijs) zijn 86% van het personeel vrouwen. In het gewoon secundair onderwijs gaat het om 62%, in het hogescholeonderwijs om 59%. In al deze onderwijsvormen is het overwicht van de vrouwen in het personeel het afgelopen decennium nog toegenomen.

Figuur 2.11.a: Personeelscategorieën naar onderwijsvorm, Vlaamse Gemeenschap, schooljaren 2005-2006 en 2015-2016, in voltijdse equivalenten en in % per onderwijsvorm

	2005-2006			2015-2016		
	TOTAAL	AANDEEL MANNEN	AANDEEL VROUWEN	TOTAAL	AANDEEL MANNEN	AANDEEL VROUWEN
	AANTAL	%	%	AANTAL	%	%
Gewoon basisonderwijs	50.422	17,5	82,5	56.242	13,8	86,2
Buitengewoon basisonderwijs	8.113	18,3	81,7	8.623	13,9	86,1
Gewoon secundair onderwijs	62.117	41,6	58,4	59.793	38,3	61,7
Buitengewoon secundair onderwijs	5.987	40,3	59,7	8.245	31,7	68,3
HBO5 verpleegkunde*	-	-	-	1.262	13,2	86,8
Hogescholenonderwijs	9.236	48,6	51,4	8.280	41,0	59,0
Basiseducatie**	-	-	-	899	15,2	84,8
Secundair volwassenenonderwijs	4.243	36,3	63,7	5.117	31,2	68,8
Hoger beroepsonderwijs van het volwassenenonderwijs	707	53,9	46,1	821	44,2	55,8
Deeltijds kunstonderwijs	3.798	46,1	53,9	4.305	41,7	58,3
Andere***	3.832	27,6	72,4	5.153	22,3	77,7
Algemeen totaal	148.455	32,2	67,8	158.740	27,1	72,9

* Vanaf 2009-2010 wordt de 4de graad verpleegkunde niet meer tot het secundair onderwijs gerekend, maar tot het hoger beroepsonderwijs.

** Vanaf 1 september 2008 werd de betaling van het personeel van de Centra voor Basiseducatie overgenomen door het beleidsdomein Onderwijs en Vorming.

*** Andere: personeel van o.m. centra voor leerlingenbegeleiding, onderwijsinspectie, pedagogische begeleiding en internaten.

Bron: Departement O&V.

Figuur 2.11.b: Personeel aan de Vlaamse universiteiten naar categorie*, Vlaamse Gemeenschap, academiejaren 2004-2005 en 2015-2016, in voltijdse equivalenten en in % per categorie

	2004-2005			2015-2016		
	TOTAAL	AANDEEL MANNEN	AANDEEL VROUWEN	TOTAAL	AANDEEL MANNEN	AANDEEL VROUWEN
	AANTAL	%	%	AANTAL	%	%
ZAP	2.555	83,8	16,2	3 303	74,4	25,6
Integratiekader OP3	-	-	-	331	65,8	34,2
AAP	1.822	51,2	48,8	1 896	38,6	61,5
Integratiekader OP1 + OP2	-	-	-	456	62,7	37,3
WP	6.710	57,2	42,8	11 167	56,0	44,0
ATP	3.867	48,9	51,1	4 693	43,3	56,7
ATP bwu	2.569	33,3	66,7	3 273	33,2	66,8
Totaal	17.523	55,1	44,9	25 120	51,9	48,1

* ZAP: zelfstandig academisch personeel; AAP: assistierend academisch personeel; WP: wetenschappelijk personeel; ATP: administratief en technisch personeel; ATP bwu: administratief en technisch personeel, bezoldigd buiten de werksuitkering; OP: onderwijzend personeel.

Bron: VLIR.

In het academiejaar 2015-2016 zijn er bij de Vlaamse universiteiten 25.120 voltijdse equivalenten aan het werk. Het aandeel vrouwen daarin ligt op 48%, een stijging van 3 procentpunten tegenover het academiejaar 2004-2005. Het aandeel mannen en vrouwen verschilt sterk naargelang de personeelscategorie. Het aandeel vrouwen ligt het laagst bij de ZAP-ers (26%). Bij de AAP-ers, de ATP-ers en de ATP bwu-ers zijn de vrouwen dan weer in de meerderheid (respectievelijk 61%, 57% en 67%). In alle categorieën is het aandeel vrouwen wel toegenomen tegenover 10 jaar geleden.

2.12. Onderwijsniveau

Om het onderwijsniveau van de Vlaamse bevolking naar geslacht in beeld te brengen, wordt er gebruik gemaakt van gegevens uit de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) van de Algemene Directie en Statistiek (ADS). De leeftijdsgrens van 25-64 jaar wordt gehanteerd om jongeren die hun studies nog niet afgerond hebben buiten de cijfers te houden. Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen 3 groepen: laaggeschoolden (personen zonder diploma van het secundair onderwijs), middengeschoolden (personen met een diploma van het secundair onderwijs van de 3de graad en personen met een diploma postsecundair niet-hoger onderwijs) en hooggeschoolden (personen met een diploma hoger onderwijs).

Figuur 2.12.a: Bevolking (25-64 jaar) naar onderwijsniveau en geslacht, Vlaams Gewest, 2005, 2010 en 2016, in aantal personen en in % van de bevolking per geslacht

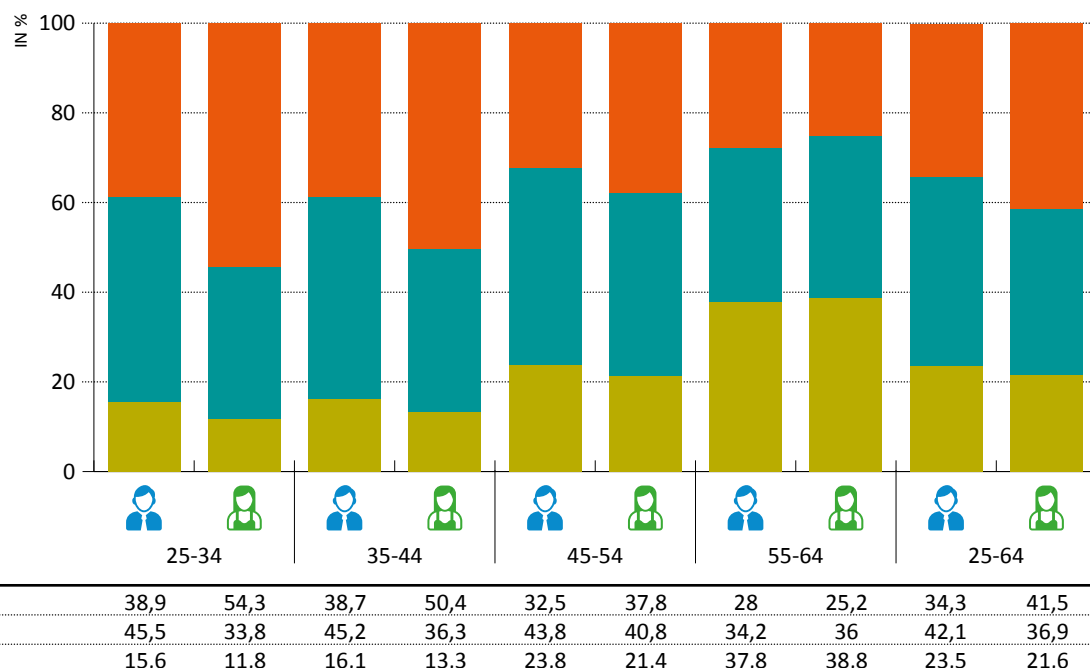
	2005		2010		2016	
	AANTAL	%	AANTAL	%	AANTAL	%
Mannen 						
• Laaggeschoold	538.000	32,5	476.000	27,9	407.000	23,5
• Middengeschoold	623.000	37,7	670.000	39,2	728.000	42,1
• Hooggeschoold	492.000	29,8	563.000	32,9	593.000	34,3
<i>Totaal</i>	<i>1.653.000</i>	<i>100,0</i>	<i>1.709.000</i>	<i>100,0</i>	<i>1.729.000</i>	<i>100,0</i>
Vrouwen 						
• Laaggeschoold	531.000	32,8	445.000	26,6	368.000	21,6
• Middengeschoold	579.000	35,8	610.000	36,4	629.000	36,9
• Hooggeschoold	507.000	31,4	622.000	37,1	707.000	41,5
<i>Totaal</i>	<i>1.618.000</i>	<i>100,0</i>	<i>1.677.000</i>	<i>100,0</i>	<i>1.705.000</i>	<i>100,0</i>

Bron: EAK ADS, bewerking SVR.

Volgens de gegevens van 2016 is 24% van de mannelijke 25- tot 64-jarigen laaggeschoold. Bij de vrouwelijke bevolking op die leeftijd is dat 22%. Daar staat tegenover dat 42% van de vrouwen hooggeschoold is tegenover 34% bij de mannen. Vrouwen zijn over het algemeen dus hoger geschoold dan mannen.

In vergelijking met 2005 is zowel het aandeel laaggeschoolde mannen als het aandeel laaggeschoolde vrouwen afgenomen. De omgekeerde trend is zichtbaar bij de aandelen van de midden- en hooggeschoolde mannen en vrouwen. Opvallend is dat het verschil tussen het aandeel hoogopgeleide mannen en vrouwen groter is geworden in het voordeel van de vrouwen.

Figuur 2.12.b: Bevolking (25-64 jaar) naar onderwijsniveau, leeftijd en geslacht, Vlaams Gewest, 2016, in %

Bron: EAK ADS, bewerking SVR.

In nagenoeg alle leeftijdsgroepen zijn vrouwen hoger opgeleid dan mannen. Enkel bij de bevolking van 55 tot 64 jaar zijn vrouwen nog iets lager geschoold dan mannen.

In de jongere leeftijdscategorieën is de vroeger bestaande opleidingsachterstand van de vrouwen helemaal omgebogen in een voordeel. Bij de 25-34-jarigen zijn er een pak meer vrouwen hooggeschoold dan mannen (respectievelijk 54% en 39%). Ook bij de 35-44-jarigen en 45-54-jarigen is dat zij het in mindere mate het geval.

Figuur 2.12.c: Aandeel hooggeschoolden (30-34 jaar) naar geslacht, Vlaams Gewest en EU28-landen, 2015, in % en verschil tussen aandeel bij mannen en vrouwen in procentpunten

	MANNEN		VROUWEN		VERSCHIL
	%	%	%	%	TUSSEN M EN V IN PPT.
Letland	26,8	56,5	-29,7		
Slovenië	32,0	56,4	-24,4		
Estland	34,5	56,7	-22,2		
Litouwen	47,2	68,4	-21,2		
Polen	35,1	52,0	-16,9		
Portugal	23,3	40,1	-16,8		
Denemarken	39,6	55,9	-16,3		
Finland	38,1	53,4	-15,3		
Bulgarije	24,8	39,9	-15,1		
Cyprus	46,7	61,6	-14,9		
Zweden	43,2	57,7	-14,5		
Kroatië	23,8	38,3	-14,5		
Vlaams Gewest	36,0	50,4	-14,4		
Ierland	45,1	58,6	-13,5		
Hongarije	27,6	41,0	-13,4		
Spanje	34,8	47,1	-12,3		

	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL TUSSEN M EN V
	%	%	IN PPT.
België	36,7	48,7	-12,0
Slovakije	22,8	34,4	-11,6
Tsjechië	24,7	35,9	-11,2
Luxemburg	46,8	57,7	-10,9
Italië	20,0	30,8	-10,8
Griekenland	35,3	45,5	-10,2
EU28	34,0	43,4	-9,4
Frankrijk	40,3	49,6	-9,3
Malta	23,6	32,2	-8,6
Verenigd Koninkrijk	44,4	51,1	-6,7
Nederland	43,0	49,6	-6,6
Roemenië	24,2	27,2	-3,0
Oostenrijk	37,5	40,0	-2,5
Duitsland	32,2	32,4	-0,2

Bron: EAK ADS, LFS Eurostat, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE..

In Europese context hecht men veel belang aan een diploma hoger onderwijs bij de 30- tot 34-jarigen. Het aandeel hooggeschoolden in deze leeftijdsgroep in het Vlaamse Gewest ligt zowel bij de mannen als bij de vrouwen hoger dan het EU28-gemiddelde. Het verschil tussen mannelijke en vrouwelijke hooggeschoolden is in de EU gemiddeld wel kleiner dan in Vlaanderen. In alle EU-lidstaten is het aandeel jonge vrouwelijke hooggeschoolden duidelijk groter dan het aandeel jonge mannelijke hooggeschoolden. Enkel in Duitsland blijft het verschil beperkt.

2.13. Leesvaardigheid en wiskundige geletterdheid van de bevolking

Via de PIAAC-survey van de OESO kan de leesvaardigheid van de volledige bevolking van 16 tot 65 jaar opgevolgd worden. PIAAC definieert niveau 2 van zijn leesvaardigheidsschaal als de drempel voor functionele geletterdheid: volwassenen die onder dat niveau presteren, worden aanzien als laaggeletterd en beschikken niet over de nodige taalvaardigheden om volwaardig deel te nemen aan de maatschappij.

In Vlaanderen kan 13% van de mannen en 15% van de vrouwen tussen 16 en 65 jaar als laaggeletterd beschouwd worden. Bij de mannen scoren Nederland en Tsjechië het hoogst (11%), bij de vrouwen Finland (10%). In een aantal Europese landen scoren mannen beter, in andere landen doen vrouwen dat. Het grootste verschil tussen mannen en vrouwen is te vinden in Polen, het kleinste in Ierland.

Figuur 2.13.a: Aandeel van de bevolking (16-65 jaar) dat onder niveau 2 scoort op de PIAAC-leesvaardigheids- en wiskundige geletterdheidsschaal naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap en EU28-landen waarvoor data beschikbaar zijn, 2012, in % en verschil tussen aandeel bij mannen en bij vrouwen in procentpunten

	LEESVAARDIGHEID			WISKUNDIGE GELETERDHEID		
	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL
			TUSSEN			TUSSEN
	%	%	M EN V IN PPT.	%	%	M EN V IN PPT.
Spanje	26,3	28,7	-2,4	27,1	34,2	-7,1
Duitsland	16,5	18,5	-2,0	14,6	22,2	-7,6
Vlaamse Gemeenschap	13,2	14,9	-1,7	11,0	15,7	-4,7
Nederland	10,9	12,5	-1,6	10,8	15,6	-4,8
Zweden	12,6	14,0	-1,4	12,5	17,0	-4,5
Oostenrijk	14,7	15,8	-1,1	12,2	16,3	-4,2
Tsjechië	11,3	12,3	-1,1	10,9	14,8	-3,9
Ierland	17,6	17,3	0,4	21,7	28,5	-6,8
Slovakije	11,9	11,4	0,5	13,8	13,7	0,1
Estland	13,6	12,5	1,1	13,3	15,2	-1,9
Frankrijk	22,3	20,9	1,4	25,8	30,2	-4,4
Slovenië	25,6	24,2	1,4	24,9	26,7	-1,8
Finland	11,5	9,7	1,8	11,9	13,8	-2,0
Denemarken	17,0	14,4	2,7	13,1	15,4	-2,2
Italië	29,0	26,4	2,7	28,8	34,6	-5,8
Griekenland	28,3	24,8	3,5	26,3	30,7	-4,4
Polen	21,3	16,2	5,1	23,8	23,1	0,7

Bron: PIAAC OESO.

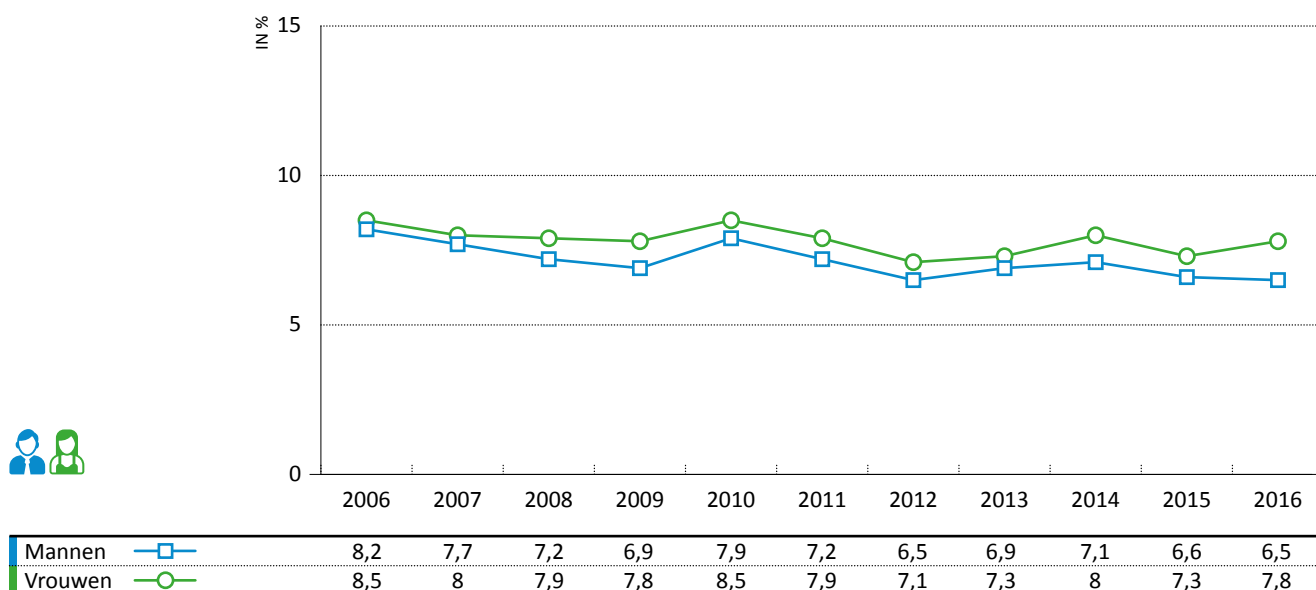
Ook de wiskundige geletterdheid van de bevolking wordt in kaart gebracht door de PIAAC-survey. Op basis daarvan blijken er bij de Vlaamse mannen 11% laagpresteerders te zijn (scoren lager dan niveau 2). Bij de vrouwen gaat het om 16%. Vlaanderen scoort daarmee bij de mannen op hetzelfde niveau als de best presterende landen (Nederland en Tsjechië). Bij de vrouwen ligt het aandeel laagpresteerders het laagst in Slovakije en Finland (14%). In nagenoeg alle landen ligt het aandeel laagpresteerders op vlak van wiskunde lager bij de mannen dan bij de vrouwen.

2.14 Levenslang leren

Er bestaan verschillende bronnen die één of meerdere facetten van levenslang leren in kaart trachten te brengen. Hier wordt gebruik gemaakt van de gegevens van de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) van de Algemene Directie Statistiek (ADS). Het gaat om het aandeel van de bevolking van 25 tot 64 jaar dat in de periode van 4 weken voor de bevraging deelnam aan een opleiding in het reguliere onderwijs of geen opleiding volgde in het reguliere onderwijs maar wel buiten het reguliere onderwijs. Studenten in vakantie worden uitgesloten.

Figuur 2.14.a: Aandeel van de bevolking (25-64 jaar) dat in de 4 weken voor de bevraging heeft deelgenomen aan een opleiding naar geslacht, Vlaams Gewest, 2006-2016, in %

Bron: EAK ADS, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

De participatie van mannen en vrouwen aan levenslang leren verschilt slechts beperkt. Ook tijdens de voorgaande jaren was dat het geval. Ook als een opdeling gemaakt wordt naar leeftijd en opleidingsniveau zijn er amper verschillen merkbaar tussen mannen en vrouwen. Wel is het zo dat bij beide geslachten de deelname aan bijkomende opleiding afneemt met de leeftijd en stijgt met het opleidingsniveau. Vergelijken met de EU28-landen valt op dat de Vlaamse mannen en vrouwen minder goed scoren dan het EU-gemiddelde. De Scandinavische landen scoren bij zowel mannen als vrouwen het hoogst. In nagenoeg alle EU-landen ligt de deelname van vrouwen aan levenslang leren hoger dan bij de mannen. Alleen in Luxemburg en Duitsland scoren de mannen (iets) beter.

Figuur 2.14.b: Aandeel van de bevolking (25-64 jaar) dat in de 4 weken voor de bevraging deelgenomen heeft aan een opleiding naar geslacht, Vlaams Gewest en EU28-landen, 2015, in % en verschil tussen aandeel bij mannen en vrouwen in procentpunten

	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL TUSSEN M EN V
	%	%	IN PPT.
Zweden	22,3	36,7	-14,4
Denemarken	25,3	37,3	-12,0
Finland	21,8	29,1	-7,3
Frankrijk	15,9	21,1	-5,2
Verenigd Koninkrijk	13,9	17,5	-3,6
Estland	10,6	14,1	-3,5
Letland	4,1	7,2	-3,1
Slovenië	10,7	13,3	-2,6
Oostenrijk	13,3	15,4	-2,1
EU28	9,7	11,7	-2,0
Spanje	9,2	10,7	-1,5
Litouwen	5,1	6,5	-1,4
Nederland	18,4	19,4	-1,0
Cyprus	7,0	8,0	-1,0
Ierland	6,0	7,0	-1,0

	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL TUSSEN M EN V
	%	%	IN PPT.
Kroatië	2,7	3,6	-0,9
Italië	6,9	7,7	-0,8
België	6,5	7,3	-0,8
Hongarije	6,8	7,5	-0,7
Vlaams Gewest	6,6	7,3	-0,7
Slovakije	2,7	3,4	-0,7
Malta	6,9	7,5	-0,6
Polen	3,3	3,8	-0,5
Tsjechië	8,3	8,6	-0,3
Bulgarije	1,9	2,1	-0,2
Portugal	9,7	9,8	-0,1
Griekenland	3,3	3,3	0,0
Roemenië	1,3	1,3	0,0
Duitsland	8,2	8,0	0,2
Luxemburg	18,2	17,8	0,4

Bron: EAK ADS, LFS Eurostat.

VOOR MEER INFORMATIE OVER GEBRUIKTE BRONNEN

- Agentschap voor Kwaliteitszorg in Onderwijs en Vorming (AKOV): <http://www.ond.vlaanderen.be/secundair/examencommissie/publicaties/jaarverslag2013/examencommissie-in-cijfers.html>
- Agentschap voor Onderwijsdiensten (AgODI): <http://www.agodi.be/>
- Departement Onderwijs & Vorming (O&V): <http://onderwijs.vlaanderen.be>
- Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) van de Algemene Directie Statistiek (ADS): <http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/gegevensinzameling/enquetes/eak>
- JOP-monitor: <http://www.jeugdonderzoekplatform.be/nl/jop-monitor-interactief>
- Labour Force Survey (LFS) van Eurostat: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- PIAAC- en PISA-survey van de OESO: <http://www.oecd.org>
- STEM monitor 2016: https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/STEM_monitor_indicatoren_20160630_0.pdf
- VLIR: <http://www.vlir.be/personeelsstatistieken>

Betaalde en onbetaalde arbeid

INDICATOR	IN	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL	EVOLUTIE
					VERSCHIL VOORBIJE 10 JAAR
Niet-beroepsactieven (15-64)	%	26	34	V > M	↘
Werkzaamheidsgraad (20-64)	%	76	68	M > V	↘
Werkloosheidsgraad (15-64)	%	5,0	4,7	M > V	≈
Aandeel bij managers	%	68	32	M > V	≈
Deeltijdse arbeid	%	9	43	V > M	≈
Tijd besteed aan huishouden	Uur/week	17	23	V > M	↘
Tijd besteed aan zorg kinderen	Uur/week	5,5	7	V > M	↘
Informele zorg	%	24	28	V > M	↘
Werkbaarheidsgraad werknemers	%	53	50	M > V	↗
Uittredeleeftijd	Jaren	59,8	59,2	M > V	↘

Het aandeel werkende vrouwen van 20 tot 64 jaar nam tussen 2005 en 2016 toe van 63% tot 68%. Bij de mannen kalfde de arbeidsdeelname licht af van 78% tot 76%. Daardoor werd het verschil in werkzaamheid tussen mannen en vrouwen duidelijk kleiner. De vrouwelijke werkzaamheidsgraad ligt in elke leeftijdsgroep onder die van de mannen, maar in de jongere leeftijdsklassen zijn de verschillen naar geslacht kleiner dan op oudere leeftijd. De werkzaamheidsgraad van mannen en vrouwen hangt ook samen met de gezinssamenstelling. Opvallend is dat de werkzaamheidsgraad bij alleenstaande vrouwen beperkt hoger ligt dan bij alleenstaande mannen. Bij alle andere huishoudtypes ligt de werkzaamheidsgraad van vrouwen lager dan die van mannen, ook in gezinnen zonder kinderen. Daarnaast is ook het onderwijsniveau een bepalende factor voor de deelname aan de arbeidsmarkt en dit zowel bij mannen als bij vrouwen. Globaal genomen zijn lager opgeleiden minder vaak aan het werk dan hoger opgeleiden, maar bij vrouwen is dit nog meer uitgesproken het geval dan bij mannen. Ten slotte zijn er duidelijke verschillen naar geboorteland. Mannen en vrouwen die geboren zijn buiten de EU28 kennen een veel lagere werkzaamheid dan mannen en vrouwen die in België geboren zijn. Tegelijk is het verschil in werkzaamheidsgraad tussen mannen en vrouwen het grootst bij personen geboren buiten de EU28.

Vrouwen zijn oververtegenwoordigd in lagere functies, mannen in hogere. Deze situatie is in het afgelopen decennium niet fundamenteel gewijzigd. Bijna 7 op de 10 managers zijn mannen. Bij de 50-plussers is het mannelijk overwicht bij de managers nog nadrukkelijker aanwezig.

Mannen werken aanzienlijk minder deeltijds dan vrouwen (respectievelijk 9% en 43%) en het aandeel deeltijds werkende mannen is het voorbije decennium ook maar beperkt gestegen. Naarmate het opleidingsniveau stijgt daalt het deeltijds werken bij vrouwen en in mindere mate ook bij mannen. Oudere mannen en vrouwen zijn iets vaker deeltijds aan de slag dan de jongere generaties.

In 2016 was 5,0% van de mannen en 4,7% van de vrouwen tussen 15 en 64 jaar werkloos. In 2005 lag de vrouwelijke werkloosheid nog duidelijk hoger dan de mannelijke. Dat de werkloosheidsgraad van mannen nu beperkt hoger ligt dan die van vrouwen hangt onder meer samen met het feit dat mannen vaker werken in (industriële) sectoren waar in ongunstige economische tijden doorgaans meer jobs sneuvelen. Vrouwen zijn meer aan de slag in stabielere en groeiende (diensten)sectoren.

Niettegenstaande de sterke toename van de arbeidsdeelname van vrouwen tijdens de voorbije decennia bieden er zich nog steeds beduidend minder vrouwen dan mannen aan op de arbeidsmarkt. In 2016 namen 26% van de mannen en 34% van de vrouwen op beroepsactieve leeftijd niet deel aan de arbeidsmarkt. Dat aandeel is het afgelopen decennium bij de vrouwen gedaald, terwijl het bij de mannen beperkt is gestegen.

De lagere arbeidsparticipatie van vrouwen hangt onder meer samen met het feit dat vrouwen nog steeds meer tijd besteden aan het huishouden en de opvoeding van de kinderen. In 2013 waren vrouwen goed 6 uur per week meer bezig met het huishouden dan mannen. Daarnaast zijn vrouwen in een gezin met kinderen 1,5 uur meer bezig met kinderopvoeding dan mannen. Deze verschillen zijn sinds 2005 wel afgenomen. Mannen besteedden in 2013 meer uren aan huishoudelijke taken, vrouwen minder. Hetzelfde geldt bij de uren gespendeerd aan de zorg en opvoeding van kinderen.

Vrouwen zorgen ook iets vaker onbezoldigd voor een zieke, gehandicapte of oudere persoon (respectievelijk 28% en 24%). Het verschil tussen beide geslachten op vlak van informele zorg is tussen 2011 en 2014 kleiner geworden. Naar frequentie en intensiteit van de zorg zijn er weinig verschillen. Vrouwelijke zorgverleners geven wel iets vaker dan mannelijke zorgverleners aan de zorg als belastend te ervaren.

Het aandeel mannelijke werknemers dat over werkbaar werk beschikt, ligt iets hoger dan bij vrouwelijke werknemers. Loontrekkende vrouwen worstelen meer dan hun mannelijke collega's met werkstress en een onevenwichtige werk-privé-balans, maar hebben minder motivatieproblemen. Bij zelfstandigen worden er weinig of geen verschillen in werkbaar werk tussen mannen en vrouwen vastgesteld.

Mannen verlaten de arbeidsmarkt ten slotte op iets latere leeftijd dan vrouwen (respectievelijk 59,8 en 59,2 jaar). Zowel bij mannen als bij vrouwen is het moment waarop zij uit de arbeidsmarkt stappen de voorbije jaren opgeschoven. De toename van de uittredeleeftijd is bij vrouwen wel iets groter dan bij mannen waardoor het verschil tussen mannen en vrouwen tijdens het voorbije decennium is verkleind.

Betaalde en onbetaalde arbeid

BRONNEN

De arbeidsmarktpositie van mannen en vrouwen wordt aan de hand van verschillende bronnen in beeld gebracht. De meest gebruikte bron is de *Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK)* van de Algemene Directie Statistiek (ADS) van de Federale Overheidsdienst (FOD) Economie. Het betreft een sociaal-economische enquête bij de huishoudens met als voornaamste doelstelling de populatie op actieve leeftijd (vanaf 15 jaar) op te delen in 3 groepen (tewerkgestelde personen, werklozen en niet-actieve personen) en over elk van deze categorieën beschrijvende en verklarende gegevens te verstrekken. Deze bevraging maakt ook deel uit van de *Labour Force Survey (LFS)* naar de actieve bevolking: een door Eurostat gecoördineerde bevraging in de lidstaten van de Europese Unie. Be-doeling is informatie te vergaren over onder meer tewerkstelling en werkloosheid die op Europees vlak vergelijkbaar is.

Een andere enquête die hier gebruikt wordt is de *Werkbaarheidsmonitor* van de Sociaal-Economi-sche Raad van Vlaanderen (SERV) – Stichting Innovatie & Arbeid. Deze enquête meet driejaarlijks de werkbaarheid van werknemers (vanaf 2004) en zelfstandige ondernemers (vanaf 2007) in Vlaan-deren. Vier facetten van werkbaar werk worden door de monitor in beeld gebracht: psychische vermoeidheid, welbevinden in het werk, leermogelijkheden en de werk-privé-balans. Om zicht te krijgen op oorzaken en achtergronden van werkbaarheidsknelpunten zoomt de monitor ook in op een reeks potentiële risicofactoren in de arbeidssituatie zoals bijvoorbeeld werkdruk.

Voor de gegevens over tijdsbesteding wordt gebruik gemaakt van het *Tijdsbudgetonderzoek* van de Algemene Directie Statistiek (ADS) van de FOD Economie en de Onderzoeksgroep TOR van de Vrije Universiteit Brussel. Er wordt daarbij gewerkt met een methode van dagboekregistratie: de respondenten vullen in een dagboekje per periode van 10 minuten in welke activiteit ze hebben uitgevoerd.

De gegevens over informele zorg zijn gebaseerd op de *Sociaal-Culturele Verschuivingen Survey (SCV-survey)* van de Studiedienst van de Vlaamse Regering. Het gaat om een jaarlijkse face-to-face enquête afgenomen bij een toevallige steekproef van ongeveer 1.500 Nederlandstalige inwoners van het Vlaamse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest tussen 18 en 85 jaar. Sinds 2009 is er geen bovengrens meer naar leeftijd of nationaliteitsvereiste. Deze enquête peilt naar opvattingen, overtuigingen en handelingsbereidheid rond diverse maatschappelijke en beleidsrelevante thema's.

Naast bovenstaande surveygegevens, wordt er hier ook gebruik gemaakt van verschillende ad-ministratieve datareeksen. Een aantal indicatoren zijn gebaseerd op de *Vlaamse Arbeidsrekening* ontwikkeld door het Steunpunt Werk in samenwerking met het Departement Werk en Sociale Eco-nomie (WSE) van de Vlaamse overheid. Hierin worden gegevens uit verschillende administratieve bronnen (RSZ-DMFA, RSZPPO, RSVZ, RIZIV, CBS, IGSS, OEA, SEE, RVA, IWEPS, de bevolkingsstatistieken van ADS en gegevens uit het DWH AM&SB van de KSZ) gebundeld om te komen tot een kader dat een intern consistente raming van kernvariabelen met betrekking tot de lokale, regionale en nati-onale arbeidsmarkt bevat.

Voor wat betreft de vertegenwoordiging van mannen en vrouwen in het midden- en topkader van de Vlaamse overheid wordt gebruik gemaakt van administratieve cijfers van de *Dienst Diver-siteitsbeleid*.

De gegevens over de gebruikers van stelsels voor loopbaanonderbreking en tijdskrediet zijn geba-seerd op administratieve data van de *Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA)*.

De gegevens over werkzaamheidsgraad naar herkomst en over uittredeleeftijd ten slotte zijn geba-seerd op data van het *Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming (DWH AM&SB)* van de *Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ)*.

3.1.

Bevolking naar socio-economische positie

Om de situatie van mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt te beschrijven, wordt gestart met een blik op de bevolking op arbeidsleeftijd. Internationaal wordt de bevolking op arbeidsleeftijd afgebakend op alle personen van 15 tot en met 64 jaar. In deze leeftijdsgroep worden mensen verondersteld in staat te zijn om betaalde arbeid te verrichten. De bevolking op arbeidsleeftijd kan volgens de internationaal geldende definitie van de International Labour Organisation (ILO) op basis van socio-economische positie in 3 grote categorieën ingedeeld worden: de werkenden, de werklozen en de niet-beroepsactieven. Werkenden zijn personen die in de referentieweek van de bevraging minstens 1 uur betaalde arbeid hebben verricht. Werklozen zijn personen zonder betrekking die werk zoeken, daarvoor concrete stappen hebben gezet gedurende de laatste 4 weken voor de bevraging en binnen de 2 weken kunnen beginnen werken en de personen zonder betrekking die een job hebben die binnen de 3 maanden begint. De niet-beroepsactieven zijn personen die noch tot de werkenden, noch tot de werklozen behoren.

Deze 3 groepen vormen de basiscomponenten voor indicatoren zoals de activiteitsgraad, de werkzaamheidsgraad en de werkloosheidsgraad die verder in dit hoofdstuk aan bod komen.

Figuur 3.1.a: Bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar) naar geslacht en socio-economische positie*, Vlaams Gewest, 2005, 2010 en 2016, in aantal personen en in % van de bevolking op arbeidsleeftijd per geslacht

	2005		2010		2016	
	AANTAL	%	AANTAL	%	AANTAL	%
Mannen 						
• Werkend	1.448.000	71,8	1.481.000	71,1	1.479.000	70,5
• Werkloos	73.000	3,6	82.000	3,9	78.000	3,7
• Niet-beroepsactief	496.000	24,6	520.000	24,9	542.000	25,8
<i>Totaal</i>	<i>2.017.000</i>	<i>100,0</i>	<i>2.083.000</i>	<i>100,0</i>	<i>2.099.000</i>	<i>100,0</i>
Vrouwen 						
• Werkend	1.139.000	57,8	1.250.000	61,3	1.289.000	62,5
• Werkloos	77.000	3,9	68.000	3,3	63.000	3,1
• Niet-beroepsactief	753.000	38,3	720.000	35,3	710.000	34,4
<i>Totaal</i>	<i>1.968.000</i>	<i>100,0</i>	<i>2.038.000</i>	<i>100,0</i>	<i>2.062.000</i>	<i>100,0</i>

* In de jaren voorafgaand aan 2011 werd de vraag of de respondent op zoek is naar werk niet expliciet gelinkt aan een bepaalde periode of tijdspanne. Vanaf 2011 heeft de vraag betrekking op de referentiemaand. Aangezien deze vraag één van de criteria is om te bepalen of een niet-werkend persoon ILO-werkloos of inactief is, zijn de resultaten over de werkloze en inactieve bevolking vanaf 2011 niet volledig vergelijkbaar met voorgaande jaren.

Bron: EAK ADS, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

In 2016 telt het Vlaamse Gewest 2,10 miljoen mannen en 2,06 miljoen vrouwen op arbeidsleeftijd (15-64 jaar). Van deze mannen is haast driekwart beroepsactief, hetzij als werkende (70%) hetzij als werkloze (4%). Van de vrouwen op arbeidsleeftijd is bijna 63% aan de slag als werkende en is 3% op zoek naar een baan. Niettegenstaande de sterke toename van de arbeidsdeelname van vrouwen tijdens de voorbije decennia, bieden er zich dus nog steeds beduidend minder vrouwen dan mannen aan op de arbeidsmarkt (66% bij de vrouwen tegenover 74% bij de mannen).

Figuur 3.1.b: Niet-beroepsactieve bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar) naar geslacht en categorie*, Vlaams Gewest, 2005, 2010 en 2016, in aantal personen en in % van de niet-beroepsactieve bevolking per geslacht

	2005		2010		2016	
	AANTAL	%	AANTAL	%	AANTAL	%
Mannen 						
Student	216.000	43,5	234.000	45,0	245.000	45,2
Gepensioneerd	156.000	31,4	156.000	30,0	141.000	26,1
Arbeidsongeschikt	68.000	13,6	75.000	14,5	100.000	18,4
Huisman	4.000	0,8	4.000	0,8	5.000	1,0
Andere	53.000	10,6	50.000	9,7	50.000	9,3
<i>Totaal niet-beroepsactief</i>	<i>496.000</i>	<i>100,0</i>	<i>520.000</i>	<i>100,0</i>	<i>542.000</i>	<i>100,0</i>
Vrouwen 						
• Student	221.000	29,3	241.000	33,5	250.000	35,3
• Gepensioneerd	121.000	16,1	114.000	15,8	116.000	16,3
• Arbeidsongeschikt	64.000	8,5	90.000	12,5	125.000	17,6
• Huisvrouw	259.000	34,4	203.000	28,2	161.000	22,6
• Andere	88.000	11,7	73.000	10,1	58.000	8,1
<i>Totaal niet-beroepsactief</i>	<i>753.000</i>	<i>100,0</i>	<i>720.000</i>	<i>100,0</i>	<i>710.000</i>	<i>100,0</i>

* In de jaren voorafgaand aan 2011 werd de vraag of de respondent op zoek is naar werk niet expliciet gelinkt aan een bepaalde periode of tijdspanne. Vanaf 2011 heeft de vraag betrekking op de referentiemaand. Aangezien deze vraag één van de criteria is om te bepalen of een niet-werkend persoon ILO-werkloos of inactief is, zijn de resultaten over de werkloze en inactieve bevolking vanaf 2011 niet volledig vergelijkbaar met voorgaande jaren.

Bron: EAK ADS, bewerking SVR.

Bij de 15-64-jarigen neemt 26% van de mannen en 34% van de vrouwen niet deel aan de arbeidsmarkt. Het gaat om 542.000 mannen en 710.000 vrouwen. De redenen waarom deze groep niet participeert aan de arbeidsmarkt zijn uiteenlopend. Zo is een groot deel van de niet-beroepsactieve mannen en vrouwen nog aan het studeren (respectievelijk 45% en 35%). Bijna een kwart van de vrouwen die niet participeren aan de arbeidsmarkt haalt huisvrouw zijn als reden voor niet-beroepsactiviteit. In 2005 waren er dat met 34% nog beduidend meer. Huismannen komen eerder zelden voor (1% van de niet-beroepsactieve mannen). Daarnaast zijn respectievelijk 16% en 26% van de niet-beroepsactieve vrouwen en mannen op (brug)pensioen.

Figuur 3.1.c: Bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar) naar geslacht, leeftijd en socio-economische positie, Vlaams Gewest, 2016, in aantal personen en in % van de leeftijdsgroep per geslacht

	15-24 JAAR		25-49 JAAR		50-64 JAAR	
	AANTAL	%	AANTAL	%	AANTAL	%
Mannen 						
Werkend	104.000	28,2	934.000	89,1	440.000	64,7
Werkloos	21.000	5,6	43.000	4,1	15.000	2,2
Niet-beroepsactief	245.000	66,2	71.000	6,8	225.000	33,1
<i>Totale bevolking</i>	<i>371.000</i>	<i>100,0</i>	<i>1.048.000</i>	<i>100,0</i>	<i>680.000</i>	<i>100,0</i>
Vrouwen 						
Werkend	92.000	25,8	839.000	81,1	358.000	53,3
Werkloos	11.000	3,2	39.000	3,8	13.000	1,9
Niet-beroepsactief	254.000	71,0	156.000	15,0	301.000	44,8
<i>Totale bevolking</i>	<i>357.000</i>	<i>100,0</i>	<i>1.034.000</i>	<i>100,0</i>	<i>671.000</i>	<i>100,0</i>

Bron: EAK ADS, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE, bewerking SVR.

In elke gepresenteerde leeftijdsgroep zijn er meer werkende mannen dan vrouwen. Het werkende leven van de Vlaamse mannen en vrouwen speelt zich voornamelijk af tussen 25 en 50 jaar. Bij de vrouwen is dan ruim 8 op de 10 aan het werk, bij de mannen is dat bijna 9 op de 10. Onder de 25 jaar en boven de 50 jaar is men veel minder aanwezig op de arbeidsmarkt. Onder de 25 jaar is een groot deel van de jongeren niet-beroepsactief omdat ze nog studeren. Bij de 15-24-jarigen die zich wel aanbieden op de arbeidsmarkt is het aandeel werklozen relatief hoog. Bij de 50-plussers is een behoorlijk grote groep niet (meer) actief.

Figuur 3.1.d: Bevolking op arbeidsleeftijd (25-64 jaar) naar geslacht, onderwijsniveau en socio-economische positie, Vlaams Gewest, 2016, in aantal personen en in % van de onderwijs-niveaugroep per geslacht

	LAAGGESCHOOLD		MIDDENGESCHOOLD		HOOGGESCHOOLD	
	AANTAL	%	AANTAL	%	AANTAL	%
Mannen 						
Werkend	242.000	59,3	604.000	83,0	529.000	89,2
Werkloos	20.000	4,9	26.000	3,6	11.000	1,9
Niet-beroepsactief	145.000	35,7	98.000	13,5	53.000	8,9
<i>Totale bevolking</i>	<i>407.000</i>	<i>100,0</i>	<i>728.000</i>	<i>100,0</i>	<i>593.000</i>	<i>100,0</i>
Vrouwen 						
Werkend	152.000	41,2	439.000	69,8	606.000	85,6
Werkloos	15.000	4,2	20.000	3,1	17.000	2,4
Niet-beroepsactief	201.000	54,6	170.000	27,0	85.000	12,0
<i>Totale bevolking</i>	<i>368.000</i>	<i>100,0</i>	<i>629.000</i>	<i>100</i>	<i>707.000</i>	<i>100,0</i>

Bron: EAK ADS, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE, bewerking SVR.

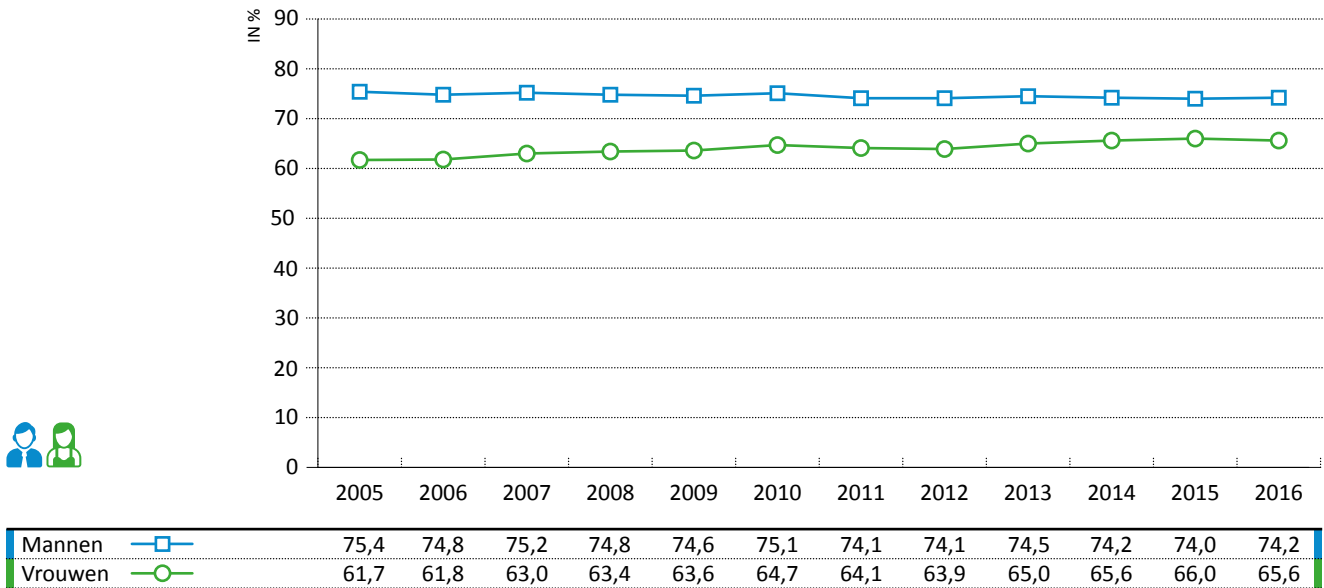
Laaggeschoolden zijn in veel mindere mate beroepsactief dan hooggeschoolden. Van de laaggeschoolde mannen tussen 25 en 64 jaar biedt ruim 1 op de 3 zich niet aan op de arbeidsmarkt, bij de vrouwen is dat meer dan de helft. Bij de hooggeschoolden zijn er slechts 9% niet-beroepsactieve mannen en 12% niet-beroepsactieve vrouwen.

3.2. Activiteitsgraad

Via de activiteitsgraad kan inzicht gegeven worden in de mate waarin bepaalde categorieën binnen de bevolking actief deelnemen aan de arbeidsmarkt. Deze graad geeft het aandeel van de bevolking op arbeidsleeftijd dat actief is op de arbeidsmarkt, hetzij als werkende, hetzij als werkloze.

Figuur 3.2.a: Activiteitsgraad (15-64 jaar) naar geslacht, Vlaams Gewest, 2005-2016, in %

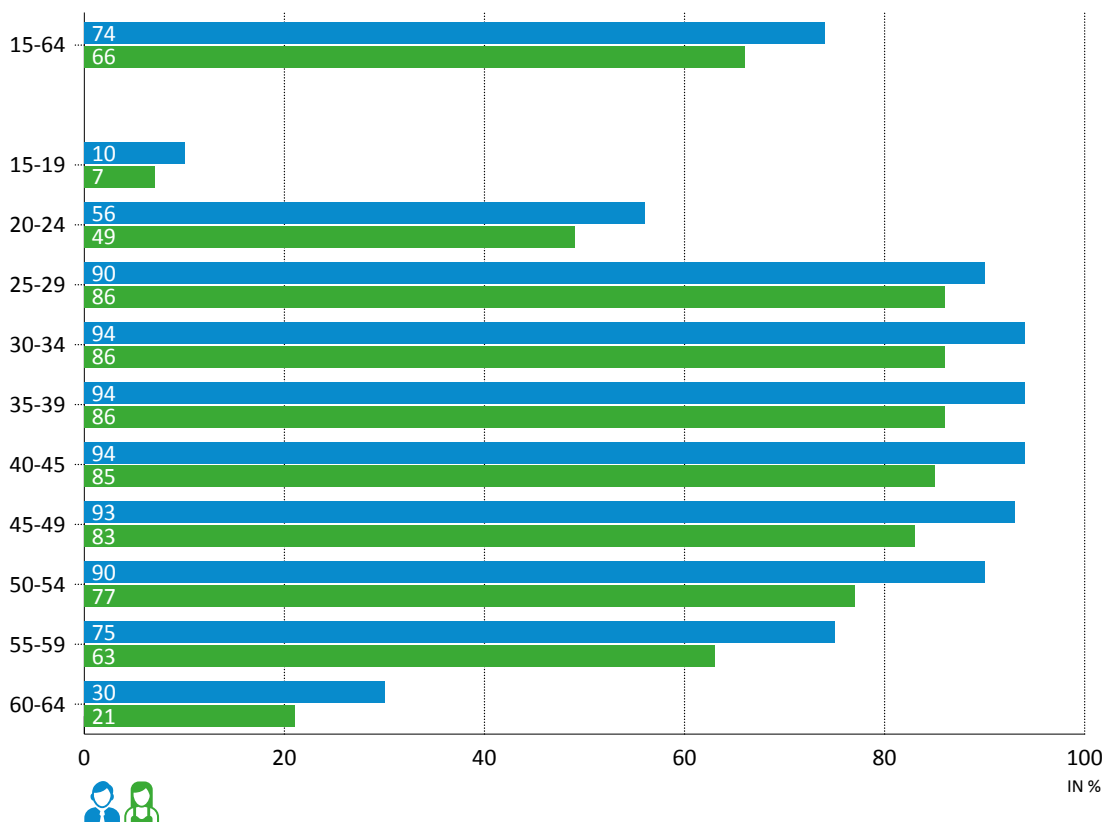

Bron: EAK ADS, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

De vrouwelijke activiteitsgraad lag in 2016 op bijna 66%. Daarmee ligt het aandeel beroepsactieve vrouwen duidelijk lager dan dat bij de mannen (74%). Sinds enkele decennia gaat het aandeel vrouwen dat participeert aan het arbeidsleven in stijgende lijn. De mannelijke arbeidsdeelname daarentegen blijft nagenoeg op hetzelfde niveau. Het verschil tussen beide wordt daardoor steeds kleiner: in 2005 ging het nog om 13 procentpunten, in 2016 is dat gedaald tot 9 procentpunten.

In alle leeftijdsklassen ligt de activiteitsgraad van mannen duidelijk hoger dan die van vrouwen. Het verschil is het grootst bij de oudere leeftijdsgroepen.

Figuur 3.2.b: Activiteitsgraad (15-64 jaar) naar geslacht en leeftijd, Vlaams Gewest, 2016, in %

Bron: EAK ADS, bewerking SVR.

Ook in alle opleidingsgroepen is de mannelijke activiteitsgraad hoger dan de vrouwelijke. Het verschil daalt wel naarmate het onderwijsniveau stijgt. Waar er tussen de activiteitsgraad van laaggeschoolde mannen en vrouwen een kloof van 15 procentpunten bestaat, is dat bij hooggeschoolde mannen en vrouwen slechts 3 procentpunten.

Figuur 3.2.c: Activiteitsgraad (15-64 jaar) naar geslacht, Vlaams Gewest en EU28-landen, 2015, in % en verschil tussen mannen en vrouwen in procentpunten

	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL TUSSEN M EN V
	%	%	IN PPT
Finland	77,2	74,4	2,8
Litouwen	75,8	72,5	3,3
Zweden	83,5	79,9	3,6
Letland	78,9	72,8	6,1
Denemarken	81,6	75,3	6,3
Portugal	76,7	70,3	6,4
Estland	80,4	73,0	7,4
Slovenië	75,4	67,9	7,5
Bulgarije	73,2	65,4	7,8
Vlaams Gewest	74,0	66,0	8,0
Frankrijk	75,3	67,2	8,1
Duitsland	82,1	73,1	9,0
Oostenrijk	80,1	70,9	9,2
België	72,2	63,0	9,2
Kroatië	71,5	62,2	9,3

	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL TUSSEN M EN V
	%	%	IN PPT
Cyprus	78,8	69,4	9,4
Nederland	84,6	74,7	9,9
Luxemburg	76,0	65,6	10,4
Spanje	79,5	69,0	10,5
Verenigd Koninkrijk	82,2	71,7	10,5
EU28	78,2	66,8	11,4
Hongarije	75,3	62,2	13,1
Slovakije	77,5	64,3	13,2
Polen	74,8	61,4	13,4
Ierland	77,4	62,8	14,6
Tsjechië	81,4	66,5	14,9
Griekenland	75,9	59,9	16,0
Roemenië	75,3	56,7	18,6
Italië	74,1	54,1	20,0
Malta	80,8	53,8	27,0

Bron: EAK ADS, LFS Eurostat, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

De activiteitsgraad ligt in Vlaanderen bij mannen duidelijk lager dan het EU-gemiddelde (respectievelijk 74% en 78%). Bij vrouwen blijft het verschil tussen Vlaanderen en het EU-gemiddelde beperkt (respectievelijk 66% en 67%). In verschillende EU-landen (onder meer de Scandinavische landen en Nederland) liggen de activiteitsgraden van mannen en vrouwen duidelijk hoger. Dat de activiteitsgraden in Vlaanderen lager liggen dan gemiddeld in de Europese Unie komt onder meer door het beperkte aandeel jongeren en ouderen dat zich aanbiedt op de arbeidsmarkt. In Vlaanderen speelt het beroepsactieve leven zich vooral af tussen 25 en 50 jaar.

Het verschil tussen de mannelijke en vrouwelijke activiteitsgraad is in Vlaanderen met 8 procentpunten wel kleiner dan gemiddeld in de EU28 (11 ppt.). Tussen de EU-lidstaten onderling zijn er grote verschillen. In Malta ligt de activiteitsgraad bij de mannen 27 procentpunten hoger dan bij de vrouwen. In Finland blijft dit verschil beperkt tot 3 procentpunten.

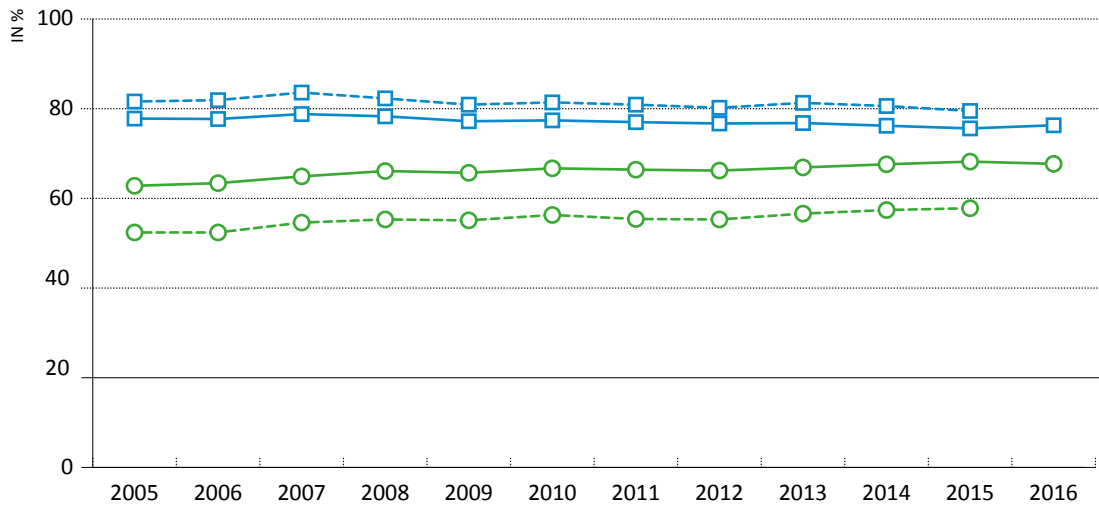
3.3. Werkzaamheidsgraad

Om de mate waarin men effectief aan het werk is in beeld te brengen, wordt de werkzaamheidsgraad gebruikt. Die meet het aandeel werkenden in de bevolking op arbeidsleeftijd. Zoals al gezegd zijn werkenden personen die in de referentieweek van de bevraging minstens 1 uur betaalde arbeid hebben verricht. Omwille van de internationale vergelijkbaarheid wordt de arbeidsleeftijd normaliter afgebakend op 15-64 jaar. Vanuit de Europese Unie wordt het belang van scholing voor jongeren evenwel benadrukt door een verenging van de leeftijdsafbakening tot 20-64 jaar.

In het Vlaamse Gewest hebben in 2016 ongeveer 68% van de vrouwen en 76% van de mannen een betaalde baan. Daarmee zijn de vrouwen nog een eind verwijderd van de 75%-werkzaamheidsdoelstelling die Vlaanderen nastreeft in het kader van de Europa 2020-strategie. Terwijl de arbeidsdeelname van de mannen het laatste decennium lichtjes daalde, nam de werkzaamheidsgraad bij de vrouwen nog wel toe. Het verschil in werkzaamheid tussen mannen en vrouwen daalde hierdoor van 15 procentpunten in 2005 tot 9 procentpunten in 2016.

Het verschil tussen de werkzaamheidsgraad van mannen en vrouwen ligt in de EU28-landen in 2015 gemiddeld op 12 procentpunten. Tussen de EU-lidstaten loopt het verschil sterk uiteen. Het grootste verschil is te vinden in Malta (28 ppt.), het kleinste verschil in Finland (2 ppt.).

Figuur 3.3.a: Evolutie van de werkzaamheidsgraad (20-64 jaar) naar geslacht, in personen (traditioneel) en in voltijdse equivalenten (VTE), Vlaams Gewest, 2005-2016, in %

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Traditioneel-mannen	77,8	77,7	78,8	78,3	77,2	77,4	77,0	76,7	76,8	76,2	75,6	76,3
VTE-mannen	81,6	81,9	83,6	82,3	80,9	81,4	80,9	80,2	81,3	80,6	79,5	
Traditioneel-vrouwen	62,8	63,4	64,9	66,1	65,7	66,7	66,4	66,2	66,9	67,6	68,2	67,7
VTE-vrouwen	52,4	52,4	54,6	55,3	55,1	56,3	55,4	55,3	56,6	57,4	57,8	

Bron: EAK ADS, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

Figuur 3.3.b: Werkzaamheidsgraad (20-64 jaar) naar geslacht, Vlaams Gewest en EU28-landen, 2015, in % en verschil tussen mannen en vrouwen in procentpunten

	MANNEN		VROUWEN		VERSCHIL
	%	%	%	%	TUSSEN M EN V IN PPT.
Finland	73,9	71,8	71,8	71,8	2,1
Litouwen	74,6	72,2	72,2	72,2	2,4
Letland	74,6	70,5	70,5	70,5	4,1
Zweden	82,5	78,3	78,3	78,3	4,2
Bulgarije	70,4	63,8	63,8	63,8	6,6
Portugal	72,6	65,9	65,9	65,9	6,7
Frankrijk	73,2	66,0	66,0	66,0	7,2
Vlaams Gewest	75,6	68,2	68,2	68,2	7,4
Denemarken	80,2	72,6	72,6	72,6	7,6
Estland	80,5	72,6	72,6	72,6	7,9
Cyprus	72,2	64,1	64,1	64,1	8,1
Oostenrijk	78,4	70,2	70,2	70,2	8,2
België	71,3	63,0	63,0	63,0	8,3
Slovenië	73,3	64,7	64,7	64,7	8,6
Duitsland	82,3	73,6	73,6	73,6	8,7
Kroatië	65,2	55,8	55,8	55,8	9,4
Nederland	81,9	70,8	70,8	70,8	11,1
Spanje	67,6	56,4	56,4	56,4	11,2
Verenigd Koninkrijk	82,5	71,3	71,3	71,3	11,2
EU28	75,8	64,2	64,2	64,2	11,6
Luxemburg	76,7	65,0	65,0	65,0	11,7
Ierland	75,1	62,6	62,6	62,6	12,5

	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL TUSSEN M EN V
	%	%	IN PPT.
Hongarije	75,8	62,1	13,7
Polen	74,7	60,9	13,8
Slovakije	75,0	60,3	14,7
Tsjechië	83,0	66,4	16,6
Roemenië	74,7	57,2	17,5
Griekenland	64,0	46,0	18,0
Italië	70,6	50,6	20,0
Malta	81,4	53,6	27,8

Bron: EAK ADS, Eurostat LFS, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

Een belangrijke kanttekening die hierbij gemaakt kan worden is dat de vrouwelijke werkzaamheidsgraad voor een aanzienlijk deel gerealiseerd wordt via deeltijdse jobs (zie 3.10). Omwille van het relatief hoge aandeel deeltijds werkende vrouwen is het belangrijk om naast de traditionele werkzaamheidsgraad die geen rekening houdt met het aantal gepresteerde uren, ook te kijken naar de evolutie van de werkzaamheidsgraad in voltijdse equivalenten (VTE) waarin het arbeidsvolume wel mee in rekening wordt gebracht. De werkzaamheidsgraad in VTE geeft aan welk aandeel van de bevolking zou werken indien het totaal gepresteerde arbeidsvolume herverdeeld zou worden zodat iedere job een voltijdse job zou zijn. Eén voltijds equivalent – de zogenaamde maatman – is gelijk aan het gemiddeld aantal arbeidsuren gepresteerd door een voltijds werkende. Om vergelijking over de landen heen mogelijk te maken stelt men de maatman gelijk aan 40.

Bij de mannen ligt de werkzaamheidsgraad in VTE iets hoger dan de traditionele werkzaamheidsgraad, bij de vrouwen een stuk lager. In 2015 ligt het verschil tussen de mannelijke en vrouwelijke werkzaamheidsgraad in VTE op 22 procentpunten, wat veel groter is dan het verschil op basis van de traditionele werkzaamheidsgraad (7 ppt.). In de EU28 komt de kloof in werkzaamheidsgraad tussen mannen en vrouwen in VTE gemiddeld op 22 procentpunten. Tussen de EU-lidstaten loopt het verschil in werkzaamheidsgraad in VTE van mannen en vrouwen aanzienlijk uiteen. Het grootste verschil wordt opgetekend in Malta (38 ppt.), het kleinste verschil in Litouwen (6 ppt.).

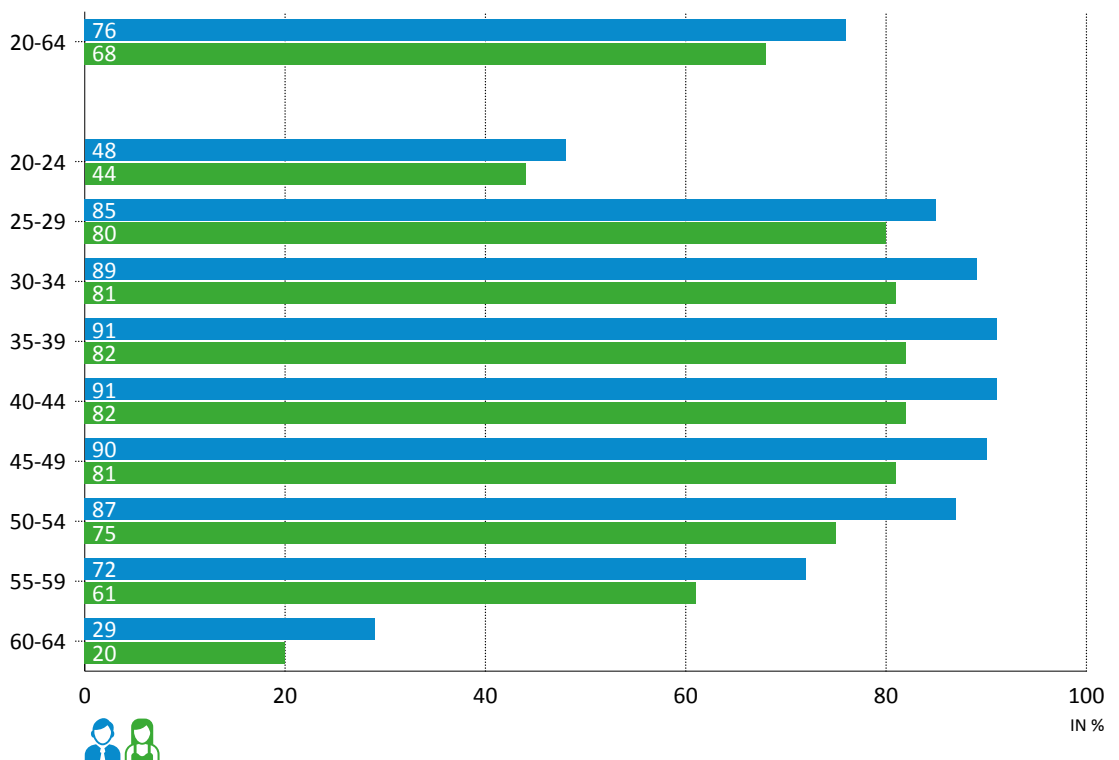
Figuur 3.3.c: Werkzaamheidsgraad (20–64 jaar) in VTE (met een constante maatman van 40 arbeidsuren) naar geslacht, Vlaams Gewest en EU28-landen, 2015, in % en verschil tussen mannen en vrouwen in procentpunten

	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL TUSSEN M EN V
	%	%	IN PPT.
Malta	85,3	46,9	38,4
Nederland	76,8	46,9	30,0
Italië	71,1	41,6	29,4
Verenigd Koninkrijk	86,9	59,1	27,8
Griekenland	71,4	45,2	26,2
Ierland	75,7	49,6	26,2
Duitsland	82,6	57,0	25,5
Oostenrijk	82,1	56,8	25,2
Tsjechië	89,0	65,3	23,7
EU28	77,5	55,1	22,4
Luxemburg	78,6	56,4	22,1
Vlaams Gewest	79,5	57,8	21,8
Polen	81,4	60,0	21,4
België	74,2	53,3	20,9
Spanje	69,1	49,1	20,0

	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL TUSSEN M EN V
	%	%	IN PPT.
Slovakije	77,4	58,1	19,2
Roemenië	74,2	55,1	19,2
Frankrijk	73,6	56,7	16,9
Hongarije	77,4	60,7	16,7
Denemarken	75,2	59,9	15,3
Cyprus	74,5	59,9	14,5
Slovenië	75,8	62,6	13,1
Portugal	75,9	63,6	12,3
Estland	81,6	69,4	12,2
Kroatië	66,6	54,5	12,1
Zweden	81,8	70,4	11,3
Finland	73,4	64,2	9,2
Bulgarije	72,2	64,9	7,3
Letland	76,1	69,0	7,1
Litouwen	74,4	68,6	5,8

Bron: EAK ADS, Eurostat LFS, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

Figuur 3.3.d: Werkzaamheidsgraad (20-64 jaar) naar geslacht en leeftijd, Vlaams Gewest, 2016, in %

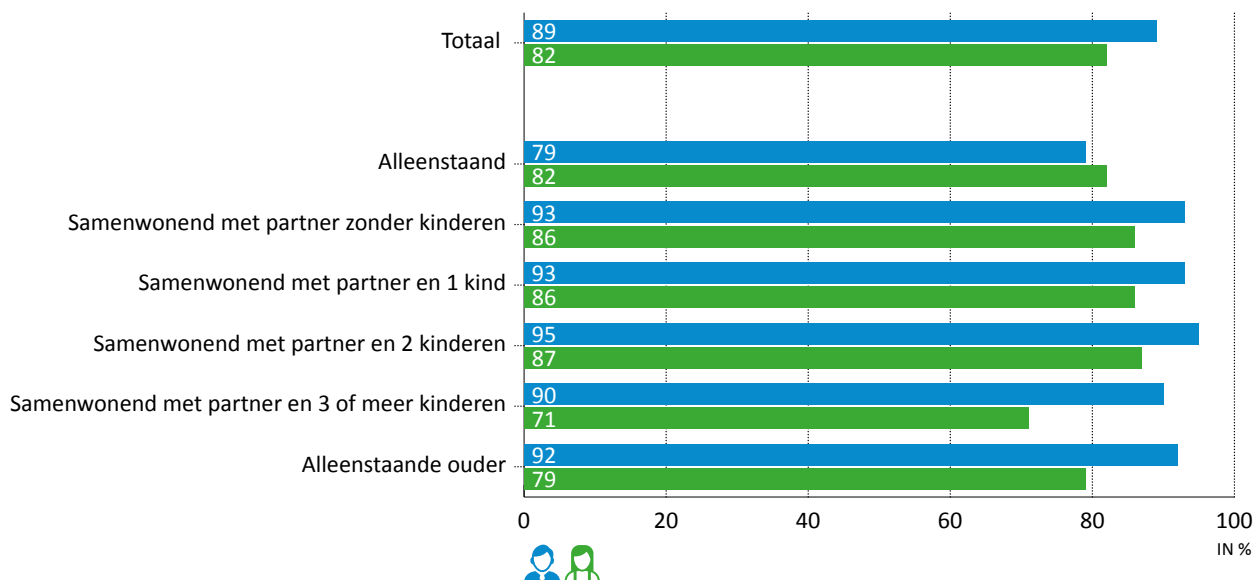

Bron: EAK ADS, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

De algemene werkzaamheidsgraad van de 20-64-jarigen verhoudt verschillen in werkzaamheid tussen de diverse leeftijdsgroepen. De vrouwelijke werkzaamheidsgraad ligt in elke leeftijdsgroep weliswaar onder die van de mannen, maar in de jongere leeftijdsklassen zijn de verschillen naar geslacht kleiner dan op oudere leeftijd. Zowel bij mannen als vrouwen is de werkzaamheidsgraad het hoogst tussen 25 en 49 jaar. In deze groepen zijn bijna 9 op de 10 mannen aan het werk en goed 8 op de 10 vrouwen. Onder de 25 jaar en boven de 55 jaar ligt het aandeel werkenden flink lager. Dit

patroon van samengedrukte loopbaan is typisch voor Vlaanderen en gaat op voor zowel mannen als vrouwen. Een groot deel van de -25-jarigen is niet beschikbaar voor een baan omdat zij nog studeren. Het combineren van studies met betaald werk is in Vlaanderen minder ingeburgerd. Vanaf de leeftijd van 50 jaar ligt zowel bij mannen als bij vrouwen de werkzaamheidsgraad duidelijk lager dan in de leeftijdsgroepen tussen 25 en 49 jaar.

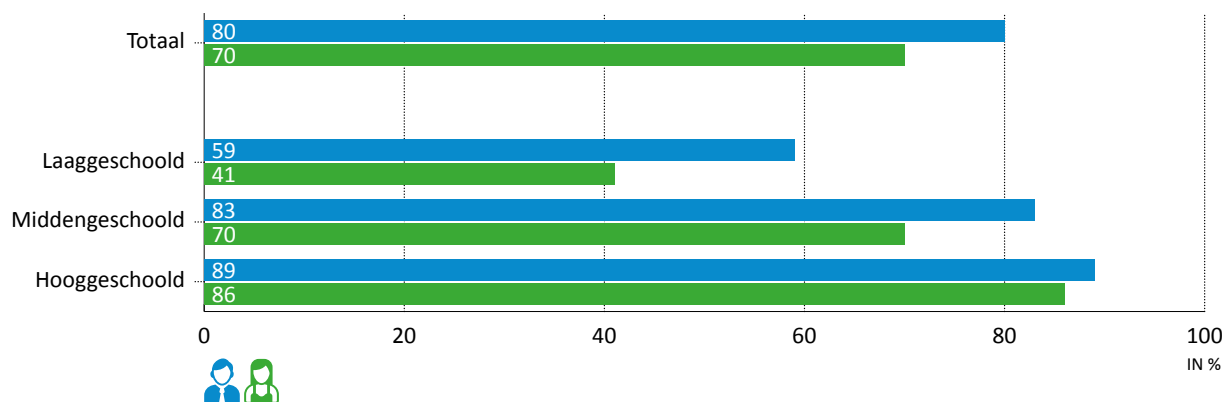
Figuur 3.3.e: Werkzaamheidsgraad (25-49 jaar) naar geslacht en gezinssituatie, Vlaams Gewest, 2015, in %

Bron: EAK ADS, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

De werkzaamheidsgraad van mannen en vrouwen hangt ook samen met de gezinssamenstelling. Opvallend is dat de werkzaamheidsgraad bij alleenstaande vrouwen beperkt hoger ligt dan bij alleenstaande mannen. Bij alle andere huishoudtypes ligt de werkzaamheidsgraad van vrouwen lager dan die van mannen, ook in gezinnen zonder kinderen. De werkzaamheidsgraad van vrouwen ligt het laagst bij samenwonende vrouwen met 3 of meer kinderen. Bij de mannen daalt de werkzaamheidsgraad niet zo sterk als er 3 of meer kinderen in het gezin aanwezig zijn.

Figuur 3.3.f: Werkzaamheidsgraad (25-64 jaar) naar geslacht en onderwijsniveau, Vlaams Gewest, 2016, in %

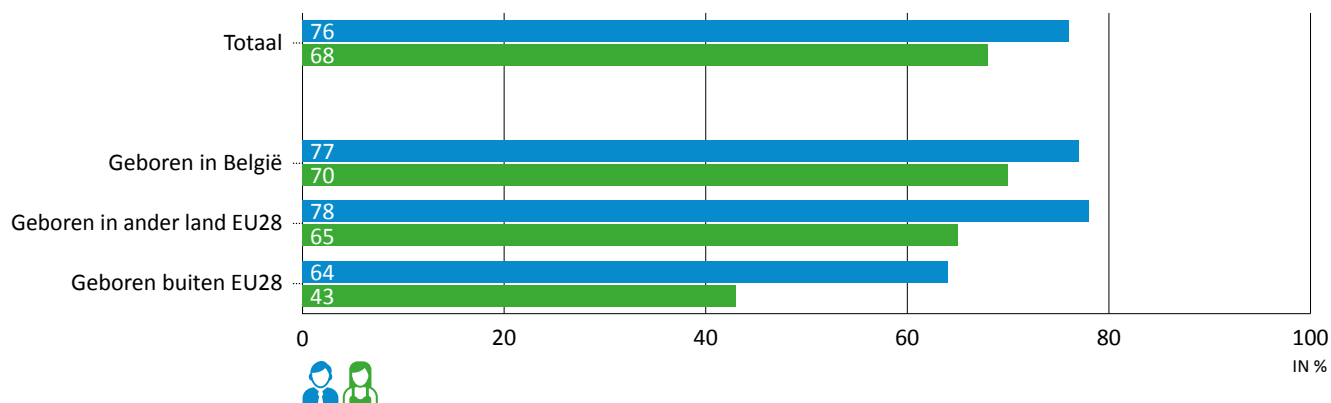

Bron: EAK ADS, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

Het onderwijsniveau is een bepalende factor voor de deelname aan de arbeidsmarkt en dit geldt zowel voor mannen als voor vrouwen. Globaal genomen zijn lager opgeleiden minder vaak aan het werk dan hoger opgeleiden. Bij vrouwen is dit nog meer uitgesproken het geval dan bij mannen.

Het verschil in de werkzaamheid tussen mannen en vrouwen verkleint naarmate het onderwijsniveau stijgt. In 2016 ligt de werkzaamheid van laaggeschoolde mannen 18 procentpunten hoger dan die van laaggeschoolde vrouwen. Bij de hooggeschoolde mannen en vrouwen bedraagt dat verschil slechts 3 procentpunten.

Figuur 3.3.g: Werkzaamheidsgraad (20-64 jaar) naar geslacht en geboorteland, Vlaams Gewest, 2016, in %

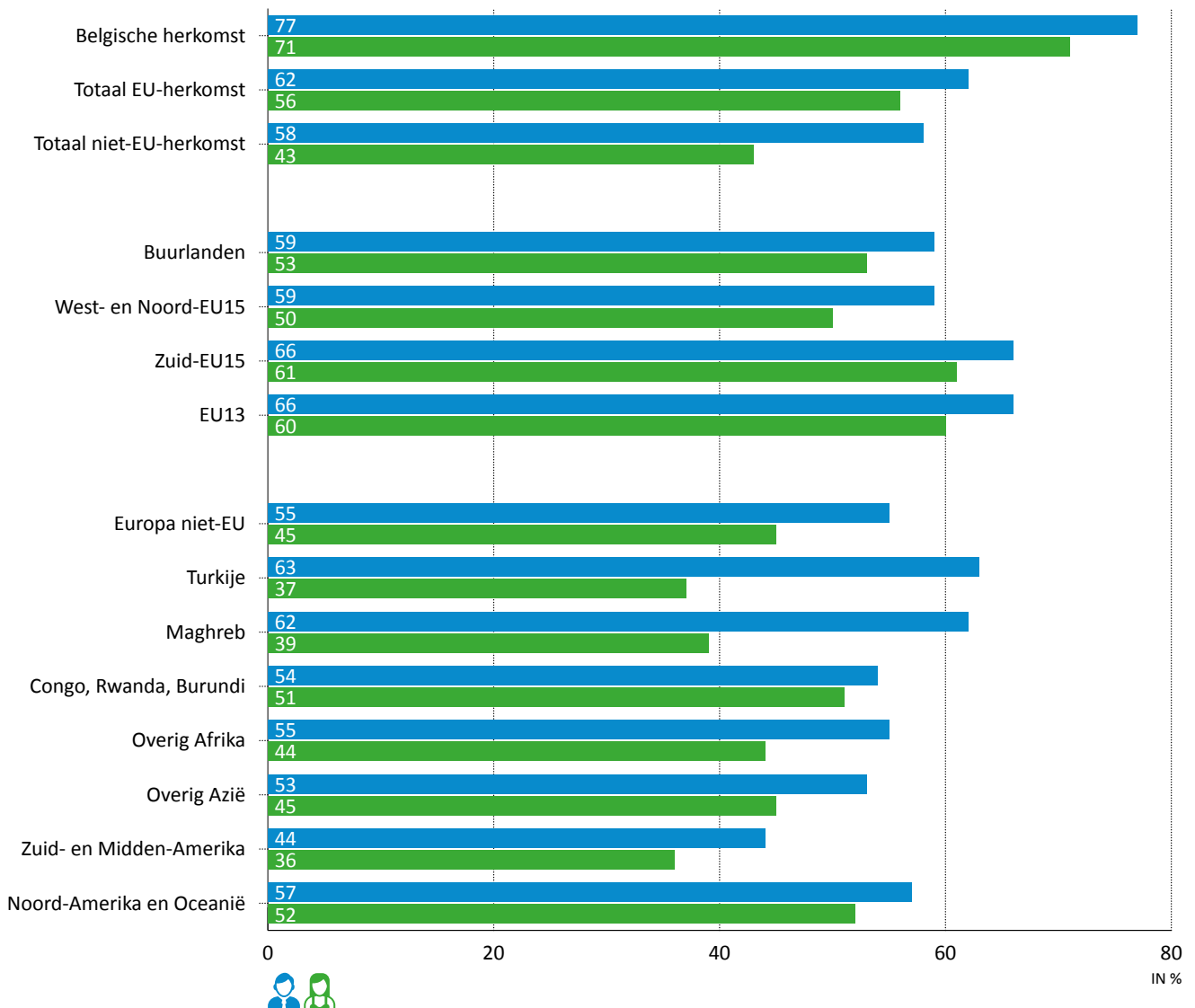
Bron: EAK ADS, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

Tot slot zijn er ook naar geboorteland opvallende verschillen inzake werkzaamheidsgraad. Mannen en vrouwen die geboren zijn buiten de EU28 kennen een veel lagere werkzaamheidsgraad dan mannen en vrouwen die in België geboren zijn. Bij de mannen geboren buiten de EU ligt de werkzaamheidsgraad op 64%. Bij de vrouwen geboren buiten de EU is slechts iets meer dan 4 op de 10 aan het werk (43%). Het verschil in werkzaamheidsgraad tussen mannen en vrouwen ligt het hoogst bij personen geboren buiten de EU en het laagst bij personen geboren in België (respectievelijk 22 en 7 procentpunten).

Administratieve gegevens van het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming (DWH AM&SB) van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ) maken een meer gedetailleerde opdeling naar herkomstgroep mogelijk. Daarbij wordt de herkomst bepaald op basis van de huidige en de geboortenationaliteit van de persoon en de geboortenationaliteit van de ouders. Uit deze gegevens blijkt net als bij de EAK-gegevens dat de werkzaamheidsgraad bij alle herkomstgroepen beduidend lager ligt bij vrouwen dan bij mannen. De werkzaamheidsgraad ligt ook hier het laagst bij de vrouwen met een herkomst van buiten de EU. Meer specifiek ligt de arbeidsdeelname het laagst bij vrouwen van Zuid- en Midden-Amerikaanse herkomst (36%), kort gevolgd door de vrouwen van Turkse en Maghrebijnse herkomst (respectievelijk 37% en 39%). Het grootste verschil tussen de werkzaamheidsgraad van mannen en vrouwen is te vinden bij de personen van Turkse en Maghrebijnse herkomst (respectievelijk 25 en 23 ppt.).

Figuur 3.3.h: Werkzaamheidsgraad (20-64 jaar) naar geslacht en herkomstgroep*, Vlaams Gewest, 2015, in %

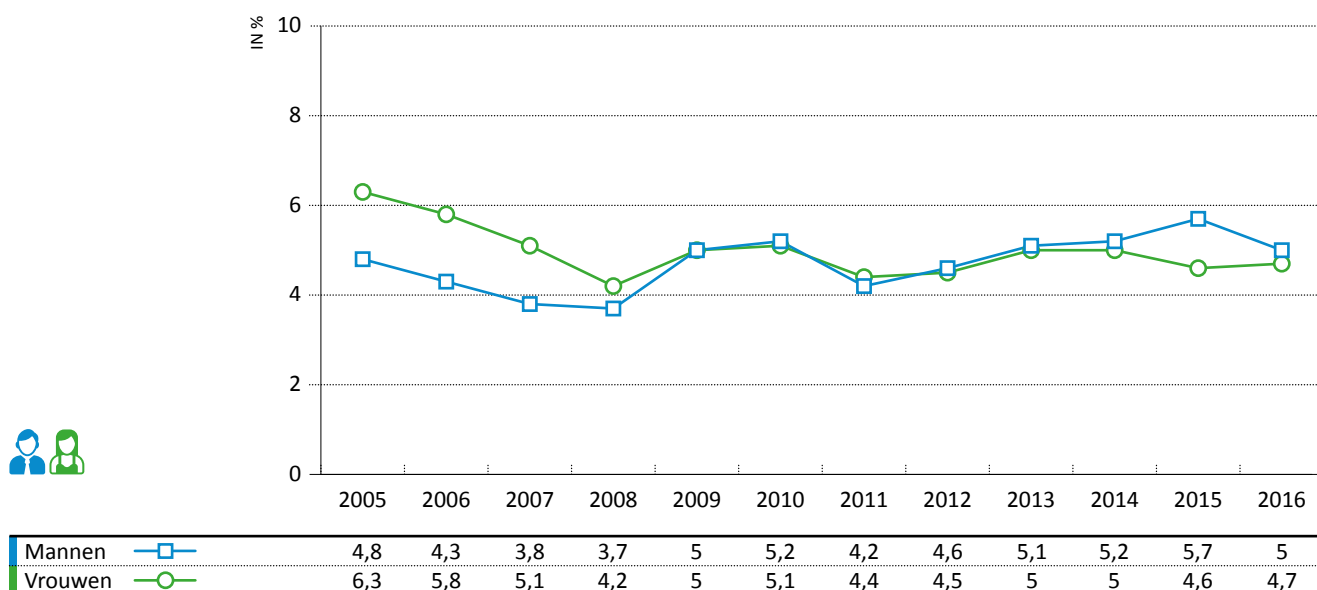
- Herkomst wordt bepaald op basis van de huidige en geboortenationaliteit van de persoon zelf en de geboortenationaliteit van de ouders. Bij de relatief lage werkzaamheidsgraad van de personen met een EU-herkomst dient opgemerkt te worden dat een deel van deze groep tewerkgesteld is als uitgaande grensarbeider, als werknemer van een organisatie of onderneming die geen bijdragen verschuldigd is aan de Belgische sociale zekerheid of als Europees ambtenaar. Deze groepen worden door de KSZ niet beschouwd als werkend.

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking SVR.

3.4. Werkloosheidsgraad

Een deel van de beroepsactieve bevolking vindt geen geschikte baan: zij zijn werkloos. De werkloosheidsgraad geeft het aandeel werklozen in de beroepsbevolking (som van werkenden en werklozen) weer. Door gebruik te maken van de ILO-definitie kan er internationaal vergeleken worden. De ILO-werklozen zijn de niet-werkenden die de afgelopen 4 weken actief naar werk gezocht hebben en binnen de 2 weken een nieuwe job kunnen beginnen, samen met de niet-werkenden die een job hebben gevonden die binnen de 3 maanden begint.

Figuur 3.4.a: Evolutie van de werkloosheidsgraad (15-64 jaar) naar geslacht, Vlaams Gewest, 2005-2016*, in %

* In de jaren voorafgaand aan 2011 werd de vraag of de respondent op zoek is naar werk niet expliciet gelinkt aan een bepaalde periode of tijdspanne. Vanaf 2011 heeft de vraag betrekking op de referentiemaand waardoor een deel van de werklozen verschoven is naar de inactieven. Aangezien deze vraag één van de criteria is om te bepalen of een niet-werkend persoon ILO-werkloos of inactief is, zijn de resultaten over de werkloze en inactieve bevolking vanaf 2011 niet volledig vergelijkbaar met voorgaande jaren.

Bron: EAK ADS, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

De cijfers van 2016 geven aan dat 5,0% van de mannen en 4,7% van de vrouwen tussen 15 en 64 jaar die zich aanbieden op de arbeidsmarkt geen job vinden. In 2005 lag de vrouwelijke werkloosheid nog duidelijk hoger dan de mannelijke. Van 2009 tot 2014 was er nagenoeg geen verschil tussen de werkloosheidsgraad van mannen en vrouwen. Dat de werkloosheidsgraad van mannen nu beperkt hoger ligt dan die van vrouwen hangt onder meer samen met het feit dat mannen vaker werken in (industriële) sectoren waar in ongunstige economische tijden doorgaans meer jobs sneuvelen. Vrouwen zijn meer aan de slag in stabielere en groeiende (diensten)sectoren (zie 3.5).

Figuur 3.4.b: Werkloosheidsgraad (15-64 jaar) naar geslacht, Vlaams Gewest en EU28-landen, 2015, in % en verschil tussen mannen en vrouwen in procentpunten

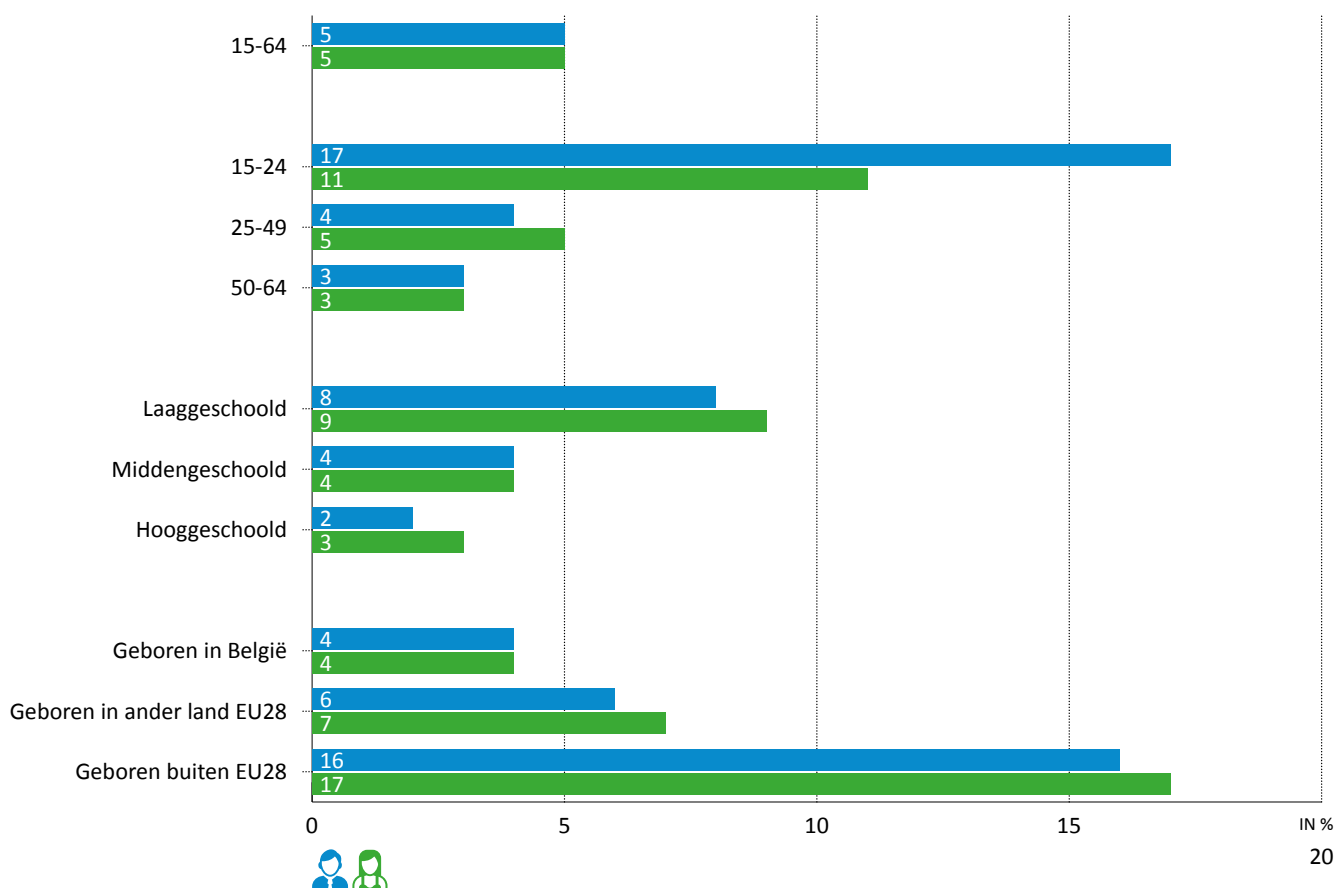
	MANNEN		VROUWEN		VERSCHIL
	%	%	%	%	TUSSEN M EN V IN PPT.
Griekenland	21,9	21,9	29,1	29,1	-7,2
Spanje	20,9	20,9	23,7	23,7	-2,8
Slovakije	10,4	10,4	13,0	13,0	-2,6
Slovenië	8,2	8,2	10,2	10,2	-2,0
Tsjechië	4,3	4,3	6,2	6,2	-1,9
Kroatië	15,9	15,9	17,2	17,2	-1,3
Italië	11,6	11,6	12,8	12,8	-1,2
Luxemburg	6,2	6,2	7,4	7,4	-1,2
Nederland	6,6	6,6	7,3	7,3	-0,7
Hongarije	6,6	6,6	7,1	7,1	-0,5
Denemarken	6,1	6,1	6,5	6,5	-0,4
Polen	7,4	7,4	7,8	7,8	-0,4
Portugal	12,8	12,8	13,1	13,1	-0,3
EU28	9,5	9,5	9,6	9,6	-0,1
Estland	6,3	6,3	6,2	6,2	0,1

	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL TUSSEN M EN V
	%	%	IN PPT.
Malta	5,6	5,2	0,4
Verenigd Koninkrijk	5,6	5,2	0,4
Zweden	7,8	7,4	0,4
Cyprus	15,4	14,9	0,5
Duitsland	5,1	4,3	0,8
Oostenrijk	6,2	5,4	0,8
Frankrijk	10,9	9,9	1,0
Vlaams Gewest	5,7	4,6	1,1
Finland	10,2	9,0	1,2
België	9,2	7,8	1,4
Bulgarije	9,9	8,5	1,4
Roemenië	7,7	6,1	1,6
Litouwen	10,3	8,4	1,9
Letland	11,4	8,8	2,6
Ierland	11,2	7,7	3,5

Bron: EAK ADS, LFS Eurostat, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

In Europees perspectief ligt de werkloosheidsgraad in Vlaanderen relatief laag. Zowel bij de mannen als bij de vrouwen ligt de Vlaamse werkloosheidsgraad ver onder het EU-gemiddelde. Algemeen genomen zijn in de EU28-landen mannen (9,5%) nagenoeg even vaak werkloos als vrouwen (9,6%).

Figuur 3.4.c: Werkloosheidsgraad (15-64 jaar)* naar geslacht, leeftijd, onderwijsniveau en geboorteland, Vlaams Gewest, 2016, in %

* Bij opdeling naar onderwijsniveau: 25-64 jaar.

Bron: EAK ADS, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

Bij de 15-24-jarigen is het verschil in de werkloosheidsgraad tussen mannen en vrouwen het grootst. Zowel bij de jongere mannen (17%) als bij de vrouwen (11%) vindt een relatief groot deel geen passende arbeidsbetrekking. Onder meer gebrek aan werkervaring of een te lage of verkeerde scholing speelt de jongeren parten. In de overige leeftijdsgroepen is er weinig verschil tussen de mannelijke en vrouwelijke werkloosheidsgraad. In de leeftijdsklasse tussen 25 en 49 jaar is de werkloosheid relatief laag. Ook bij de 50-plussers blijft de werkloosheid eerder beperkt. Dat wil niet zeggen dat deze leeftijdsgroep nog volop aan het werk is, maar eerder dat heel wat ouderen zich niet langer op de arbeidsmarkt aanbieden.

Laaggeschoolden die zich presenteren op de arbeidsmarkt vinden minder vaak werk dan midden- of hooggeschoolden. Dit geldt zowel voor mannen als voor vrouwen. Het verschil naar geslacht is het grootst bij de laaggeschoolden.

Opgesplitst naar geboorteland worden de laagste werkloosheidsgraden opgetekend door personen die geboren zijn in België. Bij mannen geboren in een ander EU28-land ligt de werkloosheidsgraad bijna anderhalve keer hoger dan bij de in België geboren mannen, bij mannen geboren buiten de EU loopt dit op tot bijna het viervoudige. Ook bij vrouwen zijn de verschillen naar geboorteland groot.

3.5. Horizontale segregatie

Mannen en vrouwen die actief zijn op de arbeidsmarkt, komen vaak in verschillende sectoren terecht. Om deze horizontale segregatie in beeld te brengen, wordt hier gebruik gemaakt van gegevens over het aantal werkenden per sector uit de Vlaamse Arbeidsrekening van het Steunpunt Werk/Departement WSE. De werkenden omvatten zowel de loontrekkenden als de zelfstandigen en de helpers. De sectoren in de Vlaamse Arbeidsrekening worden afgebakend volgens een herwerkte WSE(42)-sectorindeling, gebaseerd op de NACE-Bel-nomenclatuur 2008.

Figuur 3.5.a: Werkenden (15-64 jaar) naar geslacht en WSE(42)-sector, Vlaams Gewest, 2006 en 2014, in aantal personen en in % van de werkenden per sector

	2006			2014		
	TOTAAL	AANDEEL MANNEN	AANDEEL VROUWEN	TOTAAL	AANDEEL MANNEN	AANDEEL VROUWEN
	AANTAL	%	%	AANTAL	%	%
Totaal primaire sector	52.424	62,4	37,6	44.057	67,5	32,5
Totaal secundaire sector	591.435	80,0	20,0	541.948	80,7	19,3
• Vervaardiging van dranken, voeding en tabak	68.292	61,5	38,5	65.701	63,4	36,6
• Textiel en kleding	32.721	52,2	47,8	19.204	53,2	46,8
• Grafische nijverheid	24.808	72,0	28,0	19.890	72,0	28,0
• Chemische industrie	50.654	74,6	25,4	46.111	73,3	26,7
• Rubber- en kunststofnijverheid	18.970	76,5	23,5	17.020	78,0	22,0
• Vervaardiging van bouwmaterialen	18.941	87,7	12,3	17.805	87,7	12,3
• Metallurgie	20.612	91,9	8,1	17.260	90,7	9,3
• Vervaardiging van metaalproducten	42.520	87,7	12,3	37.113	87,1	12,9
• Vervaardiging van informatica en elektronische producten	10.409	66,9	33,1	8.282	67,8	32,2
• Vervaardiging van (elektrische) apparaten en werktuigen	39.338	80,3	19,7	31.889	83,0	17,0
• Vervaardiging van transportmiddelen	45.365	86,9	13,1	34.174	85,9	14,1
• Houtindustrie en vervaardiging van meubels	21.269	82,4	17,6	17.164	82,0	18,0
• Overige industrie	7.475	64,1	35,9	6.131	61,3	38,7
• Energie en water	15.540	77,0	23,0	17.039	73,6	26,4
• Afval en recyclage	12.097	82,9	17,1	13.371	83,1	16,9
• Bouw	162.425	91,6	8,4	173.796	90,6	9,4
Totaal tertiaire sector	1.172.833	57,0	43,0	1.279.323	55,4	44,6
• Reparatie en installatie van machines en consumentenartikelen	13.173	81,9	18,1	12.925	82,8	17,2
• Garagewezen	53.965	79,3	20,7	56.381	79,5	20,5
• Groothandel en handelsbemiddeling	146.752	65,6	34,4	149.162	65,7	34,3
• Kleinhandel	208.932	41,2	58,8	211.859	42,5	57,5
• Transport	89.771	85,3	14,7	86.862	83,9	16,1
• Logistiek	37.609	66,0	34,0	40.979	66,9	33,1
• Post	26.253	66,3	33,7	19.298	66,7	33,3
• Horeca en toerisme	112.684	48,9	51,1	114.622	52,7	47,3
• Informatie en media	17.784	53,8	46,2	17.863	53,5	46,5
• Telecommunicatie	17.736	71,4	28,6	13.323	68,2	31,8
• Informaticatechnologie	24.588	76,7	23,3	30.856	77,8	22,2
• Financiële diensten	90.924	50,7	49,3	83.775	48,0	52,0
• Consultancy en wetenschappelijke activiteiten	120.247	57,0	43,0	158.466	57,8	42,2
• Uitzendbureaus en arbeidsbemiddeling	97.498	55,0	45,0	113.205	54,0	46,0
• Onderhoud van gebouwen, tuinen en landschapsverzorging	31.842	47,0	53,0	71.311	24,9	75,1
• Overige zakelijke dienstverlening	39.535	57,0	43,0	46.904	56,8	43,2
• Overige diensten aan personen	43.539	26,1	73,9	51.531	24,0	76,0
Totaal quartaire sector	797.823	34,6	65,4	869.833	32,2	67,8
• Recreatie, cultuur en sport	32.542	52,8	47,2	36.520	54,5	45,5
• Openbaar bestuur	115.370	49,1	50,9	115.960	46,8	53,2

	2006			2014		
	TOTAAL	AANDEEL MANNEN	AANDEEL VROUWEN	TOTAAL	AANDEEL MANNEN	AANDEEL VROUWEN
	AANTAL	%	%	AANTAL	%	%
• Algemene overheidsdiensten	69.218	75,9	24,1	66.064	71,0	29,0
• Verplichte sociale verzekering	18.213	35,2	64,8	18.132	32,5	67,5
• Onderwijs	216.955	31,6	68,4	232.468	29,5	70,5
• Gezondheidszorg	144.340	23,6	76,4	162.530	22,1	77,9
• Maatschappelijke dienstverlening	181.941	18,2	81,8	216.836	18,6	81,4
• Belangenvertegenwoordiging	19.244	39,7	60,3	21.323	39,3	60,7
Algemeen totaal	2.615.543	55,5	44,5	2.751.726	53,3	46,7

* De bronstatistieken die worden aangewend zijn onderhevig aan administratieve wijzigingen in de tijd. Hierdoor kunnen tijdreeksbreuken voorkomen die betrekking hebben op de globale tewerkstelling en/of op specifieke activiteitsectoren. De belangrijkste tijdreeksbreuken van de laatste jaren zijn (1) in 2010: verschuiving van de sector waarin dienstencheque-ondernemingen worden ingedeeld (vanaf 2010 volgens aard van geleverde diensten) met aanzienlijke sprongen in het aantal werkenden in enkele WSE-sectoren (uitzendbureaus, onderhoud van gebouwen en maatschappelijke dienstverlening), (2) in 2011: vermindering van 12.000-tal loontrekkenden (vooral in de WSE-sectoren telecommunicatie en onderwijs) ten gevolge van een hervormde RSZ-aangifte voor het overheidspersoneel, en (3) in 2012: vermindering van 3.500-tal loontrekkenden (in WSE-sector algemene overheidsdiensten) ten gevolge van een bijkomende correctie naar aanleiding van de hervormde RSZ-aangifte voor het overheidspersoneel.

Bron: Vlaamse Arbeidsrekening, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE, bewerking SVR.

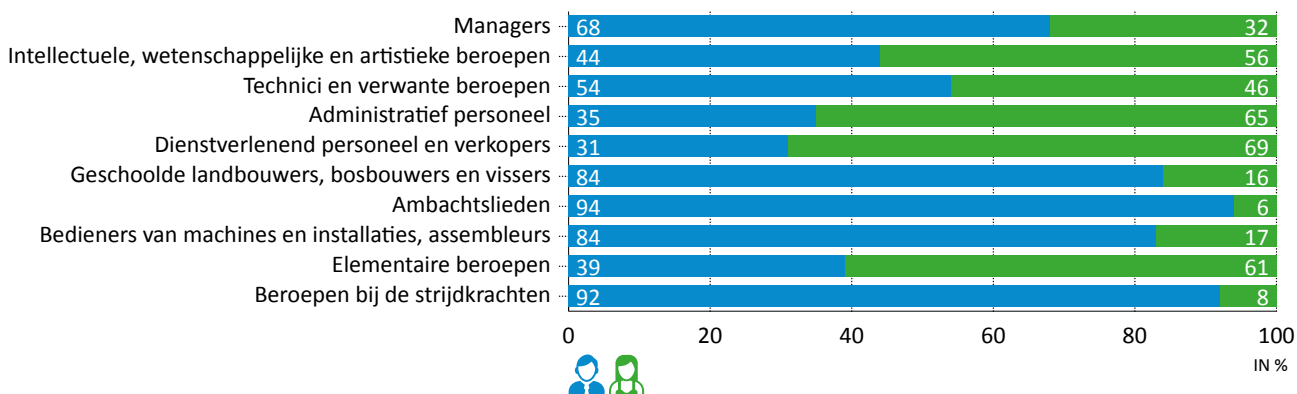
In de secundaire sector ligt het aandeel mannen in het totaal aantal werkenden het hoogst (81%), in de quataire sector ligt het aandeel vrouwen het hoogst (68%). In de primaire en secundaire sector is het aandeel vrouwen tegenover 2006 afgenomen. In de tertiaire en quataire sector is het aandeel mannen in dezelfde periode verminderd.

Op niveau van de subsectoren zijn er eveneens aanzienlijke verschillen in de man-vrouwverdeling. In de bouwsector (91%) en in de metallurgie (91%) vormen mannen een overgrote meerderheid. In de commerciële dienstensectoren transport (84%) en garagewezen (79%) is de mannelijke aanwezigheid eveneens behoorlijk hoog. Ook in de informaticatechnologie is bijna 4 op de 5 werkenden een man. Vrouwen zijn sterk aanwezig in de subsectoren onderhoud van gebouwen, tuinen en landschapsverzorging (75%) en overige diensten aan personen (76%). Er is in de quataire sector ook een sterk overwicht aan vrouwen in het onderwijs (71%), de gezondheidszorg (78%) en de maatschappelijke dienstverlening (81%).

3.6. Verticale segregatie

Mannen en vrouwen zijn niet alleen meer of minder vertegenwoordigd in bepaalde sectoren, maar ook op bepaalde functieniveaus. Om dit in beeld te brengen, wordt er gebruik gemaakt van data uit de EAK-enquête van ADS waarbij het functieniveau wordt weergegeven volgens de internationaal erkende ISCO-beroepenclassificatie. Voor wat betreft de vertegenwoordiging van mannen en vrouwen in het midden- en topkader van de Vlaamse overheid wordt gebruik gemaakt van administratieve cijfers van de Dienst Diversiteitsbeleid.

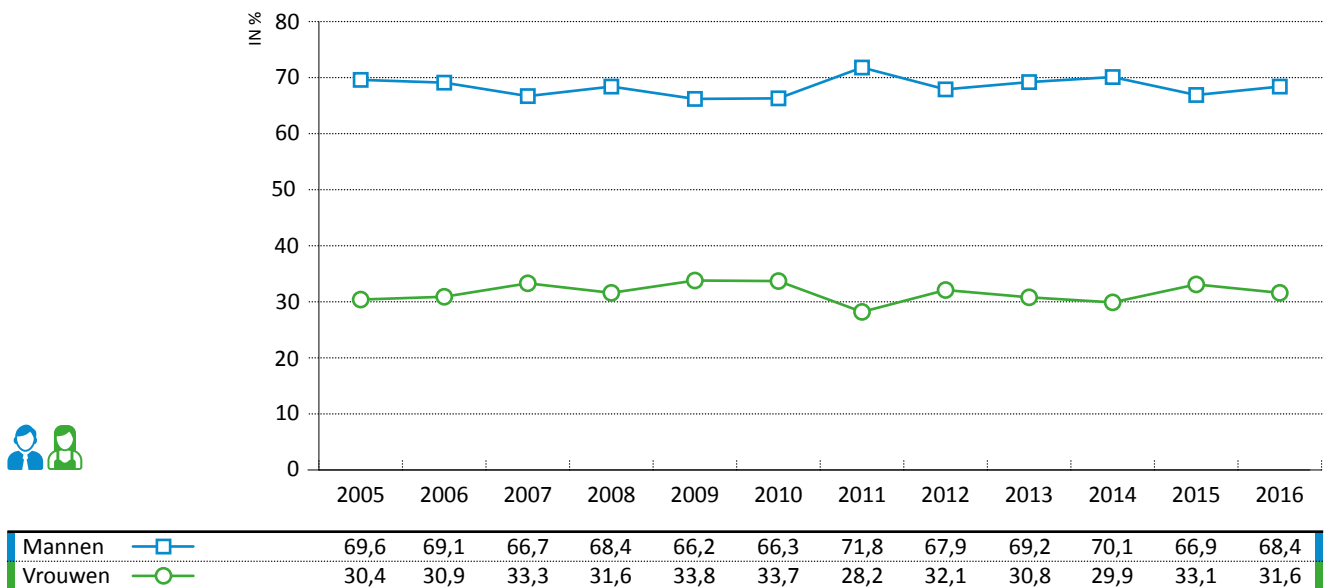
Figuur 3.6.a: Werkenden (15 jaar en ouder) naar geslacht en beroepsgroep volgens ISCO-indeling, Vlaams Gewest, 2016, in %

Bron: EAK ADS, bewerking SVR.

Vrouwen zijn veelal oververtegenwoordigd in lagere functies, mannen in hogere. Bij de meer uitvoerende beroepsgroepen zoals elementaire beroepen (onder meer schoonmakers en ongeschoold personeel), administratief personeel en dienstverlenend personeel ligt het aandeel vrouwen boven de 60%. Bijna 7 op de 10 van de leidinggevendenden (managers) in Vlaanderen zijn mannen. Bij de 50-plussers zijn er dat zelfs 3 op de 4. Het aandeel vrouwelijke en mannelijke managers is over het afgelopen decennium weinig gewijzigd.

Figuur 3.6.b: Aandeel mannen en vrouwen in ISCO-beroepsgroep van managers (15 jaar en ouder), Vlaams Gewest, 2005-2016, in %

Bron: EAK ADS, bewerking SVR.

Het aandeel mannen en vrouwen in een managementfunctie verschilt naar sector. In de secundaire sector zijn 8 op de 10 managers mannen, in de tertiaire sector 7 op de 10. In de quataire sector zijn mannen in een leidinggevende functie nipt in de meerderheid (53%).

In alle EU-landen zijn vrouwen in de minderheid in leidinggevende functies. Net als in het Vlaamse Gewest wordt in de EU28 gemiddeld genomen slechts 1 op de 3 managementfuncties ingevuld door een vrouw. Tussen de landen zijn er wel wat verschillen. In Letland ligt het aandeel vrouwelijk managers het hoogst (44%), in Luxemburg het laagst (17%).

Figuur 3.6.c: Aandeel mannen en vrouwen in ISCO-beroepsgroep van managers (15 jaar en ouder), Vlaams Gewest en EU28-landen, 2015, in % en verschil tussen mannen en vrouwen in procentpunten

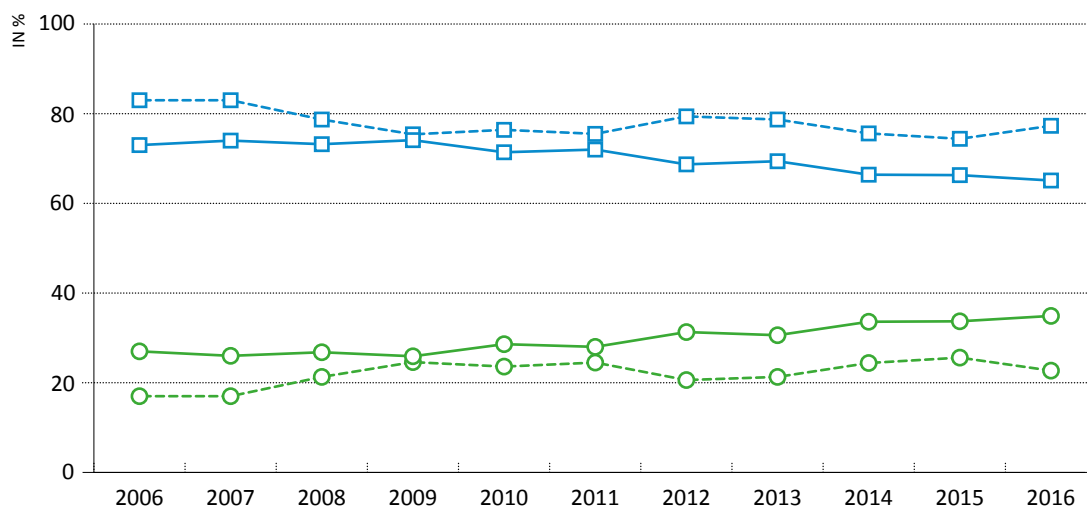
	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL TUSSEN M EN V
	%	%	IN PPT.
Letland	55,7	44,3	11,4
Hongarije	59,5	40,5	19,0
Polen	59,8	40,2	19,7
Litouwen	60,4	39,6	20,8
Zweden	60,5	39,5	20,9
Slovenië	62,6	37,4	25,2
Bulgarije	63,5	36,5	27,0
Verenigd Koninkrijk	64,6	35,4	29,3
Ierland	65,7	34,3	31,4
Finland	66,6	33,4	33,2
Vlaams Gewest	66,9	33,1	33,8
EU28	67,2	32,8	34,4
Portugal	67,4	32,6	34,7
België	67,5	32,5	34,9
Frankrijk	68,3	31,7	36,6
Roemenië	68,5	31,5	37,1
Spanje	68,6	31,4	37,3
Slovakije	68,7	31,3	37,4
Estland	69,2	30,8	38,5
Oostenrijk	70,3	29,7	40,7
Tsjechië	70,5	29,5	41,0
Duitsland	70,7	29,3	41,4
Malta	73,1	26,9	46,1
Denemarken	73,2	26,8	46,4
Italië	73,4	26,6	46,9
Kroatië	73,8	26,2	47,5
Nederland	74,0	26,0	48,0
Griekenland	74,3	25,7	48,5
Cyprus	77,4	22,6	54,9
Luxemburg	82,7	17,3	65,4

Bron: Eurostat LFS, bewerking SVR.

De situatie bij de Vlaamse overheid ligt in de lijn van bovenstaande cijfers. In 2016 zijn er 35% vrouwen in het middenmanagement en 23% vrouwen in het topkader. Tot 2016 lag het streefcijfer voor beide groepen op 33%. In het nieuwe Strategisch Gelijkekansen- en Diversiteitsplan 2016-2020 werd het streefcijfer voor beide groepen opgetrokken tot 40% in 2020.

Figuur 3.6.d: Aandeel mannen en vrouwen in het middenmanagement en topkader van de Vlaamse overheid, 2006-2016, in %

Midden-mannen	73,0	74,0	73,2	74,1	71,4	72,0	68,7	69,4	66,4	66,3	65,1
Top-mannen	83,0	83,0	78,7	75,4	76,4	75,5	79,4	78,7	75,6	74,4	77,3
Midden-vrouwen	27,0	26,0	26,8	25,9	28,6	28,0	31,3	30,6	33,6	33,7	34,9
Top-vrouwen	17,0	17,0	21,3	24,6	23,6	24,5	20,6	21,3	24,4	25,6	22,7

Bron: Dienst Diversiteitsbeleid.

3.7. Arbeidsstatuut

Voor de opdeling van de werkenden naar arbeidsstatuut wordt gebruik gemaakt van de Vlaamse Arbeidsrekening van het Steunpunt Werk/Departement WSE. De loontrekkenden zijn daarin de werkende personen die in loonverband werken of door een statuut verbonden zijn. Zij werken op grond van een formeel aangegane overeenkomst onder het gezag van een werkgever en ontvangen daarvoor een loon. Zelfstandigen zijn de werkende personen die voor eigen rekening werken zonder dat er een ondergeschikt verband is met een werkgever. Zij oefenen een bij officiële instanties geregistreerde bedrijvigheid uit met de intentie daaruit inkomsten te verwerven. Helpers ten slotte zijn personen die een zelfstandige in de uitoefening van zijn/haar beroep bijstaan of vervangen, zonder door een arbeidsovereenkomst te zijn verbonden. Helpers bestaan overwegend uit echtgenoten die hun partner bijstaan in hun zelfstandige activiteit, de zogenaamde meewerkende echtgenoten.

Figuur 3.7.a: Werkenden (15-64 jaar) naar geslacht en statuut, Vlaams Gewest, 2006, 2010 en 2014, jaargemiddelde, in aantal personen en in % van het aantal werkenden per geslacht

	2006		2010		2014	
	AANTAL	%	AANTAL	%	AANTAL	%
Mannen 						
• Loontrekkend	1.187.039	81,8	1.195.861	81,3	1.181.780	80,6
• Zelfstandig	240.649	16,6	258.465	17,6	269.525	18,4
• Helper	23.220	1,6	17.409	1,2	15.592	1,1
Totaal	1.450.907	100,0	1.471.735	100,0	1.466.897	100,0

	2006		2010		2014	
	AANTAL	%	AANTAL	%	AANTAL	%
Vrouwen 						
• Loontrekkend	1.016.714	87,3	1.098.220	87,9	1.131.409	88,1
• Zelfstandig	111.552	9,6	122.689	9,8	131.254	10,2
• Helper	36.370	3,1	27.918	2,2	22.166	1,7
<i>Totaal</i>	<i>1.164.636</i>	<i>100,0</i>	<i>1.248.828</i>	<i>100,0</i>	<i>1.284.829</i>	<i>100,0</i>

Bron: Vlaamse Arbeidsrekening, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE, bewerking SVR.

Het leeuwendeel van de Vlaamse werkende mannen en vrouwen is aan de slag als loontrekkende of werknemer. Bij de vrouwen gaat het om bijna 9 op de 10 werkenden, bij de mannen om 8 op de 10. Mannen (18%) oefenen vaker een zelfstandige activiteit uit dan vrouwen (10%). Zowel bij mannen als bij vrouwen neemt de zelfstandige activiteit toe met de leeftijd en daalt het aandeel loontrekkenden. Zo is bij de 15-24-jarige mannen 92% werknemer en 7% zelfstandige, bij de 50-plussers zijn er dat respectievelijk 75% en 24%. Ook bij de vrouwelijke werkenden zijn er 94% loontrekkenden en 5% zelfstandigen in de leeftijdsgroep 15-24 jaar, bij de oudste groep (50-64 jaar) zijn er dat respectievelijk 85% en 12%.

Bij de helpers zijn de vrouwen dan weer in de meerderheid (2% van de vrouwen tegenover 1% van de mannen). Binnen de helpers is er de specifieke groep van meewerkende echtgenoten: van de vrouwelijke helpers zijn ruim 7 op de 10 meewerkende echtgenoten, van de mannelijke helpers iets meer dan 1 op de 10.

Zij zijn in feite niet-vergoede helpers die wel het statuut van helper van zelfstandige hebben, maar in tegenstelling tot de overige helpers niet vergoed worden voor hun prestaties. De overgrote meerderheid van de meewerkende echtgenoten zijn vrouwen: eind 2014 ging het om bijna 9 op de 10.

Figuur 3.7.b: Aandeel zelfstandigen in de bevolking (15-64 jaar) naar geslacht, Vlaams Gewest en de EU28-landen, 2015, in % en verschil tussen mannen en vrouwen in procentpunten

	MANNEN		VROUWEN		VERSCHIL
	%	%	%	%	TUSSEN M EN V IN PPT.
Luxemburg	6,7	4,5	6,7	4,5	2,2
Litouwen	9,1	5,6	9,1	5,6	3,5
Oostenrijk	10,0	5,6	10,0	5,6	4,4
Hongarije	8,8	4,3	8,8	4,3	4,6
Estland	9,0	4,4	9,0	4,4	4,6
Letland	10,3	5,7	10,3	5,7	4,6
Denemarken	8,1	3,4	8,1	3,4	4,7
Bulgarije	9,3	4,6	9,3	4,6	4,7
Duitsland	9,5	4,7	9,5	4,7	4,7
Cyprus	10,6	5,9	10,6	5,9	4,7
Frankrijk	9,5	4,4	9,5	4,4	5,0
Portugal	11,9	6,8	11,9	6,8	5,2
Kroatië	9,8	4,6	9,8	4,6	5,3
Zweden	9,3	4,0	9,3	4,0	5,3
Finland	11,6	5,8	11,6	5,8	5,8
België	11,5	5,5	11,5	5,5	6,0
Slovenië	10,9	4,8	10,9	4,8	6,1
Nederland	14,4	8,3	14,4	8,3	6,1
Vlaams Gewest	12,2	6,1	12,2	6,1	6,1
Spanje	12,7	6,2	12,7	6,2	6,4
EU28	12,6	6,0	12,6	6,0	6,7

	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL TUSSEN M EN V
	%	%	IN PPT.
Verenigd Koninkrijk	13,5	6,4	7,1
Slovakije	13,0	5,6	7,5
Polen	15,1	7,4	7,7
Tsjechië	15,7	7,1	8,6
Italië	17,2	7,5	9,7
Roemenië	15,6	5,9	9,7
Malta	13,4	3,4	10,0
Ierland	15,0	4,0	11,0
Griekenland	20,9	9,6	11,3

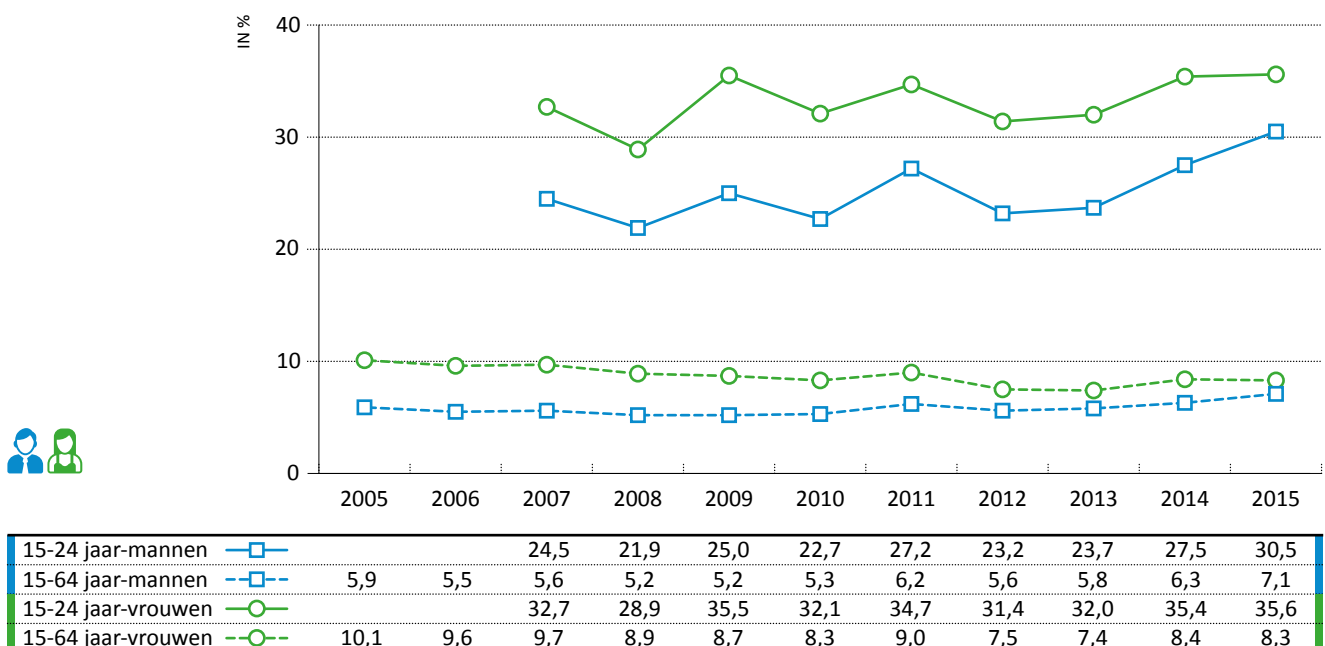
Bron: EAK ADS, LFS Eurostat, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

Om de zelfstandige activiteit internationaal te vergelijken wordt gebruik gemaakt van de Labour Force Survey van Eurostat. Helpers en meewerkende familieleden (zonder vergoeding) worden daarin echter niet als zelfstandige beschouwd. Net als in het Vlaamse Gewest is gemiddeld in de EU28 circa 6% van de vrouwen op arbeidsleeftijd een zelfstandige. Bij de mannen ligt het aandeel zelfstandigen in Vlaanderen op 12%, wat iets minder is dan het EU28-gemiddelde van 13%. In alle EU-lidstaten ligt het aandeel zelfstandigen bij mannen duidelijk hoger dan bij vrouwen. In Griekenland en Ierland is het verschil tussen mannen en vrouwen het grootst, in Litouwen en Luxemburg het kleinst.

3.8. Tijdelijke arbeid

Tijdelijke arbeid kan verschillende vormen aannemen. Het kan gaan om uitzendarbeid, arbeidsovereenkomsten van bepaalde duur of voor een bepaalde opdracht, studentenarbeid, seizoensarbeid of overige formules waarvan de contractduur beperkt is in de tijd.

Figuur 3.8.a: Aandeel tijdelijke arbeid bij loontrekkenden naar geslacht, totaal (15-64 jaar) en jongeren (15-24 jaar), Vlaams Gewest, 2005-2015, in %

Bron: EAK ADS, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

Zowel bij de totale bevolking op arbeidsleeftijd als bij de jongeren ligt het aandeel vrouwen in tijdelijke arbeid hoger dan het aandeel mannen. Het verschil tussen het aandeel mannen en vrouwen is bij de 15-64-jarigen het afgelopen decennium wel kleiner geworden. In 2015 waren 8% van de Vlaamse vrouwelijke loontrekkenden aan de slag met een tijdelijk contract, tegenover 7% bij de loontrekkende mannen. In 2005 ging het nog om respectievelijk 10% en 6%.

Tijdelijk werk ligt bij de jongeren duidelijk hoger dan bij de totale bevolking op arbeidsleeftijd. Bij de jonge mannen zit 31% van de loontrekkenden in tijdelijke arbeid, bij de jonge vrouwen 36%. Deze cijfers geven het belang aan van tijdelijk werk voor jongeren als intredekanaal op de arbeidsmarkt.

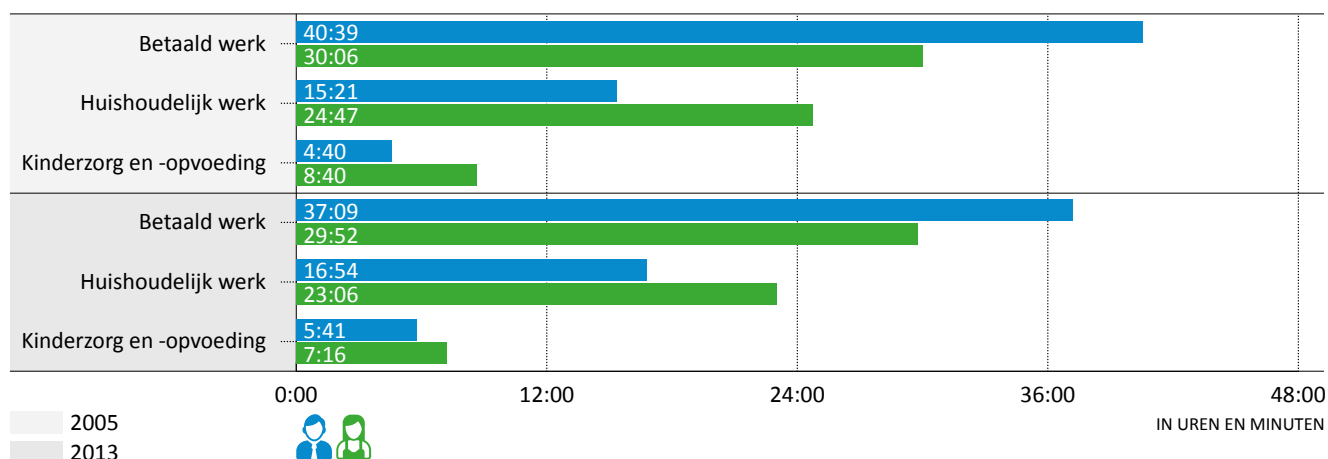
3.9. Tijd gespenseerd aan betaalde en onbetaalde arbeid

De hierboven beschreven lagere arbeidsparticipatie van vrouwen hangt onder meer samen met het feit dat vrouwen nog steeds meer tijd besteden aan het huishouden en de opvoeding van de kinderen. Dat er een duidelijk verschil bestaat tussen het aantal uren dat mannen en vrouwen besteden aan betaalde arbeid, huishoudelijk werk en kinderopvoeding en -zorg blijkt uit de gegevens van het Tijdsbudgetonderzoek van de Onderzoeksgroep TOR en de Algemene Directie Statistiek.

Volgens de meting van 2013 besteden mannen met een job iets meer dan 7 uur per week meer aan betaalde arbeid dan vrouwen met een job. Daar staat tegenover dat vrouwen goed 6 uur per week meer bezig zijn met het huishouden dan mannen. Vrouwen in een gezin met kinderen zijn circa 1,5 uur meer bezig met kinderopvoeding en -zorg dan mannen in een gezin met kinderen.

Wel is het zo dat deze verschillen tegenover 2005 zijn afgenomen. Mannen besteden nu meer uren aan huishoudelijke taken, vrouwen minder. Hetzelfde geldt bij de uren gespenseerd aan de zorg en opvoeding van kinderen. Ook bij betaalde arbeid is het verschil afgenomen, maar dan enkel omdat mannen hieraan minder tijd besteden. Het aantal uren dat vrouwen aan betaalde arbeid spenderen, is niet toegenomen.

Figuur 3.9.a: Tijd besteed door mannen en vrouwen (18-75 jaar) aan betaalde arbeid (enkel diegenen met een job), huishoudelijk werk en aan kinderopvoeding en -zorg (enkel diegenen met kinderen), in 2005 en 2013, in uren en minuten per week

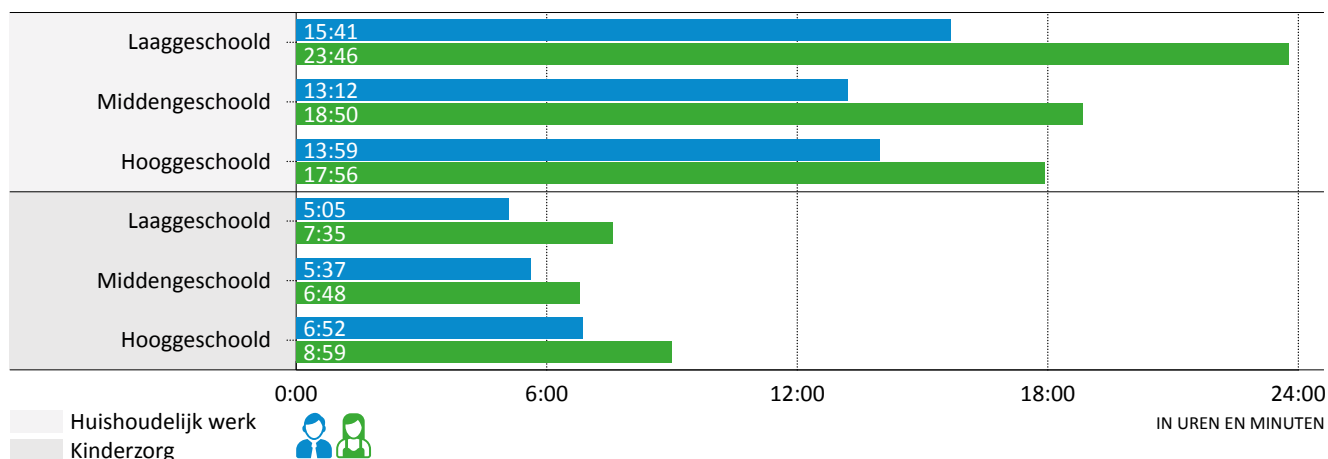

Bron: Tijdsbudgetonderzoek, ADS en TOR.

Het verschil in tijd gespenseerd door mannen en vrouwen aan het huishouden en de zorg en opvoeding voor kinderen, is terug te vinden bij nagenoeg alle leeftijdsgroepen vanaf 25 jaar. Het is dus niet zo dat er bij de jongere leeftijdsgroepen sprake is van een gelijkere taakverdeling tussen mannen en vrouwen.

Naar opleiding is er wel een duidelijk verschil. Bij laagopgeleiden ligt het verschil tussen het aantal uren door mannen en vrouwen gespenseerd aan huishoudelijk werk dubbel zo hoog als bij hoogopgeleiden. Maar dat heeft vooral te maken met het feit dat laagopgeleide vrouwen veel meer uren aan het huishouden besteden dan hoogopgeleide vrouwen. Bij de opvoeding en zorg voor de kinderen zijn de verschillen naar opleiding minder groot. Wel is het zo dat zowel mannen als vrouwen hieraan meer uren besteden naarmate ze hoger opgeleid zijn.

Figuur 3.9.b: Tijd besteed door mannen en vrouwen (18-75 jaar) aan huishoudelijk werk en aan kinderopvoeding (enkel diegenen met kinderen) naar onderwijsniveau, 2013, in uren en minuten per week

Bron: Tijdsbudgetonderzoek, ADS en TOR.

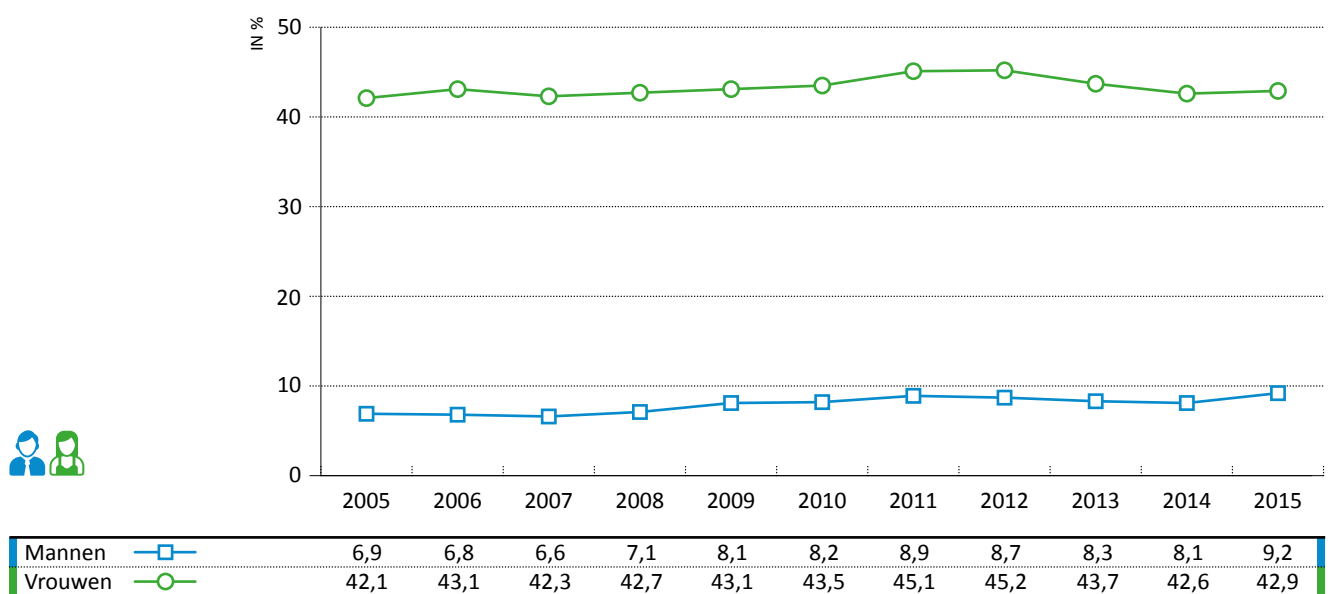
3.10. Deeltijdse arbeid

Vrouwen werken beduidend vaker deeltijds dan mannen. In 2015 waren 43% van de werkende vrouwen deeltijds aan de slag tegen 9% bij de mannen. Het aandeel deeltijds werkende mannen is tussen 2005 en 2015 slechts beperkt gestegen.

Deeltijds werken neemt af naarmate het opleidingsniveau stijgt en dit is zowel bij vrouwen en in mindere mate bij mannen het geval. De 50-64-jarige mannen en vrouwen werken ook (iets) meer deeltijds dan de jongere leeftijdsgroepen.

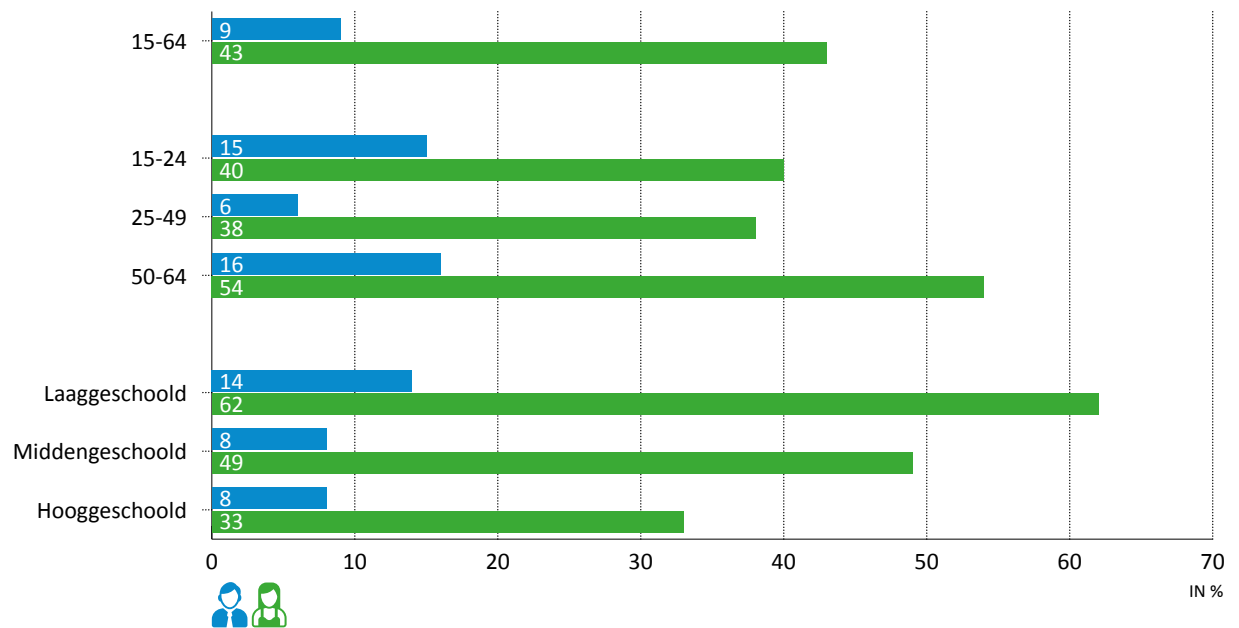
Er is eveneens een duidelijk verband tussen deeltijds werk bij vrouwen en het aantal kinderen binnen het gezin. Hoe meer kinderen in het gezin, hoe hoger het aandeel deeltijds werkende vrouwen. Bij mannen is dat verband er niet.

Figuur 3.10.a: Deeltijdarbeid bij werkenden (15-64 jaar) naar geslacht, Vlaams Gewest, 2005-2015, in %

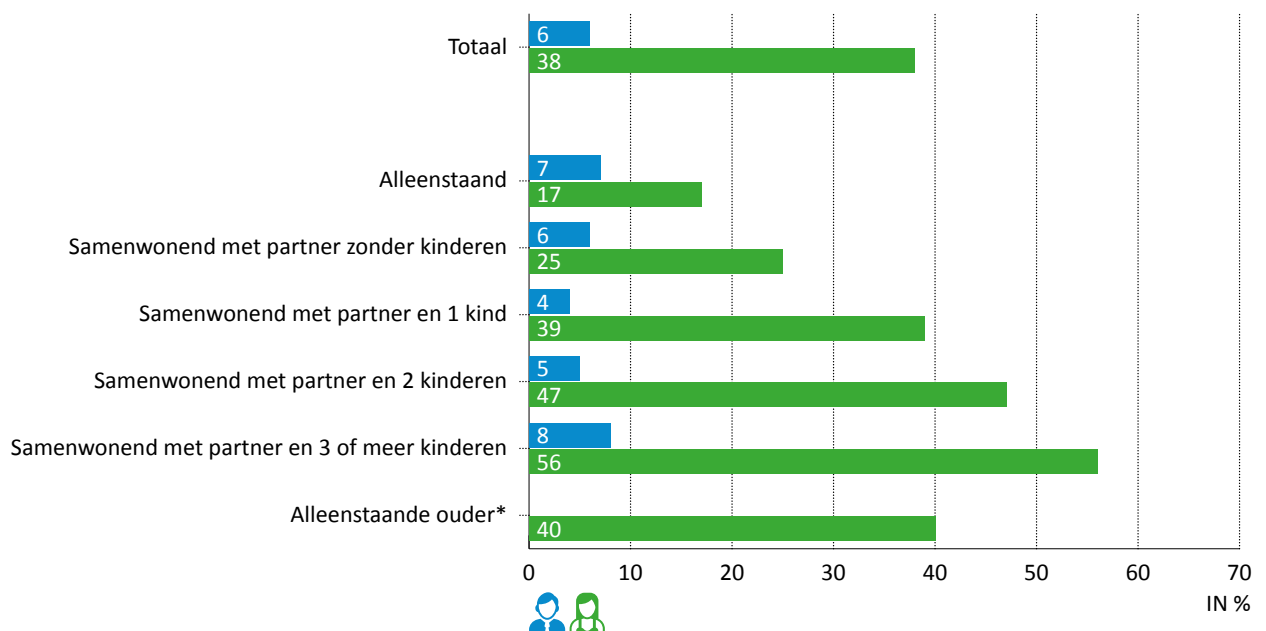
Bron: EAK ADS, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

Figuur 3.10.b: Deeltijdarbeid bij werkenden (15-64 jaar) naar geslacht, leeftijd en onderwijsniveau, Vlaams Gewest, 2015, in %

Bron: EAK ADS, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

Figuur 3.10.c: Deeltijdarbeid bij werkenden (25-49 jaar) naar geslacht en gezinssituatie, Vlaams Gewest, 2015, in %

* Aandeel mannelijke alleenstaande ouders in deeltijdarbeid niet bekend wegens een te laag aantal respondenten in de EAK-survey.

Bron: EAK ADS, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

Figuur 3.10.d: Redenen om deeltijds te werken bij de loontrekkenden naar geslacht en type deeltijdse arbeid*, Vlaams Gewest, 2015, in %

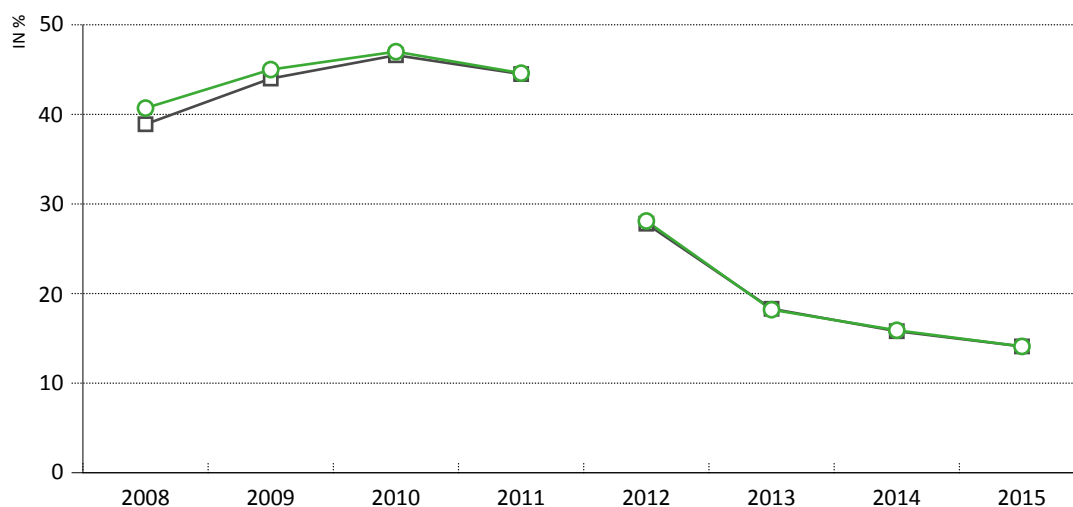
	HALFTIJDSE WERK		4/5 ^{DE} WERK	
	MANNEN	VROUWEN	MANNEN	VROUWEN
Terbeschikkingstelling voorafgaand aan het pensioen of brugpensioen, pensioen of vervroegd pensioen – mag enkel deeltijds werken	3,8	0,6	0,7	0,4
Vindt geen voltijds werk	11,0	5,7	4,2	2,4
Overgeschakeld van voltijds naar deeltijds omwille van bedrijfseconomische redenen	1,7	0,4	1,8	0,6
Een andere (deeltijdse) betrekking vult de hoofdactiviteit aan	11,4	5,1	7,0	1,6
Combinatie met studies	7,6	1,5	1,4	0,4
Gezondheidsredenen (arbeidsongeschiktheid)	20,0	9,0	6,1	3,2
Beroepsredenen (werksfeer of -omstandigheden, stress, pesterijen, ...)	1,0	0,7	2,3	1,2
Zorg voor kinderen of afhankelijke personen	3,3	24,5	12,1	33,3
Andere persoonlijke of familiale redenen	13,5	24,6	30,0	30,8
Wenst geen voltijdse betrekking	6,7	7,5	10,9	9,2
De gewenste job wordt enkel deeltijds aangeboden	14,4	16,5	10,3	12,4
Andere redenen	5,7	3,9	13,2	4,5
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

* Er wordt aan deeltijds werkende personen gevraagd wat de omvang is van hun deeltijdse betrekking uitgedrukt als % van een voltijdse betrekking. In deze analyse werden alle percentages van 40% tot en met 60% als halftijds (50%) beschouwd en alle percentages van 70% tot en met 90% als 4/5de (80%).

Bron: EAK ADS, bewerking SVR.

De redenen van loontrekkenden om in een deeltijdse betrekking te werken zijn divers en ook verschillend tussen mannen en vrouwen. De belangrijkste redenen bij mannen zijn gezondheidsredenen en omdat de gewenste job enkel deeltijds aangeboden wordt. De zorg voor kinderen staat bij de mannen op plaats 10 van belangrijkste redenen om een halftijdse baan te hebben. Bij mannen die 4/5de werken komen persoonlijke of familiale redenen op de 1ste plaats en staat zorg voor kinderen op plaats 3. Bij vrouwen is dat verschil in redenen tussen een halftijdse en een 4/5de betrekking minder aanwezig. De zorg voor kinderen of afhankelijke personen en persoonlijke en familiale motieven zijn bij vrouwen zowel bij een halftijdse als 4/5de job de belangrijkste beweegredenen om deeltijds te werken.

Figuur 3.10.e: Aandeel personen (15-64 jaar) dat niet of deeltijds werkt omwille van zorgverantwoordelijkheden en een gebrek aan gepaste opvang naar geslacht* en type deeltijdse arbeid*, Vlaams Gewest, 2008-2015**, in %

Vrouwen	—○—	40,7	45,0	47,0	44,6	28,1	18,2	15,9	14,1
Totaal	—□—	38,9	44,0	46,6	44,5	27,8	18,3	15,8	14,1

* Aandeel mannen niet bekend wegens een te laag aantal respondenten in de EAK-survey.

** Breuk in de tijdreeks: gewijzigde berekening.

Bron: EAK ADS, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

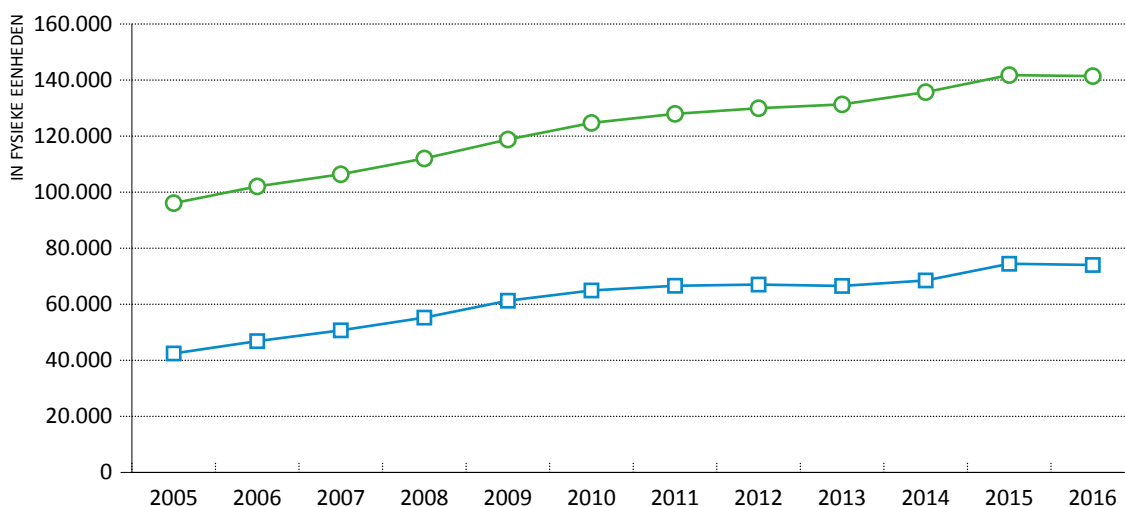
Een belangrijk aspect in de lagere arbeidsparticipatie en -prestatie van vrouwen is de mate waarin dit het gevolg is van een gebrek aan opvangmogelijkheden voor de kinderen of andere afhankelijke personen. In 2015 geeft 14% van de vrouwen met zorgverantwoordelijkheden aan inactief te zijn of deeltijds te werken omwille van het ontbreken of het zich niet kunnen veroorloven van gepaste opvang voor kinderen of afhankelijke personen. Dat aandeel daalt sinds 2012. De vergelijking maken met de periode voor 2012 is moeilijk wegens een wijziging in de berekening van de gegevens.

3.11. Loopbaanonderbreking en tijdskrediet

Werknemers kunnen met steun van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA) hun arbeidstijd aanpassen. Dit kan onder meer via loopbaanonderbreking of tijdskrediet. Loopbaanonderbreking is een maatregel die de werknemers toelaat hun beroepsactiviteit volledig te onderbreken of hun arbeidsprestaties te verminderen, eventueel met toekenning van een uitkering. Tijdskrediet is het systeem van loopbaanonderbreking voor de privésector. Er bestaan daarnaast ook specifieke vormen van loopbaanonderbreking, de zogenaamde thematische verloven, voor ouderschapsverlof, medische bijstand en palliatieve zorgen.

Figuur 3.11.a: Opname van loopbaanonderbreking, tijdscrediet en thematische verloven naar geslacht*, Vlaams Gewest, 2005-2016, jaargemiddelde, in fysieke eenheden*

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Mannen	69,6	69,1	66,7	68,4	66,2	66,3	71,8	67,9	69,2	70,1	66,9	68,4
Vrouwen	30,4	30,9	33,3	31,6	33,8	33,7	28,2	32,1	30,8	29,9	33,1	31,6

* Aantal uitgevoerde betalingen. Eén persoon kan meerdere betalingen ontvangen.

Bron: RVA.

Vrouwen stappen vaker dan mannen tijdelijk (geheel of gedeeltelijk) uit de arbeidsmarkt. In 2016 werden er 215.222 betalingen uitgekeerd aan werknemers in loopbaanonderbreking, tijdscrediet of thematisch verlof. 66% van de betalingen ging naar vrouwelijke werknemers. Dat aandeel is iets gedaald tegenover 2005 (69%). Zowel bij mannen als bij vrouwen is het aantal betalingen sinds 2005 duidelijk toegenomen.

Figuur 3.11.b: Loopbaanonderbreking, tijdscrediet en thematische verloven naar geslacht, volgens motief/rede, Vlaams Gewest, 2016, jaargemiddelde, in fysieke eenheden* en in %

	TOTAAL	AANDEEL	AANDEEL
	AANTAL	MANNEN %	VROUWEN %
Loopbaanonderbreking			
• Algemeen stelsel	22.269	14,6	85,4
• Stelsel einde loopbaan	32.459	35,1	64,9
<i>Totaal</i>	<i>54.728</i>	<i>26,8</i>	<i>73,2</i>
Tijdscrediet			
• Oude reglementering	5	64,8	35,2
• Zonder motief	21.480	28,4	71,6
• Opvoeding van een kind jonger dan 8 jaar	18.073	12,0	88,0
• Verlenen van palliatieve zorgen	3	25,0	75,0
• Verlenen van bijstand aan of het verzorgen van een zwaar ziek gezins- of familielid	1.360	32,8	67,2
• Verzorging van een zwaar ziek kind	181	23,2	76,8
• Volgen van een erkende opleiding	660	26,0	74,0
• Verzorging van een gehandicapt kind jonger dan 21 jaar	223	28,9	71,1
• Andere	873	34,7	65,3
• Einde loopbaan	58.373	52,2	47,8
<i>Totaal</i>	<i>101.231</i>	<i>39,3</i>	<i>60,7</i>

	TOTAAL	AANDEEL MANNEN	AANDEEL VROUWEN
	AANTAL	%	%
Thematische verloven			
• Medische bijstand	14.827	33,1	66,9
• Ouderschapsverlof	44.400	33,0	67,0
• Palliatieve zorgen	246	29,2	70,8
<i>Totaal</i>	<i>59.473</i>	<i>33,0</i>	<i>67,0</i>

* Aantal uitgevoerde betalingen. Eén persoon kan meerdere betalingen ontvangen.

Bron: RVA.

De redenen waarom mannen en vrouwen hun loopbaan onderbreken of tijdskrediet opnemen zijn verschillend. Mannen maken vooral gebruik van deze mogelijkheid op het einde van hun loopbaan. Vrouwen doen dit in mindere mate en gebruiken tijdskrediet vaker om zich toe te leggen op de opvoeding van (jongere) kinderen. Dit blijkt ook uit de opdeling naar leeftijd. Ongeveer 3 op de 4 mannen die in 2015 betalingen van de RVA ontvingen voor loopbaanonderbreking of tijdskrediet zijn tussen de 50 en 59 jaar. Bij de vrouwen is het aandeel van de leeftijdsgroepen tussen 30 en 49 jaar duidelijk groter dan bij de mannen.

Bij de thematische verloven die het mogelijk maken aan personen met zorgverantwoordelijkheden om hun zorgtaken op te nemen zonder dat ze de band met de arbeidsmarkt verliezen, wordt ouderschapsverlof het meest opgenomen. Ook hier valt op dat in absolute termen moeders er meer gebruik van maken dan vaders. Naar leeftijd bekeken zijn het vooral de 30-40-jarigen die de grootste groep uitmaken van diegenen die thematisch verlof opnemen. Dit is zowel bij de vrouwen (52%) als in iets mindere mate bij de mannen (44%) het geval.

Figuur 3.11.c: Loopbaanonderbreking, tijdskrediet en thematische verloven naar geslacht en leeftijdsgroep, Vlaams Gewest*, 2015, jaargemiddelde, in fysieke eenheden** en in %

	LOOPBAAN- ONDERBREKING		TIJDSKREDIET		THEMATISCHE VERLOVEN	
	AANTAL	%	AANTAL	%	AANTAL	%
Mannen 						
20-29	56	1,0	225	0,6	974	5,8
30-39	259	4,7	2.008	5,0	7.330	43,8
40-49	426	7,8	3.446	8,5	4.845	29,0
50-59	4.211	77,1	29.725	73,3	3.388	20,2
60-64	500	9,2	5.106	12,6	194	1,2
65 en ouder	6	0,1	49	0,1	0	0,0
<i>Totaal</i>	<i>5.458</i>	<i>100,0</i>	<i>40.559</i>	<i>100,0</i>	<i>16.731</i>	<i>100,0</i>
Vrouwen 						
20-29	602	3,9	2.228	3,5	6.990	18,8
30-39	3.323	21,4	18.556	29,0	19.204	51,7
40-49	2.002	12,9	9.530	14,9	5.496	14,8
50-59	8.439	54,4	29.227	45,6	5.145	13,9
60-64	1.140	7,3	4.493	7,0	296	0,8
65 en ouder	9	0,1	42	0,1	0	0,0
<i>Totaal</i>	<i>15.514</i>	<i>100,0</i>	<i>64.076</i>	<i>100,0</i>	<i>37.131</i>	<i>100,0</i>

* Het gewest werd voor loopbaanonderbreking bepaald op basis van de werkgever, voor tijdskrediet en thematische verloven is dit op basis van de woonplaats van de werknemer.

** Aantal uitgevoerde betalingen. Eén persoon kan meerdere betalingen ontvangen.

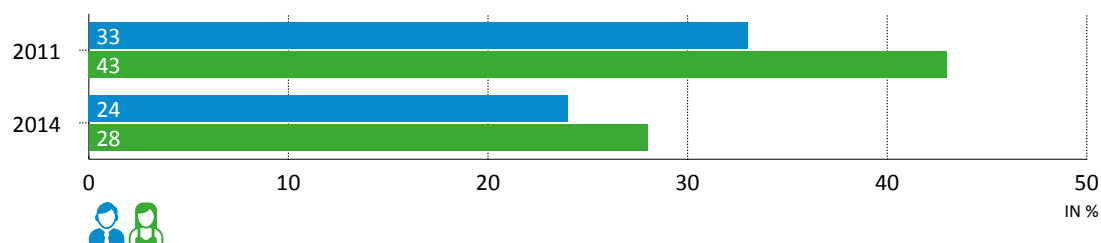
Bron: RVA.

3.12. Informele zorg

In bovenstaande cijfers over deeltijdarbeid, tijd gespendeerd aan de zorg voor kinderen, loopbaanonderbreking en tijdskrediet werd al duidelijk dat vrouwen meer dan mannen instaan voor de reguliere zorg van kinderen. Maar heel wat personen nemen daarnaast ook de verzorging of begeleiding op zich van zieke, gehandicapte of oudere personen zoals een gehandicapt kind, een hulpbehoevende partner, (schoon)ouder of buurvrouw. Als dat onbezoldigd en niet in het kader van het georganiseerde vrijwilligerswerk gebeurt, dan wordt gesproken over informele zorg.

In 2014 gaf volgens de SCV-survey 26% van de Vlamingen van 18 jaar en ouder aan informele zorg te doen of in de afgelopen 12 maanden gedaan te hebben. Bij de vrouwen gaat het om 28%, bij de mannen om 24%. In vergelijking met een eerdere bevraging in 2011 is het aandeel zowel bij mannen als bij vrouwen opvallend gedaald. Het verschil tussen mannen en vrouwen was in 2011 ook duidelijk groter.

Figuur 3.12.a: Aandeel mannen en vrouwen (18 jaar en ouder) dat aangeeft in het afgelopen jaar onbezoldigd een ziek, gehandicapt of ouder familielid, kennis of buur te hebben geholpen of verzorgd, Vlaamse Gemeenschap, 2011 en 2014, in %

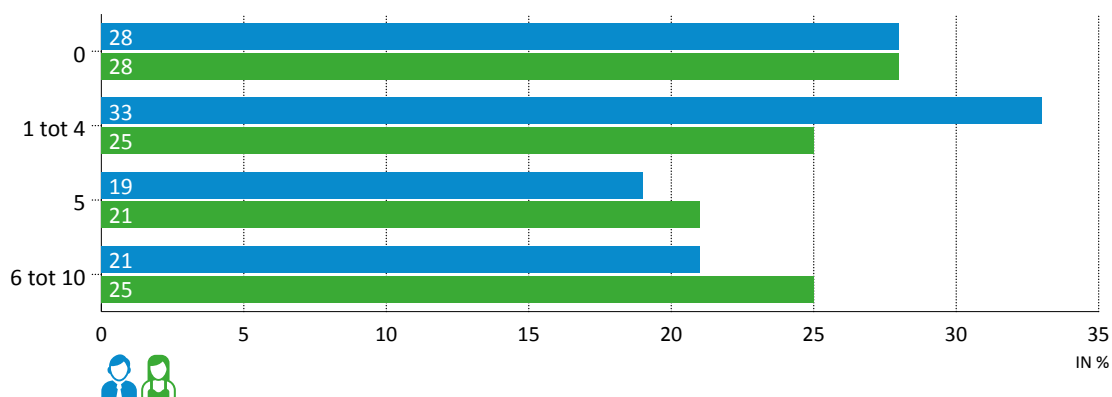

Bron: SCV SVR.

Naar frequentie en intensiteit van de zorg zijn er weinig verschillen tussen mannen en vrouwen. In beide groepen geeft 29% van de informele zorgverleners aan dagelijks en 47% minstens wekelijks zorg te verlenen. Het aantal uren zorg dat per week wordt verleend, ligt bij de mannelijke zorgverleners op 11,6 uren en bij vrouwelijke zorgverleners op 12,1 uren.

Gevraagd naar een subjectieve inschatting van de belasting van de zorg zijn er wel beperkte verschillen. Vrouwelijke zorgverleners geven vaker dan mannelijke zorgverleners aan de zorg als belastend te ervaren.

Figuur 3.12.b: Mate van belasting van informele zorgverleners op schaal van 0 (helemaal niet belastend) over 5 (neutraal) tot 10 (heel erg belastend) naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, 2015, in %

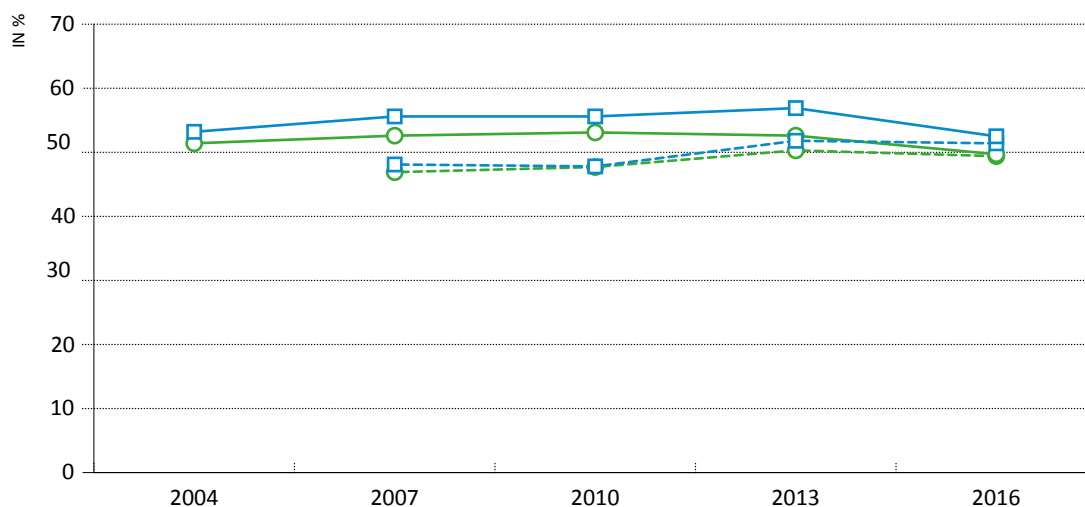

Bron: SCV SVR.

3.13. Werkbaarheid

Om de uitstroom uit de arbeidsmarkt te beperken en werkenden langer actief te houden, is ook aandacht vereist voor werkbaar werk. Werkbaar werk kan in beeld gebracht worden aan de hand van 4 indicatoren die door de Vlaamse Werkbaarheidsmonitor (WBM) van de Stichting Innovatie en Arbeid gemeten worden: psychische vermoeidheid (werkstress), welbevinden in het werk (werkbetrokkenheid, motivatie), leermogelijkheden (kansen op blijven en competentieontwikkeling) en werk-privé-balans (combinatie van arbeid met gezin en sociaal leven). Op basis van deze 4 werkbaarheidsindicatoren kan de werkbaarheidsgraad worden berekend: het aandeel van de werkenden (werknemers/zelfstandigen) dat een kwaliteitsvolle job heeft rekening houdend met psychische vermoeidheid, welbevinden in het werk, leermogelijkheden en werk-privébalans.

Figuur 3.13.a: Werkbaarheidsgraad naar geslacht en statuut, Vlaams Gewest, 2004-2016, in %

	2004	2007	2010	2013	2016
Werknemers-mannen	53,2	55,6	55,6	56,9	52,5
Zelfstandigen-mannen		48,1	47,8	51,8	51,4
Werknemers-vrouwen	51,4	52,6	53,1	52,6	49,7
Zelfstandigen-vrouwen		46,9	47,7	50,3	49,4

Bron: WBM SERV – Stichting Innovatie & Arbeid.

Mannelijke werknemers scoren in 2016 met een werkbaarheidsgraad van 53% iets hoger dan hun vrouwelijke collega's (50%). Zowel bij de mannelijke als de vrouwelijke loontrekkenden nam de werkbaarheid af ten opzichte van de vorige meting in 2013. Het verschil op vlak van werkbaarheidsgraad tussen mannen en vrouwen kent een schommelend verloop en is tussen 2004 en 2016 beperkt groter geworden.

Voor 3 van de 4 werkbaarheidsindicatoren zijn er bij de loontrekkenden duidelijke verschillen tussen mannen en vrouwen. Loontrekkende vrouwen worden meer dan mannen geconfronteerd met werkstress en een moeizame combinatie werk-gezin. Ze hebben wel minder motivatieproblemen dan hun mannelijke collega's.

Figuur 3.13.b: Werkbaarheidsindicatoren naar geslacht en statuut, Vlaams Gewest, 2016, in % problematisch

	MANNEN	VROUWEN
Werknemers		
• Psychische vermoeidheid (werkstress)	31,3	36,6
• Welbevinden in het werk (motivatie)	22,2	17,8
• Leermogelijkheden	17,3	17,7
• Werk-privé-balans	11,4	12,8
Zelfstandigen		
• Psychische vermoeidheid (werkstress)	35,5	37,5
• Welbevinden in het werk (motivatie)	9,6	8,7
• Leermogelijkheden	3,1	4,2
• Werk-privé-balans	32,2	34,6

Bron: WBM SERV – Stichting Innovatie & Arbeid.

De werkbaarheidsgraad voor de vrouwelijke zelfstandige ondernemers komt op 49% in 2016. Dat verschilt nauwelijks van het aandeel met werkbaar werk bij de mannelijke zelfstandigen. De werkbaarheidsgraad bij zowel de mannelijke als de vrouwelijk zelfstandigen stagneert ten opzichte van 2013.

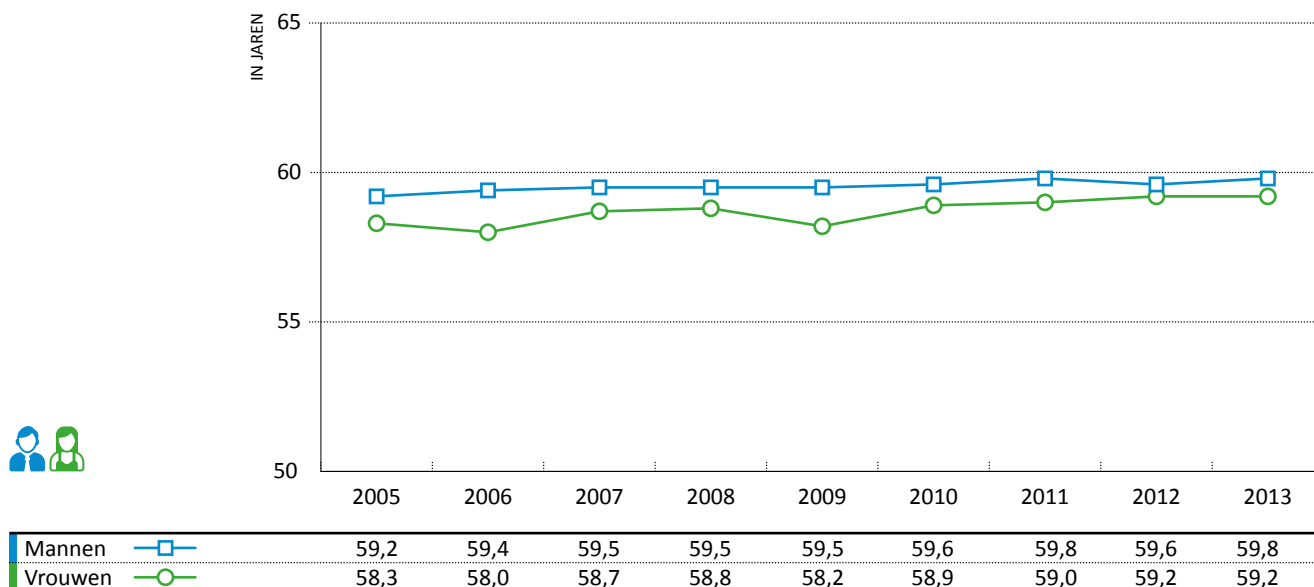
Het werkbaarheidsprofiel van mannelijke en vrouwelijke zelfstandigen is vrij gelijklopend. Zowel bij de mannelijke als de vrouwelijke zelfstandige ondernemers ervaart ruim 1 op de 3 werkstress en problemen om werk en privé te combineren. Minder dan 10% kampt met motivatieproblemen en minder dan 5% ervaart onvoldoende leermogelijkheden.

In vergelijking met werknemers is de werk-privé-balans en psychische vermoeidheid bij zowel mannelijke als vrouwelijke zelfstandigen vaker problematisch. De andere factoren – motivatie en leermogelijkheden – zijn bij zelfstandigen minder vaak een probleem dan bij werknemers.

3.14. Uittredeleeftijd

De uittredeleeftijd geeft de gemiddelde leeftijd weer waarop een werkende 50-plusser uit de arbeidsmarkt treedt. Een werkende 50-plusser wordt gedefinieerd als een persoon die op 31 december in jaar t tussen de 50 en 69 jaar oud is, een job heeft en geen pensioenuitkering ontvangt. Een werkende 50-plusser treedt uit de arbeidsmarkt wanneer hij op 31 december in jaar t+1 en in jaar t+2 geen baan heeft. Om deze indicator te kunnen berekenen, maakt het Steunpunt Werk/Departement WSE gebruik van administratieve gegevens van het Datawarehouse Arbeidsmarkt & Sociale Bescherming (DWH AM&SB) van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ).

Figuur 3.14.a: Gemiddelde uittredeleeftijd naar geslacht, Vlaams Gewest, 2005-2013*, in jaren

* Raming voor het jaar 2013 op basis van onvolledige gegevens.

Bron: DWH AM&SB KSZ, bewerking Steunpunt Werk/Departement WSE.

Vrouwen treden iets vroeger uit de arbeidsmarkt dan mannen. In 2013 stopten de vrouwelijke 50-plussers gemiddeld op 59,2 jaar, de mannelijke op 59,8 jaar. Het moment waarop de 50-plussers de arbeidsmarkt verlaten, schuift zowel bij mannen als bij vrouwen op. Over de periode 2005-2013 is de gemiddelde uittredeleeftijd bij de mannen met 0,6 jaar toegenomen, bij de vrouwen met 0,9 jaar. Aangezien de toename van de uittredeleeftijd hoger ligt bij de vrouwen dan bij de mannen, is het verschil tussen mannen en vrouwen tussen 2005 en 2013 beperkt gedaald.

VOOR MEER INFORMATIE OVER DE GEBRUIKTE BRONNEN

- Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming (DWH AM&SB) van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ): <https://www.ksz-bcss.fgov.be/nl/dwh/homepage/index.html>
- Dienst Diversiteitsbeleid: <https://overheid.vlaanderen.be/diversiteitsbeleid>
- Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK) van de Algemene Directie Statistiek (ADS): <http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/gegevensinzameling/enquetes/eak>
- Labour Force Survey (LFS) van Eurostat: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/data/database>
- Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA): <http://www.rva.be/nl/documentatie/statistieken>
- Sociaal-Culturele Verschuivingen Survey (SCV) van de Studiedienst van de Vlaamse Regering: <http://regionalestatistieken.vlaanderen.be/survey-scv-survey>
- Tijdsbudgetonderzoek van de Algemene Directie Statistiek (ADS) en de Onderzoeksgroep TOR van de Vrije Universiteit Brussel: <http://www.time-use.be/nl/page/ad-statistiek>
- Vlaamse Arbeidsrekening van het Steunpunt Werk/Departement Werk en Sociale Economie (WSE): <http://www.steunpuntwerk.be/cijfers>
- Werkbaarheidsmonitor, SERV – Stichting Innovatie & Arbeid: <http://www.serv.be/stichting>

4

Inkomen en armoede

INDICATOR	IN	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL	EVOLUTIE
					VERSCHIL VOORBIJE 10 JAAR
Gemiddeld bruto uurloon	Euro	20,3	18,8	M > V	↘
Economische zelfstandigheid	%	71	56	M > V	↘
Aandeel bij pensioenuitkeringen	%	48	52	V > M	↘
Aandeel bij werkloosheidsuitkeringen	%	58	42	M > V	↗
Aandeel bij arbeidsongeschiktheid	%	43	57	V > M	↗
Aandeel bij leefloners	%	46	54	V > M	↘
Onder armoederisicodrempel	%	10	11	≈	≈
Komt moeilijk rond	%	13	14	≈	≈

Mannen verdienen nog steeds meer dan vrouwen. Het verschil tussen het gemiddelde bruto uurloon van een voltijds werkende man en vrouw bedroeg in Vlaanderen in 2014 1,5 euro, wat overeenkomt met 7,5% van het uurloon van mannen. Het voorbije decennium is het verschil wel merkbaar verkleind. De loonkloof tussen mannen en vrouwen bedroeg in 2005 nog 17%.

Op basis van het inkomen uit arbeid of zelfstandige activiteit kan nagegaan worden in hoeverre mannen en vrouwen op individueel niveau als economisch zelfstandig beschouwd kunnen worden. Het gaat om personen van wie het individuele bruto jaarinkomen hoger ligt dan het inkomen van iemand die gedurende een jaar voltijds aan het gewaarborgd minimumloon werkt. In 2015 ging het om 71% van de mannen en 56% van de vrouwen van 20 tot 64 jaar. Terwijl het aandeel economisch zelfstandigen bij de vrouwen tussen 2006 en 2015 is gestegen, is het bij de mannen beperkt gedaald. Het verschil tussen het aandeel economisch zelfstandigen mannen en vrouwen is het kleinst bij de jongere leeftijdsgroepen en neemt af naarmate de opleidingsgraad stijgt. Naar gezinssamenstelling is het verschil het kleinst bij de koppels zonder kinderen en het grootst bij de grote gezinnen en de eenoudergezinnen.

Naast het inkomen uit arbeid vormt ook het inkomen uit sociale transfers een belangrijke component in het beschikbaar inkomen van individuen en gezinnen. Bij de pensioenuitkeringen, de personen met een uitkering voor arbeidsongeschiktheid en de leefloners zijn de vrouwen in de meerderheid. Bij de werkloosheidsuitkeringen gaat het voor het merendeel om mannen. Bij de pensioenen en de leefloners is het verschil tussen het aandeel mannen en vrouwen in het afgelopen decennium afgenomen, bij de personen met een werkloosheids- en arbeidsongeschiktheidsuitkering is dit verschil nog toegenomen.

De klassieke armoede-indicatoren ten slotte zoals het armoederisico en de subjectieve armoede geven weinig verschillen tussen mannen en vrouwen. Deze indicatoren bekijken het inkomen op huishoudniveau en gaan er vanuit dat bij samenwonende koppels beide partners in gelijke mate toegang hebben tot het huishoudinkomen. Dat is niet noodzakelijk in alle huishoudens het geval. Maar ook tussen alleenstaande mannen en vrouwen blijven de verschillen op de belangrijkste armoedeindicatoren relatief beperkt.

4

Inkomen en armoede

BRONNEN

De gegevens over de loonkloof zijn gebaseerd op de gegevens van de *Structure of Earnings Survey (SES-survey)* van de Algemene Directie Statistiek (ADS) van de Federale Overheidsdienst (FOD) Economie. De SES-survey wordt afgenomen in alle lidstaten van de EU met het oog op het verkrijgen van vergelijkbare data op vlak van verloning en kenmerken van de loontrekkenden van bedrijven met 10 of meer werknemers uit de industrie en de marktdiensten. Om de 4 jaar wordt ook informatie verzameld over de onderwijssector, de gezondheidszorg en de socio-culturele sector.

De indicatoren over economische zelfstandigheid en over armoede en sociale uitsluiting zijn gebaseerd op de gegevens van de *European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC-survey)*. De EU-SILC-survey is een door Eurostat gecoördineerde en voor België door de Algemene Directie Statistiek (ADS) van de FOD Economie uitgevoerde enquête naar inkomens en andere levensomstandigheden, met als voornaamste doel het opstellen van vergelijkbare indicatoren in het kader van inkomen, armoede en sociale insluiting binnen de Europese Unie. De uitvoering van de EU-SILC-survey is sinds 2004 bij Europese verordening verplicht voor alle landen. Het betreft een enquête die wordt afgenomen bij een steekproef van private huishoudens uit het Rijksregister, waarbij de referentiepersoon van het huishouden (gezinshoofd) wordt geïnterviewd en elk huishoudlid van 16 jaar en ouder. Deze aanpak resulteert in een dataset op huishoud- en individueel niveau. In het Vlaamse Gewest worden jaarlijks in totaal via de huishoud- en individuele vragenlijst gegevens verzameld van ca. 7.500 personen.

Bij de resultaten van de EU-SILC-survey dient opgemerkt te worden dat in surveyonderzoek bepaalde kwetsbare bevolkingsgroepen (zoals personen in collectieve huishoudens, personen zonder wettige verblijfsvergunning of dak- en thuislozen) niet of nauwelijks vertegenwoordigd zijn. Aangezien een deel van deze groep leeft in precaire omstandigheden moet hiermee rekening worden gehouden bij de interpretatie van de armoedecijfers.

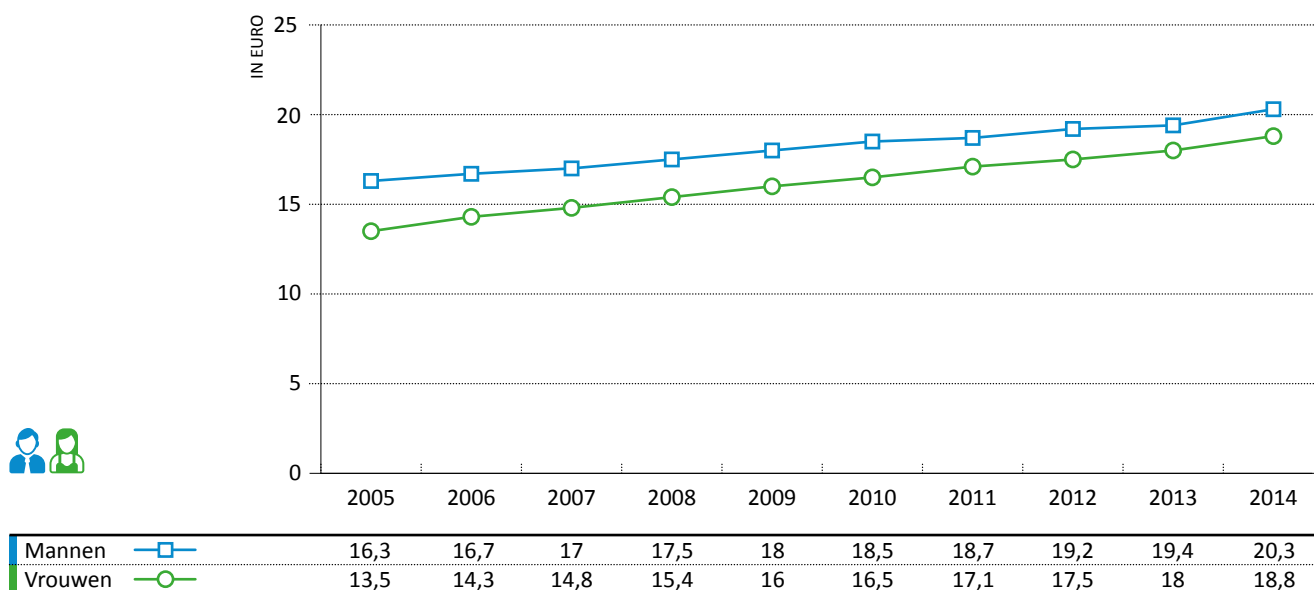
De gegevens over sociale uitkeringen en bijstand ten slotte zijn gebaseerd op administratieve gegevens van een aantal federale instellingen: de *Programmatorische Overheidsdienst Maatschappelijke Integratie (POD MI)*, de *Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid (FOD SZ)*, de *Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ)*, de *Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA)* en de *Federale Pensioendienst (FPD)*.

4.1. Loonkloof

Mannen verdienen nog steeds meer dan vrouwen. Het verschil tussen het gemiddelde bruto uurloon van een voltijds werkende man en vrouw bedroeg in Vlaanderen in 2014 1,5 euro, wat overeenkomt met 7,5% van het uurloon van mannen (= loonkloof). Het voorbije decennium is het verschil wel merkbaar verkleind. De loonkloof tussen mannen en vrouwen bedroeg in 2005 nog 17,0%. Deze cijfers zijn berekend op basis van de lonen van voltijdse werknemers in de privésector in bedrijven met 10 medewerkers of meer. Vlaamse cijfers voor alle werknemers – voltijds en deeltijds en voor alle sectoren – zijn voor de recente jaren niet beschikbaar. Belgische cijfers tonen voor alle werknemers in 2014 een verschil in het uurloon van 8%. Daarbij blijkt een duidelijk hogere loonkloof in de private sector dan in de overheidssector.

Figuur 4.1.a: Gemiddeld bruto uurloon van mannelijke en vrouwelijke voltijdse werknemers in bedrijven met 10 medewerkers of meer in de private sector, Vlaams Gewest, 2005-2014, in euro

Bron: SES ADS, bewerking SVR.

De loonkloof wordt groter als niet gekeken wordt naar het gemiddelde uurloon van mannen en vrouwen, maar naar het maand- of jaarloon. Dat heeft te maken met de duidelijke verschillen in premies bovenop het loon en in arbeidsduur tussen mannen en vrouwen. Cijfers voor heel België wijzen op een stijging van de loonkloof van 8% op basis van het uurloon naar 21% op basis van het jaarloon.

De loonkloof is niet enkel toe te schrijven aan loondiscriminatie op basis van geslacht. Een groot deel van het verschil hangt samen met typische loopbaanverschillen tussen mannen en vrouwen. Vrouwen zijn ondervertegenwoordigd in sectoren waar hogere lonen worden uitbetaald, staan lager op de carrièreladder en stappen vaker (tijdelijk) uit de arbeidsmarkt. De laatste 2 aspecten kwamen al uitgebreid aan bod in het hoofdstuk 3 over betaalde en onbetaalde arbeid van deze monitor. Hier wordt verder ingegaan op het feit dat mannen en vrouwen niet evenredig gespreid zijn over de verschillende hoofdtakken en subsectoren van de economie en dat deze horizontale segregatie een belangrijke rol speelt in de loonkloof: in sectoren waar vrouwen oververtegenwoordigd zijn, liggen de lonen vaak lager, en omgekeerd.

Globaal genomen ligt het aandeel vrouwen het laagst in de secundaire sector – de sector met het hoogste gemiddelde loon – terwijl vrouwen behoorlijk tot sterk vertegenwoordigd zijn in de niet-commerciële dienstensector. Als gekeken wordt naar de indeling in subsectoren blijken vrouwen minder aan de slag in sectoren met hogere lonen (energie, de chemische industrie, de informaticabranche en de metallurgie). Omgekeerd zijn vrouwen oververtegenwoordigd in minder goed betaalde sectoren (de maatschappelijke dienstverlening, overige diensten aan personen en de kleinhandel).

Figuur 4.1.b: Werkenden (15-64 jaar) naar geslacht en WSE(42)-sector in % en het gemiddelde bruto jaarloon in euro, Vlaams Gewest, 2013

	AANDEEL MANNEN	AANDEEL VROUWEN	GEMIDDELD LOON
	%	%	IN EURO
<i>Totaal primaire sector</i>	66,4	33,6	23.509
<i>Totaal secundaire sector</i>	80,2	19,8	59.831
Vervaardiging van dranken, voeding en tabak	62,7	37,3	52.347
Textiel en kleding	51,4	48,6	43.105
Grafische nijverheid	72,5	27,5	55.311
Chemische industrie	73,4	26,6	97.573
Rubber- en kunststofnijverheid	77,9	22,1	59.467
Vervaardiging van bouwmaterialen	87,5	12,5	55.860
Metallurgie	90,8	9,2	80.364
Vervaardiging van metaalproducten	87,0	13,0	49.234
Vervaardiging van informatica en elektronische producten	67,5	32,5	74.368
Vervaardiging van (elektrische) apparaten en werktuigen	82,9	17,1	62.120
Vervaardiging van transportmiddelen	85,9	14,1	60.308
Houtindustrie en vervaardiging van meubels	82,2	17,8	46.230
Overige industrie	58,0	42,0	nb
Energie en water	73,9	26,1	97.022
Afval en recyclage	83,1	16,9	58.792
Bouw	91,5	8,5	51.376
<i>Totaal tertiaire sector</i>	53,5	46,5	50.592
Reparatie en installatie van machines en consumentenartikelen	86,4	13,6	63.656
Garagewezen	82,2	17,8	58.029
Groothandel en handelsbemiddeling	65,2	34,8	68.809
Kleinhandel	32,5	67,5	35.587
Transport	85,2	14,8	52.862
Logistiek	66,4	33,6	60.210
Post	66,6	33,4	nb
Horeca en toerisme	46,2	53,8	31.628
Informatie en media	53,4	46,6	70.401
Telecommunicatie	68,3	31,7	59.000
Informaticatechnologie	77,4	22,6	82.851
Financiële diensten	46,2	53,8	74.560
Consultancy en wetenschappelijke activiteiten	50,5	49,5	70.263
Uitzendbureaus en arbeidsbemiddeling	52,9	47,1	36.234
Onderhoud van gebouwen, tuinen en landschapsverzorging	23,4	76,6	nb
Overige zakelijke dienstverlening	54,2	45,8	37.049
Overige diensten aan personen	19,3	80,7	17.437
<i>Totaal quartaire sector</i>	31,6	68,4	50.106
Recreatie, cultuur en sport	50,9	49,1	44.598
Openbare besturen	53,6	46,4	54.985
Onderwijs	29,5	70,5	58.494
Gezondheidszorg	17,6	82,4	48.357

	AANDEEL MANNEN	AANDEEL VROUWEN	GEMIDDELD LOON
	%	%	IN EURO
Maatschappelijke dienstverlening	18,5	81,5	36.133
Belangenvertegenwoordiging	39,4	60,6	50.410
Algemeen totaal	51,3	48,7	52.329

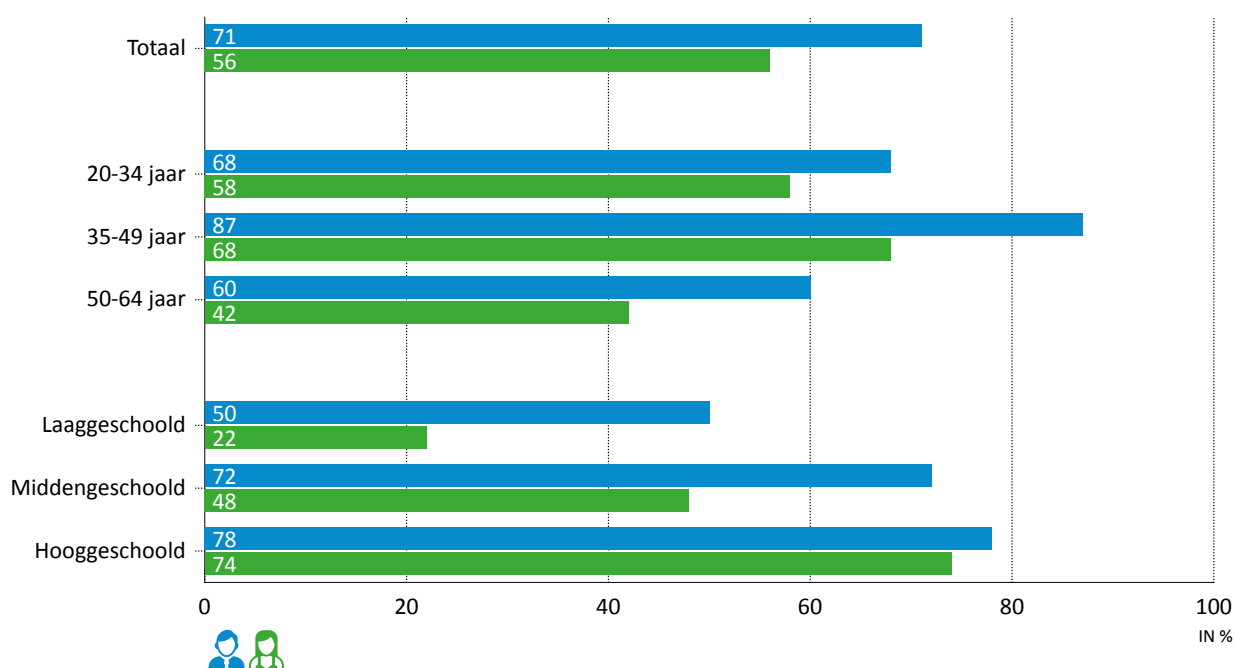
Bron: Vlaamse Arbeidsrekening, Instituut voor de Nationale Rekeningen, bewerking SVR.

4.2. Economische zelfstandigheid

Op basis van het inkomen uit arbeid kan nagegaan worden in hoeverre mannen en vrouwen op individueel niveau als economisch zelfstandig beschouwd kunnen worden. Iemand wordt hier als economisch zelfstandig gezien als het individuele bruto jaarinkomen van die persoon uit bezoldigde arbeid (loon, premies en andere voordelen) of uit zelfstandige activiteit hoger ligt dan het inkomen van iemand die gedurende een jaar voltijds aan het gewaarborgd minimumloon werkt. Dat minimumloon lag in België in 2015 op 1.502 euro bruto per maand of omgerekend 18.022 euro per jaar. Er wordt hier dus geen rekening gehouden met het inkomen van de eventuele aanwezige partner of andere leden van het huishouden, noch met inkomen uit uitkeringen of inkomen vergaard op gezinsniveau (inkomen uit onroerende goederen, uit vermogen of overdrachten tussen gezinnen). Deze indicator geeft zo een inschatting van de mate waarin personen al dan niet economisch afhankelijk zijn van de partner, van andere gezinsleden of van sociale transfers.

Op basis van de gegevens van de EU-SILC-survey van 2015 (inkomen van 2014) kunnen in het Vlaamse Gewest 71% van de mannen en 56% van de vrouwen tussen 20 en 64 jaar beschouwd worden als economisch zelfstandig. Een gelijkaardige berekening op basis van de EU-SILC-survey van 2006 (inkomen 2005) geeft respectievelijk 73% en 50% economisch zelfstandige mannen en vrouwen. Terwijl het aandeel economisch zelfstandigen bij de vrouwen tussen 2006 en 2015 is gestegen, is het bij de mannen beperkt gedaald, waardoor het verschil tussen mannen en vrouwen in deze periode is afgenomen.

Figuur 4.2.a: Aandeel economisch zelfstandige mannen en vrouwen (20-64 jaar) naar leeftijd en opleiding, Vlaams Gewest, 2015, in %

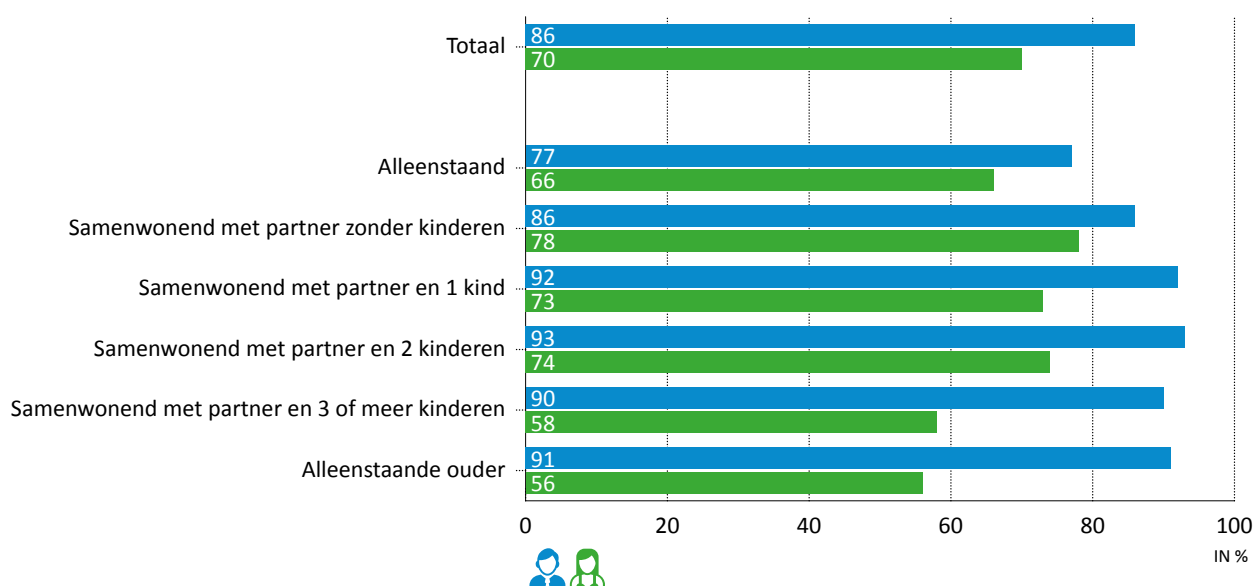

Bron: EU-SILC ADS, bewerking SVR.

In alle leeftijdsgroepen ligt het aandeel economisch zelfstandigen duidelijk hoger bij de mannen dan bij de vrouwen. Het verschil is het kleinst bij de jongste leeftijdsgroep (20 tot 34 jaar). Bij de vrouwen van 50 tot 64 jaar is slechts 4 op de 10 economisch zelfstandig.

Opgesplitst naar scholing blijkt het verschil tussen de hooggeschoolde mannen en vrouwen beperkt te blijven. Bij de midden- en laaggeschoolden is er wel een duidelijk verschil: bij de laaggeschoolde mannen is bijna de helft economisch zelfstandig, bij de laaggeschoolde vrouwen gaat het slechts om 22%.

Figuur 4.2.b: Aandeel economisch zelfstandigen (25-49 jaar) naar geslacht en gezinssituatie, Vlaams Gewest, 2015, in %

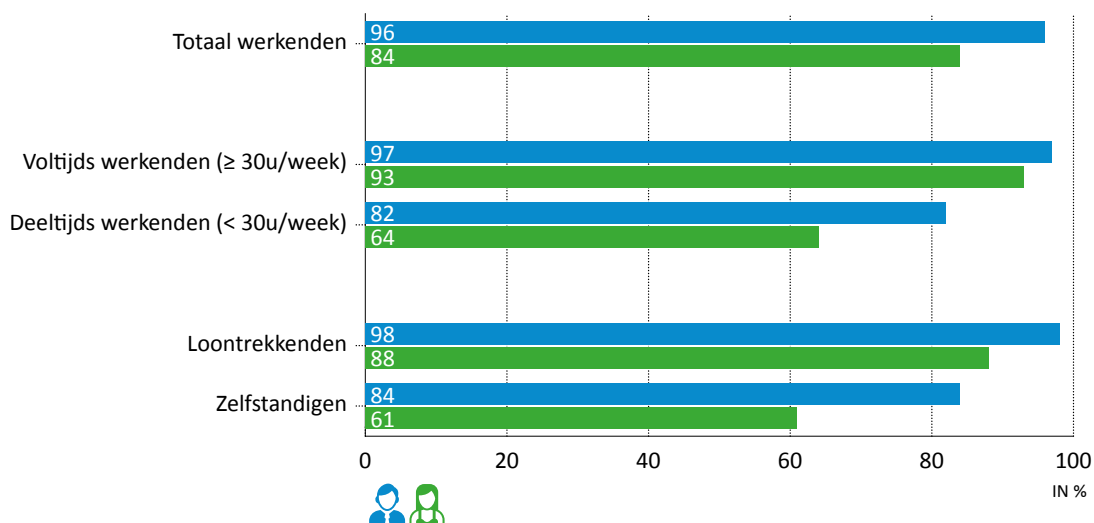
Bron: EU-SILC ADS, bewerking SVR.

Het aandeel economisch zelfstandigen varieert ook met de gezinssamenstelling, maar ligt telkens duidelijk hoger bij de mannen dan bij de vrouwen. Het verschil is het kleinst bij de koppels zonder kinderen en het grootst bij de grote gezinnen en de eenoudergezinnen. Net als bij de werkzaamheidsgraad (zie 3.3) zien we bij de vrouwen ook bij het aandeel economisch zelfstandigen een daling naarmate er meer kinderen zijn in het gezin. Een vergelijking met de cijfers over de werkzaamheidsgraad maakt wel duidelijk dat bij de vrouwen het aandeel economisch zelfstandigen telkens beduidend lager ligt dan de werkzaamheidsgraad. Bij de mannen is dat veel minder het geval. Het geeft aan dat een behoorlijke groep werkende vrouwen onder meer door deeltijds werk een inkomen heeft dat op jaarbasis lager ligt dan iemand die een jaar lang voltijds werkt aan het gewaarborgd minimumloon.

Dit laatste blijkt ook het feit dat niet alle werkende vrouwen volgens onze definitie als economisch zelfstandig kunnen worden beschouwd. Bij de vrouwen is 84% van de werkenden economisch zelfstandig, bij de mannen 96%. Bij de voltijds werkenden blijft het verschil naar geslacht beperkt. Bij de deeltijds werkenden loopt dat op. Dubbel zo veel deeltijds werkende vrouwen (36%) als deeltijds werkende mannen (18%) kunnen niet beschouwd worden als economisch zelfstandig.

Opgesplitst naar statuut blijkt ten slotte dat zowel bij mannen als bij vrouwen het aandeel economisch zelfstandigen lager ligt bij de zelfstandigen dan bij de loontrekkenden. Het verschil tussen mannen en vrouwen is bij de zelfstandigen ook beduidend groter dan bij de loontrekkenden. Dat hangt onder meer samen met het relatief grotere aandeel meewerkende echtgenoten bij de vrouwelijke zelfstandigen (zie 3.7).

Figuur 4.2.c: Aandeel economisch zelfstandigen bij werkende mannen en vrouwen (20-64 jaar) naar arbeidsregime en statuut, Vlaams Gewest, 2015, in %

Bron: EU-SILC ADS, bewerking SVR.

4.3. Sociale uitkeringen

Naast het inkomen uit arbeid vormt ook het inkomen uit sociale transfers een belangrijke component in het beschikbaar inkomen van individuen en gezinnen. De sociale zekerheid zorgt onder meer voor een vervangingsinkomen bij loonverlies door oppensioenstelling, werkloosheid of arbeidsongeschiktheid.

Begin 2015 ontvingen bijna 1,2 miljoen Vlamingen een pensioenuitkering: 52% daarvan zijn vrouwen, 48% mannen. Tegenover 2005 is het overwicht van vrouwen bij de pensioentrekkenden beperkt gedaald.

Het aantal door de RVA vergoede werklozen lag begin 2016 op iets minder dan 276.000 personen. Bijna 6 op de 10 personen met een werkloosheidsuitkering zijn mannen. Het aandeel mannen is tegenover 2005 duidelijk toegenomen.

Begin 2015 ontvingen 120.000 Vlamingen een ziekte- of invaliditeitsuitkering voor volledige arbeidsongeschiktheid. Bijna 6 op de 10 personen in arbeidsongeschiktheid zijn vrouwen. In 2005 was het aandeel vrouwen en mannen in arbeidsongeschiktheid nog ongeveer even groot.

Figuur 4.3.a: Personen met een pensioenuitkering, door de RVA vergoede werklozen en personen met een uitkering voor arbeidsongeschiktheid naar geslacht, Vlaams Gewest, 2005, 2010 en 2016*, in aantal personen en in % van het totaal aantal uitkeringstrekkers

	2005		2010		2016*	
	AANTAL	%	AANTAL	%	AANTAL	%
Pensioenen (incl. IGO/GIB)						
• Mannen	484.778	46	520.807	48	572.154	48
• Vrouwen	558.819	54	567.906	52	621.442	52
Door RVA vergoede werklozen						
• Mannen	197.028	53	189.814	57	160.476	58
• Vrouwen	172.471	47	144.115	43	115.085	42
Arbeidsongeschiktheid						
• Mannen	41.565	49	44.294	45	51.729	43
• Vrouwen	43.735	51	54.900	55	68.287	57

* Bij door RVA vergoede werklozen cijfers voor begin 2016, bij pensioenen en arbeidsongeschiktheid begin 2015.

Bron: KSZ, RVA, bewerking SVR.

Naast de klassieke sociale uitkeringen probeert de overheid via de sociale bijstandsuitkeringen de inkomenssituatie van de minst gegoede groepen te verbeteren. Het gaat in eerste instantie om het leefloon dat men ontvangt in het kader van het Recht op Maatschappelijke Integratie (RMI) en het equivalent leefloon in het kader van het Recht op Maatschappelijke Hulp (RMH). Het RMH is er voor mensen die niet in aanmerking komen voor het RMI maar die zich in een vergelijkbare noodsituatie bevinden. Begin 2016 ontvingen in Vlaanderen ongeveer 29.300 personen een leefloon: 54% daarvan zijn vrouwen, 46% mannen. In 2005 ging het om 60% vrouwen en 40% mannen. Nog eens ongeveer 5.600 personen ontvingen begin 2016 een equivalent leefloon. Bijna 6 op de 10 equivalent leefloontrekkers zijn mannen.

Slechts een beperkt aantal 65-plussers ontvangt een leefloon omdat zij aparte regelingen kennen: het Gewaarborgd Inkomen voor Bejaarden (GIB) dat in de periode na 2002 bijna volledig vervangen werd door de Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO). Meestal gaat het om een toeslag bovenop het pensioen, zodat men een bedrag bekommt dat vergelijkbaar is met het leefloon. Het wordt toegekend aan personen die de pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt maar die door omstandigheden geen of geen voldoende loopbaan hebben kunnen opbouwen. Begin 2016 waren er ongeveer 54.500 ouderen met een IGO. Tweederde van de IGO-trekkers zijn vrouwen. Dat aandeel blijft sinds 2005 min of meer stabiel.

Personen met een handicap ten slotte kunnen een beroep doen op een Inkomensvervangende Tegemoetkoming (IVT) indien zij geen arbeid kunnen verrichten en/of een Integratietegemoetkoming (IT) indien zij bijkomende kosten te dragen hebben vanwege een vermindering van hun zelfredzaamheid. Begin 2016 werd in Vlaanderen aan bijna 87.000 personen een IVT en/of een IT uitgereikt. Het gaat om iets meer vrouwen dan mannen.

Figuur 4.3.b: Personen met een (equivalent) leefloon, een inkomensgarantie voor ouderen (IGO) en een inkomensvervangende tegemoetkoming (IVT) en/of een integratietegemoetkoming (IT) voor personen met een handicap naar geslacht, Vlaams Gewest, 2005, 2010* en 2016, in aantal personen en in % van het totaal aantal uitkeringstrekkers

	2005		2010*		2016	
	AANTAL	%	AANTAL	%	AANTAL	%
Leefloon						
• Mannen	8.729	40	11.484	43	13.421	46
• Vrouwen	13.118	60	15.132	57	15.890	54
Equivalent leefloon						
• Mannen	11.683	65	5.131	57	3.251	58
• Vrouwen	6.247	35	3.824	43	2.348	42
IGO						
• Mannen	13.033	32	16.669	34	18.729	34
• Vrouwen	27.151	68	31.967	66	35.790	66
IVT en/of IT						
• Mannen	nb	nb	36.807	48	41.201	47
• Vrouwen	nb	nb	39.492	52	45.732	53

* Bij (equivalent) leefloon en IGO cijfers voor begin 2010, bij IVT en/of IT begin 2011.

Bron: POD MI, FPD, FOD SZ, bewerking SVR.

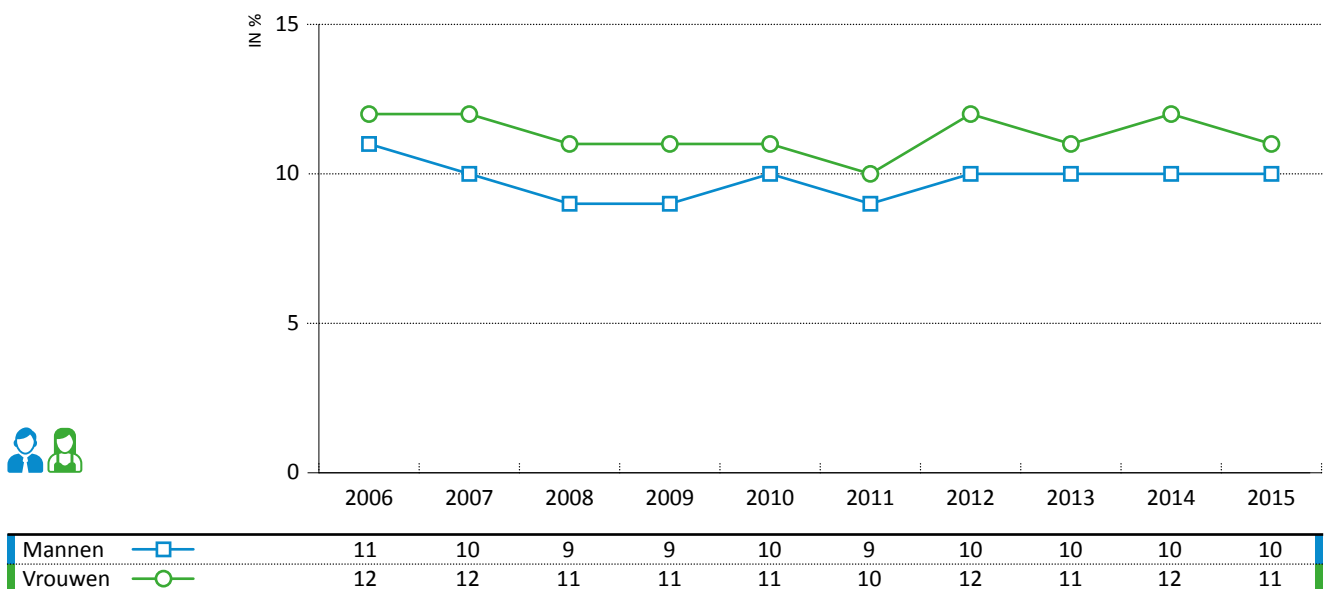
4.4. Armoede en sociale uitsluiting

Armoede en sociale uitsluiting kan op verschillende manieren in beeld gebracht worden. Een eerste manier om zicht te krijgen op de armoedesituatie van bepaalde groepen is te kijken naar het aandeel personen met een inkomen onder de armoederisicodrempel. Deze drempel is bepaald op 60 procent van het mediaan netto beschikbaar gestandaardiseerde huishoudinkomen in het land in kwestie. Er wordt vanuit gegaan dat personen die leven in een huishouden dat moet rondkomen met een inkomen onder de armoederisicodrempel een verhoogd risico op armoede lopen. Het inkomen wordt hier gemeten op huishoudniveau. Door dat huishoudinkomen te standaardiseren wordt rekening gehouden met de grootte en samenstelling van het huishouden. Bij deze benadering wordt er dus vanuit gegaan dat bij samenwonende koppels beide partners in gelijke mate toegang hebben tot het huishoudinkomen. Dat is niet noodzakelijk in alle huishoudens het geval.

Het verschil in armoederisico tussen mannen en vrouwen in Vlaanderen blijft beperkt: 11% van de vrouwen en 10% van de mannen leefde volgens de EU-SILC-survey van 2015 (inkomen van 2014) in een huishouden met een inkomen onder de armoederisicodrempel. Als enkel gekeken wordt naar de alleenstaanden is het verschil tussen mannen en vrouwen iets groter: 16% van de alleenstaande mannen moet rondkomen met een inkomen onder de armoederisicodrempel tegenover 18% van de alleenstaande vrouwen.

Het aandeel personen onder de armoederisicodrempel is het afgelopen decennium zowel bij mannen als bij vrouwen vrij stabiel gebleven. Bij vrouwen schommelt het armoederisico rond 11%, bij mannen rond 10%.

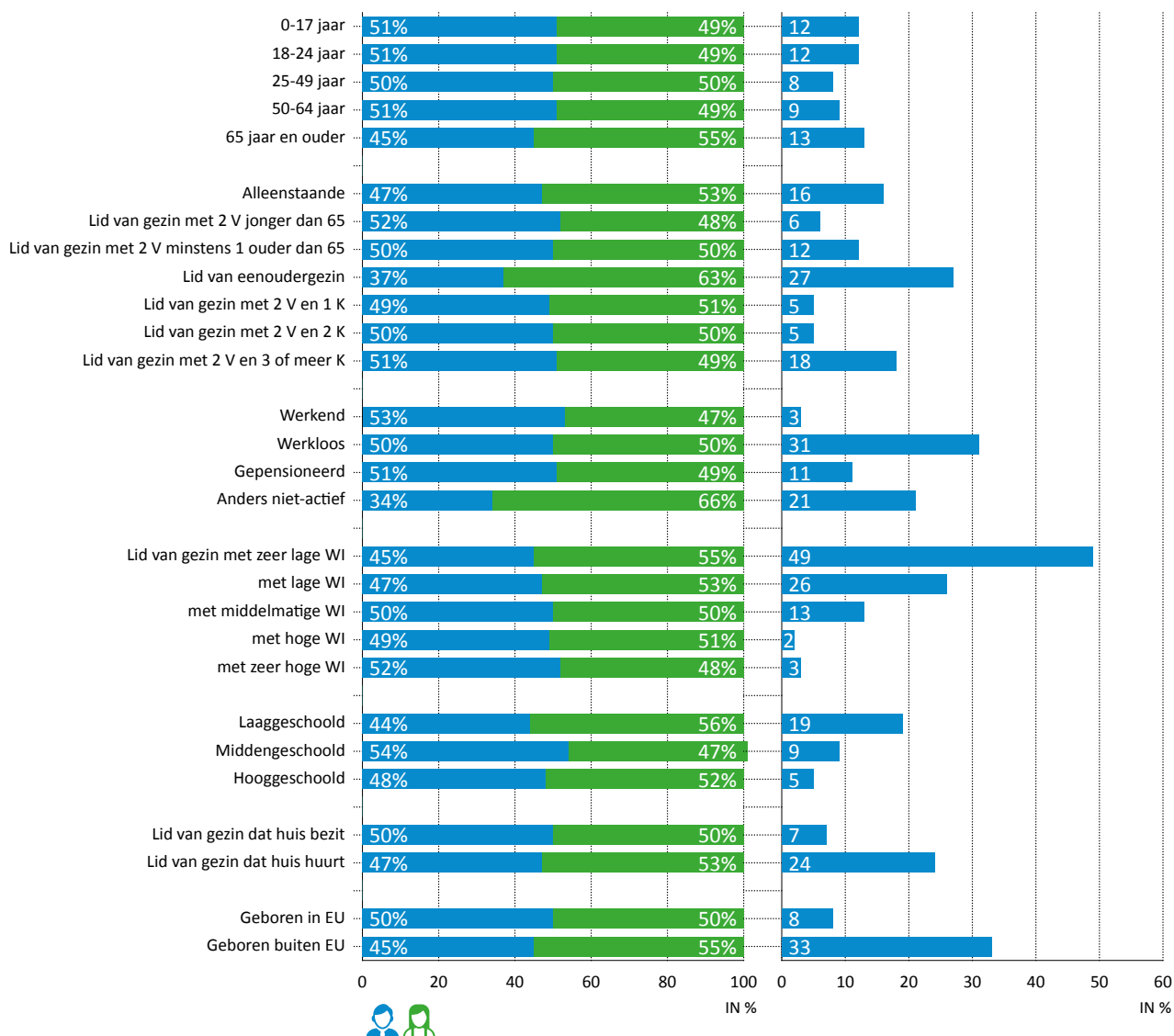
Figuur 4.4.a: Aandeel mannen en vrouwen met een gestandaardiseerd beschikbaar huishoudinkomen onder de Belgische armoederisicodrempel na sociale transfers, Vlaams Gewest, 2006-2015, in %

Bron: EU-SILC ADS, bewerking SVR.

Bij een aantal bevolkingsgroepen ligt het aandeel personen onder de armoederisicodrempel hoger dan gemiddeld: alleenstaanden, eenoudergezinnen en grote gezinnen, werklozen en niet-actieven (zonder gepensioneerden), personen in gezinnen met (zeer) lage werkintensiteit, laaggeschoolden, huurders en personen geboren buiten de EU. In al deze groepen – de grote gezinnen en werklozen uitgezonderd – zijn vrouwen oververtegenwoordigd.

Figuur 4.4.b: Aandeel mannen en vrouwen per bevolkingsgroep (links) en armoederisicopercentage van deze groepen (rechts), Vlaams Gewest, 2015, in %

* V=volwassenen; K=kinderen; WI=werkintensiteit.

Bron: EU-SILC ADS, bewerking SVR.

Als vergeleken wordt met de EU28-landen blijkt dat Vlaanderen zowel bij de mannen als bij de vrouwen een score haalt op het niveau van de best presterende EU-landen. Bij de vrouwen scoort geen enkel EU-land beter. Bij de mannen neemt Vlaanderen een 2de plaats in na Tsjechië. Wat betreft het verschil tussen mannen en vrouwen haalt Vlaanderen een plaats in de middenmoot.

Figuur 4.4.c: Aandeel mannen en vrouwen met een gestandaardiseerd beschikbaar huishoudinkomen onder de armoederisicodrempel na sociale transfers, Europese vergelijking, 2015, in % en verschil tussen mannen en vrouwen in procentpunten

	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL TUSSEN M EN V
	%	%	IN PPT.
Hongarije	15,6	14,4	1,2
Polen	18,1	17,2	0,9
Spanje	22,5	21,8	0,7
Denemarken	12,5	11,9	0,6

	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL TUSSEN M EN V
	%	%	IN PPT.
Nederland	12,4	11,8	0,6
Griekenland	21,5	21,2	0,3
Slovakije	12,1	12,4	-0,3
Finland	12,2	12,6	-0,4
Malta	16,1	16,6	-0,5
Roemenië	25,1	25,6	-0,5
Litouwen	21,8	22,5	-0,7
Luxemburg	15,0	15,7	-0,7
Frankrijk	13,2	13,9	-0,7
EU28	16,9	17,7	-0,8
Oostenrijk	13,5	14,3	-0,8
Ierland*	15,2	16,1	-0,9
Verenigd Koninkrijk	16,2	17,2	-1,0
Vlaams Gewest	9,7	10,9	-1,2
Kroatië	19,3	20,6	-1,3
Portugal	18,8	20,1	-1,3
Duitsland	15,9	17,4	-1,5
België	14,1	15,6	-1,5
Italië	19,0	20,8	-1,8
Cyprus	15,3	17,2	-1,9
Tsjechië	8,5	11,0	-2,5
Slovenië	13,0	15,6	-2,6
Zweden	13,2	15,9	-2,7
Estland	19,6	23,3	-3,7
Bulgarije	20,0	23,8	-3,8
Letland	19,7	24,8	-5,1

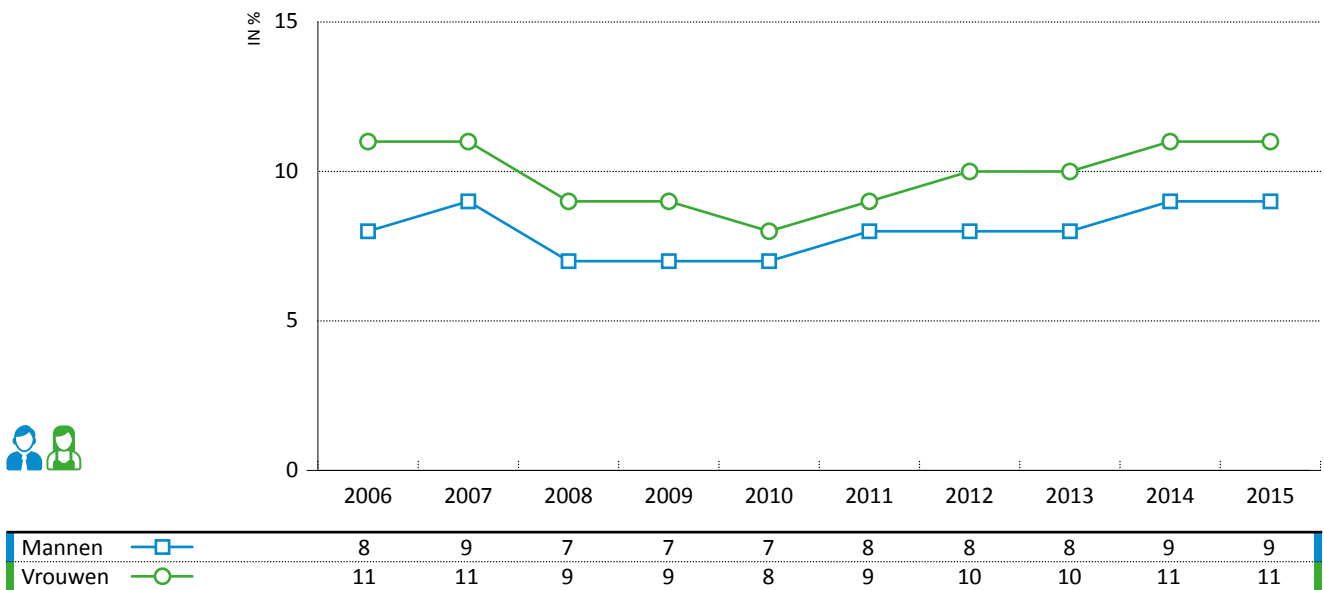
* Cijfers voor 2014.

Bron: EU-SILC ADS, Eurostat, bewerking SVR.

Op Europees niveau werd enkele jaren geleden een armoede-indicator ontwikkeld die niet zozeer focust op het inkomen zelf, maar op het feit of men mede dankzij dit inkomen kan genieten van een minimale levensstandaard. Dat gebeurt door na te gaan hoeveel van volgende 9 basisitems elk gezin moet missen omwille van financiële redenen: 1 week vakantie buitenshuis per jaar, een maaltijd met vis, vlees, kip of vegetarisch alternatief om de 2 dagen, een wasmachine, een kleuren-tv, een telefoon/GSM, een auto, de rekeningen voor huur, hypotheek, nutsvoorzieningen of andere aankopen kunnen betalen, het huis degelijk kunnen verwarmen, een beperkte onverwachte financiële uitgave (1.100 euro) kunnen doen. Vervolgens wordt per land of regio het percentage individuen berekend dat leeft in een gezin dat niet beschikt over minstens 4 van deze 9 items. Volgens de EU-SILC-survey van 2015 leefde 3% van de Vlamingen in een dergelijk ernstig materieel gedepriveerd gezin. Daarbij blijkt er geen sprake van een verschil naar geslacht. Ook in de jaren voor 2015 was dat niet het geval.

De mate waarin gewerkt wordt in het huishouden vormt een belangrijke bepalende factor voor mogelijke armoede of sociale uitsluiting. In 2015 leefde volgens de EU-SILC-survey respectievelijk 9% en 11% van de Vlaamse mannen en vrouwen tot 60 jaar in een gezin met zeer lage werkintensiteit. Het gaat om gezinnen waar door de volwassenen niet of slechts beperkt wordt gewerkt. Het is bij de gezinnen waar niet of slechts beperkt wordt gewerkt, dat de hoogste armoederisicopercentages worden gemeten. In 2015 moest 49% van de leden van gezinnen met een zeer lage werkintensiteit rondkomen met een inkomen onder de armoederisicodrempel. De cijfers geven aan dat het aandeel personen in een gezin met zeer lage werkintensiteit bij zowel mannen als vrouwen tussen 2006 en 2008 beperkt is gedaald en daarna weer iets gestegen.

Figuur 4.4.d: Aandeel mannen en vrouwen (0-59 jaar) in een gezin met zeer lage werkintensiteit, Vlaams Gewest, 2006-2015, in %

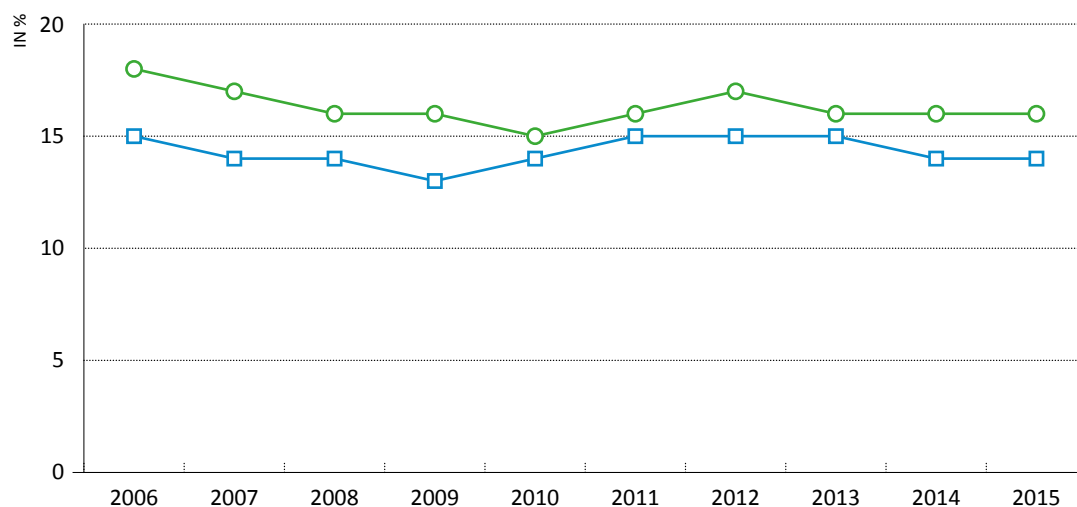
Bron: EU-SILC ADS, bewerking SVR.

Bij de opvolging van de Europa 2020-strategie die onder meer als doel heeft om het aantal armen en sociaal uitgesloten in de Unie tegen 2020 met 20 miljoen te verminderen, worden de 3 bovengenoemde armoede-indicatoren samen in rekening gebracht. Iemand wordt als arm of sociaal uitgesloten beschouwd als hij of zij voldoet aan minstens 1 van volgende voorwaarden:

1. Hij of zij leeft in een gezin met een inkomen onder de nationale armoederisicodrempel na sociale transfers;
2. Hij of zij leeft in een gezin met ernstige materiële deprivatie (het gezin mist minstens 4 items uit een lijst van 9 basisitems omwille van financiële redenen);
3. Hij of zij is jonger dan 60 jaar en leeft in een gezin met een zeer lage werkintensiteit.

Gemeten aan de hand van deze samengestelde EU2020-indicator leefde in 2015 16% van de Vlaamse vrouwen en 14% van de Vlaamse mannen in armoede of sociale uitsluiting. Ook hier ligt in de hele periode 2006-2015 het aandeel vrouwen in armoede of sociale uitsluiting telkens net iets hoger dan het aandeel mannen. En ook hier scoort Vlaanderen op het niveau van de best presterende EU-landen. Het bekleedt zowel bij de mannen als bij de vrouwen een 2de plaats in de Europese rangschikking na Tsjechië.

Figuur 4.4.e: Aandeel mannen en vrouwen in armoede of sociale uitsluiting volgens de EU2020-definitie, Vlaams Gewest, 2006-2015, in %

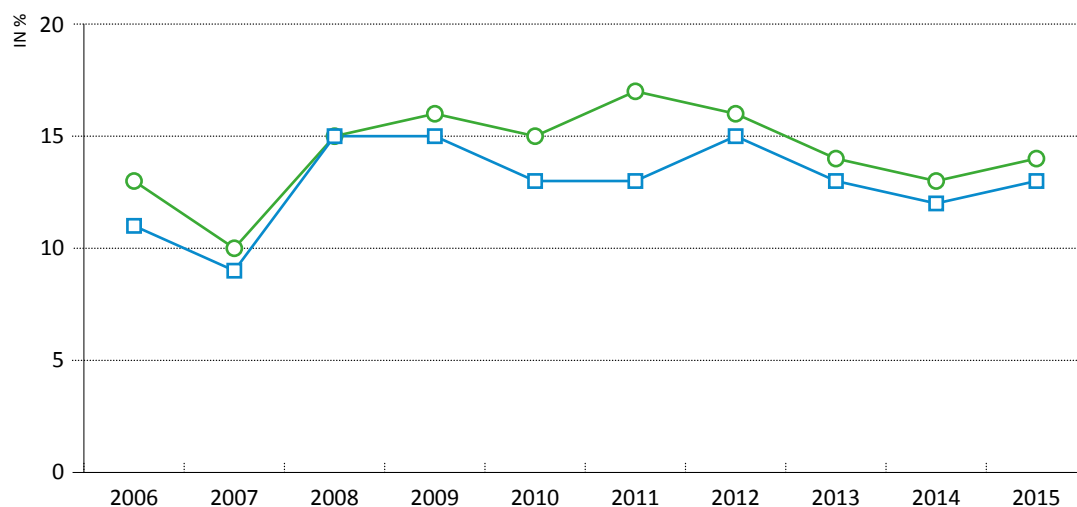
Mannen	15	14	14	13	14	15	15	15	14	14
Vrouwen	18	17	16	16	15	16	17	16	16	16

Bron: EU-SILC ADS, bewerking SVR.

Bij de berekening van het armoederisicopercentage wordt op een objectieve manier nagegaan of het inkomen waarover mensen beschikken al dan niet boven een bepaalde drempel ligt. Maar de inkomensgerelateerde verwachtingen en behoeften verschillen van gezin tot gezin. De objectieve vergelijking van het beschikbare inkomen met de armoederisicodrempel wordt daarom best aangevuld met een subjectieve inschatting van het inkomen door de betrokkenen zelf.

In 2015 leefde 14% van de Vlamingen in een huishouden waarvan de referentiepersoon zelf aangeeft (zeer) dat men moeilijk rond komt met het beschikbare inkomen. Het verschil tussen mannen en vrouwen blijft op dit vlak zeer beperkt. Zowel bij mannen als bij vrouwen liggen de cijfers vanaf 2008 duidelijk hoger dan in de jaren daarvoor, maar zijn ze sinds 2011/2012 weer iets gedaald. Hierbij dient opgemerkt te worden dat in tegenstelling tot het percentage personen onder de armoederisicodrempel dat berekend wordt op basis van het totale huishoudinkomen in het jaar voorafgaand aan de survey, deze subjectieve armoedemaat betrekking heeft op de situatie op het moment zelf waarop de survey wordt afgenomen (de EU-SILC-survey van 2015 werd afgenomen medio 2015).

Figuur 4.4.f: Aandeel mannen en vrouwen in een huishouden waarvan de referentiepersoon aangeeft dat men (zeer) moeilijk rondkomt met het inkomen, Vlaams Gewest, 2006-2015, in %

Mannen	—□—	11	9	15	15	13	13	15	13	12	13
Vrouwen	—○—	13	10	15	16	15	17	16	14	13	14

Bron: EU-SILC ADS, bewerking SVR.

VOOR MEER INFORMATIE OVER DE GEBRUIKTE BRONNEN

- Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming (DWH AM&SB) van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ): <https://www.ksz-bcss.fgov.be/nl/dwh/homepage/index.html>
- EU-SILC-survey van de Algemene Directie Statistiek (ADS): <http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/gegevensinzameling/enquetes/silc>
- Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid (FOD SZ): <http://socialsecurity.belgium.be/nl>
- Programmatorische Overheidsdienst Maatschappelijke Integratie (POD MI): <https://www.mi-is.be/nl>
- Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA): <http://www.rva.be/nl/documentatie/statistieken>
- Federale Pensioendienst (FPD): <http://www.sfpd.fgov.be/nl>
- Structure of Earnings Survey (SES) van de Algemene Directie Statistiek (ADS): <http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/gegevensinzameling/enquetes/ses/>

SAMENVATTING

Gezondheid

INDICATOR	IN	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL	EVOLUTIE
					VERSCHIL VOORBIJ 10 JAAR
Levensverwachting bij geboorte	Jaren	79,8	84,3	V > M	↘
Subjectieve goede gezondheid	%	82	78	M > V	≈
Beperking in dagelijkse bezigheden	%	15	22	V > M	↗
Depressieve gedachten	%	11	16	V > M	↗
Zelfdoding per 100.000 inwoners	Aantal	24	10	M > V	↘
Voldoende lichaamsbeweging	%	53	28	M > V	↗
Rokers	%	25	19	M > V	↘
Zwaarlijvigheid	%	12	13	V > M	↘
Medische kosten last voor gezin	%	18	29	V > M	↘

De levensverwachting van mannen en vrouwen is het afgelopen decennium nagenoeg continu gestegen maar relatief gezien iets sterker bij de mannen dan bij de vrouwen. De levensverwachting bij geboorte lag voor mannen in 2014 op 79,8 jaar, bij vrouwen op 84,3 jaar.

82% van de Vlaamse mannen en 78% van de vrouwen omschrijven hun gezondheid als goed tot zeer goed. Deze aandelen blijven sinds 2004 zowel bij de mannen als bij de vrouwen min of meer stabiel.

Terwijl bij de subjectieve gezondheid de verschillen tussen mannen en vrouwen relatief beperkt blijven, zijn die er wel bij het aandeel van de bevolking dat aangeeft door een langdurige aandoening beperkt te worden in hun dagelijkse activiteiten. Bij de mannen gaat het om 15%, bij de vrouwen om 22%. Het verschil tussen mannen en vrouwen is op dit vlak in de periode 2004-2013 duidelijk toegenomen.

Vrouwen geven vaker aan depressieve gedachten te hebben dan mannen (respectievelijk 16% en 11%). Opvallend is dat tussen 2004 en 2013 bij zowel mannen als vrouwen het aandeel met depressieve gevoelens is verdubbeld. Vooral jonge vrouwen rapporteren relatief vaak depressieve gevoelens: in de groep van 15 tot 24 jaar gaat het om een kwart van de vrouwen.

Daartegenover staat dat er meer dan dubbel zoveel mannen sterven door zelfdoding als vrouwen. Sinds 2005 blijft de gestandaardiseerde sterfte door zelfdoding bij vrouwen min of meer stabiel. Bij de mannen zijn er grotere verschillen. Na een opvallende daling tussen 2005 en 2007 is de gestandaardiseerde sterfte bij mannen tussen 2007 en 2011 gestegen om daarna weer iets te dalen.

Meer dan de helft van de mannen heeft dagelijks minstens 30 minuten lichaamsbeweging. Bij de vrouwen ligt dat aandeel duidelijk lager (28%). Voor beide geslachten ligt dit aandeel in 2013 lager dan in 2008.

In 2013 rookte een kwart van de Vlaamse mannen en een vijfde van de vrouwen. Tussen 2004 en 2013 is het aandeel rokende mannen en vrouwen gedaald. In bijna alle leeftijdsgroepen zijn er meer mannelijke dan vrouwelijke rokers, enkel bij de jongste leeftijdsgroep zijn er meer vrouwen die roken dan mannen.

In 2013 zijn er iets meer zwaarlijvige vrouwen dan mannen. Dat betekent dat hun Body Mass Index (BMI) groter of gelijk is aan 30. Het aandeel zwaarlijvigen ligt in 2013 iets hoger dan in 2004. Naar leeftijd valt het relatief hoog aandeel zwaarlijvige vrouwen van 25 tot 34 jaar op.

In heel wat huishoudens vormen medische kosten een aanzienlijke belasting voor het huishoudbudget. Van de vrouwen leeft bijna 3 op de 10 in een huishouden waarvan de referentiepersoon stelt dat het moeilijk is om de medische kosten te betalen. Bij de mannen gaat het om 2 op de 10. Deze aandelen liggen na een duidelijke stijging in 2008 weer min of meer op hetzelfde niveau als in 2004.

Gezondheid

BRONNEN

De meest gebruikte bron voor de indicatoren over gezondheid is de *Gezondheidsenquête* van het Wetenschappelijk Instituut voor Volksgezondheid (WIV). In het Vlaamse Gewest werden daarvoor in de jaren 2004, 2008 en 2013 telkens ongeveer 3.500 personen van 15 jaar en ouder bevroegd. Verder werd voor cijfers over seksuele gezondheid een beroep gedaan op specifieke publicaties van het WIV (Verbrugge, e.a., 2013; Sasse e.a., 2015). Daarnaast werd ook gebruik gemaakt van gegevens van het *Agentschap Zorg en Gezondheid* van de Vlaamse overheid over levensverwachting, sterfte en doodsoorzaken.

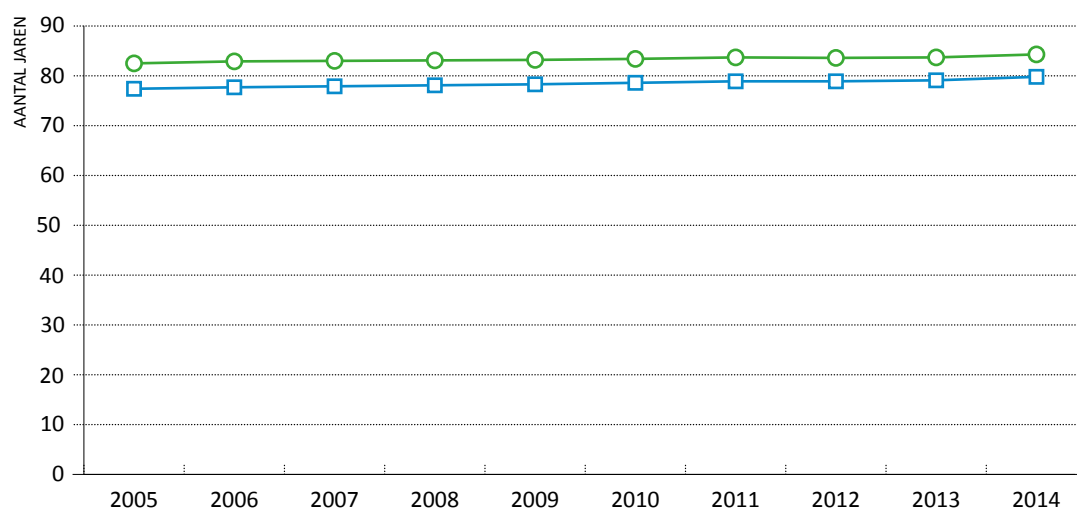
Daarnaast zijn een aantal indicatoren en Europese vergelijkingen gebaseerd op de gegevens van de *European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC-survey)*. De EU-SILC-survey is een door Eurostat gecoördineerde en voor België door de Algemene Directie Statistiek (ADS) van de FOD Economie uitgevoerde enquête naar inkomens en andere levensomstandigheden, met als voornaamste doel het opstellen van vergelijkbare indicatoren in het kader van inkomen, armoede en sociale insluiting binnen de Europese Unie. De uitvoering van de EU-SILC-survey is sinds 2004 bij Europese verordening verplicht voor alle landen. Het betreft een enquête die wordt afgenomen bij een steekproef van private huishoudens uit het Rijksregister, waarbij de referentiepersoon van het huishouden (gezinshoofd) wordt geïnterviewd en elk huishoudlid van 16 jaar en ouder. Deze aanpak resulteert in een dataset op huishoud- en individueel niveau. In het Vlaamse Gewest worden jaarlijks in totaal via de huishoud- en individuele vragenlijst gegevens verzameld van ca. 7.500 personen.

Indicatoren met betrekking tot geweld gepleegd door mannen en vrouwen en slachtofferschap zijn te vinden in hoofdstuk 8 Attitudes en gedrag.

5.1. Levensverwachting en beperkingsvrije levensverwachting

De levensverwachting bij geboorte lag voor mannen in 2014 op 79,8 jaar, bij vrouwen op 84,3 jaar. De levensverwachting van mannen en vrouwen is het afgelopen decennium nagenoeg continu gestegen maar relatief gezien iets sterker bij de mannen dan bij de vrouwen. Jongens die in 2005 geboren werden hadden een levensverwachting van 77,4 jaar, bij meisjes was dat 82,5 jaar. Het verschil tussen mannen en vrouwen is dan ook beperkt afgenomen van 5,1 jaar in 2005 tot 4,5 jaar in 2014.

Figuur 5.1.a: Levensverwachting bij geboorte naar geslacht, Vlaams Gewest, 2005-2014, in aantal jaren

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Mannen	77,4	77,7	77,9	78,1	78,3	78,6	78,9	78,9	79,1	79,8
Vrouwen	82,5	82,9	83,0	83,1	83,2	83,4	83,7	83,6	83,7	84,3

Bron: Agenstschap Zorg en Gezondheid, bewerking SVR.

Mannen worden in de EU gemiddeld 78,1 jaar, vrouwen 83,6 jaar. In Vlaanderen worden zowel mannen als vrouwen ouder dan gemiddeld in de EU28. Mannen worden het oudst in Cyprus, Italië, Zweden en Spanje en het minst oud in Litouwen en Letland. Vrouwen worden het oudst in Spanje, Frankrijk, Italië en Luxemburg en het minst oud in Hongarije, Letland, Roemenië en Bulgarije. Het verschil in levensverwachting bij geboorte tussen Vlaamse mannen en vrouwen is kleiner dan het EU28-gemiddelde van 5,5 jaar. In Nederland, het Verenigd Koninkrijk, Cyprus en Zweden is het verschil tussen mannen en vrouwen kleiner dan 4 jaar. In Letland en Litouwen ligt dat boven de 10 jaar.

Figuur 5.1.b: Levensverwachting bij geboorte naar geslacht, Vlaams Gewest en EU28-landen, 2014, in aantal jaren en verschil tussen mannen en vrouwen in jaren

	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL TUSSEN
	AANTAL JAREN	AANTAL JAREN	M EN V IN AANTAL JAREN
Nederland	80,0	83,5	-3,5
Verenigd Koninkrijk	79,5	83,2	-3,7
Cyprus	80,9	84,7	-3,8
Zweden	80,4	84,2	-3,8
Denemarken	78,7	82,8	-4,1
Ierland	79,3	83,5	-4,2
Malta	79,8	84,2	-4,4
Vlaams Gewest	79,9	84,8	-4,9
Duitsland	78,7	83,6	-4,9
Italië	80,7	85,6	-4,9
Oostenrijk	79,1	84,0	-4,9
België	78,8	83,9	-5,1
Griekenland	78,9	84,1	-5,2
EU28	78,1	83,6	-5,5
Finland	78,4	84,1	-5,7
Luxemburg	79,4	85,2	-5,8

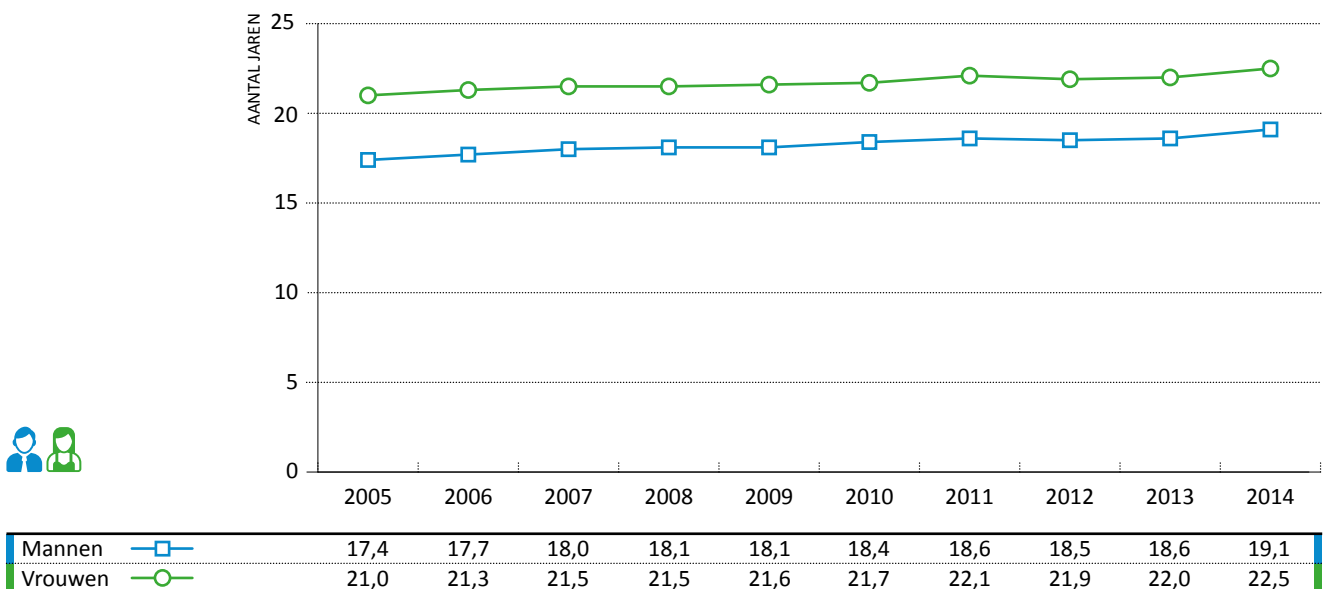

	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL TUSSEN
	AANTAL JAREN	AANTAL JAREN	M EN V IN AANTAL JAREN
Spanje	80,4	86,2	-5,8
Slovenië	78,2	84,1	-5,9
Tsjechië	75,8	82,0	-6,2
Kroatië	74,7	81,0	-6,3
Portugal	78,0	84,4	-6,4
Frankrijk	79,5	86,0	-6,5
Bulgarije	71,1	78,0	-6,9
Hongarije	72,3	79,4	-7,1
Slovakije	73,3	80,5	-7,2
Roemenië	71,4	78,7	-7,3
Polen	73,7	81,7	-8,0
Estland	72,4	81,9	-9,5
Letland	69,1	79,4	-10,3
Litouwen	69,2	80,1	-10,9

Bron: Eurostat, bewerking SVR.

Op 65-jarige leeftijd hebben Vlaamse mannen volgens de cijfers van 2014 een levensverwachting van 19,1 jaar. Vrouwen hebben op die leeftijd een levensverwachting van 22,5 jaar. De levensverwachting op 65 jaar is tussen 2005 en 2014 haast continu toegenomen voor zowel mannen als vrouwen. Vrouwen op 65-jarige leeftijd worden in 2014 gemiddeld 1,5 jaar ouder dan in 2005. 65-jarige mannen hebben in 2014 gemiddeld nog 1,7 jaar langer te leven dan in 2005. Het verschil tussen de levensverwachting van mannen en vrouwen op 65-jarige is daardoor tussen 2005 en 2014 beperkt afgenomen.

Figuur 5.1.c: Levensverwachting op 65 jaar naar geslacht, Vlaams Gewest, 2005-2014, in aantal jaren

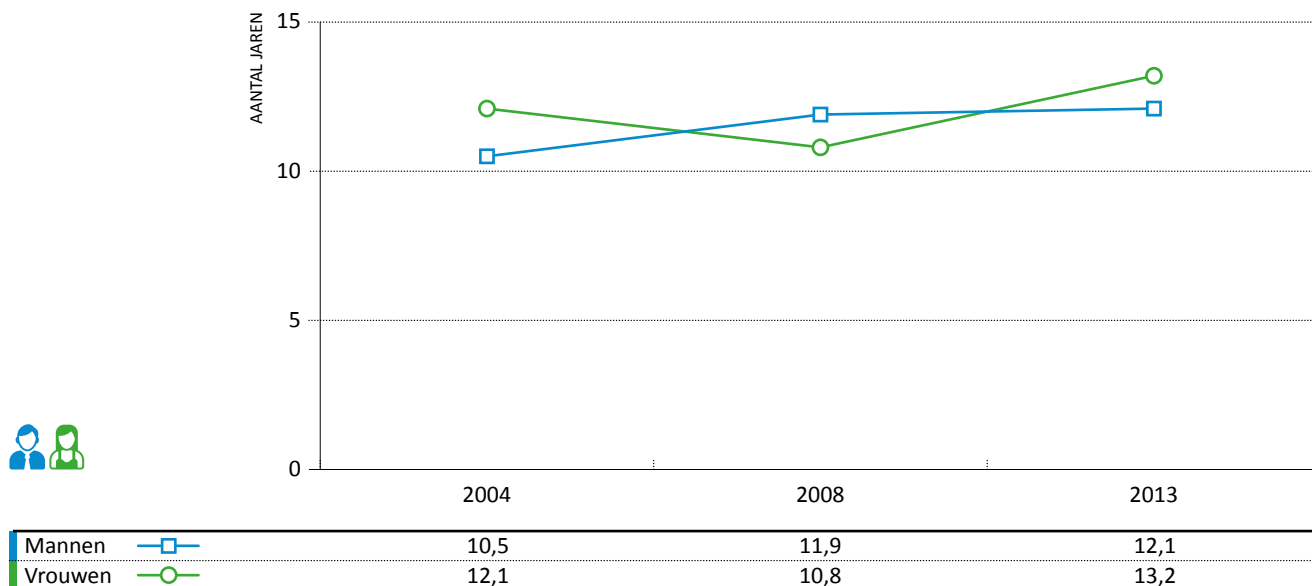

Bron: Agentschap Zorg en Gezondheid, bewerking SVR.

Ook de beperkingsvrije levensverwachting van 65-jarigen is bij zowel mannen als vrouwen tegenover 2004 toegenomen. Deze indicator geeft het gemiddeld aantal jaren aan dat iemand van 65 jaar nog kan verwachten om te leven zonder beperkingen. Daar waar 65-jarige mannen in 2004 nog 10,5 beperkingsvrije jaren voor zich hadden, is dit aantal in 2013 opgelopen tot 12,1 jaar. 65-jarige

vrouwen hadden in 2004 nog een verwachting van 12,1 beperkingsvrije jaren, terwijl dat – na een kleine dip in 2008 – in 2013 opgelopen is tot 13,2 jaar. Opvallend is dat het verschil tussen mannen en vrouwen bij de beperkingsvrije levensverwachting op 65-jarige leeftijd slechts 1,1 jaar bedraagt en dus duidelijk lager ligt dan het verschil van 3,4 jaar bij de gewone levensverwachting op 65 jarige leeftijd.

Figuur 5.1.d: Beperkingsvrije levensverwachting op 65 jaar naar geslacht, Vlaams Gewest, 2004, 2008 en 2013, in aantal jaren

Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

5.2. Doodsoorzaken en verloren potentiële levensjaren

De doodsoorzaken van Vlamingen worden systematisch bijgehouden door het Aгенstchap Zorg en Gezondheid. Op basis daarvan wordt ook het aantal verloren potentiële levensjaren berekend. Beide indicatoren komen hier aan bod.

In 2014 zijn kankers en andere nieuwvormingen en ziekten van het hart- en vaatstelsel de belangrijkste doodsoorzaken. Ze zijn zowel bij mannen als vrouwen verantwoordelijk voor ongeveer 6 op de 10 van alle overlijdens. Van alle mannen die in 2014 overleden zijn, is 33% overleden ten gevolge van kankers en andere nieuwvormingen en 27% ten gevolge van ziekten van hart- en vaatstelsel. Bij vrouwen blijkt het omgekeerde: 33% overleed door ziekten van hart- en vaatstelsels en 26% door kankers en nieuwvormingen. Ziekten van het ademhalingsstelsel zijn bij mannen de derde grootste doodsoorzaak (10%) en psychische en neurologische aandoeningen de vierde (8%). Ook hier blijkt het omgekeerde bij de vrouwen: daar zijn de psychische en neurologische aandoeningen de derde grootste doodsoorzaak (12%) en volgen de ziekten van het ademhalingsstelsel als vierde doodsoorzaak (8%). Verder zijn er nog de uitwendige doodsoorzaken (7% bij mannen en 5% bij vrouwen) en de algemene infectieziekten (2% bij mannen en vrouwen).

Tussen 15 en 44 jaar overlijden mannen en vrouwen vooral aan uitwendige doodsoorzaken. Tussen 20 en 24 jaar zijn de vervoersongevallen de belangrijkste doodsoorzaak, maar in alle andere leeftijdsgroepen tussen 15 en 44 jaar staat suïcide op de eerste plaats. Bij mannen blijft dit ook de belangrijkste doodsoorzaak tussen 45 en 49 jaar, vrouwen van deze leeftijd sterven vooral aan borstkanker. Ook vrouwen tussen 50 en 54 jaar en tussen de 65 en 69 jaar sterven voornamelijk aan borstkanker. Tussen 55 en 64 jaar is longkanker bij vrouwen doodsoorzaak nummer één, daar waar dit voor deze leeftijdscategorie vroeger ook borstkanker was. Bij mannen is longkanker de

belangrijkste doodsoorzaak voor alle overlijdens tussen 50 en 79 jaar. Op oudere leeftijd zijn hart- en vaatziekten de belangrijkste doodsoorzaken zowel bij mannen als bij vrouwen.

Figuur 5.2a: Aandeel van de verschillende doodsoorzaken in het totaal aantal doodsoorzaken naar geslacht, Vlaams Gewest, 2005, 2010 en 2014, in absoluut aantal en in %

	2005		2010		2014	
	AANTAL	%	AANTAL	%	AANTAL	%
Mannen 						
• Kankers en andere nieuwvormingen	9.073	32,0	9.327	32,2	9.503	32,6
• Ziekten van het hart- en vaatstelsel	9.036	31,9	8.657	29,9	8.014	27,5
• Ziekten van het ademhalingsstelsel	3.696	13,0	3.352	11,6	3.020	10,3
• Psychische en neurologische aandoeningen	1.309	4,6	1.896	6,5	2.346	8,0
• Uitwendige doodsoorzaken	1.965	6,9	2.053	7,1	2.031	7,0
• Algemene infectieziekten	581	2,0	542	1,9	623	2,1
• Andere doodsoorzaken	2.705	9,5	3.142	10,8	3.655	12,5
<i>Totaal</i>	<i>28.365</i>	<i>100,0</i>	<i>28.969</i>	<i>100,0</i>	<i>29.192</i>	<i>100,0</i>
Vrouwen 						
• Kankers en andere nieuwvormingen	6.656	23,7	7.177	24,7	7.362	26,1
• Ziekten van het hart- en vaatstelsel	10.644	37,9	10.071	34,7	9.343	33,1
• Ziekten van het ademhalingsstelsel	3.193	11,4	2.689	9,3	2.403	8,5
• Psychische en neurologische aandoeningen	2.150	7,6	2.809	9,7	3.429	12,2
• Uitwendige doodsoorzaken	1.110	3,9	1.287	4,4	1.339	4,7
• Algemene infectieziekten	735	2,6	755	2,6	685	2,4
• Andere doodsoorzaken	3.633	12,9	4.249	14,6	3.655	13,0
<i>Totaal</i>	<i>28.121</i>	<i>100,0</i>	<i>29.037</i>	<i>100,0</i>	<i>28.216</i>	<i>100,0</i>

Bron: Agentschap Zorg en Gezondheid, bewerking SVR.

De verschillende doodsoorzaken kennen bij mannen en vrouwen grotendeels een gelijkaardige evolutie doorheen de tijd. Zowel mannen en vrouwen sterven sinds 2005 minder vaak aan ziekten van het hart- en vaatstelsel of van het ademhalingsstelsel. Aan de andere kant zijn er bij mannen en bij vrouwen sinds 2005 duidelijk meer overlijdens als gevolg van psychische en neurologische aandoeningen. Ook bij de overlijdens als gevolg van kanker en andere nieuwvormingen is er voor beide gelachten een toename, al is die bij vrouwen groter dan bij mannen. De uitwendige doodsoorzaken nemen bij vrouwen beperkt toe. Ook bij de algemene infectieziekten is de evolutie eerder beperkt.

Voor de mensen die sterven voor hun 75ste levensjaar, wordt ook het aantal verloren potentiële jaren berekend. Het gaat om het aantal jaren dat er bij iemands overlijden verloren gaan, rekening houdend met zijn of haar levensverwachting. In 2014 zijn kankers en nieuwvormingen samen verantwoordelijk voor 31,5 verloren potentiële levensjaren op 1.000 levensjaren bij mannen en voor 27,6 verloren potentiële levensjaren van vrouwen. In totaal ligt het aantal verloren potentiële levensjaren van mannen (82,5 jaar per 1.000 persoonsjaren) 1,5 keer hoger dan bij vrouwen (56,5 jaar per 1.000 persoonsjaren). Wordt de opdeling in doodsoorzaken meer in detail bekeken, dan blijken bij mannen longkanker, zelfdoding en ischemische hartziekten de belangrijkste oorzaken van verloren levensjaren. Bij vrouwen zijn dat borstkanker, longkanker en zelfdoding.

Figuur 5.2b: Aantal verloren potentiële levensjaren voor enkele belangrijke doodsoorzaken van 1- tot 75-jarigen naar geslacht, Vlaams Gewest, 2006, 2010 en 2014, in 1.000 persoonsjaren

	2006	2010	2014
	AANTAL	AANTAL	AANTAL
Mannen 			
• Longkanker	10,9	10,6	10,2
• Suicide	7,9	8,5	7,9
• Ischemische hartziekten	9,1	7,5	5,9
• Vervoersongevallen	5,3	4,8	3,4
• Cerebrovasculaire aandoeningen	3,3	2,7	2,5
Vrouwen 			
• Longkanker	4,3	4,9	5,3
• Suicide	3,3	3,3	3,7
• Ischemische hartziekten	2,9	2,8	2,0
• Vervoersongevallen	1,7	1,2	1,1
• Cerebrovasculaire aandoeningen	3,1	2,7	2,3
• Borstkanker	7,3	7,4	6,3

Bron: Agentschap Zorg en Gezondheid, bewerking SVR.

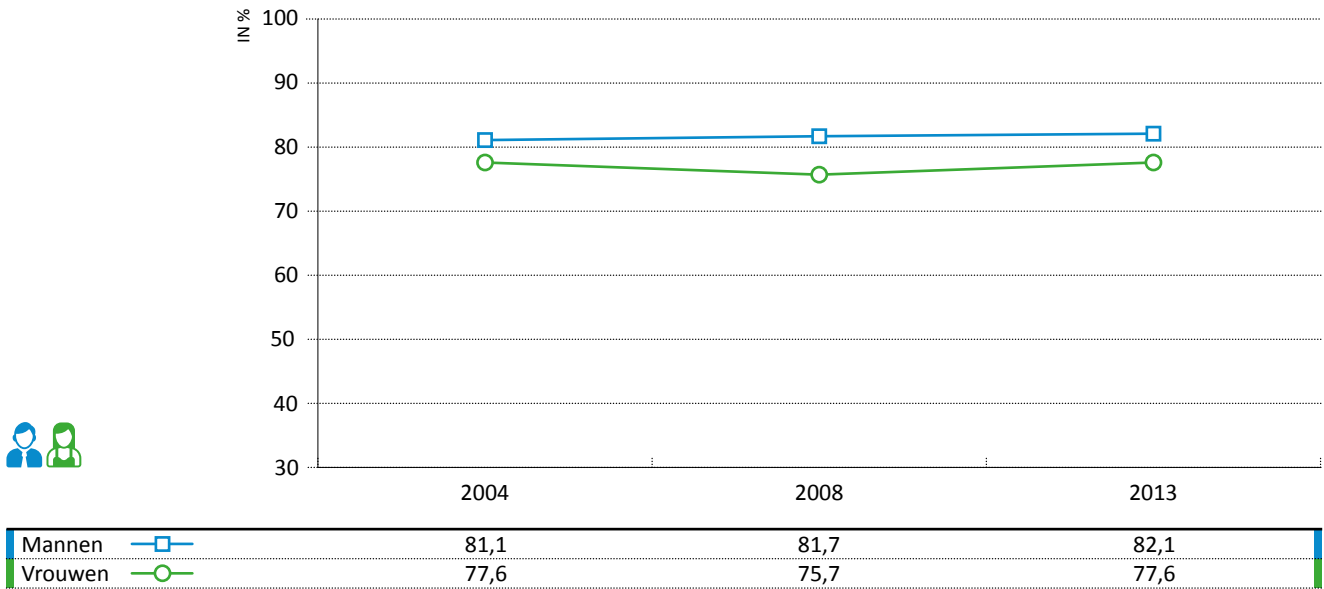
De cijfers voor 2014 vertonen enkele belangrijke verschuivingen tegenover deze van 2006. Meest opvallend is dat daar waar longkanker bij mannen in 2014 minder vaak oorzaak is van verloren levensjaren dan in 2006, dat bij vrouwen omgekeerd is: vrouwen verliezen in 2014 meer levensjaren door longkanker dan mannen. Bij zelfdoding als oorzaak voor verloren levensjaren is er sprake van een stagnatie bij mannen tussen 2006 en 2014 (al was er wel een sterke stijging in 2010) en een lichte stijging tussen 2006, 2010 en 2014 bij vrouwen. De evolutie van het aantal verloren potentiële levensjaren als gevolg van vervoersongevallen en cerebrovasculaire aandoeningen kent eenzelfde dalende trend tussen 2006 en 2014 voor mannen en vrouwen. Ook de verloren jaren als gevolg van ischemische hartziekten nemen af bij mannen en vrouwen, al is de daling bij vrouwen later ingezet en veel minder sterk dan bij mannen. De jongste jaren neemt het aantal verloren potentiële levensjaren bij vrouwen als gevolg van borstkanker ook af, al was er tussen 2006 en 2010 nog een stijging.

Deze cijfers geven aan dat bij mannen het aantal verloren potentiële levensjaren als gevolg van de meeste doodsoorzaken afneemt. Toch zijn er ook nog opvallende stijgingen, zoals bij het aantal verloren potentiële levensjaren door chronisch leverlijden. Ook bij vrouwen zijn er nog enkele doodsoorzaken waarbij het aantal verloren potentiële levensjaren in de meest recente jaren toeneemt. Naast longkanker is dat het geval voor chronische obstructieve longaandoeningen en voor chronisch leverlijden.

5.3. Subjectieve gezondheid

In de Gezondheidsenquête van het WIV wordt aan de respondenten gevraagd hoe zij hun eigen gezondheidstoestand beoordelen. In de meest recente peiling van 2013 omschrijft 82% van de mannen en 78% van de vrouwen zijn of haar gezondheid als goed tot zeer goed. Deze aandelen blijven sinds 2004 zowel bij de mannen als bij de vrouwen min of meer stabiel.

Figuur 5.3.a: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) dat de eigen gezondheid als goed of zeer goed omschrijft naar geslacht, Vlaams Gewest, 2004, 2008 en 2013, in %

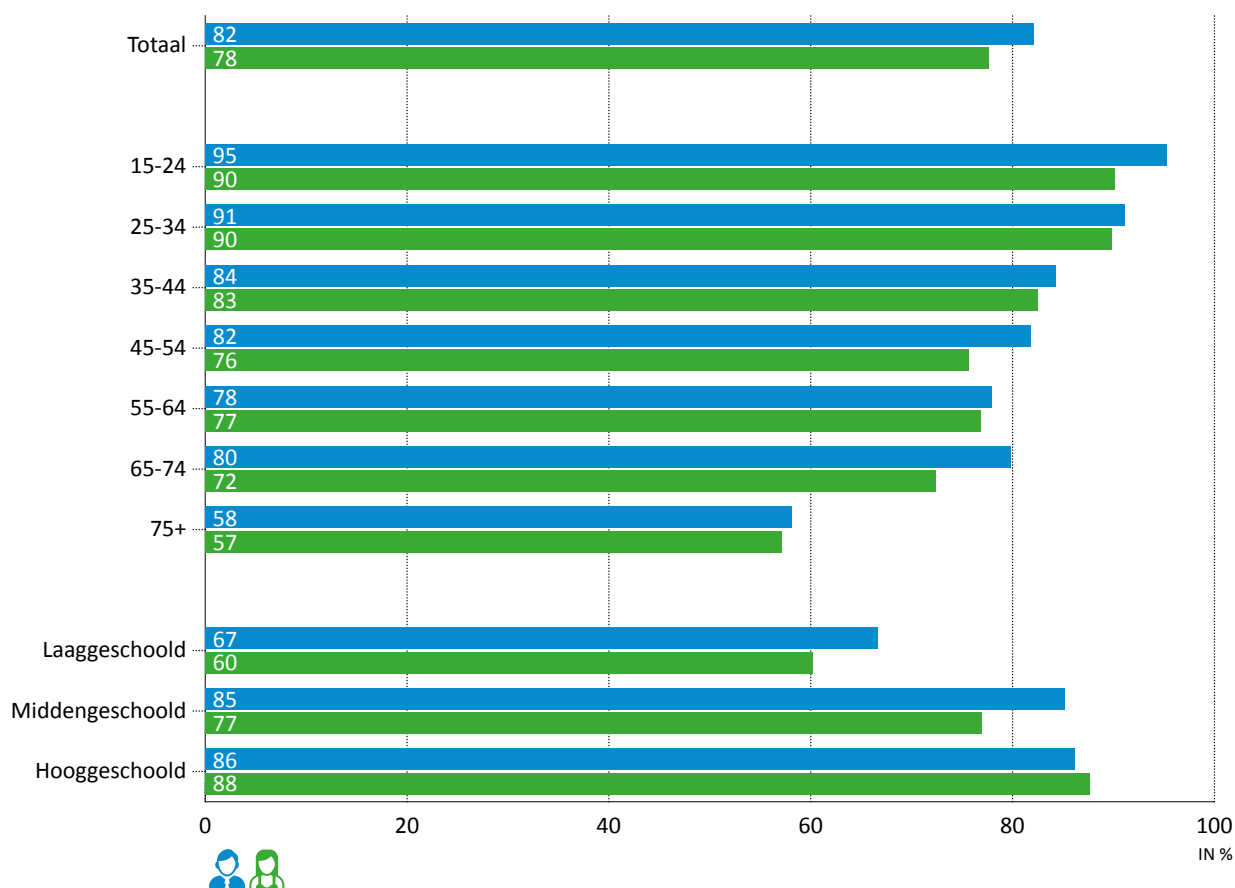

Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

In alle leeftijdsgroepen geven mannen aan in betere gezondheid te zijn dan vrouwen, al is het verschil in sommige groepen erg klein. De subjectieve gezondheid neemt zowel bij mannen als vrouwen af met de leeftijd.

Naar opleidingsniveau valt op dat de hooggeschoolde vrouwen zichzelf net iets vaker in betere gezondheid voelen dan de hoogopgeleide mannen, terwijl de subjectieve gezondheid bij de laag- en middengeschoolde vrouwen duidelijk lager ligt dan die van de mannen. In het algemeen stijgt de subjectieve gezondheid zowel bij vrouwen als mannen met het opleidingsniveau.

Figuur 5.3.b: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) dat de eigen gezondheid als goed of zeer goed omschrijft naar geslacht, leeftijd en onderwijsniveau, Vlaams Gewest 2013, in %

Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

In vergelijking met het EU28-gemiddelde beoordelen de Vlaamse mannen en vrouwen de eigen gezondheid vaker als goed tot zeer goed. In nagenoeg alle landen scoren mannen beter dan vrouwen. Enkel in het Verenigd Koninkrijk is het aandeel mannen en vrouwen gelijk, maar ook in Finland, Ierland en Malta blijft het verschil beperkt. In Vlaanderen is het verschil tussen mannen en vrouwen iets groter dan het EU-gemiddelde. Het grootste verschil is er in Litouwen, maar ook in Letland, Roemenië en Portugal is het verschil behoorlijk groot.

Figuur 5.3.c: Aandeel van de bevolking (16 jaar en ouder) dat de eigen gezondheid als goed of zeer goed omschrijft, naar geslacht, Vlaams Gewest en EU28-landen, 2015, in % en verschil tussen mannen en vrouwen in procentpunten

	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL TUSSEN
	IN %	IN %	M EN V IN PPT
Verenigd Koninkrijk	69,8	69,8	0,0
Finland	70,3	69,3	1,0
Ierland	83,0	81,7	1,3
Malta	71,7	70,0	1,7
Cyprus	81,3	79,1	2,2
Duitsland	66,0	63,1	2,9
Denemarken	73,1	70,1	3,0
Estland	53,5	50,0	3,5
Tsjechië	63,4	59,6	3,8

	VERSCHIL TUSSEN		
	MANNEN	VROUWEN	M EN V
	IN %	IN %	IN PPT
Oostenrijk	71,8	67,9	3,9
Luxemburg	72,4	68,5	3,9
Frankrijk	70,2	65,6	4,6
EU28	69,5	64,5	5,0
Zweden	82,3	77,1	5,2
Kroatië	60,9	55,6	5,3
Griekenland	77,2	71,8	5,4
Vlaams Gewest	79,9	74,4	5,5
Spanje	75,3	69,6	5,7
Italië	68,9	62,6	6,3
Hongarije	59,6	53,3	6,3
België	77,9	71,5	6,4
Slovenië	68,1	61,6	6,5
Polen	61,5	54,6	6,9
Slovakije	69,7	62,3	7,4
Nederland	80,1	72,6	7,5
Bulgarije	69,4	61,7	7,7
Letland	51,3	42,1	9,2
Roemenië	74,9	65,3	9,6
Portugal	51,5	41,8	9,7
Litouwen	49,2	38,4	10,8

Bron: EU-SILC ADS, bewerking SVR.

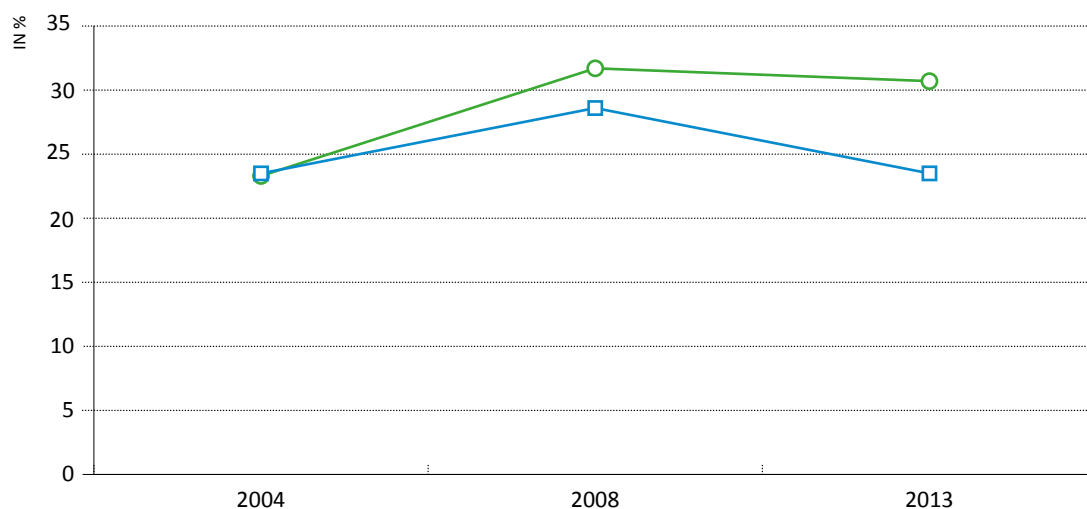
5.4. Langdurige aandoeningen en hinder in dagelijkse activiteiten

In de Gezondheidsenquête van het WIV zijn verschillende vragen opgenomen rond de prevalentie van langdurige ziekten, aandoeningen en handicaps en de hinder die mensen hiervan ondervinden. In de eerste plaats wordt de prevalentie van langdurige aandoeningen besproken. Daarna komt aan bod in welke mate de betrokkenen hierdoor beperkt zijn in hun dagelijkse activiteiten.

In 2013 zegt 27% van de Vlamingen te lijden aan een chronische ziekte, langdurige aandoening of handicap. Vrouwen rapporteren veel vaker dan mannen dat ze lijden aan een langdurige aandoening. Bij de vrouwen gaat het om 31%, bij de mannen om 24%.

Bij zowel mannen als vrouwen was er sprake van een toegenomen prevalentie tussen 2004 en 2008. Daarna is het aandeel mannen met langdurige aandoeningen weer afgenomen tot op het niveau van 2004. Bij de vrouwen blijft het aandeel in 2013 beduidend boven dat van 2004. Daar waar mannen in 2004 nog een even hoge prevalentie van langdurige aandoeningen lieten optekenen dan vrouwen, is er in 2008 en 2013 sprake van een duidelijk verschil: vrouwen lijden vaker aan een langdurige aandoening dan mannen.

Figuur 5.4.a: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) met één of meerdere langdurige ziekten, aandoeningen of handicap, naar geslacht, Vlaams Gewest, 2004, 2008 en 2013, in %

Mannen	—□—	23,5	28,6	23,5
Vrouwen	—○—	23,3	31,7	30,7

Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

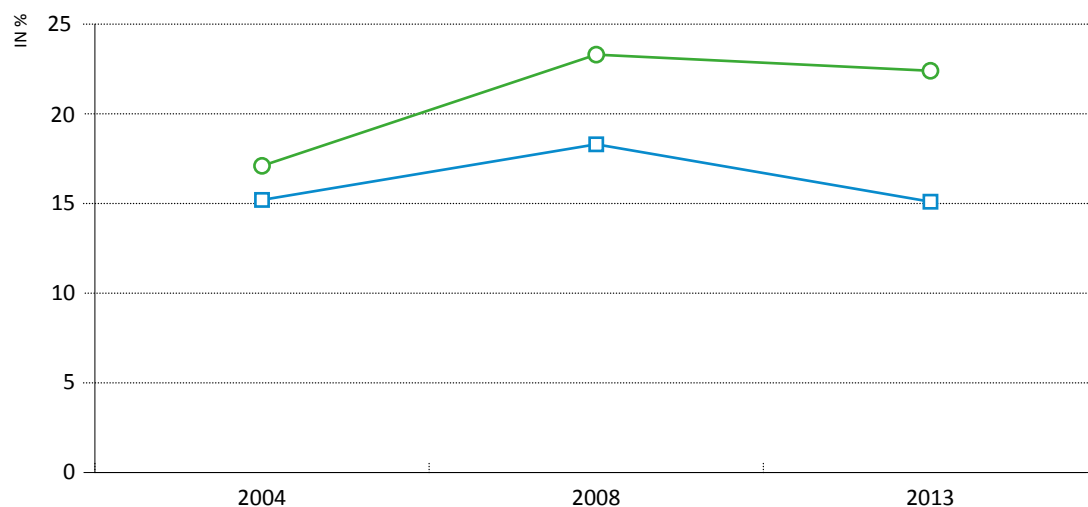
Opgesplitst naar leeftijd blijkt dat vrouwen in bijna alle leeftijdscategorieën meer langdurige aandoeningen rapporteren: enkel tussen 35 en 45 jaar lijden mannen vaker aan een langdurige aandoening dan vrouwen. De prevalentie van langdurige aandoeningen neemt voor beide geslachten toe met de leeftijd en af met het opleidingsniveau. Om welke langdurige aandoeningen het gaat, verschilt beperkt tussen mannen en vrouwen. De top 5 van aandoeningen die het meest voorkomen zijn bij beide geslachten dezelfde, ze staan enkel in een andere volgorde. Lage rugproblemen staat bij zowel mannen als vrouwen op de eerste plaats. Andere langdurige aandoeningen met hoge prevalentie zijn: hoog cholesterolgehalte in het bloed (2de plaats mannen, 4de plaats vrouwen), hoge bloeddruk (3de plaats mannen en vrouwen), allergie (4de plaats mannen, 5de vrouwen) en artrose (5de plaats mannen en 2de vrouwen).

De aanwezigheid van langdurige aandoeningen kan beperkingen met zich meebrengen voor de betrokkenen. Van de vrouwen met een langdurige aandoening, zegt in 2013 36% hierdoor voortdurend en 37% af en toe te worden beperkt in de dagelijkse bezigheden. Bij de mannen gaat het om respectievelijk 34% en 30%.

Berekend op de hele bevolking van 15 jaar en ouder betekent dit dat 15% van de mannen af en toe of voortdurend beperkt worden in hun dagelijkse activiteiten als gevolg van één of meerdere langdurige aandoeningen. Bij de vrouwen gaat het om 22%. Bij de vrouwen is er sprake van een behoorlijk sterke toename van dit aandeel tussen 2004 en 2008 gevolgd door een beperkte afname tussen 2008 en 2013. Bij de mannen is er ook sprake van een toename tussen 2004 en 2008, gevolgd door een even sterke daling tussen 2008 en 2013. Daardoor is het verschil tussen mannen en vrouwen in de periode 2004-2013 duidelijk toegenomen.

Figuur 5.4.b: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) dat door één of meerdere langdurige ziekten, aandoeningen of handicap af en toe of voortdurend beperkt is in dagelijkse activiteiten naar geslacht, Vlaams Gewest, 2004, 2008 en 2013, in %

Geslacht	2004	2008	2013
Mannen	15,2	18,3	15,1
Vrouwen	17,1	23,3	22,4

Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

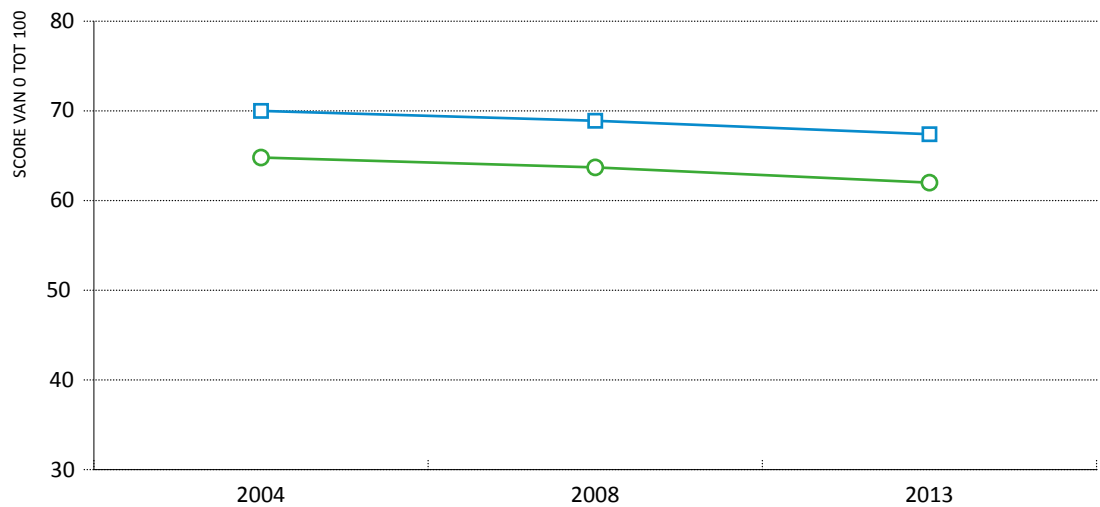
5.5. Geestelijke gezondheid

In de Gezondheidsenquête van het WIV kunnen een aantal indicatoren in verband gebracht worden met geestelijke gezondheid. In de eerste plaats komt de positieve geestelijke gezondheid aan bod, daarna de depressieve gevoelens en zelfgerapporteerde depressie. Ten slotte worden het aantal zelfdodingen op basis van de cijfers van het Agentschap Zorg en Gezondheid besproken.

De positieve geestelijke gezondheid wordt gemeten aan de hand van de gemiddelde vitaliteitsscore die de respondenten zichzelf geven. Deze score varieert van 0 tot 100, waarbij hogere waarden overeenkomen met meer levensenergie. In alle jaren rapporteren mannen een hogere vitaliteitsscore dan vrouwen. In 2013 scoren mannen gemiddeld 67 op 100, vrouwen 62. Sinds 2004 neemt de vitaliteitsscore af bij zowel mannen als vrouwen.

Naar leeftijd zijn er weinig verschillen: vrouwen halen in elke leeftijdsgroep een lagere score dan mannen. Naar opleidingsniveau blijken hoger opgeleide vrouwen zich vitaler te voelen dan lager opgeleide vrouwen. Bij mannen zijn de middenopgeleiden vitaler dan de laagopgeleiden, terwijl de hoogopgeleiden zich iets minder goed in hun vel voelen dan de middenopgeleiden.

Figuur 5.5.a: Gemiddelde vitaliteitsscore (15 jaar en ouder) naar geslacht, Vlaams Gewest, 2004, 2008 en 2013, score op schaal van 0 tot 100

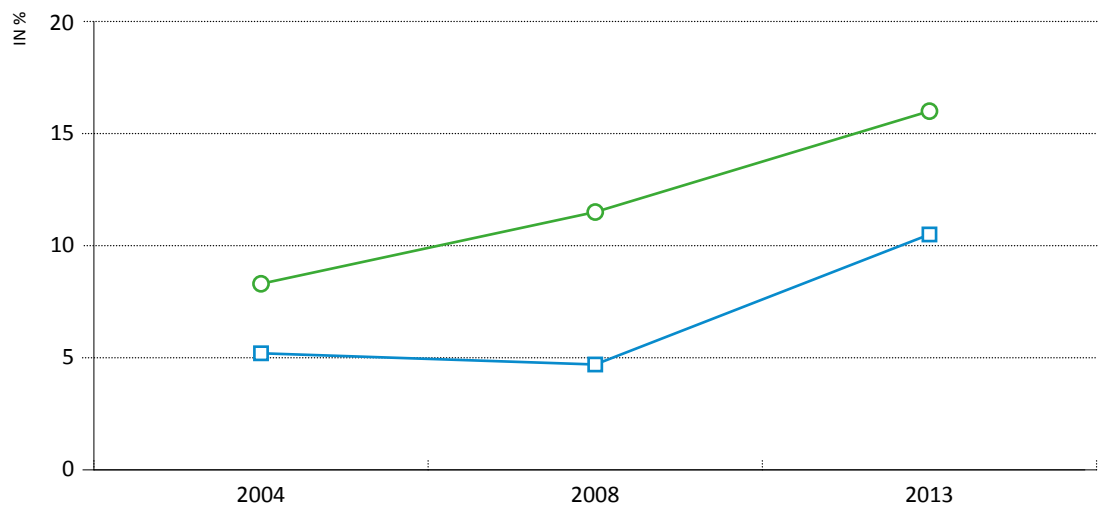

Geslacht	2004	2008	2013
Mannen	70,0	68,9	67,4
Vrouwen	64,8	63,7	62,0

Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

Volgens de Gezondheidsenquête van 2013 rapporteren vrouwen vaker depressieve gevoelens dan mannen: 16% van de vrouwen zegt het afgelopen jaar depressieve gedachten te hebben gehad tegenover 11% van de mannen. Tussen 2004 en 2013 is bij zowel de mannen als de vrouwen het aandeel met depressieve gevoelens verdubbeld.

Figuur 5.5.b: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) met depressieve gedachten in het afgelopen jaar naar geslacht, Vlaams Gewest, 2004, 2008 en 2013, in %

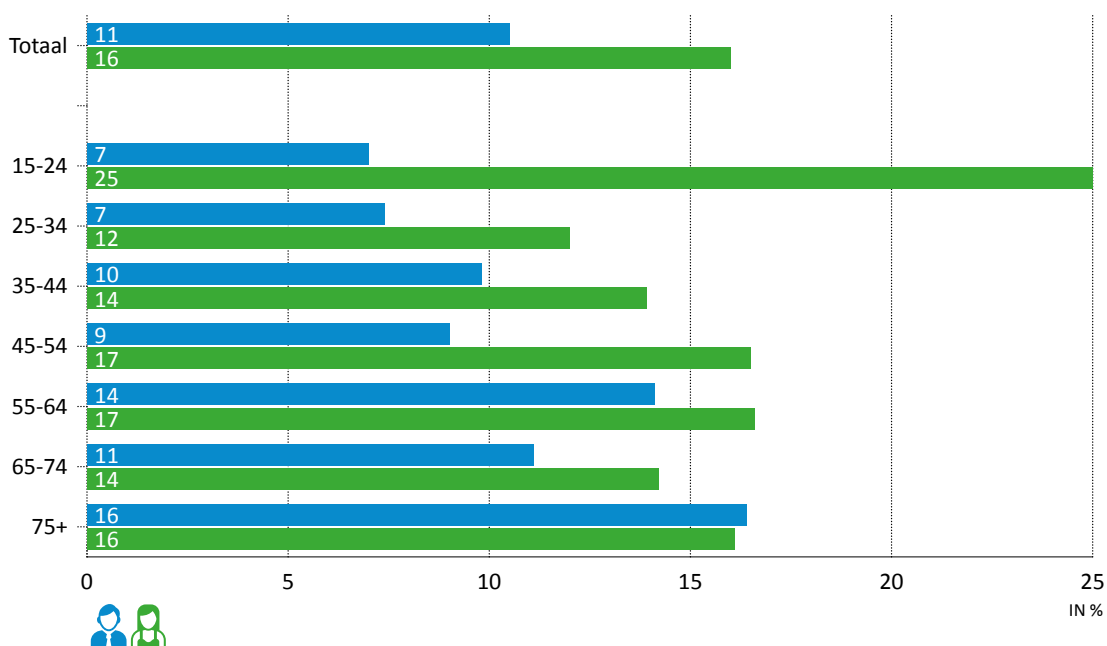

Geslacht	2004	2008	2013
Mannen	5,2	4,7	10,5
Vrouwen	8,3	11,5	16,0

Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

Vooraf jonge vrouwen rapporteren opvallend vaak depressieve gevoelens: 25% van de vrouwen tussen 15 en 24 jaar stelt te kampen met depressieve gevoelens. Bij de mannen van dezelfde leeftijd gaat het om 7%. Mannen hebben in bijna alle leeftijdscategorieën minder te maken met depressieve gevoelens dan vrouwen. Enkel bij de 75-plussers is het aandeel mannen en vrouwen ongeveer gelijk. Het aandeel mannen en vrouwen dat kampt met depressieve gevoelens neemt zowel bij mannen als bij vrouwen af met het opleidingsniveau.

Figuur 5.5.c: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) met depressieve gedachten in het afgelopen jaar naar geslacht en leeftijd, Vlaams Gewest, 2013, in %

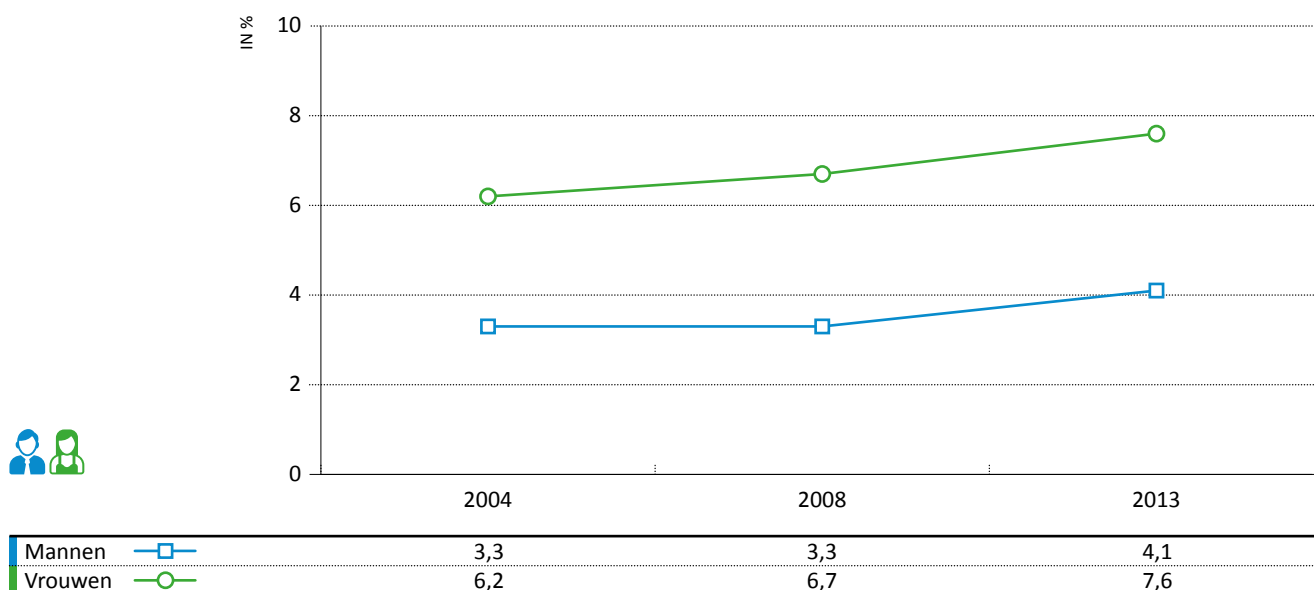
Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

Naast de vraag of de respondenten het afgelopen jaar met depressieve gevoelens hebben gekampt, werd hen ook gevraagd of ze het afgelopen jaar effectief een depressie hebben gehad. Ook bij deze zelfgerapporteerde depressie zijn er duidelijke verschillen naar geslacht. Vrouwen geven dubbel zo vaak een depressie aan als mannen: in 2013 gaat het om 8% van de vrouwen tegenover 4% van de mannen. Sinds 2004 is de zelfgerapporteerde depressie zowel bij mannen als bij vrouwen toegenomen. De toename is bij mannen iets beperkter dan bij vrouwen.

De prevalentie van depressies neemt bij vrouwen toe met de leeftijd. Daar waar slechts 1% van de 15- tot 24-jarige vrouwen een depressie aangeeft, loopt dat bij de vrouwen van 75 jaar en ouder op tot 14%. Dit is opvallend in vergelijking met bovenstaande cijfers over depressieve gevoelens: hoewel jonge vrouwen dus vaker te maken hebben met depressieve gevoelens, rapporteren ze minder vaak een depressie. Bij de mannen is de prevalentie van depressie het hoogst in de leeftijdsgroep van 55 tot 64 jaar: 9% van hen geeft aan het afgelopen jaar een depressie te hebben gehad. Deze leeftijdsgroep is de enige waar de zelfgerapporteerde depressie bij mannen hoger ligt dan bij vrouwen.

De prevalentie van depressie neemt bij zowel mannen als vrouwen af met het opleidingsniveau, waarbij vooral de aandelen bij de laagopgeleiden erg hoog zijn in vergelijking met de andere opleidingsniveaus.

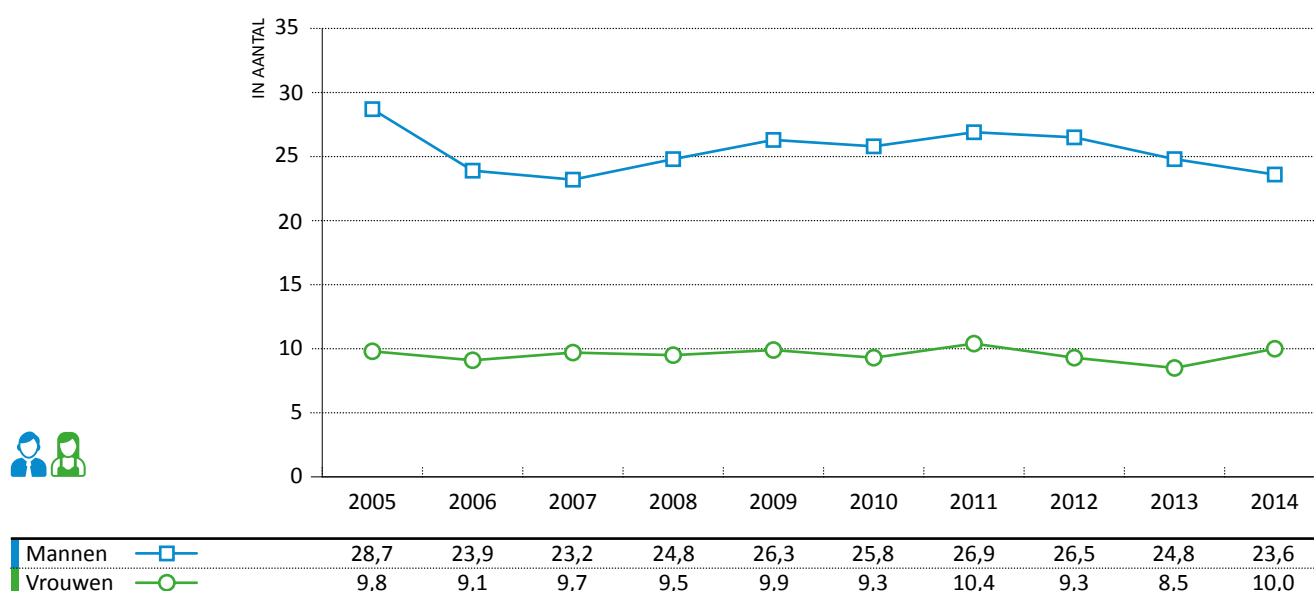
Figuur 5.5.d: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) dat aangeeft een depressie te hebben gehad in het afgelopen jaar naar geslacht, Vlaams Gewest, 2004, 2008 en 2013, in %

Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

Algemeen genomen sterven er meer mannen dan vrouwen door zelfdoding. Per 100.000 inwoners stierven er in Vlaanderen in 2014 24 mannen en 10 vrouwen door zelfdoding. Sinds 2005 blijft de gestandaardiseerde sterfte door zelfdoding bij vrouwen min of meer stabiel. Bij de mannen zijn er grotere verschillen. Na een opvallende daling tussen 2005 en 2007 is de gestandaardiseerde sterfte bij mannen tussen 2007 en 2011 gestegen om daarna weer iets te dalen.

Figuur 5.5.e: Direct gestandaardiseerde sterfte door zelfdoding naar geslacht, Vlaams Gewest, 2005-2014, in aantal per 100.000 inwoners

Bron: Agentschap Zorg en Gezondheid, bewerking SVR.

De Vlaamse gezondheidsdoelstelling rond zelfdoding zegt dat tussen 2000 en 2020 de sterfte door suïcide bij mannen en vrouwen moet gedaald zijn met 20%. Voor mannen is er tussen 2000 en 2014 sprake van een daling van de gestandaardiseerde sterfte door zelfdoding met 23%. Voor vrouwen daalde het aantal gestandaardiseerde overlijdens door zelfdoding in dezelfde periode met 11%.

Zowel bij mannen als bij vrouwen ligt het sterftecijfer door zelfdoding in Vlaanderen hoger dan het EU28-gemiddelde. Bij de mannen scoren 17 landen beter dan Vlaanderen, bij de vrouwen 25 landen. In alle landen ligt het sterftecijfer door zelfdoding bij mannen beduidend hoger dan bij vrouwen.

Figuur 5.5.f: Direct gestandaardiseerde sterfte door zelfdoding naar geslacht, Vlaams Gewest en EU28-landen, gemiddelde van 2011-2013, in aantal sterftes per 100.000 inwoners en verschil tussen mannen en vrouwen

	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL TUSSEN M EN V
	AANTAL PER 100.000 INWONERS	AANTAL PER 100.000 INWONERS	AANTAL PER 100.000 INWONERS
Griekenland	7,6	1,6	5,9
Cyprus	8,1	0,9	7,2
Luxemburg	14,6	6,5	8,2
Malta	9,9	1,6	8,3
Italië	11,1	2,8	8,4
Verenigd Koninkrijk	11,5	2,9	8,6
Spanje	12,1	3,4	8,6
Nederland	15,2	6,5	8,7
Zweden	18,0	7,2	10,8
Denemarken	17,9	5,8	12,1
Duitsland	18,8	5,7	13,1
Portugal	17,2	3,9	13,3
Bulgarije	18,6	4,3	14,4
EU28	19,4	5,0	14,4
Ierland	19,7	4,1	15,6
Vlaams Gewest	26,0	9,4	16,6
België	27,9	10,0	17,9
Finland	26,1	7,7	18,4
Frankrijk	26,2	7,5	18,7
Slovakije	21,5	2,7	18,7
Oostenrijk	25,9	7,0	18,9
Roemenië	22,6	3,6	19,0
Kroatië	29,3	7,3	22,0
Tsjechië	27,5	5,1	22,4
Polen	30,2	4,1	26,1
Estland	32,4	5,9	26,5
Hongarije	40,4	10,0	30,3
Slovenië	38,7	8,0	30,7
Letland	40,2	6,0	34,1
Litouwen	61,3	11,1	50,2

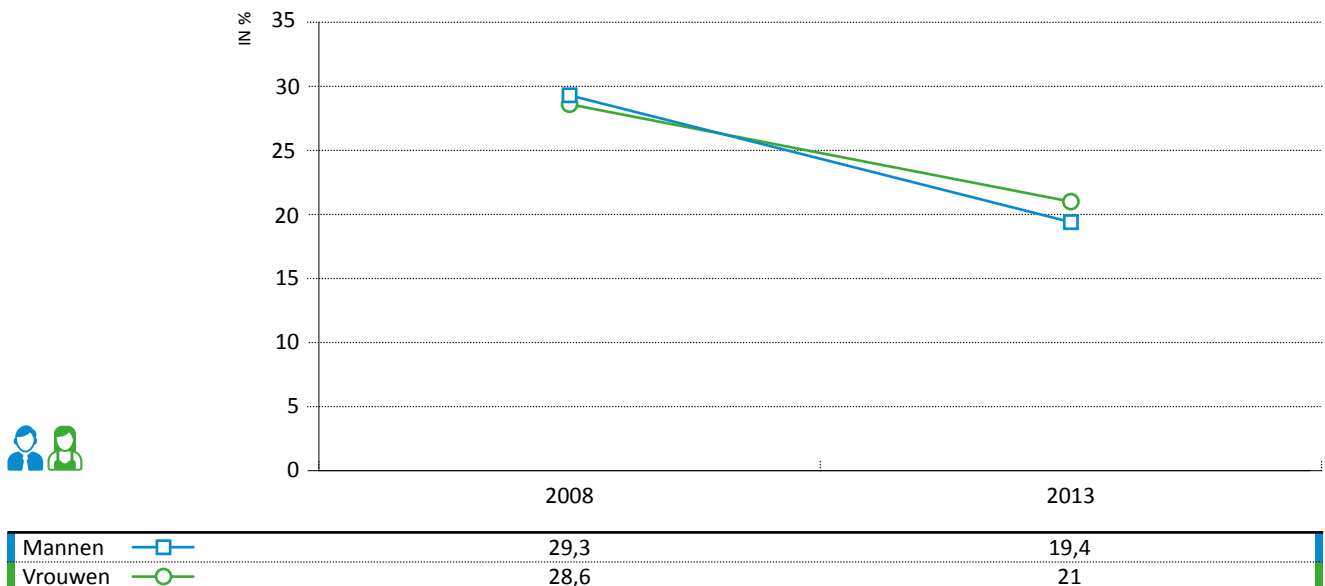
Bron: Agentschap Zorg en Gezondheid, bewerking SVR.

5.6. Seksuele gezondheid

Op basis van de Gezondheidsenquête en andere studies van het WIV kan de seksuele gezondheid van mannen en vrouwen in beeld gebracht worden. In de eerste plaats komt de kennis over HIV en aids aan bod, waarna het aantal nieuwe HIV-diagnoses besproken wordt. Ook een aantal seksueel overdraagbare aandoeningen wordt onder de loep genomen.

In 2013 heeft ongeveer 1 op de 5 mannen en vrouwen een uitgebreide en correcte kennis over HIV en aids. Het gaat om het aandeel personen in de bevolking dat een goede kennis heeft over de methoden om seksuele overdracht van HIV te voorkomen en de belangrijkste foute percepties over de overdracht van het virus verwerpt. Opvallend is wel dat in 2008 zowel mannen als vrouwen beter op de hoogte waren van HIV en aids dan in 2013. Toen had 29% van zowel mannen als vrouwen een uitgebreide en correcte kennis over HIV en aids.

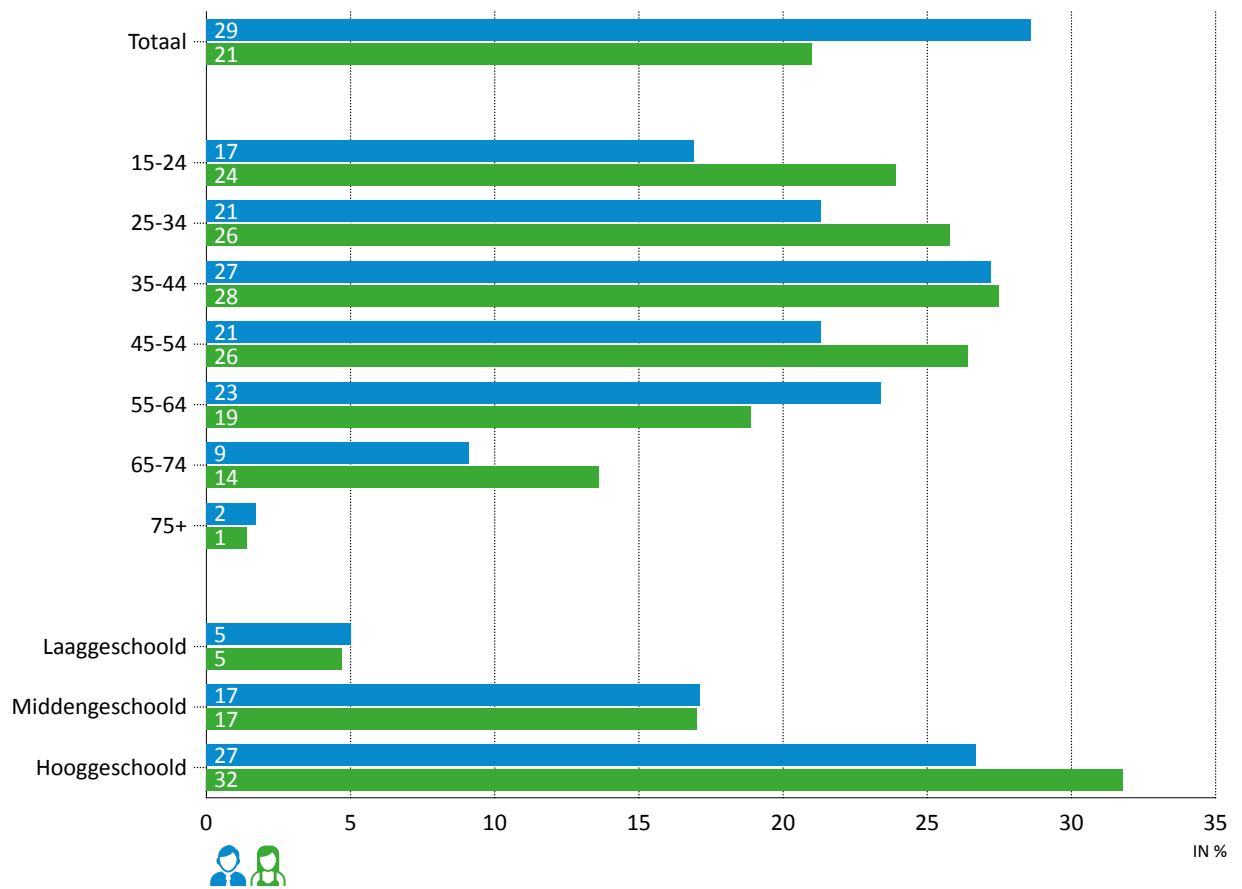
Figuur 5.6.a: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) met een uitgebreide en correcte kennis over HIV en aids naar geslacht, Vlaams Gewest, 2008 en 2013, in %

Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

Vrouwen zijn in bijna alle leeftijdscategorieën beter op de hoogte, enkel bij de 55- tot 64-jarigen en bij de 75-plussers zijn er iets meer mannen met een goede kennis. Hooggeschoolde mannen en vrouwen zijn steeds beter op de hoogte dan lager geschoolden. Toch is er een opvallend verschil naar geslacht: bij de laag- en middengeschoolden zijn mannen en vrouwen even goed op de hoogte, maar bij de hooggeschoolden zijn de vrouwen duidelijk beter op de hoogte.

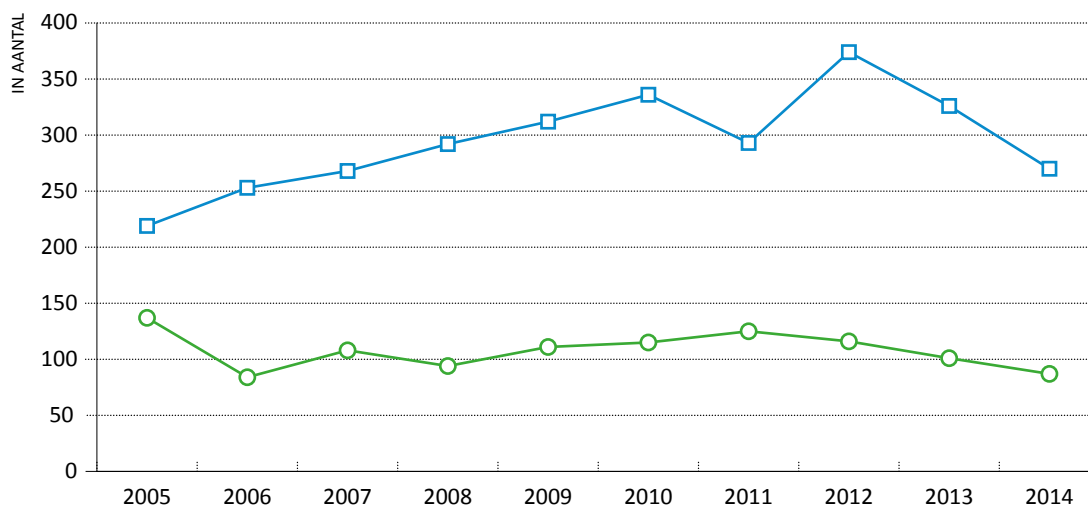
Figuur 5.6.b: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) met een uitgebreide en correcte kennis over HIV en Aids naar geslacht, leeftijd en onderwijsniveau, Vlaams Gewest, 2013, in %

Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

Het aantal nieuwe HIV-diagnoses is bij mannen tussen 2005 en 2012 sterk toegenomen maar sindsdien weer gedaald. Bij vrouwen schommelt het aantal nieuwe diagnoses minder sterk. In alle jaren ligt het aantal nieuwe diagnoses duidelijk hoger bij mannen dan bij vrouwen. In 2014 werden 270 nieuwe HIV-diagnoses gesteld bij mannen en 87 bij vrouwen. Voor vrouwen was dit het op één na laagste cijfer sinds 2005. Voor mannen gaat het om een gemiddelde score.

Figuur 5.6.c: Aantal nieuwe HIV-diagnoses naar geslacht, Vlaams Gewest, 2005-2014, in aantal

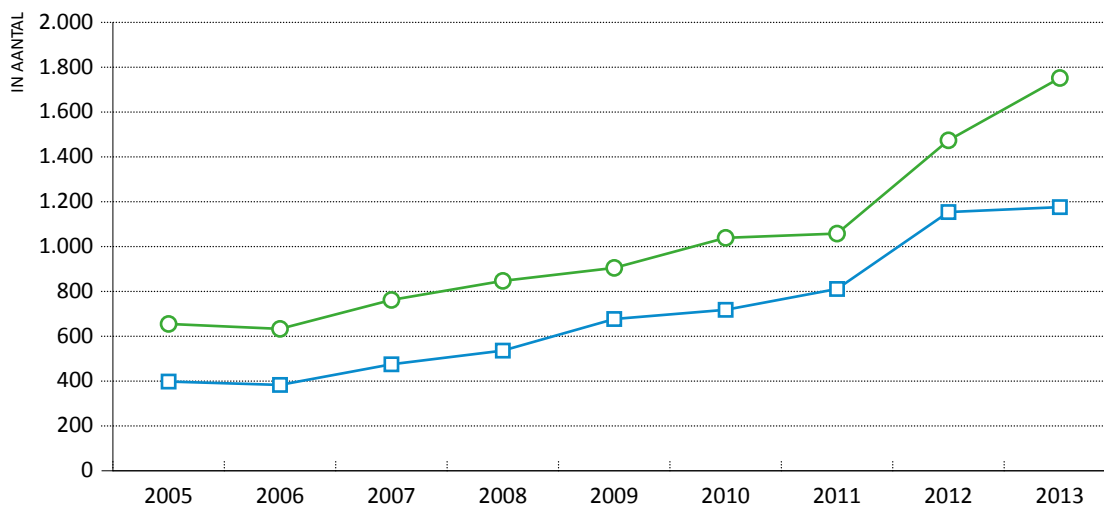

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Mannen	219	253	268	292	312	336	293	374	326	270
Vrouwen	137	84	108	94	111	115	125	116	101	87

Bron: Sasse e.a. (2015) WIV, bewerking SVR.

Naast HIV bestaan er nog tal van andere seksueel overdraagbare infecties of SOI's. De meest voorkomende is chlamydia waarvan het aantal meldingen sinds 2005 bij zowel mannen als vrouwen in stijgende lijn gaat. In 2013 waren er 1.752 meldingen van chlamydia bij vrouwen en 1.176 bij mannen.

Figuur 5.6.d: Aantal meldingen van chlamydia naar geslacht, Vlaams Gewest, 2005-2013, in aantal

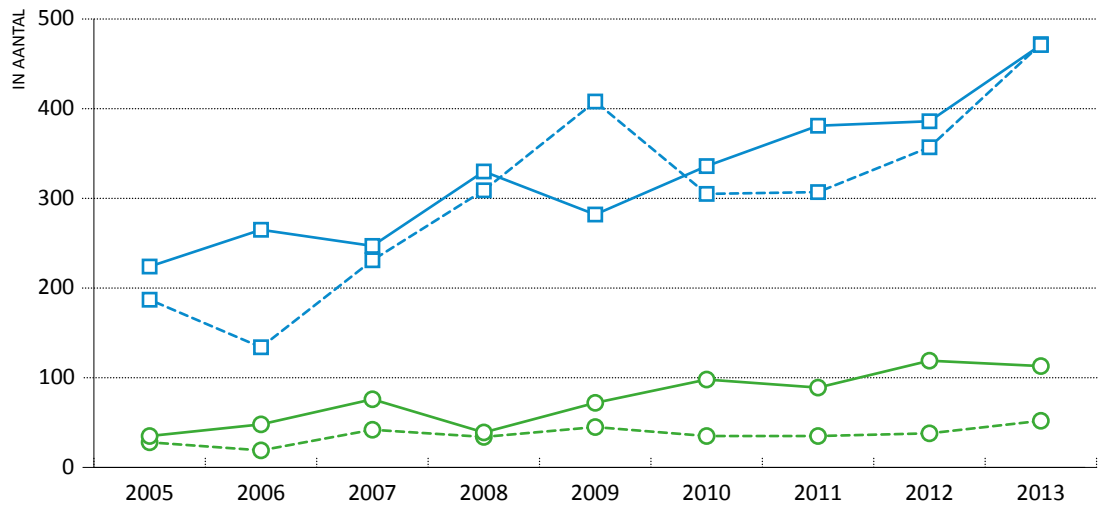
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Mannen	398	383	475	536	677	718	811	1.154	1.176
Vrouwen	655	633	762	847	905	1.039	1.058	1.474	1.752

Bron: Verbrugge e.a. (2014) WIV, bewerking SVR.

Gonorrhoe en syfilis komen vaker voor bij mannen dan bij vrouwen. Ook deze infecties kennen in de meest recente jaren een stijgende prevalentie, met meer dan dubbel zoveel meldingen in 2013 als in 2005. In 2013 werd bij 471 mannen gonorrhoe en bij 472 syfilis vastgesteld, bij de vrouwen ging het om 113 meldingen van gonorrhoe en 52 van syfilis.

Figuur 5.6.e: Aantal meldingen van gonorroe en syfilis naar geslacht, Vlaams Gewest, 2005-2013, in aantal

Gonorrhoe-mannen	—□—	224	265	247	330	282	336	381	386	471
Gonorrhoe-vrouwen	—○—	35	48	76	39	72	98	89	119	113
Syfilis-mannen	- -□- -	187	134	231	309	408	305	307	357	472
Syfilis-vrouwen	- -○- -	28	19	42	34	45	35	35	38	52

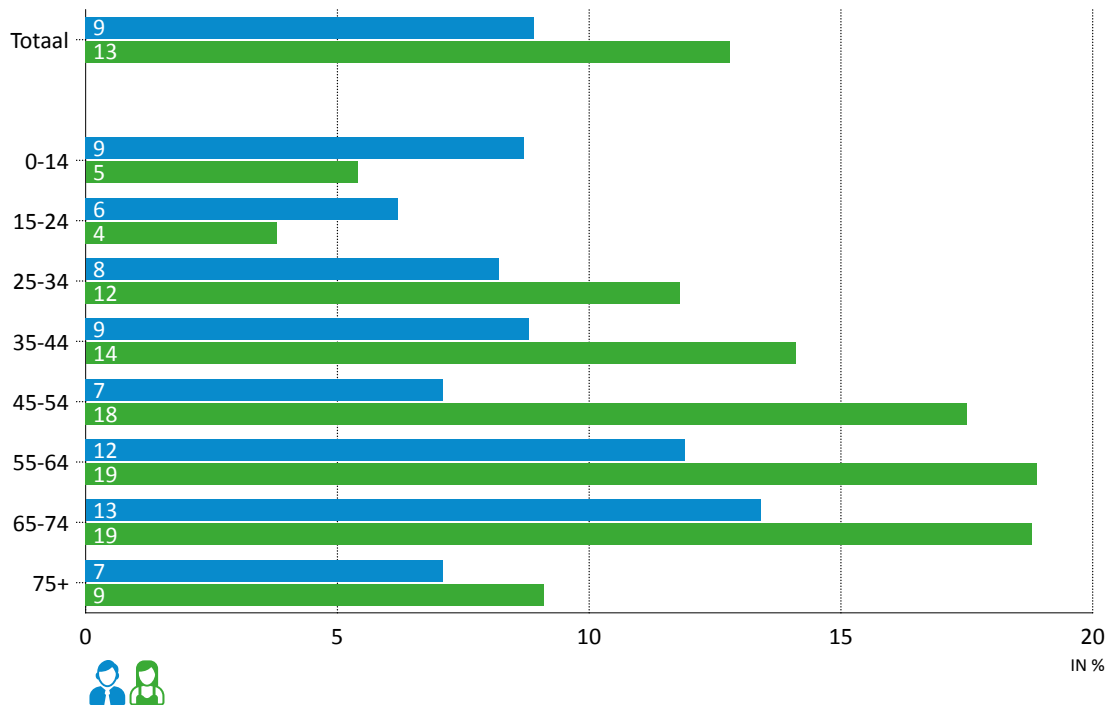
Bron: Verbrugge e.a. (2014) WIV, bewerking SVR.

5.7. Risicomijdend gedrag

Door gezonde voedingsgewoonten, voldoende lichaamsbeweging en vroegtijdige opsporing van kanker en andere levensbedreigende aandoeningen, kan men het risico op ernstige ziekte en vroegtijdig sterfte verminderen.

In 2013 at 9% van de mannen en 13% van de vrouwen dagelijks de aanbevolen hoeveelheid groenten en fruit (5 stuks). De consumptie stijgt bij zowel mannen als vrouwen vanaf 15 jaar duidelijk met de leeftijd. Enkel in de oudste leeftijdsgroep daalt de consumptie weer. Tot de leeftijd van 25 jaar eten meer mannen dan vrouwen dagelijks voldoende groeten en fruit. Vanaf 25 jaar ligt het aandeel hoger bij vrouwen dan bij mannen. Naar opleidingsniveau zijn er geen verschillen tussen mannen en vrouwen: hogeschoolden consumeren het vaakst de dagelijkse hoeveelheid groenten en fruit, daarna volgen de laag- en de middengeschoolden.

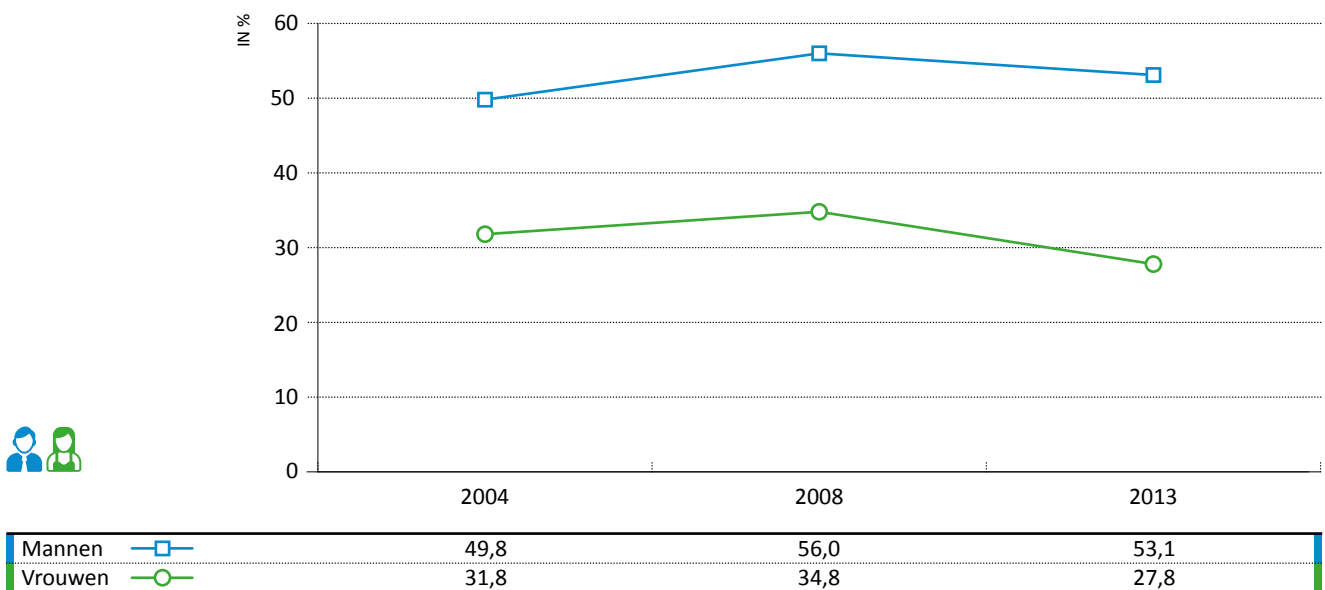
Figuur 5.7.a: Aandeel van de bevolking (6 jaar en ouder) dat dagelijks de aanbevolen hoeveelheid groenten en fruit (5 porties) eet naar geslacht en leeftijd, Vlaams Gewest, 2013, in %

Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

Meer dan de helft van de mannen heeft dagelijks minstens 30 minuten lichaamsbeweging. Bij de vrouwen ligt dat aandeel duidelijk lager (28%). Voor beide geslachten ligt dit aandeel in 2013 lager dan in 2008. Vrouwen scoren in 2013 ook lager dan in 2004, mannen iets hoger.

Figuur 5.7.b: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) dat dagelijks minstens 30 minuten lichaamsbeweging heeft naar geslacht, Vlaams Gewest, 2004, 2008 en 2013, in %

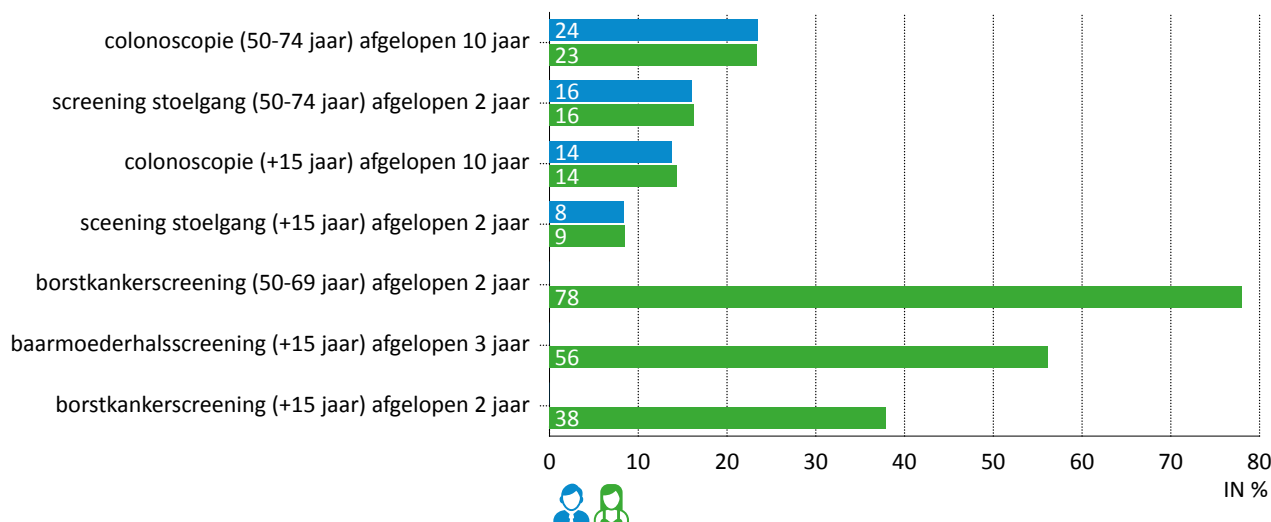

Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

Naast gezond eten en voldoende lichaamsbeweging kan ook preventieve gezondheidszorg zorgen voor een lager risico op aandoeningen en vroegtijdige sterfte. Zo kan men er voor kiezen om preventief een kankerscreening te ondergaan. In 2013 zegt 38% van de vrouwen tijdens de afgelopen

twee jaar een borstkankerscreening te hebben ondergaan. Bij de risicogroep (50 tot 69 jaar) loopt dit aandeel op tot 78%. Deze aandelen zijn sinds 2004 toegenomen. Toen liet 34% van alle vrouwen en 70% uit de risicogroep zich screenen op borstkanker. Daarnaast heeft in 2013 ook meer dan de helft van de vrouwen de afgelopen 3 jaar een preventief onderzoek naar baarmoederhalskanker ondergaan. Deze cijfers zijn sinds 2004 relatief stabiel gebleven.

Figuur 5.7.c: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) dat in de afgelopen periode een kanker-screening onderging naar soort screening en geslacht, Vlaams Gewest, 2013, in %

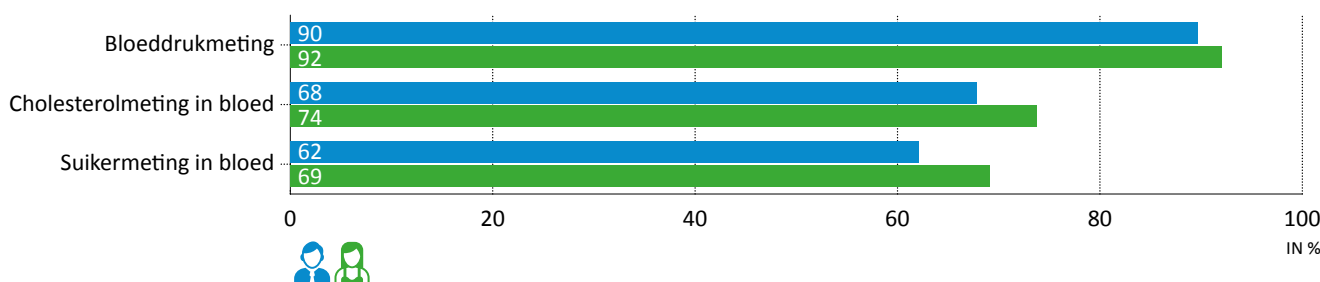
Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

De screening naar dikkedarmkanker gebeurt minder vaak. Zowel bij mannen als bij vrouwen liet 14% in de afgelopen 10 jaar een colonoscopie uitvoeren. In de risicogroep (50 tot 74 jaar) loopt dit percentage op tot 24% van de mannen en 23% van de vrouwen.

Daarnaast liet in de groep van 50 tot 74 jaar 16% van de mannen en vrouwen de stoelgang controleren. In vergelijking met 2008 is dat aandeel zowel bij mannen als vrouwen verdubbeld.

Ook cardiovasculaire aandoeningen en diabetes kunnen vroegtijdig opgespoord worden. Vrouwen laten zich hiervoor iets vaker onderzoeken dan mannen. Tijdens de afgelopen 5 jaar onderging 74% van de vrouwen en 68% van de mannen een cholesterolmeting. Daarnaast liet 69% van de vrouwen en 62% van de mannen een suikermeting in het bloed uitvoeren. Bij het meten van de bloeddruk blijft het verschil tussen mannen en vrouwen beperkt.

Figuur 5.7.d: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) dat in de afgelopen 5 jaar een onderzoek liet doen voor het vroegtijdig opsporen van cardiovasculaire aandoeningen en diabetes naar soort onderzoek en geslacht, Vlaams Gewest, 2013, in %

Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

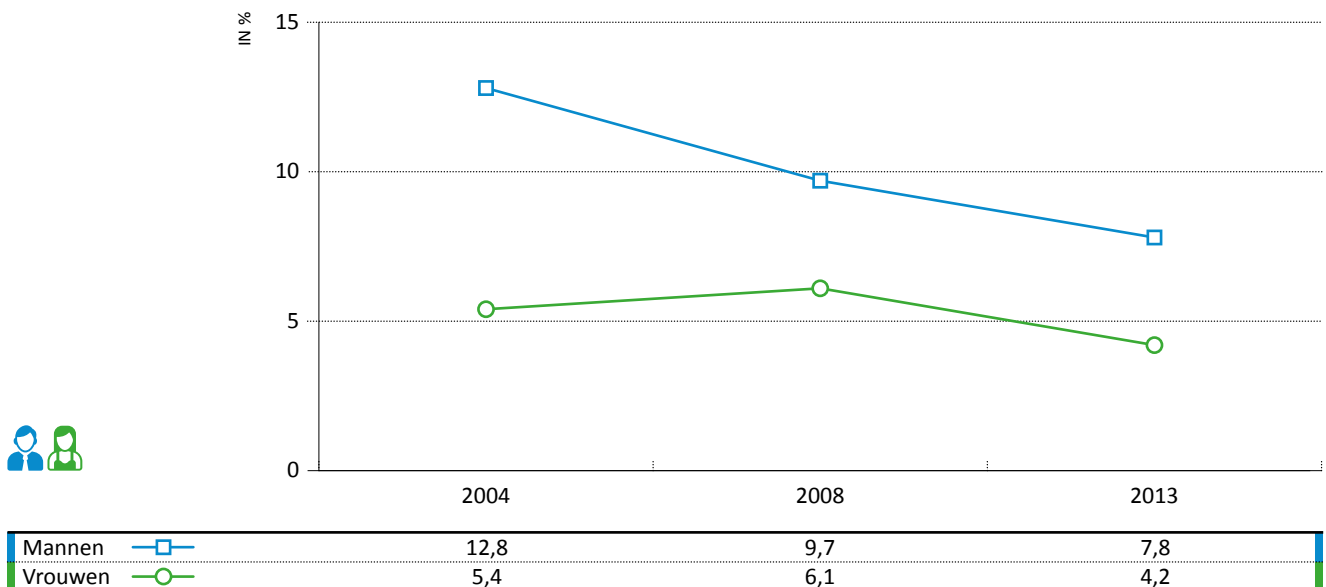
5.8. Risicogedrag

Het gedrag van mannen en vrouwen heeft een invloed op hun gezondheid. Daarom wordt hieronder ingezoomd op de consumptie van alcohol, op het rookgedrag, op het gebruik van cannabis en andere drugs en op overgewicht en zwaarlijvigheid.

In 2013 is er bij 8% van de mannen en 4% van de vrouwen sprake van overmatig alcoholgebruik. Dat betekent bij mannen consumptie van meer dan 21 glazen per week en bij vrouwen meer dan 14 per week. Ten opzichte van 2004 is het overmatig alcoholgebruik gedaald bij zowel mannen als vrouwen. Die daling is wel duidelijk groter bij mannen dan bij vrouwen.

De Vlaamse overheid heeft als gezondheidsdoelstelling vastgelegd dat tegen 2015 het aandeel met overmatig alcoholgebruik bij mannen niet hoger mag zijn dan 10%, bij vrouwen niet hoger dan 4%. Bij de mannen werd de doelstelling gehaald in 2008 en 2013. Bij de vrouwen komt het aandeel in 2013 zeer dicht in de buurt van de doelstelling.

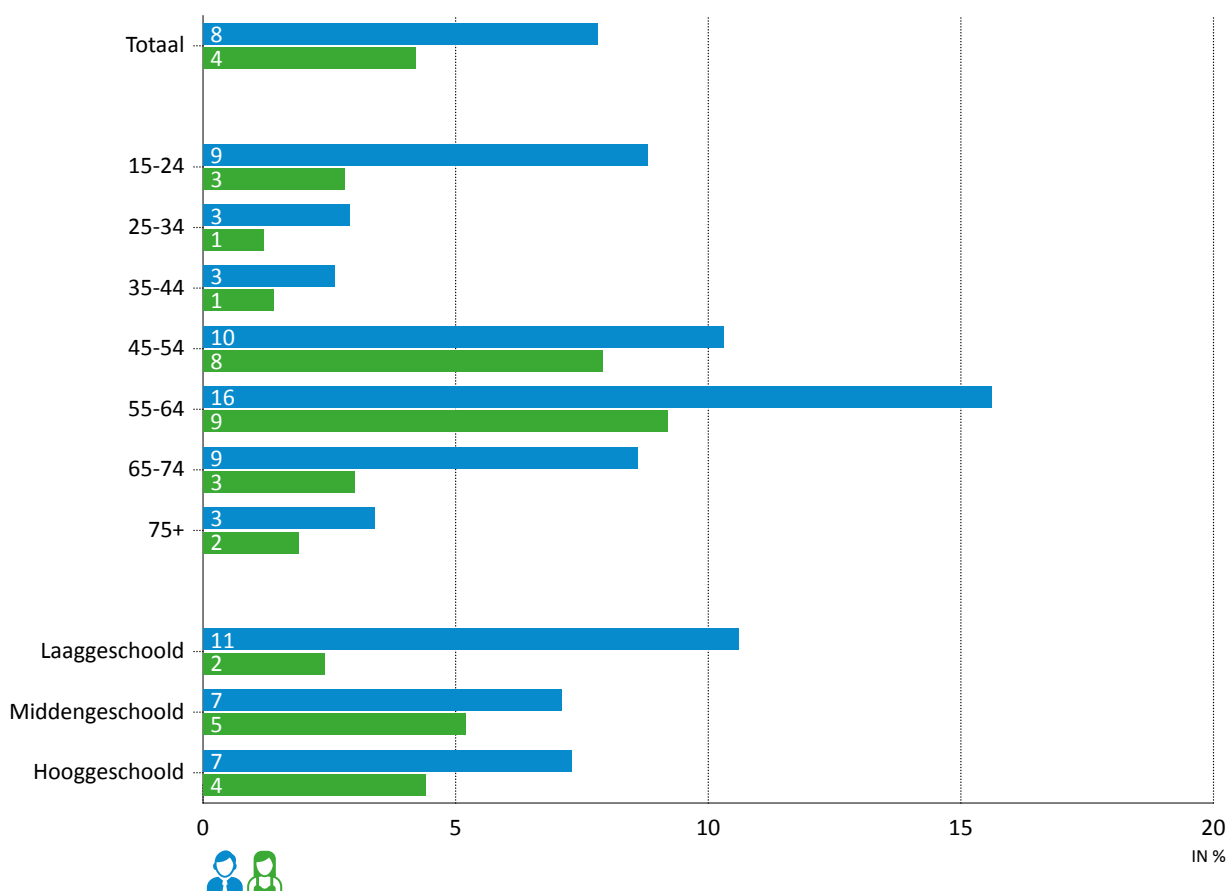
Figuur 5.8.a: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) met overconsumptie van alcohol* naar geslacht, Vlaams Gewest, 2004, 2008 en 2013, in %

* Meer dan 21 eenheden per week bij mannen en meer dan 14 eenheden per week bij vrouwen.

Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

Figuur 5.8.b: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) met overconsumptie van alcohol* naar geslacht, leeftijd en onderwijsniveau, Vlaams Gewest, 2013, in %

* Meer dan 21 eenheden per week bij mannen en meer dan 14 eenheden per week bij vrouwen.

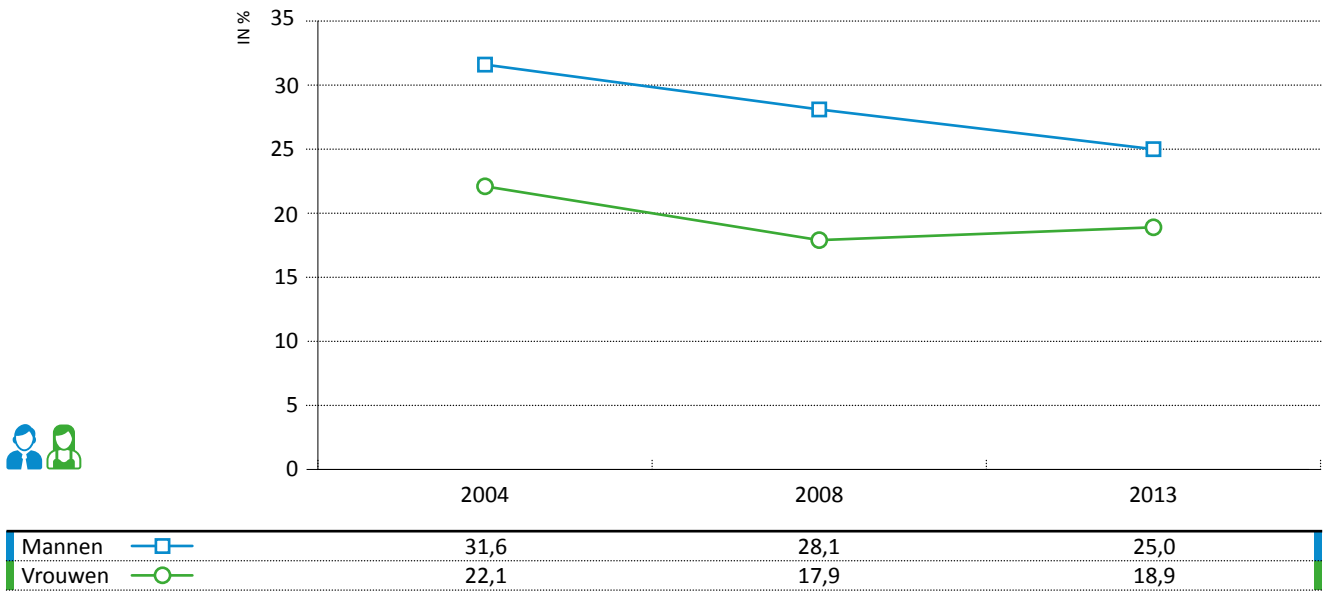
Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

Naar opleidingsniveau valt op dat het overmatig alcoholgebruik het hoogst ligt bij laaggeschoolde mannen. Bij de vrouwen zijn het net de laaggeschoolden die het minst vaak overmatig alcohol consumeren.

De grootste aandelen met overmatig alcoholgebruik situeren zich bij mannen in de leeftijdsgroepen van 45 tot 74 jaar, bij vrouwen in de groepen van 45 tot 64 jaar. Ook jonge mannen drinken relatief vaak teveel. Bij de jonge vrouwen is dat veel minder het geval.

In 2013 gaf een kwart van de Vlaamse mannen en een vijfde van de vrouwen aan te roken. Tussen 2004 en 2013 is het aandeel rokende mannen en vrouwen gedaald. Bij de vrouwen is het aandeel rokers sinds 2008 wel weer beperkt gestegen.

Figuur 5.8.c: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) dat rookt naar geslacht, Vlaams Gewest, 2004, 2008 en 2013, in %

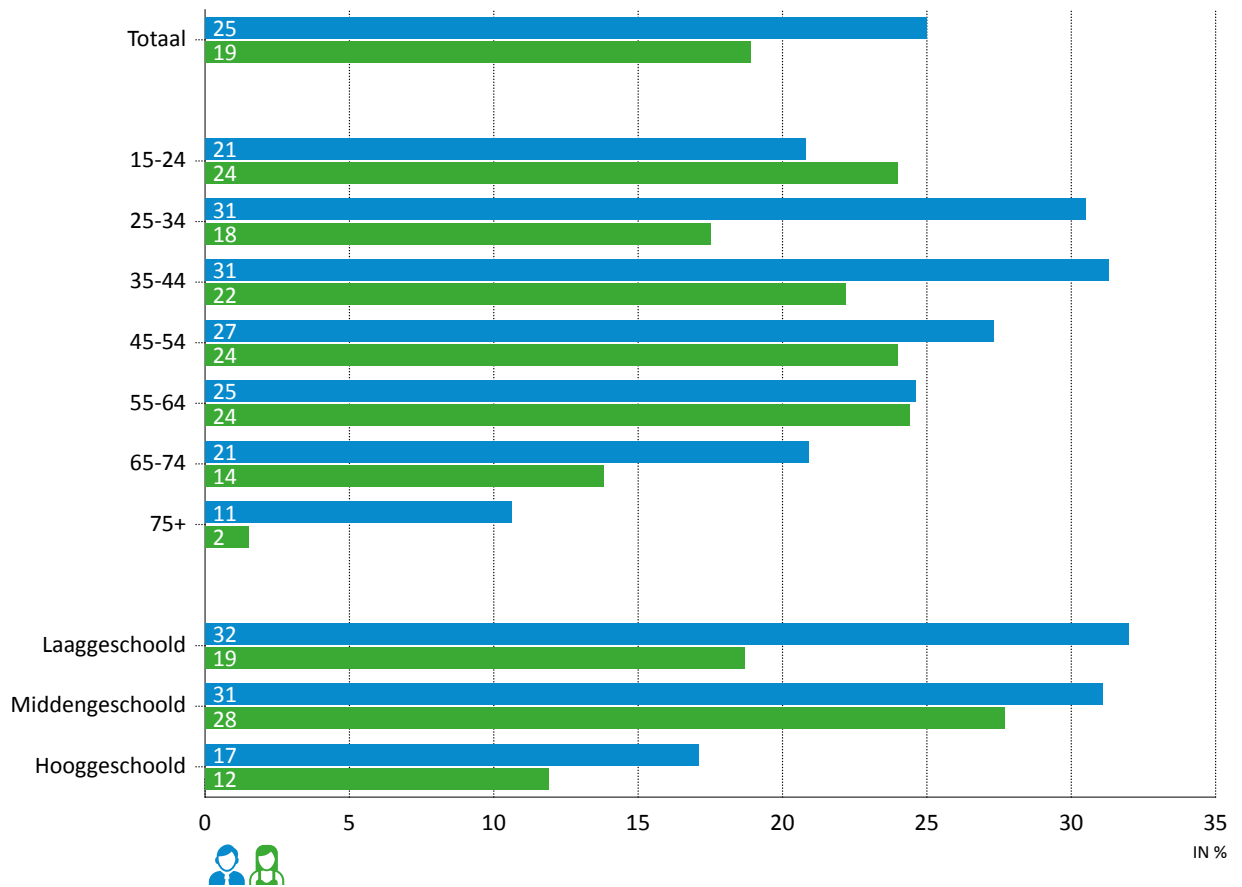

Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

In bijna alle leeftijdsgroepen zijn er meer mannelijke dan vrouwelijke rokers, enkel bij de jongste leeftijdsgroep zijn er meer vrouwen die roken dan mannen. Het grootste aandeel mannelijke rokers is te vinden in de leeftijdsgroepen van 25 tot 44 jaar. Bij vrouwen zijn er naast de jongste leeftijdsgroep ook relatief veel rokers in de leeftijdsgroepen van 35 tot 64 jaar.

Hooggeschoolde mannen en vrouwen roken minder vaak dan laag- en middenopgeleide mannen en vrouwen. Bij mannen is er weinig verschil tussen het aandeel rokers bij de laag- en middengeschoolden, bij vrouwen zijn het de middengeschoolden die het vaakst roken.

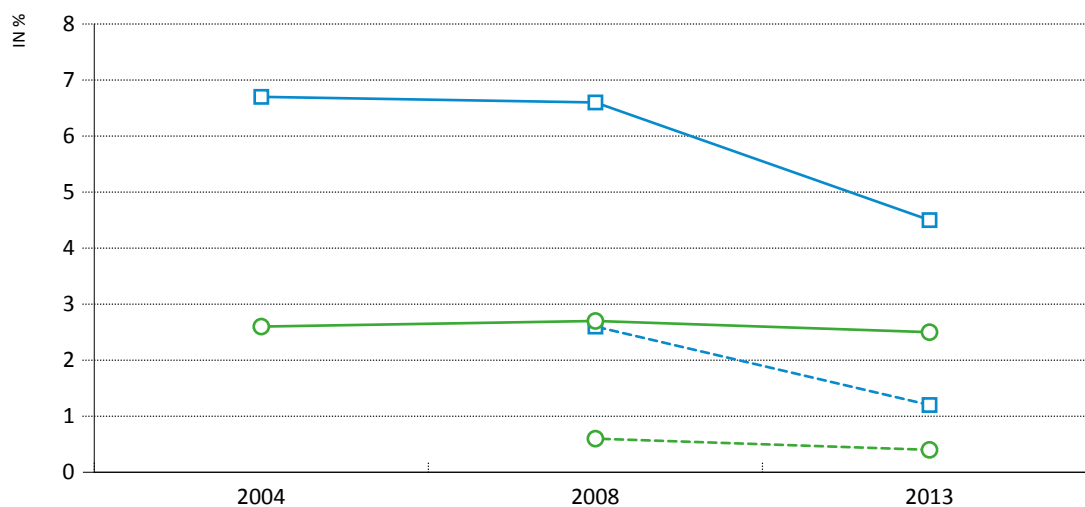
Figuur 5.8.d: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) dat rookt naar geslacht, leeftijd en onderwijsniveau, Vlaams Gewest, 2013, in %

Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

Mannen gebruiken vaker drugs dan vrouwen. In 2013 gaf 5% van de mannen zelf aan cannabis te gebruiken, tegenover 3% van de vrouwen. Daarnaast gebruikte 1,2% van de mannen en 0,4% van de vrouwen een andere drugs. Bij mannen is het gebruik van cannabis en andere drugs tussen 2008 en 2013 afgenomen. Bij vrouwen is in dezelfde periode het gebruik min of meer constant gebleven.

Figuur 5.8.e: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) dat het afgelopen jaar drugs heeft gebruikt naar geslacht en soort drug, Vlaams Gewest, 2004, 2008 en 2013, in %

Cannabis-mannen	—□—	6,7	6,6	4,5
Cannabis-vrouwen	—○—	2,6	2,7	2,5
Andere drugs-mannen	- -□- -		2,6	1,2
Andere drugs-vrouwen	- -○- -		0,6	0,4

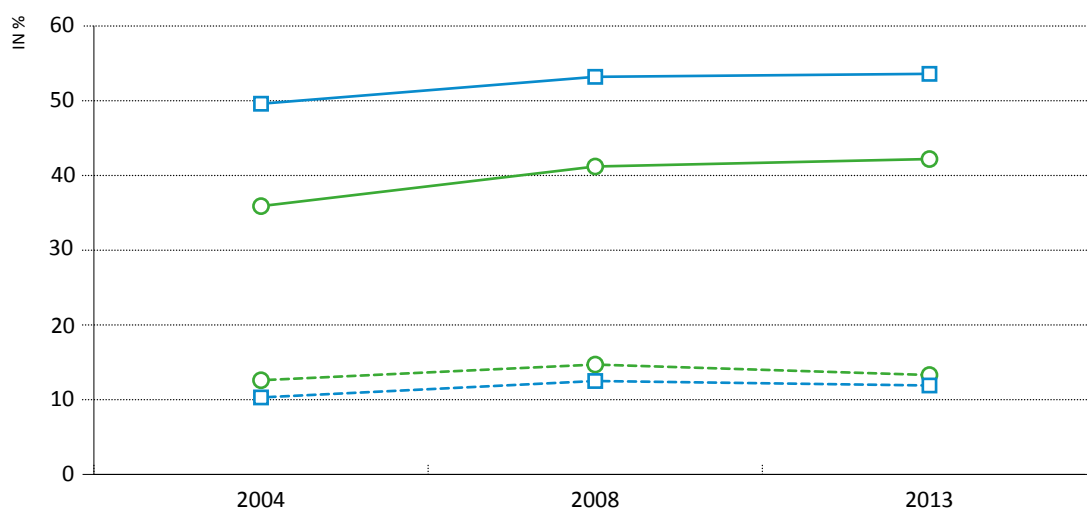
Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

Druggebruik is vooral te vinden bij de jongere leeftijdsgroepen. Zo gebruikt van de 15- tot 24-jarigen 11% van zowel mannen als vrouwen cannabis. Ook tussen 25 en 35 jaar wordt door mannen nog relatief vaak cannabis gebruikt (9%), maar al veel minder door vrouwen (3%). Andere drugs wordt vooral gebruikt door 25- tot 35-jarigen en ook dan vaker door mannen (4%) dan door vrouwen (1%).

In 2013 heeft bijna 54% van de mannen en 42% van de vrouwen te kampen met overgewicht. Dat betekent dat hun Body Mass Index (BMI) groter of gelijk is aan 25. Ongeveer 1 op de 8 vrouwen en mannen hebben een BMI van minstens 30, wat betekent dat ze zwaarlijvig zijn. Er zijn iets meer zwaarlijvige vrouwen dan mannen. Het aandeel zwaarlijvigen ligt in 2013 iets hoger dan in 2004. Bij het aandeel mannen en vrouwen met overgewicht is sprake van er een grotere toename tussen 2004 en 2013.

Figuur 5.8.f: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) dat overgewicht heeft (BMI>25) of zwaarlijvig is (BMI>30), naar geslacht, Vlaams Gewest, 2004, 2008 en 2013, in %

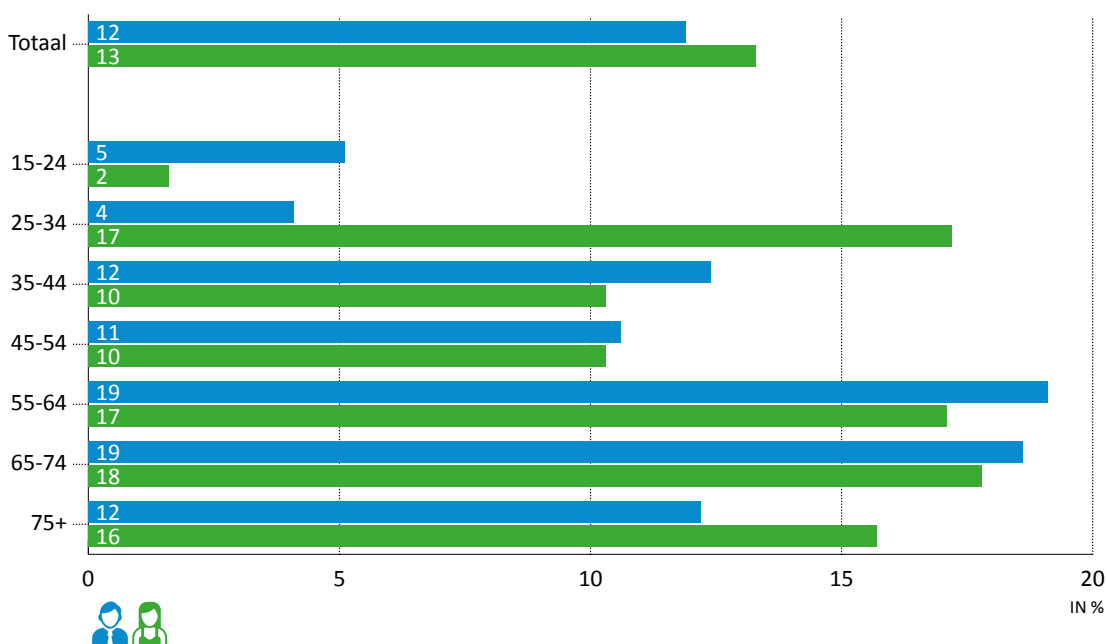

Mannen (overgewicht)	—□—	49,6	53,2	53,6
Vrouwen (overgewicht)	—○—	35,9	41,2	42,2
Mannen (zwaarlijvig)	- - □ - -	10,3	12,5	11,9
vrouwen (zwaarlijvig)	- - ○ - -	12,6	14,7	13,3

Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

Naar leeftijd valt het relatief hoog aandeel zwaarlijvige vrouwen van 25 tot 34 jaar op. Daarnaast stijgt het aandeel zwaarlijvigen bij zowel mannen als vrouwen tot de leeftijd van 74 jaar. In de oudste leeftijdsgroep ligt het aandeel zwaarlijvigen weer iets lager. Het aandeel zwaarlijvigen neemt bij zowel mannen en vrouwen af naarmate het opleidingsniveau stijgt.

Figuur 5.8.g: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) dat zwaarlijvig is (BMI>30) naar geslacht en leeftijd, Vlaams Gewest, 2013, in %

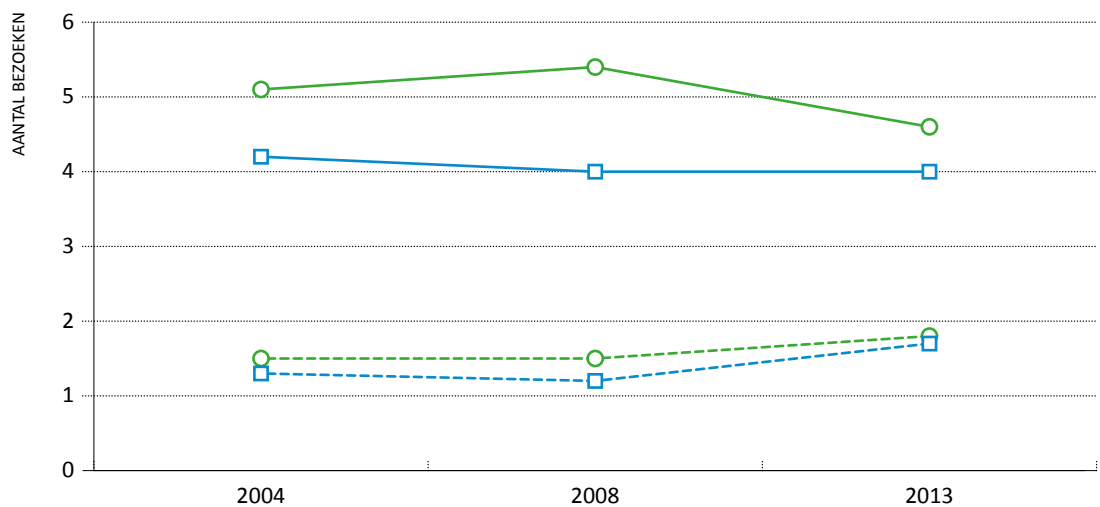
Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

5.9. Toegang tot de gezondheidszorg

Om de toegang tot de gezondheidszorg in beeld te brengen, wordt gekeken naar het aantal consultaties van mannen en vrouwen bij de huisarts en tandarts en de hiermee verbonden financiële belemmeringen.

In 2013 gingen vrouwen gemiddeld 4,6 keer per jaar naar de huisarts en 1,8 keer naar de tandarts. Mannen gaan iets minder vaak naar de huisarts (4,0 keer). Bij de tandarts blijft het verschil beperkt. Tussen 2008 en 2013 bleef het aantal bezoeken aan de huisarts van mannen min of meer stabiel en nam dat van vrouwen af, terwijl het aantal bezoeken aan de tandarts van zowel mannen als vrouwen toenam.

Figuur 5.9.a: Aantal consultaties per persoon (15 jaar en ouder) per jaar bij de huisarts, naar geslacht, Vlaams Gewest, 2004, 2008 en 2013, in aantal

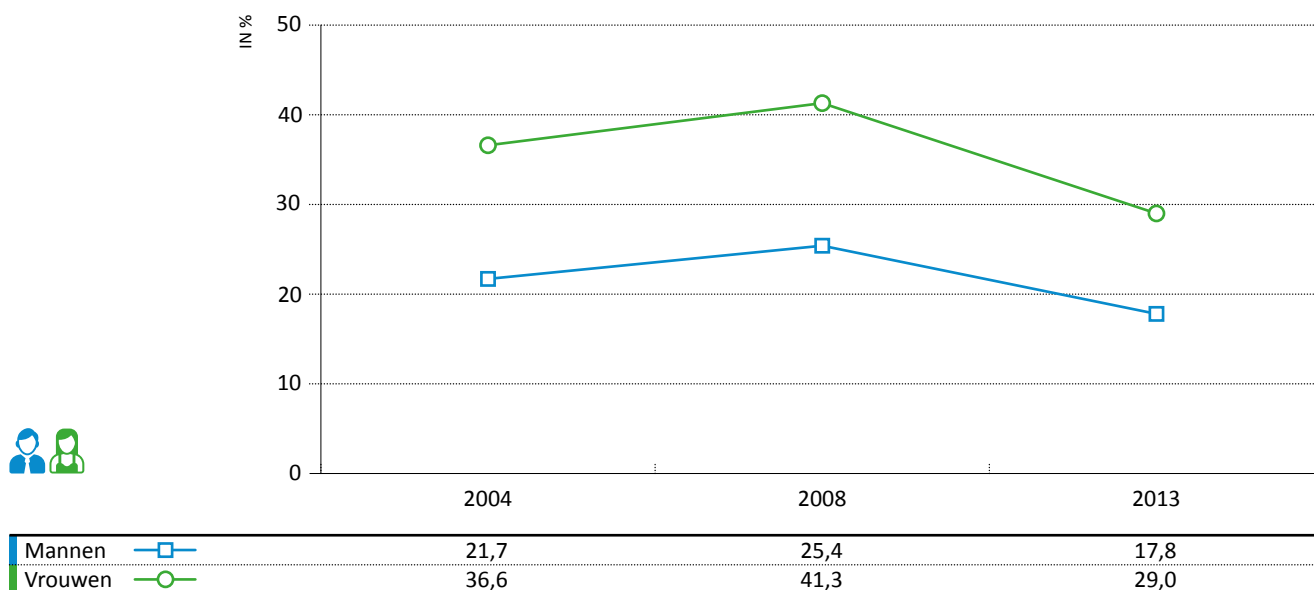

Huisarts-mannen	—□—	4,2	4,0	4,0
Huisarts-vrouwen	—○—	5,1	5,4	4,6
Tandarts-mannen	- -□- -	1,3	1,2	1,7
Tandarts-vrouwen	- -○- -	1,5	1,5	1,8

Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

In heel wat huishoudens vormen medische kosten een aanzienlijke belasting van het huishoudbudget. Van de vrouwen leeft bijna 3 op de 10 in een huishouden waarvan de referentiepersoon stelt dat het moeilijk is om de medische kosten te betalen. Bij de mannen gaat het om 2 op de 10. Zowel bij mannen als bij vrouwen ligt dit aandeel lager dan in 2004.

Figuur 5.9.b: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) dat leeft in een huishouden waar het volgens de referentiepersoon moeilijk is om medische kosten te betalen naar geslacht, Vlaams Gewest, 2004, 2008 en 2013, in %

Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

Voor sommige huishoudens is de financiële belasting van medische zorg zo zwaar dat ze medische zorg uitstellen. In 2013 leefde 4% van de mannen in een huishouden dat in het afgelopen jaar medische zorg heeft moeten uitstellen. Bij vrouwen ligt dat aandeel op 6%. Deze aandelen liggen na een duidelijke stijging in 2008 weer min of meer op hetzelfde niveau als in 2004.

Figuur 5.9.c: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) dat leeft in een huishouden dat het afgelopen jaar medische zorg uitstelde om financiële redenen naar geslacht, Vlaams Gewest, 2004, 2008 en 2013, in %.

Bron: Gezondheidsenquête WIV, bewerking SVR.

In Europees perspectief kan op basis van de EU-SILC-survey het aandeel van de bevolking met onvervulde noden voor medische en tandheelkundige zorg vergeleken worden. Mogelijke redenen zijn financiële belemmeringen, afstand, wachtlijsten,... In Vlaanderen geeft 1,5% van de mannen en 2,1%

van de vrouwen onvervulde noden aan op vlak van medische zorg. Het verschil tussen mannen en vrouwen is klein, net als in een groot deel van de EU-landen. Ook wat tandheelkundige zorg betreft is het verschil tussen mannen en vrouwen met onvervulde noden relatief klein in Vlaanderen en in de meeste EU-landen. In het Vlaamse Gewest gaat het om 3,9% van de mannen en 4,3% van de vrouwen.

Figuur 5.9.d: Aandeel van de bevolking (16 en ouder) met onvervulde noden op vlak van medische zorg (links) en tandheelkundige zorg (rechts), naar geslacht, Vlaams Gewest en EU28-landen, 2015, in % en verschil tussen mannen en vrouwen in procentpunten

	VERSCHIL				VERSCHIL		
	MANNEN	VROUWEN	M EN V		MANNEN	VROUWEN	M EN V
	IN %	IN %	IN PPT.		IN %	IN %	IN PPT.
Luxemburg	5,2	4,5	0,7	Denemarken	7,5	5,2	2,3
Hongarije	8,0	7,3	0,7	Letland	17,3	15,9	1,4
Slovenië	0,5	0,3	0,2	Zweden	6,6	5,2	1,4
Nederland	0,4	0,3	0,1	Luxemburg	3,9	2,6	1,3
Denemarken	7,1	7,0	0,1	Slovakije	5,0	4,6	0,4
Duitsland	1,0	0,9	0,1	Tsjechië	2,9	2,7	0,2
Spanje	1,3	1,2	0,1	Kroatië	3,2	3,0	0,2
Frankrijk	3,6	3,6	0,0	Hongarije	6,4	6,2	0,2
Cyprus	2,0	2,1	-0,1	Nederland	0,8	0,6	0,2
Oostenrijk	0,6	0,7	-0,1	Duitsland	1,2	1,1	0,1
Tsjechië	4,4	4,8	-0,4	Oostenrijk	1,0	1,0	0,0
Malta	1,8	2,2	-0,4	Polen	7,7	7,7	0,0
Bulgarije	6,2	6,7	-0,5	VK	4,9	4,9	0,0
Slovakije	5,5	6,1	-0,6	Malta	2,5	2,6	-0,1
Vlaams Gewest	1,5	2,1	-0,6	Slovenië	0,9	1,1	-0,2
België	2,6	3,2	-0,6	België	5,3	5,5	-0,2
Portugal	4,3	4,9	-0,6	Bulgarije	6,1	6,3	-0,2
Ierland	2,9	3,7	-0,8	Cyprus	5,0	5,2	-0,2
EU28	4,6	5,5	-0,9	EU28	6,0	6,3	-0,3
Letland	11,3	12,2	-0,9	Finland	6,0	6,3	-0,3
VK	4,5	5,5	-1,0	Vlaams Gewest	3,9	4,3	-0,4
Kroatië	4,6	5,7	-1,1	Spanje	5,8	6,3	-0,5
Litouwen	3,6	4,8	-1,2	Frankrijk	6,1	6,6	-0,5
Italië	7,1	8,6	-1,5	Griekenland	13,7	14,4	-0,7
Zweden	8,0	9,6	-1,6	Litouwen	4,0	4,9	-0,9
Polen	11,8	13,7	-1,9	Italië	10,6	11,6	-1,0
Finland	4,3	6,2	-1,9	Ierland	5,6	6,8	-1,2
Griekenland	13,2	15,2	-2,0	Portugal	17,6	18,8	-1,2
Estland	12,6	16,3	-3,7	Roemenië	9,5	11,2	-1,7
Roemenië	9,0	13,9	-4,9	Estland	10,9	13,0	-2,1

VOOR MEER INFORMATIE OVER DE GEBRUIKTE BRONNEN

- Agentschap Zorg en gezondheid: <http://www.zorg-en-gezondheid.be/cijfers>
- EU-SILC-survey van de Algemene Directie Statistiek (ADS):
<http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/gegevensinzameling/enquetes/silc>
- Eurostat: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- Gezondheidsenquête van het Wetenschappelijk Instituut voor Volksgezondheid (WIV):
<http://www.gezondheidsenquête.be>
- Sasse, A. e.a. (2015). Epidemiologie van HIV en Aids in België, situatie december 2014, WIV, Brussel:
https://epidemiology.wiv-isp.be/ID/reports/Jaarrapport_HIV-AIDS_2014.pdf
- Verbrugge, R. e.a. (2014). Seksueel Overdraagbare Aandoeningen bij de Algemene Bevolking, Gegevens van 2013 voor België en de 3 Regio's, WIV, Brussel:
https://epidemiology.wiv-isp.be/ID/diseases/Documents/STI%20uploads/SOA_Rapport_2013.pdf

6

Besluitvorming

INDICATOR	IN	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL	EVOLUTIE
					VERSCHIL VOORBIJE 10 JAAR
Politieke participatie	%	45	39	M > V	↗
Aandeel in Vlaams Parlement	%	56	44	M > V	↘
Aandeel in Vlaamse regering	%	67	33	M > V	↘
Aandeel bij bestuurders bedrijven	%	52	48	M > V	nb
Aandeel bij zaakvoerders	%	69	31	M > V	nb
Bestuurslid vereniging	%	13	7	M > V	↘

Politieke participatie vormt een belangrijke voorwaarde voor een goed functionerende democratie. Iets minder dan de helft van de mannen en vrouwen geeft in 2016 aan in het afgelopen jaar op een of andere manier politiek actief te zijn geweest. De politieke participatie ligt tijdens de meest recente jaren telkens iets hoger bij mannen dan bij vrouwen.

Wat de aanwezigheid van mannen en vrouwen in de parlementen en provincie- en gemeenteraden betreft, is er nagenoeg overal sprake van een oververtegenwoordiging van mannen. In het Vlaams Parlement waren er in 2016 58% mannelijke volksvertegenwoordigers en 42% vrouwelijke. Het aandeel vrouwen lag in 2004 nog op 32%. In de uitvoerende mandaten is het overwicht van mannen nog groter dan in de parlementen en raden. De Vlaamse regering was in 2016 voor twee derde samengesteld uit mannen. Dat aandeel ligt iets lager dan in 2004 (70%), maar wel weer hoger dan in 2009 en 2014 (telkens 56%).

In 2016 zijn 52% van de leden van de raden van bestuur van de Vlaamse commerciële vennootschappen en bedrijven mannen, 48% zijn vrouwen. Bij de zaakvoerders is het overwicht van de mannen groter: 69% van de zaakvoerders zijn mannen. Het overwicht van mannen bij de zaakvoerders komt terug in alle bedrijfsgroottes. Het overwicht is het grootst bij de kleinste bedrijven (tot 10 werknemers) en bij de grote bedrijven (vanaf 200 werknemers). Bij de bestuurders is het overwicht van mannen minder groot, maar ook hier is er een verband met de grootte van de onderneming: hoe meer mensen het bedrijf tewerkstelt, hoe groter het overwicht van mannen in de raad van bestuur. Het overwicht van mannen bij de bestuurders en zaakvoerders komt terug in alle sectoren.

Wat de besluitvorming in verenigingen betreft, blijkt dat in 2016 13% van de mannen en 7% van de vrouwen bestuurslid is van één of meer verenigingen. Dat mannen vaker bestuurslid zijn dan vrouwen is een constante over de jaren heen, al is het verschil tussen mannen en vrouwen de voorbije 10 jaar wel iets afgenomen. Het verschil in aandeel bestuursleden tussen mannen en vrouwen komt terug in alle leeftijds- en opleidingsgroepen. Naar leeftijd is het verschil tussen mannen en vrouwen het grootst in de leeftijdsgroep tussen 25 en 44 jaar.

6

Besluitvorming

BRONNEN

Een aantal indicatoren zijn gebaseerd op de *Sociaal-Culturele Verschuivingen Survey (SCV)* van de Studiedienst van de Vlaamse Regering. Het gaat om de cijfers over algemene politieke participatie en over bestuursleden in verenigingen. De SCV-survey is een jaarlijkse face-to-face enquête afgenomen bij een toevallige steekproef van ongeveer 1.500 Nederlandstalige inwoners van het Vlaamse en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest tussen 18 en 85 jaar. Sinds 2009 is er geen bovengrens meer naar leeftijd of nationaliteitsvereiste. Deze enquête peilt naar opvattingen, overtuigingen en handelingsbereidheid rond diverse maatschappelijke en beleidsrelevante thema's.

Daarnaast wordt ook gebruik gemaakt van administratieve bronnen. Zo is de informatie over de naleving van het MEP-decreet gebaseerd op gegevens van de *afdeling Gelijke Kansen, Inburgering en Integratie van het Agentschap voor Binnenlands Bestuur (ABB)* van de Vlaamse overheid.

Voor de data over de aanwezigheid van mannen en vrouwen in de verschillende parlementen, regeringen en lokale besturen wordt gebruik gemaakt van gegevens van het *Europees Parlement*, van de *Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken (FOD BZ)*, van het *Agentschap voor Binnenlands Bestuur (ABB)* van de Vlaamse overheid en van het *Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen (IGVM)*. De Europese vergelijking van cijfers rond politieke participatie gebeurt aan de hand van de genderdatabase van het directoraat-generaal Justitie van de *Europese Commissie*.

Wat de participatie aan de economische besluitvorming betreft, wordt een beroep gedaan op de administratieve gegevens van de *Kruispuntbank Ondernemingen (KBO)* verrijkt met tewerkstellingsgegevens van de *Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ)*.

6.1. Participatie in politieke besluitvorming

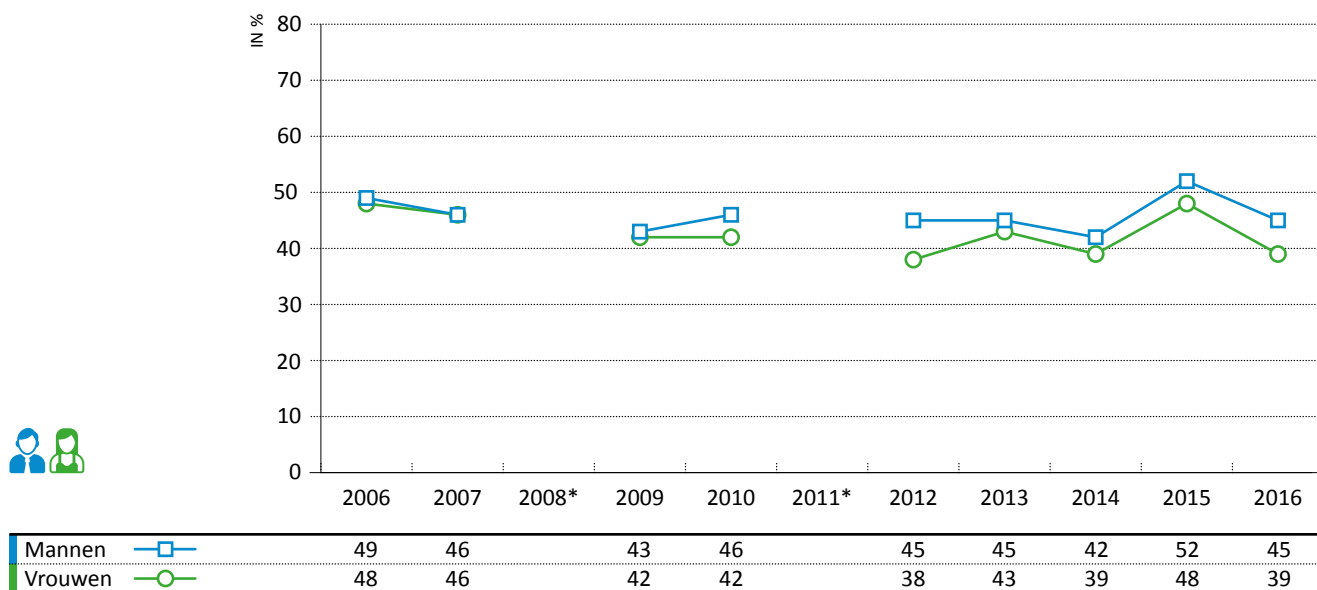
Politieke participatie vormt een belangrijke voorwaarde voor een goed functionerende democratie. Een beperkte participatie of het feit dat bepaalde groepen systematisch minder participeren dan andere groepen zorgt ervoor dat vragen en eisen van (bepaalde groepen) burgers onvoldoende meegenomen worden in het beleid. Er wordt in wat volgt eerst aandacht besteed aan de mate waarin mannen en vrouwen in het algemeen deelnemen aan politieke activiteiten. Daarna wordt ingezoomd op de mate waarin mannen en vrouwen vertegenwoordigd zijn in de verschillende parlementen, regeringen en lokale besturen en in de advies- en bestuursorganen van de Vlaamse overheid.

In de SCV-survey worden periodiek verschillende vormen van politieke participatie bevraagd. Het gaat om volgende 13 activiteiten: deelnemen aan politieke manifestaties of demonstraties, schenken of verzamelen van geld voor politieke actie, lid zijn van een politieke partij, kandideren op een verkiezingslijst, lid zijn van een lokaal advies-, inspraak- of overlegorgaan, een buurt- of actiecomité of bewonersgroep, tekenen van een petitie, boycotten of opzettelijk kopen van producten omwille van politieke redenen, zijn mening uiten bij een politicus of ambtenaar of in de media, deelnemen aan een politiek forum of discussiegroep op internet en informatie verzamelen over de plannen of beslissingen van de overheid.

Iets minder dan de helft van de mannen en vrouwen geeft in 2016 aan in het afgelopen jaar minstens één van deze politieke activiteiten te hebben ondernomen. De politieke participatie ligt tijdens de meest recente jaren telkens iets hoger bij mannen dan bij vrouwen.

Het beperkte verschil inzake politieke participatie tussen mannen en vrouwen komt in ongeveer gelijke mate terug in alle leeftijds- en opleidingsgroepen.

Figuur 6.1.a: Aandeel van de bevolking (18-85 jaar) dat minstens 1 uit een lijst van 13 mogelijke politieke activiteiten heeft gedaan in het afgelopen jaar naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, 2005-2016, in %

* Niet bevroegd in 2008 en 2011.

Bron: SCV SVR.

Wat de aanwezigheid van mannen en vrouwen in de parlementen, provincie- en gemeenteraden betreft, is er nagenoeg overall sprake van een oververtegenwoordiging van mannen. Het aandeel mannen ligt het hoogst bij de Belgische vertegenwoordigers in het Europees Parlement (71%). Daarna volgen de gemeenteraden (64%), de Kamer van Volksvertegenwoordigers (61%), de provincieraaden (58%) en het Vlaams Parlement (56%). Enkel in de Senaat die sinds 2014 niet meer rechtstreeks wordt verkozen maar wordt samengesteld uit 50 senatoren uit de deelstaatparlementen en 10 ge-coöpteerde senatoren, is er tegenwoordig een evenwicht tussen het aandeel mannen en vrouwen.

Het gelijke aandeel mannen en vrouwen in de Senaat is er pas gekomen in 2014. In 2010 was slechts 42% van de senatoren een vrouw, in 2007 30%. Tussen 2007 en 2014 is het aandeel vrouwen in de Senaat dus behoorlijk sterk gestegen. Dat is ook het geval in het Vlaams Parlement: het aandeel vrouwen steeg daar tussen 2004 en 2014 van 32% naar 44%. In de Kamer gaat de vervrouwelijking heel wat minder snel: tussen 2007 en 2014 steeg het aandeel vrouwelijke Kamerleden van 37% naar 39%. Ook in het Europees Parlement is er weinig evolutie merkbaar. Zowel in 2004 als in 2014 waren 71% van de Belgische Europarlementsleden mannen, in 2009 ging het om 68%.

In de provincieraaden is het aandeel vrouwen tussen 2006 en 2012 toegenomen van 37% naar 42%. In de gemeenteraden was er in dezelfde periode een veel beperktere stijging: van 33% naar 36% vrouwen.

Figuur 6.1.b: Aandeel mannen en vrouwen in het Europees Parlement (enkel Belgische parlementsleden), Kamer, Senaat, Vlaams Parlement, Vlaamse provincieraden en gemeenteraden*, 2004-2014, in %

	2004	2006	2007	2009	2010	2012	2014
Mannen 							
• Europees Parlement	71,0	-----	-----	68,0	-----	-----	71,0
• Kamer	-----	-----	63,3	-----	60,7	-----	60,4
• Senaat	-----	-----	70,0	-----	57,5	-----	50,0
• Vlaams Parlement	67,7	-----	-----	58,8	-----	-----	55,6
• Provincieraden	-----	63,3	-----	-----	-----	58,4	-----
• Gemeenteraden	-----	66,6	-----	-----	-----	63,9	-----
Vrouwen 							
• Europees Parlement	29,0	-----	-----	32,0	-----	-----	29,0
• Kamer	-----	-----	36,7	-----	39,3	-----	39,3
• Senaat	-----	-----	30,0	-----	42,5	-----	50,0
• Vlaams Parlement	32,3	-----	-----	41,2	-----	-----	44,4
• Provincieraden	-----	36,7	-----	-----	-----	41,6	-----
• Gemeenteraden	-----	33,3	-----	-----	-----	36,1	-----

* Het betreft telkens de initiële samenstelling van het parlement/provincieraden/gemeenteraden na elke verkiezing; wijzigingen tijdens de legislatuur worden buiten beschouwing gelaten.

Bron: Europees Parlement, FOD BZ, ABB, IGVM, bewerking SVR.

In alle 28 EU-landen zijn er meer mannelijke dan vrouwelijke parlementsleden (steeds nationaal parlement of lagere Kamer indien er twee zijn). Het Vlaams Parlement haalt in 2016 met een verschil tussen het aandeel mannelijke en vrouwelijke parlementsleden van 16 procentpunten samen met Finland een tweede plaats in de EU-rangschikking: alleen in Zweden is er een kleiner verschil tussen het aandeel mannen en vrouwen in het parlement. In de meeste landen is het aandeel mannelijke parlementsleden heel wat groter dan het aandeel vrouwelijke: in 12 EU-landen zijn driekwart of meer van de parlementsleden mannen. In Roemenië, Malta en Hongarije worden minder dan 15% van de parlementsleden bezet door vrouwen.

Figuur 6.1.c: Aandeel mannelijke en vrouwelijke parlementsleden, Vlaanderen en EU28-landen, 2016, in % en verschil tussen mannen en vrouwen in procentpunten

	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL TUSSEN M EN V
	IN %	IN %	IN PPT
Zweden	54	46	8
Vlaanderen	58	42	16
Finland	58	42	16
België	61	39	22
Spanje	61	39	22
Nederland	62	38	24
Denemarken	63	37	26
Duitsland	63	37	26
Slovenië	64	36	28
Portugal	66	34	32
Italië	69	31	38
Oostenrijk	69	31	38
Verenigd Koninkrijk	70	30	40
EU28	71	29	42

	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL TUSSEN M EN V
	IN %	IN %	IN PPT
Luxemburg	72	28	44
Polen	72	28	44
Estland	74	26	48
Frankrijk	74	26	48
Ierland	78	22	56
Tsjechië	79	21	58
Litouwen	79	21	58
Slovakije	79	21	58
Bulgarije	81	19	62
Kroatië	81	19	62
Griekenland	82	18	64
Cyprus	82	18	64
Letland	84	16	68
Roemenië	86	14	72
Malta	87	13	74
Hongarije	90	10	80

Bron: Europese Commissie, bewerking SVR.

Bij de uitvoerende mandaten is het overwicht van mannen nog groter dan in de parlementen en raden. Het aandeel mannen ligt het hoogst in de provinciale deputaties (80%) en de federale regering (78%). Daarna volgen de Europese Commissie (68%) en de Colleges van Burgemeester en Schepenen (67%). De Vlaamse regering kent het laagste aandeel mannen (56%).

In de Europese commissie, de Vlaamse regering en de Colleges van Burgemeester en Schepenen is er sinds 2004 sprake van een duidelijke vervrouwelijking. In de federale regering en de provinciale deputaties is in dezelfde periode het aandeel mannen nog toegenomen.

Figuur 6.1.d: Aandeel mannen en vrouwen in de Europese Commissie, federale en Vlaamse regering, de Vlaamse provinciale deputaties en de gemeentelijke Colleges van Burgemeester en Schepenen*, 2004-2014, in %

	2004	2006	2007	2009	2010	2012	2014
Mannen 							
• Europese Commissie	72,0	-----	-----	66,7	-----	-----	67,9
• Federale regering	-----	-----	68,0	-----	68,4	-----	77,8
• Vlaamse regering	70,0	-----	-----	55,6	-----	-----	55,6
• Provinciale deputaties	-----	72,4	-----	-----	-----	80,0	-----
• Gemeentelijke colleges	-----	68,9	-----	-----	-----	67,0	-----
Vrouwen 							
• Europese Commissie	28,0	-----	-----	33,3	-----	-----	32,1
• Federale regering	-----	-----	32,0	-----	31,6	-----	22,2
• Vlaamse regering	30,0	-----	-----	44,4	-----	-----	44,4
• Provinciale deputaties	-----	27,6	-----	-----	-----	20,0	-----
• Gemeentelijke colleges	-----	31,1	-----	-----	-----	33,0	-----

* Het betreft steeds de initiële samenstelling van de regering/deputaties/colleges na elke verkiezing: wijzigingen tijdens de legislatuur worden buiten beschouwing gelaten.

Bron: ABB, Europees Parlement, FOD BZ, IGVM, bewerking SVR.

In 2016 is het aandeel mannen in de Vlaamse regering weer gestegen naar 67%. Met een verschil tussen het aandeel mannen en vrouwen in de regering van 34 procentpunten haalt Vlaanderen een 10de plaats in de EU-rangschikking. Zweden scoort ook hier het best: de Zweedse regering is volledig paritair samengesteld. In 13 EU-landen ligt het aandeel mannelijke ministers boven 75%. In Griekenland en Hongarije bestaat de regering zelfs enkel uit mannelijke ministers.

Figuur 6.1.e: Aandeel mannelijke en vrouwelijke ministers, Vlaanderen en EU28-landen, 2016, in % en verschil tussen mannen en vrouwen in procentpunten

	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL TUSSEN M EN V
	IN %	IN %	IN PPT
Zweden	50	50	0
Bulgarije	53	47	6
Frankrijk	53	47	6
Slovenië	53	47	6
Duitsland	62	38	24
Nederland	62	38	24
Roemenië	64	36	28
Finland	64	36	28
Verenigd Koninkrijk	65	35	30
Vlaanderen	67	33	34
Denemarken	71	29	42
Italië	71	29	42
Litouwen	71	29	42
EU28	72	28	44
Ierland	73	27	46
Spanje	73	27	46
Polen	73	27	46
Portugal	78	22	56
België	79	21	58
Letland	79	21	58
Oostenrijk	79	21	58
Luxemburg	80	20	60
Kroatië	81	19	62
Tsjechië	82	18	64
Estland	87	13	74
Slovakije	87	13	74
Cyprus	92	8	84
Malta	94	6	88
Griekenland	100	0	100
Hongarije	100	0	100

Bron: Europese Commissie, bewerking SVR.

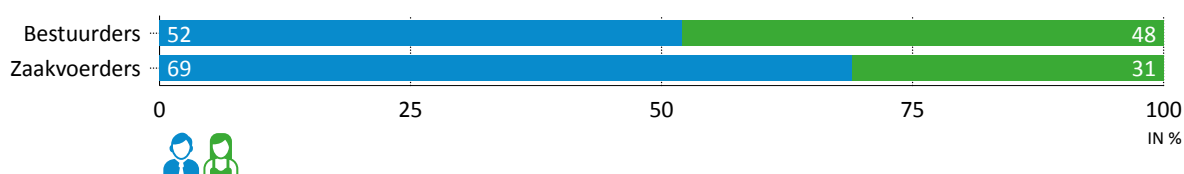
Het decreet van 13 juli 2007 ter bevordering van een meer evenwichtige participatie van vrouwen en mannen in de advies- en bestuursorganen van de Vlaamse overheid (MEP-decreet) streeft naar een meer evenwichtige participatie van vrouwen en mannen in advies- en bestuursorganen van de Vlaamse overheid. Het decreet bepaalt dat maximum twee derde van de leden van de advies- of bestuursorganen van hetzelfde geslacht mogen zijn. In 2016 vallen 328 organen onder de verplichtingen van het decreet: 67% voldoet aan de voorwaarden, 20% voldoet niet en over 13% van de organen is onvoldoende informatie beschikbaar.

6.2. Participatie in economische besluitvorming

De participatie van mannen en vrouwen in de economische besluitvorming wordt bekeken aan de hand van gegevens over de samenstelling van de raden van bestuur van commerciële vennootschappen en bedrijven en over het profiel van de zaakvoerders van deze vennootschappen. Onder commerciële vennootschappen en bedrijven worden alle rechtspersonen verstaan die daden van koophandel uitoefenen en over een vestigingseenheid in het Vlaamse Gewest beschikken. Het gaat onder meer om BVBA's, NV's, VOF, ... Deze gegevens werden gehaald uit de Kruispuntbank Ondernemingen (KBO) die verrijkt werd met informatie van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid over ondernemingsgrootte en sector.

In 2016 zijn 52% van de leden van de raden van bestuur van de Vlaamse bedrijven mannen, 48% zijn vrouwen. Bij de zaakvoerders is het overwicht van de mannen groter: 69% van de zaakvoerders zijn mannen, 31% zijn vrouwen.

Figuur 6.2.a: Aandeel mannen en vrouwen in raden van bestuur en bij zaakvoerders van commerciële vennootschappen/bedrijven, Vlaams Gewest, 2016, in %

Bron: KBO, RSZ, bewerking SVR.

Voor de opsplitsing naar ondernemingsgrootte en sector is er enkel informatie beschikbaar over de bedrijven gekend bij de RSZ (bedrijven met momenteel of in het verleden personeelsleden) die een BTW-aangifte moeten indienen. Het gaat om ongeveer de helft van de bedrijven.

Het overwicht van mannen bij zaakvoerders komt terug bij alle bedrijfsgroottes. Het overwicht is het grootst bij de kleinste bedrijven (tot 10 werknemers) en bij de grote bedrijven (vanaf 200 werknemers). Bij de bestuurders is het overwicht van mannen minder groot, maar ook hier is er een verband met de grootte van de onderneming: hoe meer mensen het bedrijf tewerkstelt, hoe groter het overwicht van mannen in de raad van bestuur. In kleinere bedrijven (tot 50 werknemers) zetelen ongeveer evenveel mannen en vrouwen in de raden van bestuur, vanaf 50 werknemers daalt het aandeel vrouwelijke bestuurders tot 45% en boven de 200 werknemers valt dit aandeel terug tot onder de 40%.

Figuur 6.2.b: Aandeel mannen en vrouwen in raden van bestuur en bij zaakvoerders van commerciële vennootschappen/bedrijven naar aantal werknemers, Vlaams Gewest, 2016, in %

	BESTUURDERS	ZAAKVOERDERS
Mannen 		
• 0-9	51,9	66,0
• 10-49	49,6	58,3
• 50-199	55,2	57,8
• 200-499	60,9	71,3
• 500 en meer	61,5	66,7
<i>Totaal</i>	<i>51,9</i>	<i>64,8</i>

	BESTUURDERS	ZAAKVOERDERS
Vrouwen 		
• 0-9	48,1	34,0
• 10-49	50,4	41,7
• 50-199	44,8	42,2
• 200-499	39,1	28,7
• 500 en meer	38,5	33,3
<i>Totaal</i>	<i>48,1</i>	<i>35,2</i>

Bron: KBO, RSZ, bewerking SVR.

Het overwicht van mannen bij de bestuurders en zaakvoerders komt terug in alle sectoren. Bij de bestuurders ligt het aandeel mannen het hoogst in de primaire sector (57%) en het laagst in de secundaire sector (51%). Bij de zaakvoerders ligt het aandeel mannen het hoogst in de secundaire sector (74%). De quataire sector kent het laagste aandeel mannelijke zaakvoerders (59%).

Figuur 6.2.c: Aandeel mannen en vrouwen in raden van bestuur en als zaakvoerders van commerciële vennootschappen/bedrijven, naar sector, 2016, in %

	BESTUURDERS	ZAAKVOERDERS
Mannen 		
• Primaire sector	56,5	67,1
• Secundaire sector	51,1	73,5
• Tertiaire sector	52,0	61,7
• Quataire sector	53,5	59,1
<i>Totaal</i>	<i>51,9</i>	<i>64,8</i>
Vrouwen 		
• Primaire sector	43,5	32,9
• Secundaire sector	48,9	26,5
• Tertiaire sector	48,0	38,3
• Quataire sector	46,5	40,9
<i>Totaal</i>	<i>51,9</i>	<i>64,8</i>

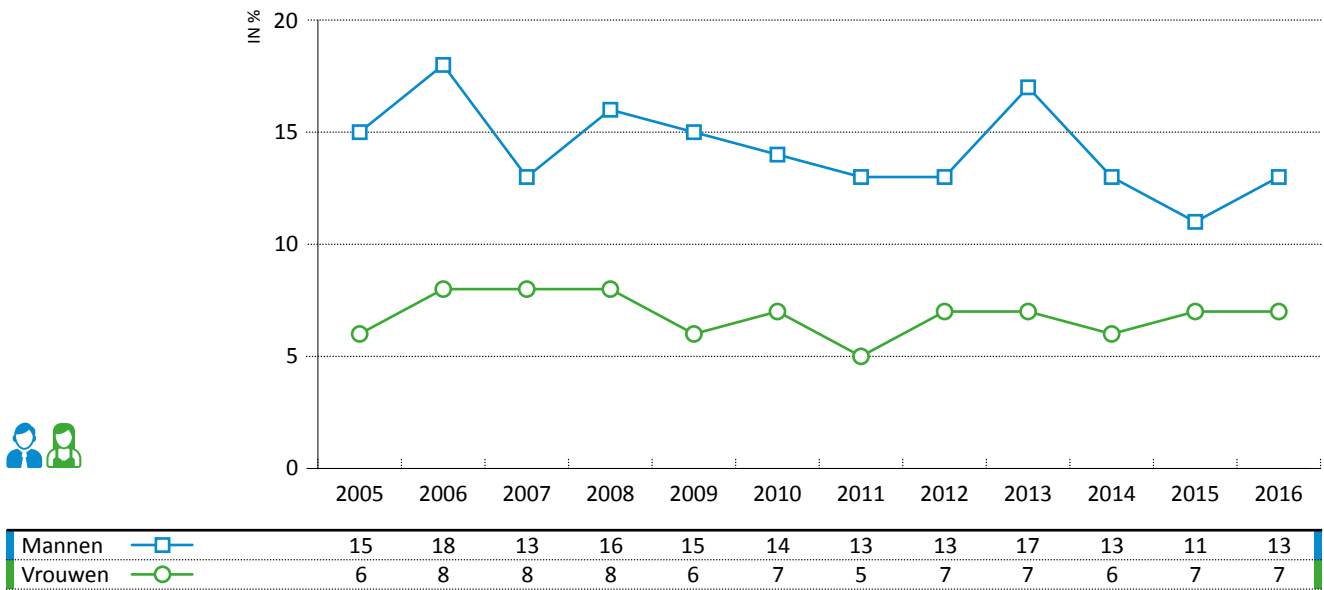
Bron: KBO, RSZ, bewerking SVR.

6.3. Participatie in besluitvorming in verenigingen

Om de participatie van mannen en vrouwen in de besluitvorming van verenigingen in beeld te brengen, wordt ten slotte ingegaan op de aanwezigheid van mannen en vrouwen in het bestuur van verenigingen. Het gaat om personen die zelf aangeven binnen een vereniging een officiële functie te vervullen zoals voorzitter, secretaris of penningmeester. Er wordt vanuit gegaan dat deze personen actief deelnemen aan de besluitvorming over de activiteiten en werking van de vereniging in kwestie.

In de SCV-survey van 2016 gaf 13% van de mannen en 7% van de vrouwen van 18 tot 85 jaar aan bestuurslid te zijn van één of meer verenigingen. Die aandelen fluctueren vrij sterk over de jaren heen, maar dat mannen vaker bestuurslid zijn dan vrouwen komt wel terug in alle jaren. Het verschil tussen mannen en vrouwen is in sinds 2005 iets afgenomen.

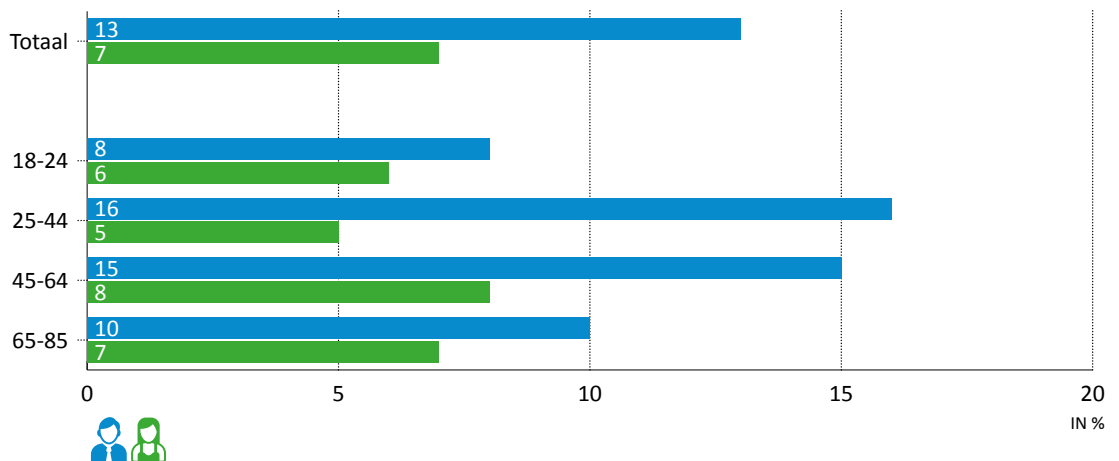
Figuur 6.3.a: Aandeel van de bevolking (18-85 jaar) dat bestuurslid is van minstens 1 vereniging naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, 2005-2016, in %

Bron: SCV SVR.

Het verschil in aandeel bestuursleden tussen mannen en vrouwen komt terug in alle leeftijds- en opleidingsgroepen. Naar leeftijd is het verschil tussen mannen en vrouwen het grootst in de leeftijdsgroep tussen 25 en 44 jaar. Daar ligt het aandeel bestuursleden bij de mannen 3 keer hoger dan bij de vrouwen. Terwijl het aandeel bestuursleden bij de mannen in de groep van 25 en 44 jaar het hoogst ligt, ligt het aandeel bestuursleden bij de vrouwen in deze leeftijdsgroep net het laagst.

Figuur 6.3.b: Aandeel van de bevolking (18-85 jaar) dat bestuurslid is van minstens 1 vereniging naar geslacht en leeftijd, Vlaamse Gemeenschap, 2016, in %

Bron: SCV SVR.

VOOR MEER INFORMATIE OVER DE GEBRUIKTE BRONNEN

- Agentschap voor Binnenlands Bestuur (ABB): <http://binnenland.vlaanderen.be/>
- Europese Commissie, directoraat-generaal Justitie: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/gender-decision-making/database/politics/index_en.htm
- Europees Parlement: <http://www.europarl.europa.eu/portal/nl>
- Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken (FOD BZ): <https://ibz.be/nl>
- Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen (IGVM): <http://igvm-iefh.belgium.be/nl>
- Kruispuntbank Ondernemingen (KBO): <http://economie.fgov.be/nl/ondernemingen/KBO>
- Sociaal-Culturele Verschuivingen Survey (SCV) van de Studiedienst van de Vlaamse Regering: <http://regionalestatistieken.vlaanderen.be/survey-scv-survey>

7 Sociale participatie

INDICATOR	IN	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL	EVOLUTIE
					VERSCHIL VOORBIJE 10 JAAR
Actief lidmaatschap verenigingen	%	55	48	M > V	≈
Cultuurparticipatie	%	84	84	≈	≈
Wekelijks contact met buren	%	68	65	M > V	≈
Wekelijks contact met familie	%	54	63	V > M	≈
Wekelijks contact met vrienden	%	53	52	≈	↘
Internetgebruik	%	89	83	M > V	↘

Iets meer dan de helft van de mannen geeft in 2016 aan actief lid te zijn van minstens 1 vereniging. Bij de vrouwen gaat het om iets minder dan de helft. Het verschil in verenigingsparticipatie tussen mannen en vrouwen is de afgelopen 10 jaar nauwelijks gewijzigd. Naar leeftijd is er vooral een verschil tussen de mannen en vrouwen bij de middelste leeftijdsgroepen. Bij de jongste en oudste leeftijdsgroep is er weinig of geen verschil.

Wat cultuurparticipatie en sociale contacten betreft, blijven de verschillen tussen mannen en vrouwen beperkt. Vrouwen hebben wel frequenter contact met familie, mannen beperkt meer met buren. Bij de contacten met kennissen/vrienden scoorden mannen tot 2014 iets hoger dan vrouwen, maar in de meest recente jaren is dat verschil weggefallen. Ook op vlak van de kwaliteit van de sociale contacten blijven de verschillen tussen mannen en vrouwen beperkt.

Het aandeel personen dat aangeeft frequent het internet te gebruiken, is zowel bij mannen als bij vrouwen de voorbije 10 jaar sterk gestegen. Het is wel zo dat het aandeel internetparticipanten bij de mannen in alle jaren hoger ligt dan bij de vrouwen, al is het verschil tussen mannen en vrouwen met de jaren wel enigszins afgenomen. Het internetgebruik van mannen is ook breder dan dat van vrouwen: ze gebruiken het voor meer verschillende activiteiten.

In de jongere leeftijdsgroepen gebruikt nagenoeg iedereen frequent het internet. Maar het internetgebruik neemt sterk af met de leeftijd. En het is vooral bij de ouderen dat vrouwen minder vaak het internet gebruiken dan mannen.

Opgesplitst naar opleiding valt op dat laaggeschoolde mannen duidelijk vaker het internet gebruiken dan laaggeschoolde vrouwen, maar dat dit verschil er niet of nauwelijks is bij de midden- en hooggeschoolde mannen en vrouwen.

7

Sociale participatie

BRONNEN

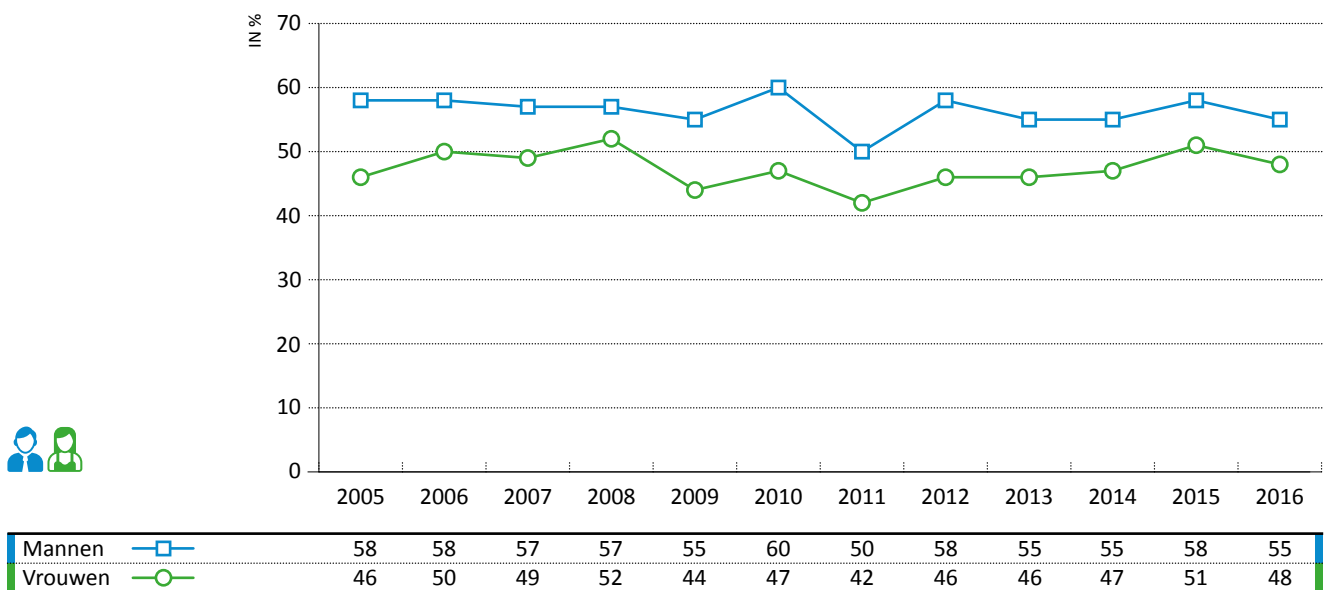
Alle in deze monitor opgenomen indicatoren over sociale participatie zijn gebaseerd op de resultaten van de *Sociaal-Culturele Verschuivingen Survey (SCV)* van de Studiedienst van de Vlaamse Regering. Het gaat om een jaarlijkse face-to-face enquête afgenomen bij een toevallige steekproef van ongeveer 1.500 Nederlandstalige inwoners van het Vlaamse en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest tussen 18 en 85 jaar. Sinds 2009 is er geen bovengrens meer naar leeftijd of nationaliteitsvereiste. Deze enquête peilt naar opvattingen, overtuigingen en handelingsbereidheid rond diverse maatschappelijke en beleidsrelevante thema's.

7.1. Participatie in het verenigingsleven

In het vorige hoofdstuk over besluitvorming werd al gefocust op de mate waarin mannen en vrouwen lid zijn van het bestuur van verenigingen. Hier wordt meer algemeen ingegaan op de mate waarin men actief participeert aan het verenigingsleven. Daartoe worden gegevens gebruikt over het aandeel mannen en vrouwen dat aangeeft actief lid te zijn van een vereniging. Met actief lid zijn wordt bedoeld: deelnemen aan de activiteiten van een vereniging hetzij als bestuurslid, hetzij als gewoon lid.

Iets meer dan de helft van de mannen geeft in 2016 aan actief lid te zijn van minstens 1 vereniging. Bij de vrouwen gaat het om iets minder dan de helft. In de hele periode van 2005 tot 2016 ligt het aandeel mannen dat actief deelneemt aan het verenigingsleven telkens ongeveer 10 procentpunten hoger dan het aandeel vrouwen.

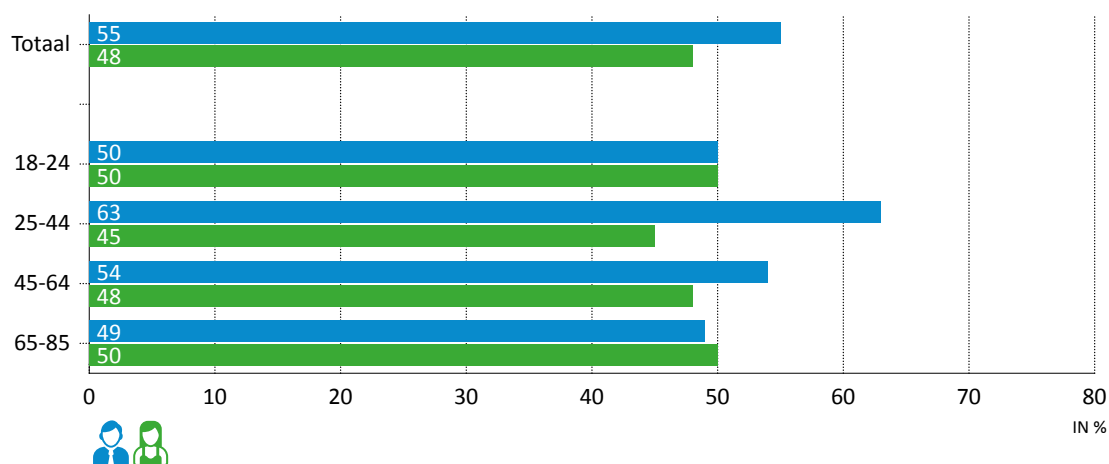
Figuur 7.1.a: Aandeel van de bevolking (18-85 jaar) dat actief lid is van minstens 1 vereniging naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, 2005-2016, in %.

Bron: SCV SVR.

Het aandeel actieve leden ligt bij de mannen het hoogst in de leeftijdsgroep van 25 tot 44 jaar. Bij de vrouwen scoren de jongste en de oudste leeftijdsgroep het hoogst. In de middelste leeftijdsgroepen ligt het aandeel participanten bij de mannen duidelijk hoger dan bij de vrouwen. Bij de jongste en oudste leeftijdsgroep is er weinig of geen verschil tussen het aandeel participerende mannen en vrouwen.

Figuur 7.1.b: Aandeel van de bevolking (18-85 jaar) dat actief lid is van minstens 1 vereniging naar geslacht en leeftijd, Vlaamse Gemeenschap, 2016, in %.

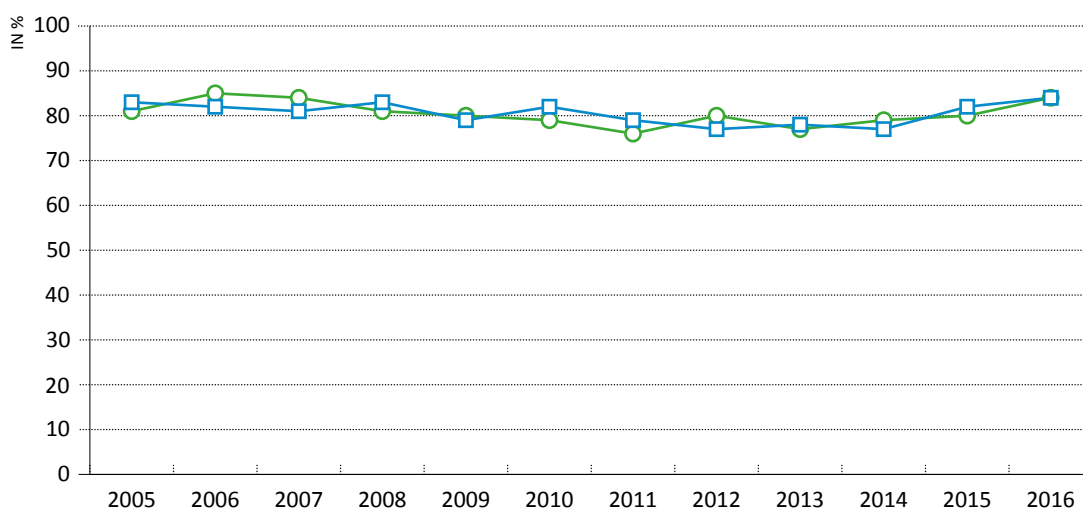
Bron: SCV SVR.

De deelname aan verenigingen neemt toe naarmate het opleidingsniveau stijgt. Maar het feit dat mannen iets vaker participeren aan het verenigingsleven komt terug in alle opleidingsgroepen.

7.2. Cultuurparticipatie

Het aandeel cultuurparticipanten schommelt het voorbije decennium steeds rond 80% van de bevolking. Bij deze cijfers over algemene cultuurparticipatie is er nagenoeg geen verschil tussen mannen en vrouwen. Het gaat om personen die zelf aangeven minstens 1 keer in het afgelopen jaar 1 van volgende 10 cultuuractiviteiten te hebben ondernomen: het bijwonen van een opera of klassiek concert, een pop- of rockconcert, een jazz- of bluesconcert, een folkoptreden of concert met traditionele muziek, een dans- of balletvoorstelling, een theatervoorstelling of het bezoeken van een museum, een bibliotheek of een bioscoop.

Figuur 7.2.a: Aandeel van de bevolking (18-85 jaar) dat particeert aan cultuur naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, 2005-2016, in %.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Mannen	83	82	81	83	79	82	79	77	78	77	82	84
Vrouwen	81	85	84	81	80	79	76	80	77	79	80	84

Bron: SCV SVR.

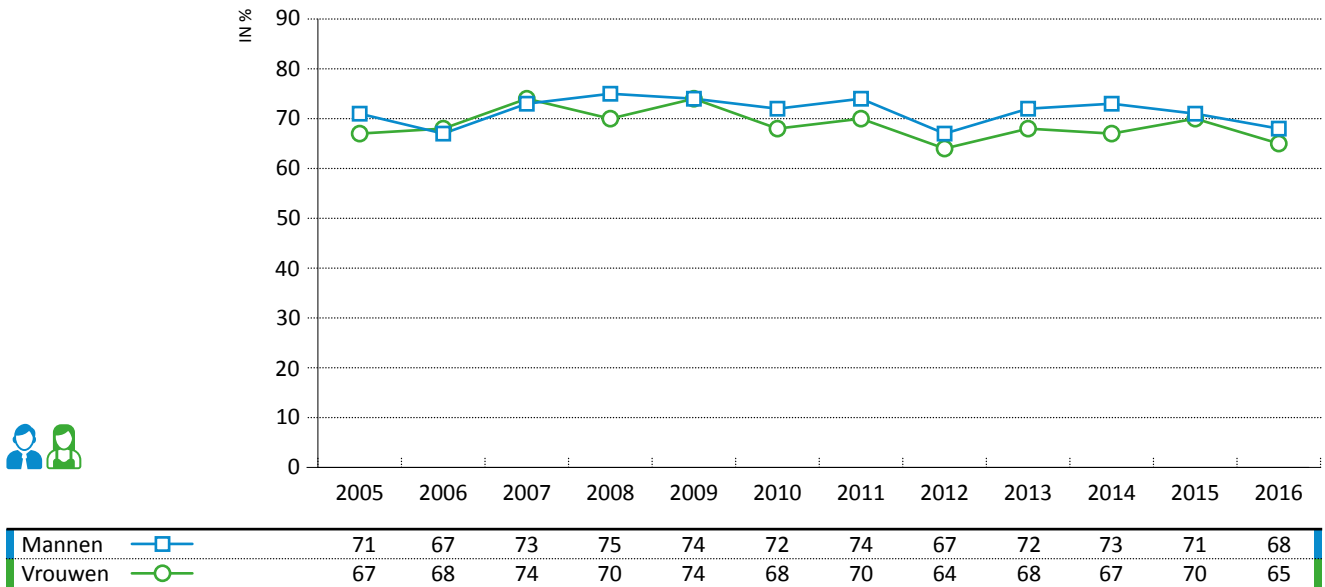
Bij een groot deel van de participanten gaat het om een eenmalige deelname aan een culturele activiteit. Als op basis van de frequentie en diversiteit van activiteiten een verdere opdeling wordt gemaakt tussen verschillende types van participanten, blijkt dat vrouwen frequenter en aan meer verschillende cultuuractiviteiten deelnemen dan mannen. In 2016 zijn 45% van de mannelijke participanten en 39% van de vrouwelijke participanten zogenaamde 'incidentele participanten'. Het gaat om participanten die in het afgelopen jaar slechts 1 of 2 keer hebben deelgenomen aan 1 of 2 verschillende cultuuractiviteiten.

De participatie aan cultuur neemt sterk af met de leeftijd. De afname met de leeftijd doet zich in gelijke mate voor bij zowel mannen als vrouwen. Daartegenover staat dat de cultuurparticipatie sterk toeneemt met het opleidingsniveau. Ook dat gebeurt in min of meer gelijke mate bij mannen en bij vrouwen.

7.3. Sociale contacten

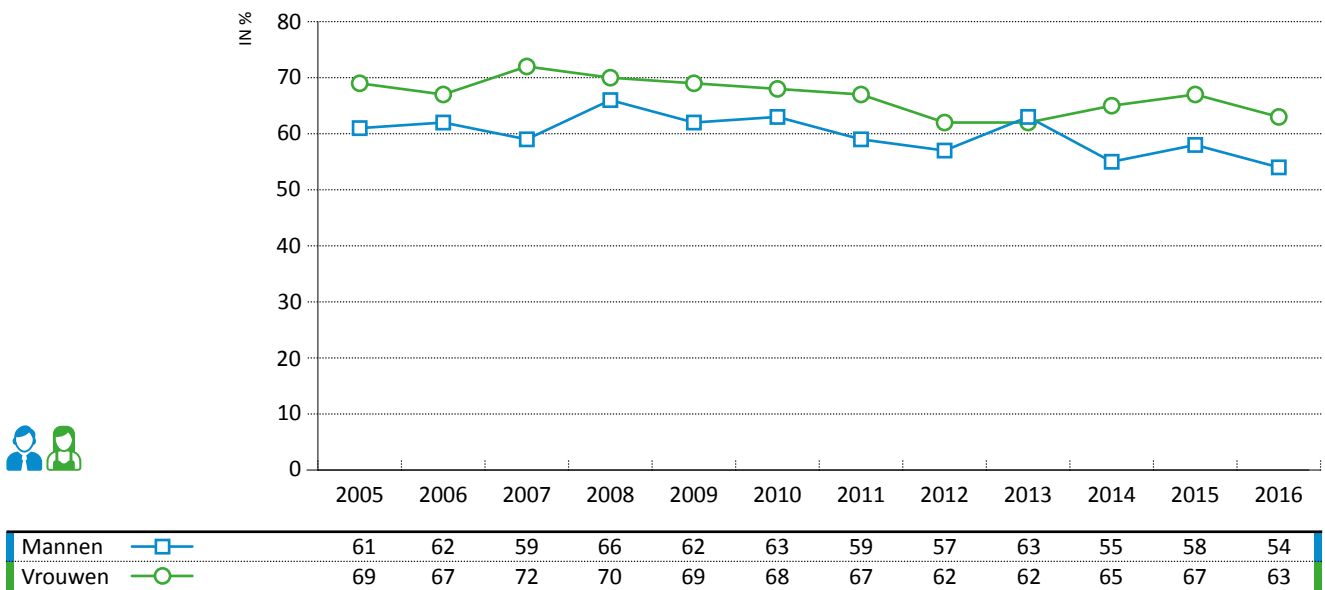
In de SCV-survey wordt jaarlijks gevraagd naar de frequentie van contacten met burens, niet-inwonende familie en kennissen of vrienden. Enkel bij de contacten met de familie is er sprake van een duidelijk verschil naar geslacht. Vrouwen hebben in nagenoeg heel de periode 2005-2016 vaker minstens wekelijks contact met niet-inwonende familie dan mannen. Bij de contacten met burens is er sprake van een klein verschil naar geslacht. Bij de contacten met kennissen/vrienden scoorden mannen tot 2014 iets hoger dan vrouwen. In de meest recente jaren is dat verschil weggefallen.

Figuur 7.3.a: Aandeel van de bevolking (18-85 jaar) dat minstens wekelijks contact heeft met buren naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, 2005-2016, in %.

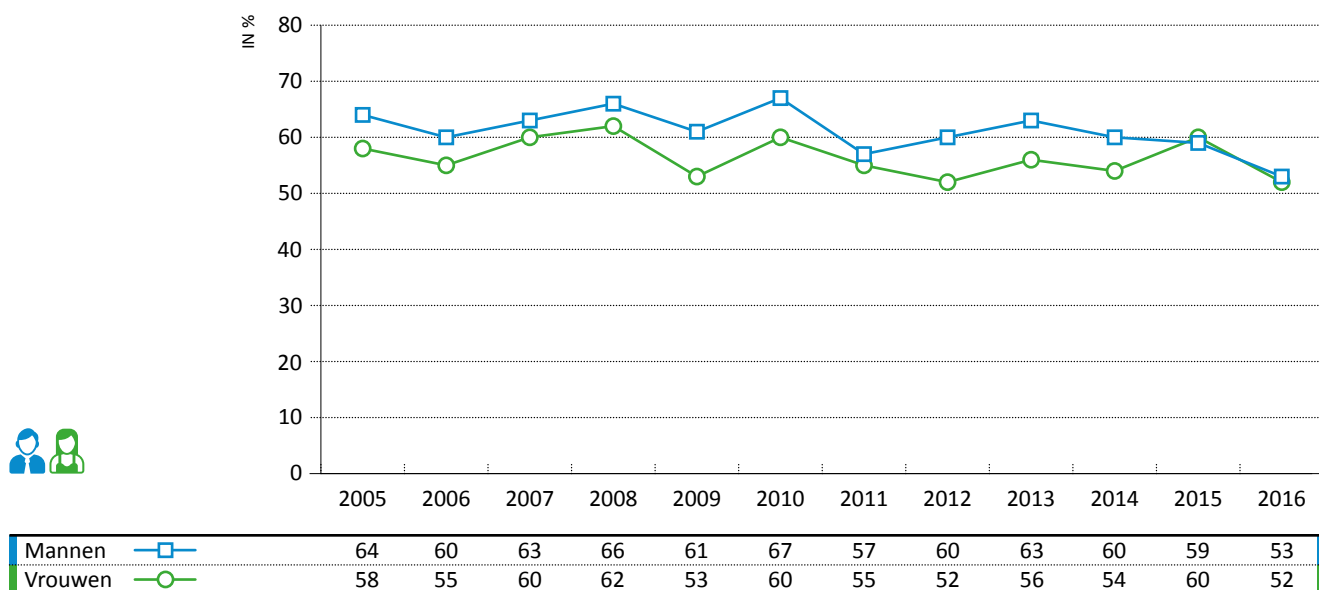
Bron: SCV SVR.

Figuur 7.3.b: Aandeel van de bevolking (18-85 jaar) dat minstens wekelijks contact heeft met niet-inwonende familie naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, 2005-2016, in %.

Bron: SCV SVR.

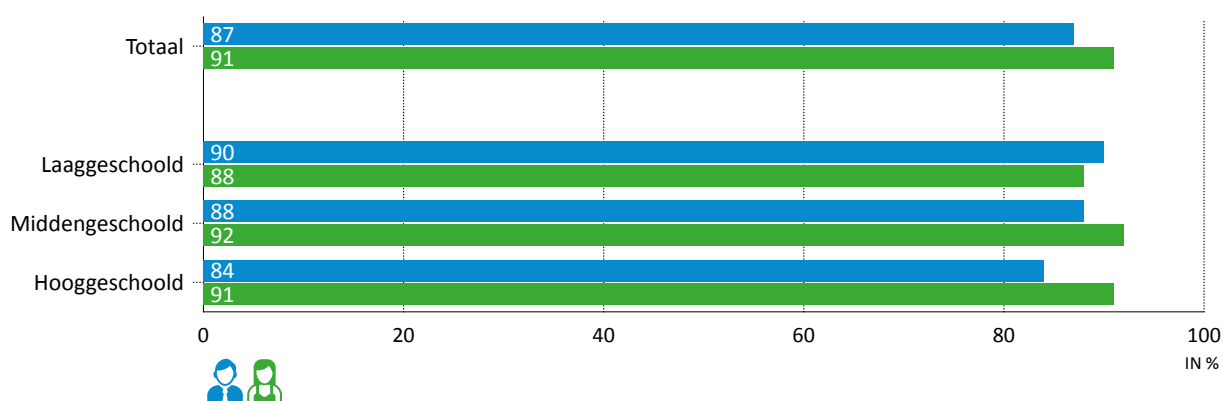
Figuur 7.3.c: Aandeel van de bevolking (18-85 jaar) dat minstens wekelijks contact heeft met kennissen/vrienden naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, 2005-2016, in %.

Bron: SCV SVR.

Op basis van bovenstaande gegevens kan het aandeel mannen en vrouwen berekend worden dat minstens wekelijks contact heeft met burens, familie of kennissen/vrienden. Dat aandeel verschilt slechts beperkt naar geslacht. In 2016 ging het om 87% van de mannen en 91% van de vrouwen. Dat vrouwen iets vaker minstens wekelijkse contacten hebben komt terug in alle leeftijdsgroepen. Naar scholingsgraad valt op dat het aandeel met minstens wekelijkse contacten bij de mannen afneemt naarmate men hoger geschoold is. Bij de vrouwen is dat niet het geval. Daardoor is het verschil tussen mannen en vrouwen het grootst bij de hooggeschoolden.

Figuur 7.3.d: Aandeel van de bevolking (18-85 jaar) dat minstens wekelijks contact heeft met burens, familie of kennissen/vrienden naar geslacht en onderwijsniveau, Vlaamse Gemeenschap, 2016, in %.

Bron: SCV SVR.

In de SCV-survey wordt ook gepeild naar de kwaliteit van de sociale contacten. Aan de respondenten wordt gevraagd aan te geven of ze (helemaal) eens, noch eens/noch oneens of (helemaal) oneens zijn met een aantal stellingen hierover. Op de meeste stellingen blijft het verschil naar geslacht beperkt. Ook opgesplitst naar leeftijd en scholingsgraad blijven de verschillen naar geslacht beperkt.

Figuur 7.3.e: Houding van de bevolking (18-85 jaar) tegenover sociale contacten naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, 2016, % (helemaal) eens

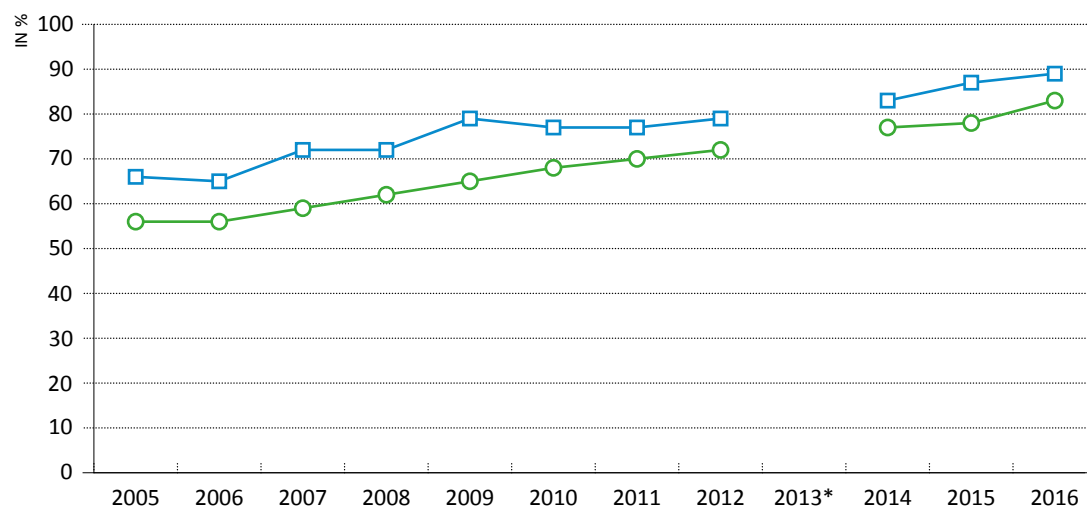
	MANNEN	VROUWEN
Er zijn mensen met wie ik goed kan praten.	94	97
Ik voel me van andere mensen geïsoleerd.	7	6
Er zijn mensen bij wie ik terecht kan.	94	95
Er zijn mensen die me echt begrijpen.	91	93
Ik maak deel uit van een groep vrienden.	77	74
Mijn sociale contacten zijn oppervlakkig.	22	20

Bron: SCV SVR.

7.4. Digitale participatie

Een laatste aspect van sociale participatie dat hier wordt besproken is het internetgebruik. Het aandeel personen dat aangeeft het internet in de 3 maanden voor de bevraging te hebben gebruikt, is het afgelopen decennium sterk gestegen. In 2005 ging het om 61% van de bevolking, in 2016 om 86%. Die stijging doet zich voor bij zowel mannen als vrouwen. Het is wel zo dat het aandeel internetparticipanten bij de mannen in alle jaren hoger ligt dan bij de vrouwen. Het verschil tussen mannen en vrouwen is met de jaren wel enigszins afgenomen.

Figuur 7.4.a: Aandeel van de bevolking (18-85 jaar) dat de afgelopen 3 maanden internet heeft gebruikt naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, 2005-2016*, in %.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013*	2014	2015	2016
Mannen	66	65	72	72	79	77	77	79		83	87	89
Vrouwen	56	56	59	62	65	68	70	72		77	78	83

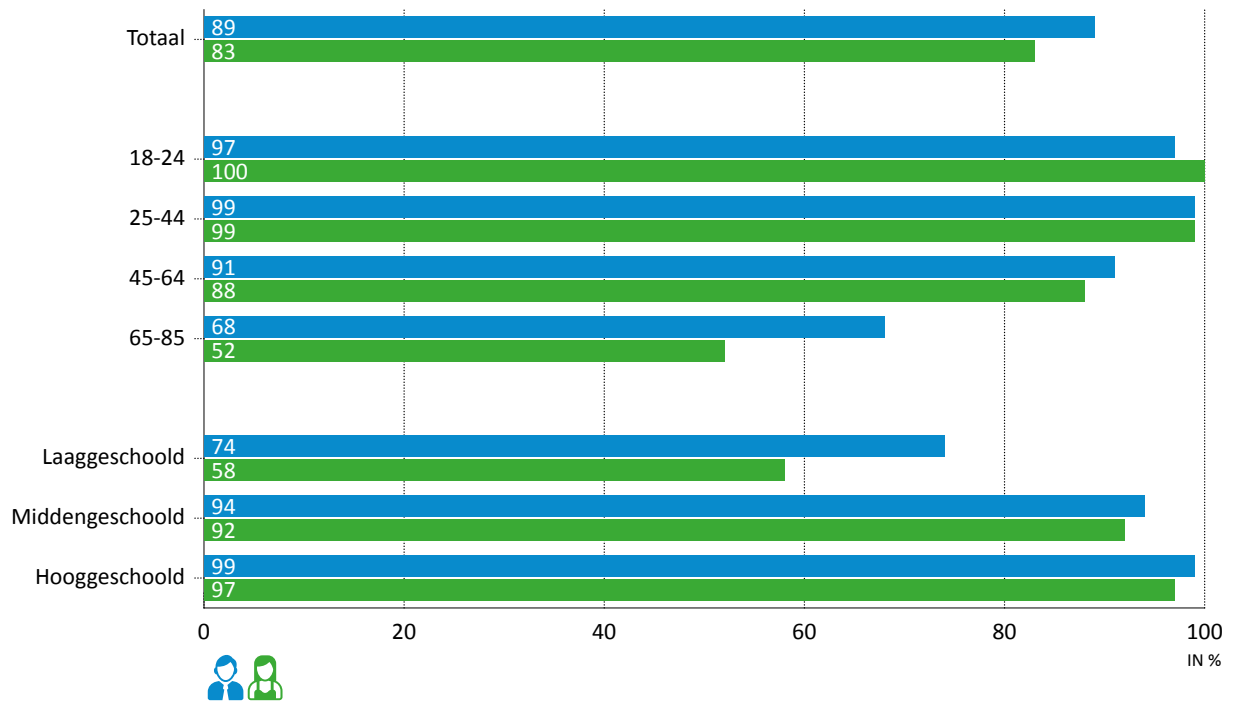
* Geen bruikbare gegevens in 2013.

Bron: SCV SVR.

In de jongere leeftijdsgroepen gebruikt nagenoeg iedereen frequent het internet. Maar het internetgebruik neemt sterk af met de leeftijd. En het is vooral bij de ouderen dat vrouwen minder vaak het internet gebruiken dan mannen.

Opgesplitst naar opleiding valt op dat laaggeschoolde mannen duidelijk vaker het internet gebruiken dan laaggeschoolde vrouwen, maar dat dit verschil er niet of nauwelijks is bij de midden- en hooggeschoolde mannen en vrouwen.

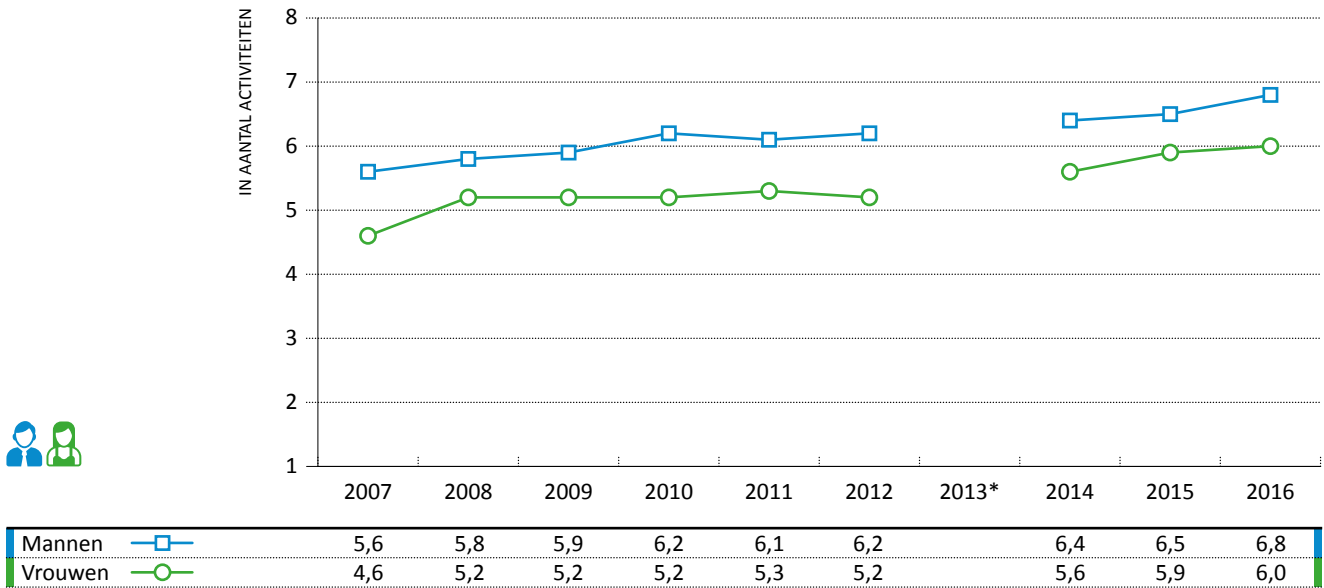
Figuur 7.4.b: Aandeel van de bevolking (18-85 jaar) dat de afgelopen 3 maanden internet heeft gebruikt naar geslacht, leeftijd en scholingsgraad, Vlaamse Gemeenschap, 2016, in %.

Bron: SCV SVR.

Als ten slotte nagegaan wordt voor welk soort activiteiten mannen en vrouwen het internet gebruiken, vertonen mannen een iets breder gebruik dan vrouwen. Dat blijkt als aan de respondenten gevraagd wordt om aan te geven of ze in het voorbije jaar minstens enkele keren 13 verschillende internetactiviteiten al dan niet hebben gedaan. Het gaat daarbij onder meer om communiceren met anderen via e-mail of chat, informatie opzoeken, financiële activiteiten, goederen kopen of verkopen, spelletjes spelen of kijken of luisteren naar films of muziek. Het gemiddeld aantal internetactiviteiten neemt zowel bij mannen als bij vrouwen toe over de jaren, maar ligt telkens iets hoger bij mannen dan bij vrouwen.

Figuur 7.4.c: Gemiddeld aantal verschillende internetactiviteiten (uit lijst van 13 mogelijke activiteiten) bij personen die ooit internet gebruikt hebben naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, 2007-2016*, in %.

* Geen bruikbare gegevens in 2013.

Bron: SCV SVR.

VOOR MEER INFORMATIE OVER DE GEBRUIKTE BRONNEN

- Sociaal-Culturele Verschuivingen Survey (SCV) van de Studiedienst van de Vlaamse Regering: <http://regionalestatistieken.vlaanderen.be/survey-scv-survey>

Attitudes en gedrag

INDICATOR	IN	MANNEN	VROUWEN	VERSCHIL	EVOLUTIE
					VERSCHIL VOORBIJ 10 JAAR
Weerstand tegen gelijke taakverdeling/aanwezigheid					
• in het huishouden	Index	1,9	1,8	M > V	≈
• bij opvoeding kinderen	Index	2,4	2,2	M > V	≈
• in topfuncties	Index	2,6	2,5	M > V	≈
Aandeel in tv-aanbod VRT	%	62	38	M > V	↘
Discriminatie meldingen bij IGVM	Aantal	136	220	V > M	≈
Aandeel in veroordelingen	%	87	12	M > V	nb
Slachtoffer van geweld	%	9	8	≈	nb
Slachtoffer grensoverschrijdend gedrag op werk	%	19	24	V > M	≈

De weerstand tegen een gelijke taakverdeling tussen mannen en vrouwen in het huishouden en bij de opvoeding van de kinderen is het afgelopen decennium gedaald, bij zowel mannen als vrouwen. In de weerstand tegen een gelijke vertegenwoordiging in topfuncties valt geen eenduidige verandering te noteren, noch bij mannen, noch bij vrouwen. Vrouwen staan positiever tegenover gendergelijkheid dan mannen en dit verschil wijzigt nauwelijks over de jaren heen.

De weerstand tegen een gelijke verdeling van de huishoudelijke taken en bij de opvoeding van kinderen neemt bij zowel vrouwen als mannen toe met de leeftijd, al valt wel op dat de mannen in de jongste leeftijdsgroepen zeker wat betreft de verdeling van huishoudelijke taken niet zoveel positiever staan tegenover gendergelijkheid dan de groepen op middelbare leeftijd. Beide houdingen worden ook positiever naarmate het opleidingsniveau stijgt. Bij de weerstand tegenover gelijke aanwezigheid in topfuncties is het omgekeerd: dat neemt af met de leeftijd en stijgt met het opleidingsniveau.

Vrouwen zijn in de minderheid bij de sprekende actoren in de programma's van de VRT-zenders (38%). In vergelijking met de voorgaande jaren is de vrouwelijke aanwezigheid wel groter geworden. Vrouwen zijn beter vertegenwoordigd in fictieprogramma's dan in non-fictieprogramma's en op Ketnet beter dan op Canvas en Eén.

In 2015 kwamen bij het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen 463 Nederlandstalige meldingen binnen over discriminatie op basis van geslacht. Het aantal meldingen is sinds 2009 nagenoeg onafgebroken gestegen. Enkel in 2013 was er sprake van een beperkte daling. Het zijn vooral de juridische infovragen die zorgen voor de recente stijging van het totaal aantal meldingen. Het aantal klachten blijft sinds 2012 min of meer stabiel. De meeste meldingen in 2015 kwamen van vrouwen (48%). Maar ook mannen melden discriminatie bij het IGVM (29%). Daarnaast worden 8% van de meldingen ingediend door transgenders.

Van alle veroordelingen die in 2015 in het kader van het strafwetboek werden uitgesproken in de rechtsgebieden Antwerpen en Gent werd 87% van de misdrijven gepleegd door een man en 12% door een vrouw. Bij een aantal misdrijven ligt het aandeel mannelijke daders op 95% of meer. Het gaat om veroordelingen voor aanranding van de eerbaarheid, verkrachting en openbare zedenschennis, bedreigingen en opzettelijke slagen en verwondingen.

Vrouwen maken zich vaker dan mannen zorgen over hun veiligheid, voelen zich vaker onveilig in de eigen buurt en mijden vaker bepaalde plaatsen omdat men zich daar niet veilig voelt. Als gevraagd wordt naar slachtofferschap blijven de verschillen tussen mannen en vrouwen beperkt.

Zowel bij de mannen als bij de vrouwen gaat het om bijna 1 op de 10 personen. Verbaal of psychisch geweld komt zowel bij mannen als bij vrouwen het vaakst voor. Vrouwen worden wel vaker dan mannen op het werk geconfronteerd met grensoverschrijdend gedrag. Vrouwen zijn op het werk vaker dan mannen slachtoffer van ongewenst seksueel gedrag, lichamelijk geweld en intimidatie en bedreiging.

Attitudes en gedrag

BRONNEN

De houding van de bevolking tegenover de rollen van mannen en vrouwen in het gezin en de samenleving wordt in beeld gebracht op basis van de resultaten van de *Sociaal-Culturele Verschuivingen Survey (SCV)* van de Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR). Het gaat om een jaarlijkse face-to-face enquête afgenomen bij een toevallige steekproef van ongeveer 1.500 Nederlandstalige inwoners van het Vlaamse en Brusselse Hoofdstedelijke Gewest tussen 18 en 85 jaar. Sinds 2009 is er geen bovengrens meer naar leeftijd of nationaliteitsvereiste. Deze enquête peilt naar opvattingen, overtuigingen en handelingsbereidheid rond diverse maatschappelijke en beleidsrelevante thema's.

De gegevens over de beeldvorming over mannen en vrouwen in de media komen uit de *Monitor Diversiteit van het Elektronisch Nieuwsarchief (ENA)* in opdracht van de VRT-Studiedienst waarin het Vlaamse aanbod van de VRT-televisienetten (zonder aangekochte programma's) onderzocht wordt. Voor de aanwezigheid van mannen en vrouwen in het nieuws (televisie, radio en kranten) worden data uit het *Global Media Monitoring Project (GMMP)* gebruikt. Dit internationale project, waarvoor Vlaanderen de Universiteit Gent aan meewerkt, onderzoekt om de 5 jaar de genderdiversiteit in de nieuwsmedia. De Vlaamse resultaten uit 2015 zijn gebaseerd op 167 nieuwsitems gemonitord op 25 maart 2015.

De discriminatie op basis van geslacht wordt in beeld gebracht aan de hand van de Nederlandstalige discriminatiemeldingen bij het *Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen (IGVM)*. Hierbij dient opgemerkt te worden dat niet alle discriminatiepraktijken gemeld worden aan het Instituut en dat ook niet elke melding betrekking heeft op een effectieve discriminatiepraktijk. De melder is niet noodzakelijk zelf slachtoffer van de vermeende discriminatie.

De cijfers over veroordelingen zijn gebaseerd op gegevens van de *Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid van de Federale Overheidsdienst (FOD) Justitie* verzameld op basis van de gegevensbank van het Centraal strafregister waarin alle veroordelingsberichten zijn opgenomen die komen van de griffies van de hoven en rechtbanken.

Voor de gegevens over slachtofferschap wordt gebruik gemaakt van de al genoemde van de *Sociaal-Culturele Verschuivingen Survey (SCV)* van de Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR). Daarnaast worden ook gegevens gepresenteerd van de *Gezondheidsenquête* van het Wetenschappelijk Instituut voor Volksgezondheid (WIV). In het Vlaamse Gewest werden daarin in de jaren 2004, 2008 en 2013 telkens ongeveer 3.500 personen van 15 jaar en ouder bevroegd. De gegevens over grensoverschrijdend gedrag op het werk ten slotte zijn gebaseerd op de *Werkbaarheidsmonitor (WBM) van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) – Stichting Innovatie & Arbeid*. Deze enquête meet driejaarlijks de werkbaarheid van werknemers (sedert 2004) en zelfstandige ondernemers (vanaf 2007) in Vlaanderen. Er wordt gewerkt met een anonieme schriftelijke bevraging van een representatief staal van werkende Vlamingen. Bij de werknemers ging het oorspronkelijk om 20.000 eenheden, bij de zelfstandige ondernemers om 6.000 eenheden. In 2013 werd de steekproef voor de werknemers verdubbeld tot 40.000 eenheden. Ook bij de zelfstandige ondernemers werd de steekproefomvang in 2013 en 2016 verhoogd tot respectievelijk 12.000 en 10.000 eenheden.

8.1. Houding tegenover de rollen van mannen en vrouwen

In de SCV-survey wordt om de 2 jaar aan de respondenten gevraagd om 15 stellingen over de rollen van mannen en vrouwen in het gezin en de samenleving te beoordelen. De respondenten kunnen

aangeven of ze het met die stellingen (helemaal) eens, noch eens/noch oneens of (helemaal) oneens zijn.

De resultaten van de SCV-survey van 2016 geven aan dat op een aantal algemene stellingen de grote meerderheid van zowel mannen als vrouwen een standpunt inneemt pro gendergelijkheid. Slechts een kleine minderheid is het eens met de stelling dat een goede schoolopleiding voor een meisje minder belangrijk is dan voor een jongen en vindt het onnatuurlijk als een vrouw in een bedrijf de leiding uitoefent over mannen.

Tegelijk blijkt een behoorlijk aandeel van de bevolking het opvoeden van kinderen nog steeds te beschouwen als een voornamelijk vrouwelijke taak: 35% van de mannen en 18% van de vrouwen is het eens met de stelling dat vrouwen beter geschikt zijn voor de opvoeding van kinderen dan mannen. Daar staat tegenover dat ongeveer 8 op de 10 mannen en 9 op de 10 vrouwen het eens zijn met de stelling dat mannen en vrouwen even geschikt zijn om kleine kinderen op te voeden. Bij de zuiver huishoudelijke taken, met name de vaat en de strijk, blijkt de vaat een minder grote drempel te vormen dan de strijk. Terwijl 95% van de mannen en vrouwen de vaat evengoed een taak voor de man als voor de vrouw vinden, zakt dit bij de strijk tot 8 op de 10.

80% van de mannen en vrouwen vindt het goed te begrijpen dat vrouwenorganisaties zich inspannen om het aandeel van vrouwen in topfuncties te vergroten. Maar slechts ruim 4 op de 10 mannen willen het aantal topfuncties voor vrouwen in 5 jaar tijd zien verdubbelen. Bij de vrouwen gaat het om 6 op de 10. De helft van de mannen en vrouwen zou het goed vinden als de volgende eerste minister een vrouw zou zijn. Wat nog opvalt, is de relatief lage steun voor de stellingen die een voorrangs- of voorkeursbeleid voor vrouwen in bedrijven voorstellen. Bij de mannen ligt die steun telkens nog iets lager dan bij de vrouwen.

Figuur 8.1.a: Houding van de bevolking (18-85 jaar) tegenover de rollen van mannen en vrouwen in het gezin en de samenleving naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, 2006, 2012 en 2016, % (helemaal) eens

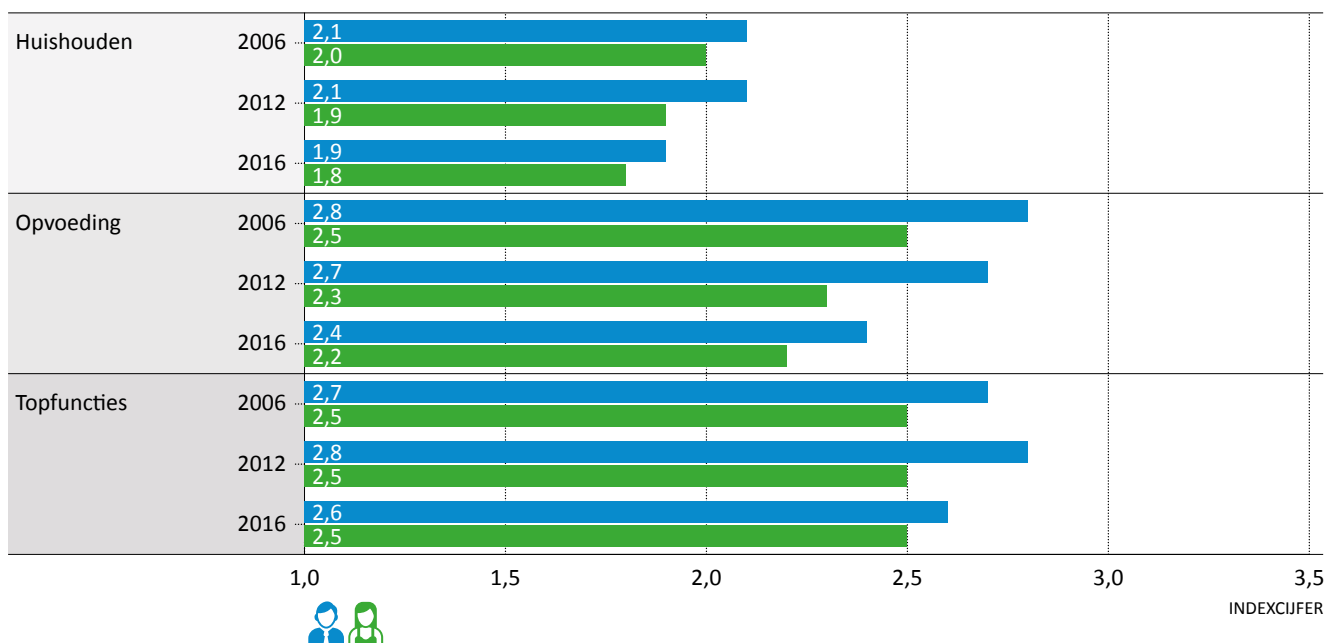
	2006		2012		2016	
	MAN	VROUW	MAN	VROUW	MAN	VROUW
Strijken is evengoed een taak van de man als van de vrouw.	66	70	66	70	77	81
Een vrouw is beter geschikt om kinderen op te voeden dan een man.	45	29	43	26	35	18
Voor een meisje is het niet zo belangrijk als voor een jongen om een goede schoolopleiding te hebben.	4	3	3	2	3	2
De vaat doen is evengoed een taak van de man als van de vrouw.	92	95	90	95	95	95
Jongens kun je nu eenmaal in het algemeen vrijer opvoeden dan meisjes.	19	16	18	12	18	13
Het is onnatuurlijk als een vrouw in een bedrijf leiding uitoefent over mannen.	7	8	6	5	4	4
Mannen en vrouwen zijn even geschikt om kleine kinderen op te voeden.	64	76	65	80	79	87
Vrouwen hebben te weinig invloed op de besluitvorming over belangrijke maatschappelijke kwesties.	39	49	33	43	35	45
Het aantal vrouwen in topfuncties zou de komende vijf jaar minstens moeten verdubbelen.	39	64	36	57	44	59
Tegenwoordig hebben vrouwen evenveel kansen als mannen om een topfunctie te bereiken.	46	41	48	38	47	41
Het zou goed zijn als de volgende eerste minister een vrouw is.	42	53	45	52	49	49

	2006		2012		2016	
	MAN	VROUW	MAN	VROUW	MAN	VROUW
Om vrouwen de kans te geven hun achterstand in besluitvormende posities in te halen, zouden bedrijven hen voorrang moeten geven bij het deelnemen aan managementtrainingen.	30	41	25	35	29	34
Ook als er in een bedrijf of organisatie maar weinig vrouwen een topfunctie bekleden, is een voorkeursbeleid voor vrouwen ongewenst.	42	37	40	32	44	40
Het is goed te begrijpen dat vrouwenorganisaties zich inspanssen om het aandeel van vrouwen in topfuncties te vergroten.	72	78	70	78	80	82

Bron: SCV SVR.

Om de globale evolutie in beeld te brengen, kunnen op basis van de 15 stellingen 3 verschillende indices worden berekend: een index die de houding in beeld brengt tegenover een gelijke taakverdeling in het huishouden, een index over een gelijke taakverdeling bij de opvoeding van kinderen en een index die betrekking heeft op de houding tegenover een gelijke vertegenwoordiging in topfuncties. De berekeningen geven aan dat de weerstand tegen een gelijke taakverdeling tussen mannen en vrouwen in het huishouden en bij de opvoeding van kinderen tussen 2006 en 2016 is afgenomen, bij zowel mannen als vrouwen. Bij de index over een gelijke vertegenwoordiging in topfuncties is er geen sprake van een eenduidige verandering tussen 2006 en 2016, noch bij de mannen, noch bij de vrouwen.

Figuur 8.1.b: Weerstand van de bevolking (18-85 jaar) tegenover een gelijke taakverdeling van mannen en vrouwen in het huishouden, gelijke taakverdeling bij de opvoeding van kinderen en gelijke aanwezigheid in topfuncties naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, 2006, 2012 en 2016, index van 1 tot 5 (hoe hoger, hoe negatiever)

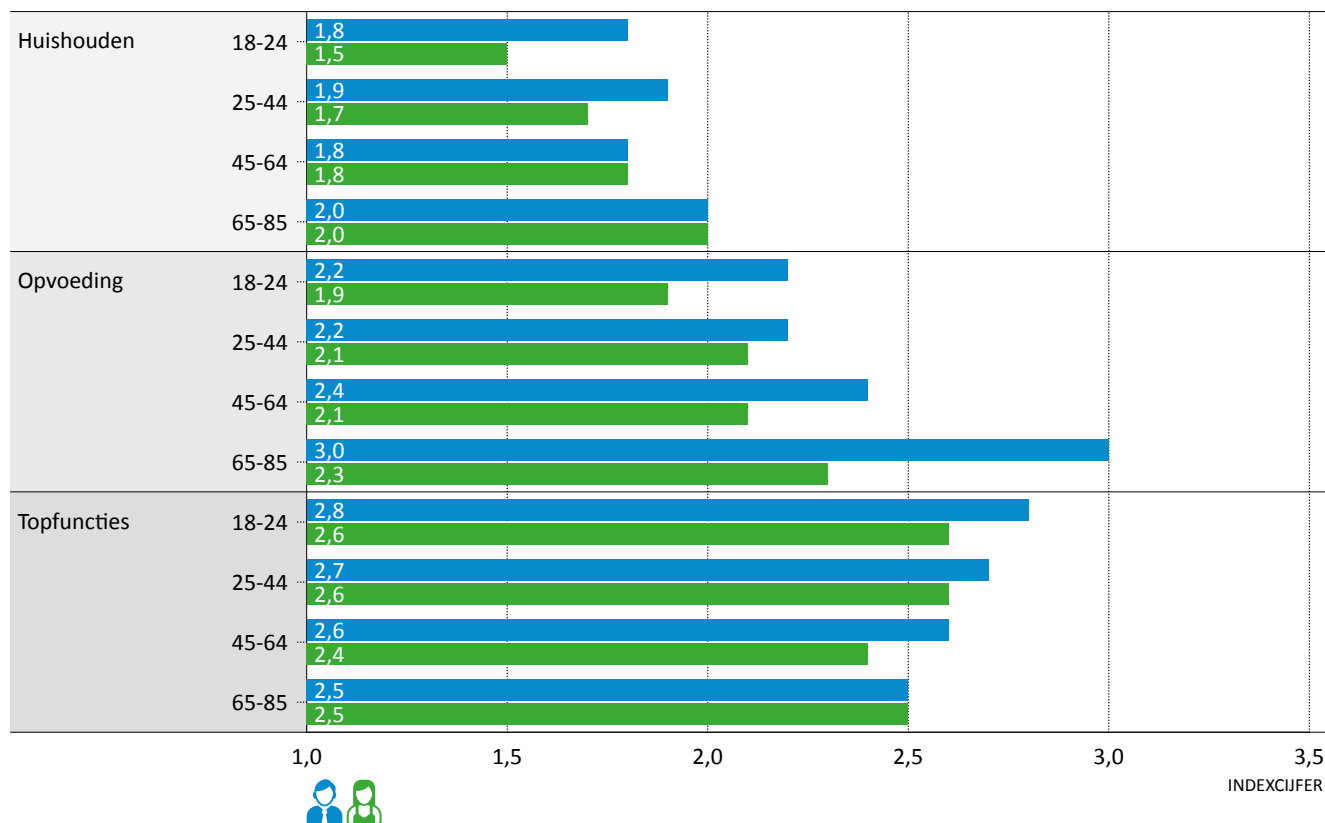

Bron: SCV SVR.

De 3 indices geven daarnaast ook aan dat in alle jaren vrouwen positiever staan tegenover gendergelijkheid dan mannen. De verschillen blijven over de jaren heen min of meer gelijk. De weerstand tegen een gelijke verdeling van de huishoudelijke taken en bij de opvoeding van kinderen neemt bij zowel vrouwen als mannen toe met de leeftijd, al valt wel op dat de mannen in de jongste leeftijdsgroepen zeker wat betreft de verdeling van huishoudelijke taken niet zoveel positiever staan tegenover gendergelijkheid dan de groepen op middelbare leeftijd.

De weerstand tegenover vrouwen in topfuncties neemt af met de leeftijd, vooral dan bij de mannen. Bij de vrouwen is er weinig of geen verschil naar leeftijd.

Figuur 8.1.c: Weerstand van de bevolking (18-85 jaar) tegenover een gelijke taakverdeling van mannen en vrouwen in het huishouden, gelijke taakverdeling bij de opvoeding van kinderen en gelijke aanwezigheid in topfuncties naar leeftijdsgroep, Vlaamse Gemeenschap, 2016, index van 1 tot 5 (hoe hoger, hoe negatiever)

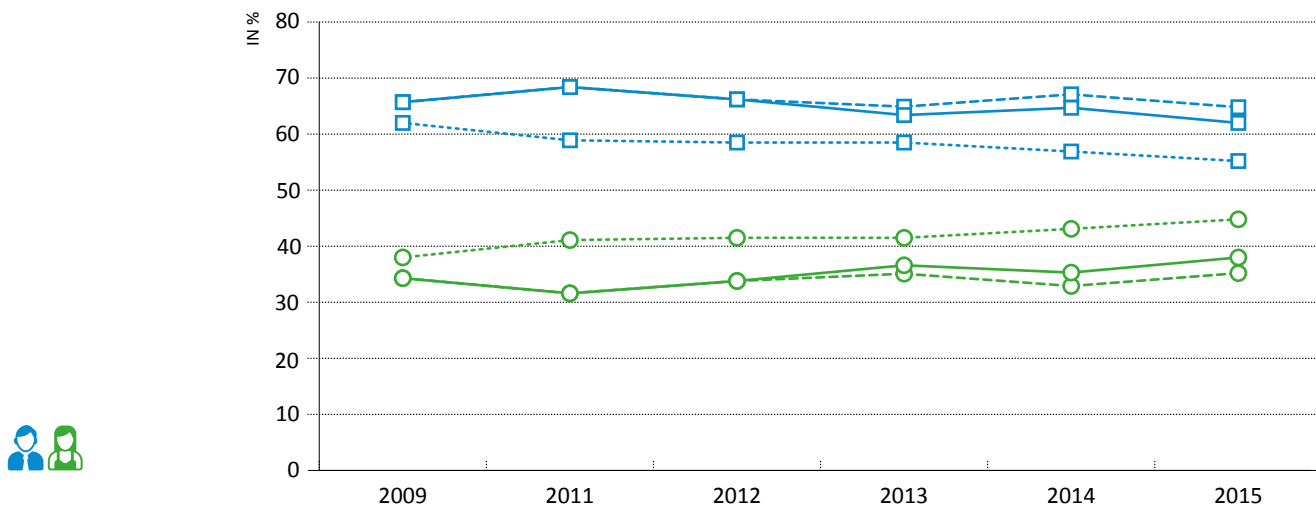
Bron: SCV SVR.

De weerstand tegenover een gelijke taakverdeling in het huishouden en bij de opvoeding van de kinderen neemt ten slotte af naarmate het opleidingsniveau stijgt. Dat is het geval bij zowel mannen als vrouwen. Bij de weerstand tegen de gelijke aanwezigheid in topfuncties is het net omgekeerd: die ligt bij laagopgeleide mannen en vrouwen lager dan bij hoogopgeleide mannen en vrouwen.

8.2. Beeldvorming in de media over mannen en vrouwen

Op basis van de gegevens van de Monitor Diversiteit van de VRT-Studiedienst kan het aandeel mannen en vrouwen in het televisieaanbod van de publieke omroep (zonder buitenlandse programma's) in beeld gebracht worden.

Figuur 8.2.a: Aandeel mannelijke en vrouwelijke actoren in het gehele intern en extern geproduceerde tv-aanbod (zonder programma-aankoop) van de VRT, totaal, fictie en non-fictie, 2009-2015, in %

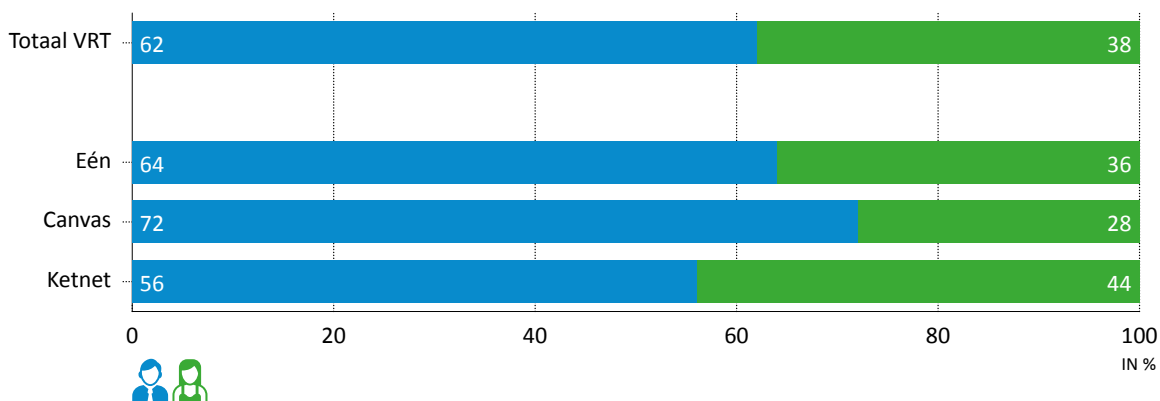

Totaal mannen	—□—	65,7	68,4	66,2	63,4	64,7	62,0
Non-fictie mannen	- -□- -	65,7	68,4	66,2	64,9	67,1	64,8
Fictie mannen	- -□- -	62,0	58,9	58,5	58,5	56,9	55,2
Totaal vrouwen	—○—	34,3	31,6	33,8	36,6	35,3	38,0
Non-fictie vrouwen	- -○- -	34,3	31,6	33,8	35,1	32,9	35,2
Fictie vrouwen	- -○- -	38,0	41,1	41,5	41,5	43,1	44,8

Bron: VRT-Studiedienst.

In 2015 waren 38% van de sprekende actoren in de programma's van alle VRT zenders (Eén, Canvas en Ketnet) vrouwen. Daarmee doet de openbare omroep het beter dan het jaar voordien (35%) en wordt het streefcijfer voor een hogere aanwezigheid van vrouwen in televisieprogramma's (minstens 33%) uit de beheersovereenkomst (2012-2016) gehaald. Vrouwen zijn beter vertegenwoordigd in fictieprogramma's dan in non-fictieprogramma's.

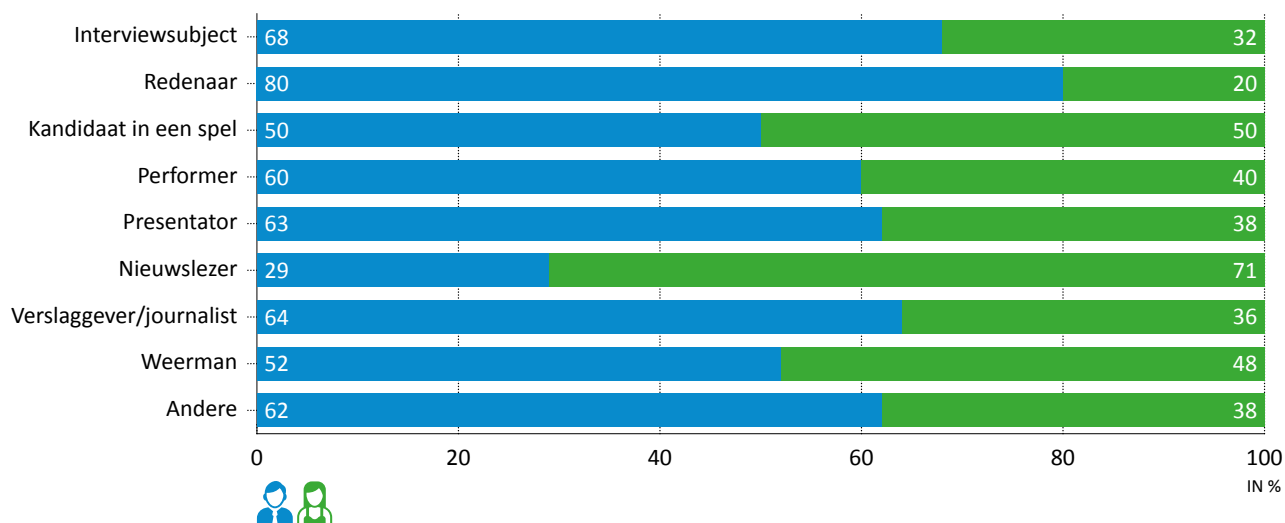
Figuur 8.2.b: Aandeel mannelijke en vrouwelijke actoren in het gehele intern en extern geproduceerde tv-aanbod (zonder programma-aankoop) van de VRT per zender, 2015, in %

Bron: VRT-Studiedienst.

Tussen de VRT-zenders onderling zijn er wel verschillen in man/vrouw-verhouding. Bij Ketnet ligt het aandeel vrouwen (44%) het hoogst, bij Canvas het laagst (28%). Daarmee samenhangend verschilt ook het leeftijdsprofiel van de mannelijke en vrouwelijke actoren enigszins. Bijna 1 op de 4 van de vrouwelijke actoren op het scherm is jonger dan 18 jaar, bij de mannen is dit 1 op de 6.

Figuur 8.2.c: Aandeel mannen en vrouwen in het gehele intern en extern geproduceerde tv-aanbod (zonder programma-aankoop) van de VRT per programmafunctie, 2015, in %

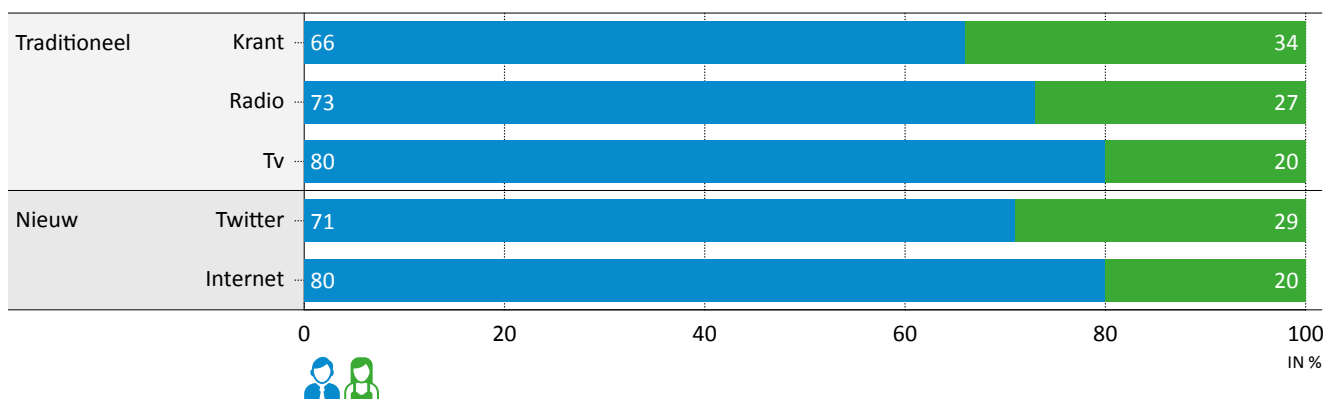
Bron: VRT-Studiedienst.

Opgesplitst naar programmafunctie zijn de vrouwen duidelijk oververtegenwoordigd bij de nieuwslezers (71%). Bij spelkandidaten en bij weermannen en -vrouwen is er nagenoeg een evenwicht tussen mannen en vrouwen. Bij de andere functies is er telkens een overwicht van de mannen. Dat ligt het hoogst bij de redenaars: dat zijn in 80% van de gevallen mannen.

De Vlaamse data uit het Global Monitoring Project dat niet alleen de VRT-programma's in rekening brengt maar alle traditionele nieuwsmedia (kranten, radio en tv), geven aan dat in 2015 van alle personen die op de onderzoeksdag (25 maart) in het nieuws aan bod kwamen 73% een man is en 27% een vrouw. In de Vlaamse kranten (De Morgen, De Standaard en Het Laatste Nieuws) blijken de vrouwen het sterkst vertegenwoordigd (34%). In nieuwsitems op de radio (Radio 1 en Q-music) en televisie (Eén en VTM) gaat het respectievelijk om 27% en 20% vrouwen. Ook in de nieuwe nieuwsmedia (internet en twitter: de redactie.be en hln.be) is de vrouwelijke aanwezigheid eerder beperkt. Op twitter gaat het om 29%, op internet om 20%.

Bij de reporters en presentatoren is er eveneens een aanzienlijk onevenwicht tussen mannen en vrouwen. Het verschil is het grootst bij de kranten waar 77% van de nieuwsreporters mannen zijn en 23% vrouwen. Bij radio en tv gaat het telkens om 62% mannelijke en 38% vrouwelijke reporters en presentatoren.

Figuur 8.2.d: Aanwezigheid van mannen en vrouwen als nieuwsbron in de Vlaamse traditionele en nieuwe nieuwsmedia, 25 maart 2015, in %

Bron: GMMP.

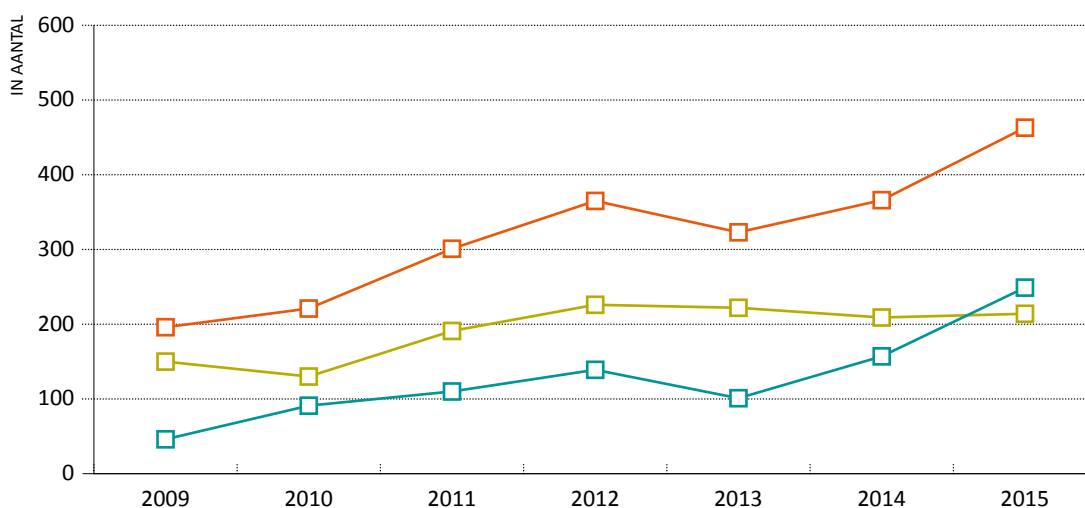

8.3. Discriminatie op basis van geslacht

Het is niet eenvoudig om cijfers te presenteren over de frequentie en de aard van de in Vlaanderen voorkomende discriminatiepraktijken op basis van geslacht. Een Vlaamse survey die op recurrente wijze deze problematiek opvolgt, is er niet. Daarom wordt hier beroep gedaan op de Nederlandstalige meldingen van discriminatie op basis van geslacht die bij het bevoegde Instituut voor de Gelijheid van Vrouwen en Mannen worden ingediend. Bij deze cijfers dient opgemerkt te worden dat het aantal meldingen niet volledig overeenkomt met het werkelijke aantal voorkomende gevallen van discriminatie: veel gevallen van discriminatie worden niet gemeld en niet alle meldingen hebben betrekking op een effectieve discriminatiepraktijk.

In 2015 kwamen bij het Instituut voor de Gelijheid van Vrouwen en Mannen 463 Nederlandstalige meldingen binnen over discriminatie op basis van geslacht. Het aantal meldingen is sinds 2009 nagenoeg onafgebroken gestegen. Enkel in 2013 was er sprake van een beperkte daling. Het zijn vooral de juridische infovragen die zorgen voor de recente stijging van het totaal aantal meldingen. Het aantal klachten blijft sinds 2012 min of meer stabiel.

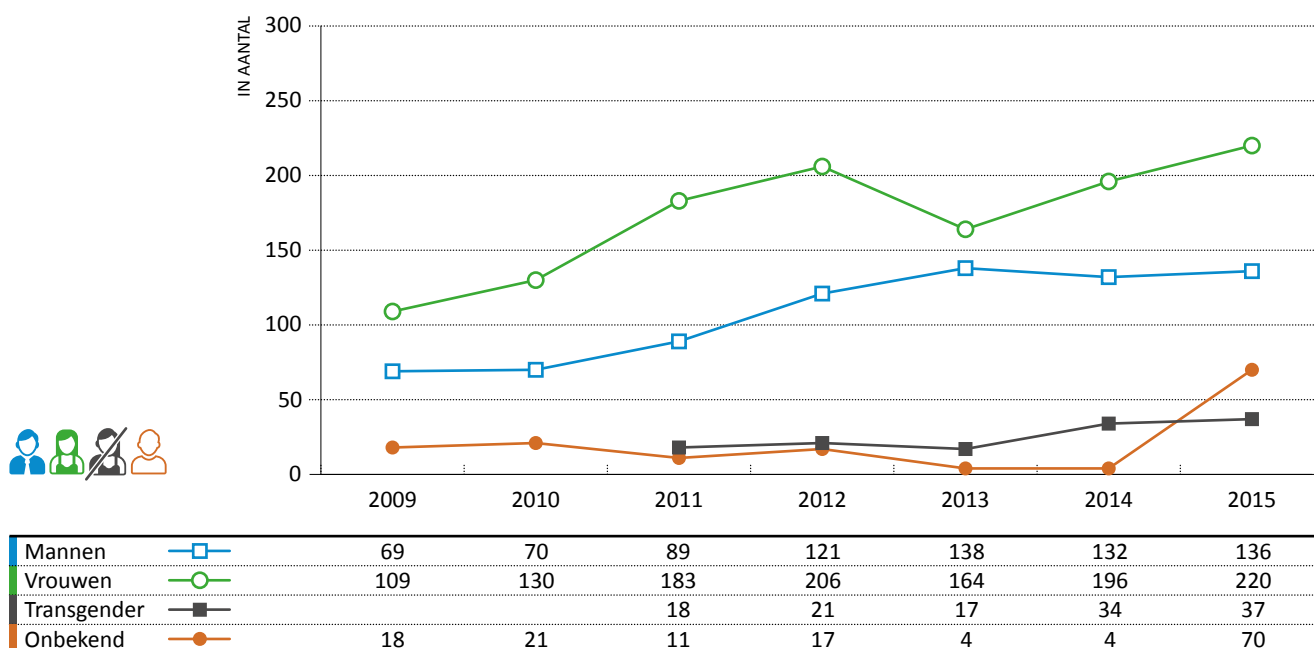
Figuur 8.3.a: Aantal Nederlandstalige discriminatiemeldingen bij het Instituut voor de Gelijheid van Vrouwen en Mannen, totaal en naar soort melding (juridische infovraag of klacht), 2009-2015, in aantal

Meldingen	196	221	301	365	323	366	463
Infovragen	46	91	110	139	101	157	249
Klachten	150	130	191	226	222	209	214

Bron: IGVM.

Figuur 8.3.b: Aantal Nederlandstalige discriminatiemeldingen bij het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen naar geslacht*, 2009-2015, in aantal

* Registratie transgenders pas vanaf 2011. Bij 'onbekend' gaat het om klachten ingediend door organisaties of bedrijven.

Bron: IGVM.

De meeste meldingen in 2015 kwamen van vrouwen (48%). Maar ook mannen melden discriminatie bij het IGVM (29%). Daarnaast worden 8% van de meldingen ingediend door transgenders. In 2015 was het geslacht van 15% van de Nederlandstalige melderders onbekend. Het gaat om klachten ingediend door organisaties of bedrijven.

Ruim 1 op de 3 meldingen heeft betrekking op directe discriminatie. Daarna volgen meldingen in verband met seksisme en seksuele intimidatie (respectievelijk 14% en 7%). Tegenover de voorgaande jaren is het belang van deze 2 laatste vormen van discriminatie sterk toegenomen wat verband houdt met de wet ter bestrijding van seksisme die in 2014 van kracht werd.

Figuur 8.3.c: Aantal Nederlandstalige discriminatiemeldingen bij het Insituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen naar type gedrag, 2015, in aantal en in %

Type gedrag	AANTAL	%
Directe discriminatie	179	34,7
Indirecte discriminatie	13	2,5
Aanzetten tot discriminatie	1	0,2
Pesten	14	2,7
Seksuele intimidatie	36	7,0
Seksisme	74	14,3
Geweld	3	0,6
Meervoudige discriminatie*	4	0,8
Andere	192	37,2
Totaal	516	100,0

* Combinatie van discriminatie op basis van geslacht met discriminatie op basis van andere gronden.

Bron: IGVM.

De grootste groep meldingen heeft betrekking op werkgerelateerde discriminatie (29%). Daarna volgen de domeinen 'aanbieden van goederen en diensten' (11%) en 'cultuur en media' (10%).

Figuur 8.3.d: Aantal Nederlandstalige discriminatiemeldingen bij het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen naar domein, 2015, in aantal en in %

	AANTAL	%
Arbeid	164	29,3
Aanbieden van goederen en diensten	63	11,3
Sociale zekerheid	40	7,2
Privérelaties	12	2,1
Onderwijs en vorming	14	2,5
Jeugd, sport en toerisme	14	2,5
Arbeidsbemiddeling en beroepsopleiding	5	0,9
Cultuur en media	54	9,7
Vermelding in een officieel stuk/PV	25	4,5
Economische, sociale, culturele en politieke activiteiten	12	2,1
Andere	156	27,9
Totaal	559	100,0

Bron: IGVM.

Er dient bij bovenstaande cijfers ten slotte nog opgemerkt te worden dat men met een melding over discriminatie op basis van geslacht niet alleen terecht kan bij het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen, maar sinds kort ook bij de Genderkamer van de Vlaamse Ombudsdienst. In 2016 werden bij de Genderkamer 76 meldingen ingediend. In het merendeel van de gevallen gaat het om een vraag of er in een bepaalde situatie daadwerkelijk sprake is van discriminatie of niet. Bij 15 meldingen werd een contactname met de tegenpartij georganiseerd waarbij in 9 gevallen een oplossing of verzoening werd bereikt.

8.4. Psychologisch, fysiek en seksueel geweld

In dit deel wordt ingegaan op zowel daderschap als slachtofferschap van geweld. De cijfers over daderschap zijn gebaseerd op de gegevens over veroordelingen die de Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid van de Federale Overheidsdienst (FOD) Justitie verzamelt op basis van de gegevensbank van het Centraal strafregister waarin alle veroordelingsberichten zijn opgenomen die komen van de griffies van de hoven en rechtbanken. De cijfers die hier zijn opgenomen betreffen de veroordelingen voor misdrijven in het kader van het strafwetboek uitgesproken in de rechtsgebieden Antwerpen en Gent. Dat komt overeen met het Vlaamse Gewest zonder de provincie Vlaams-Brabant. Aangezien eenzelfde persoon in hetzelfde jaar meerdere veroordelingen kan oplopen, komt het aantal veroordelingen niet overeen met het aantal veroordeelden.

Van alle 17.424 veroordelingen die in 2015 werden uitgesproken in de rechtsgebieden Antwerpen en Gent werd 87% van de misdrijven gepleegd door een man, 12% door een vrouw en was van 1% het geslacht van de dader onbekend.

In de tabel worden enkel de top 20 van de meest uitgesproken veroordelingen getoond. Samen zijn zij goed voor 15.444 veroordelingen of 89% van het totaal aantal veroordelingen. In deze top 20 blijkt bij nagenoeg alle misdrijven het aandeel mannelijke daders op 80% of meer te liggen. Enkel bij de veroordelingen voor onopzettelijke slagen en verwondingen, oplichting en informaticabedrog ligt het aandeel mannen iets lager. Bij een aantal misdrijven ligt het aandeel mannelijke daders op 95% of meer. Het gaat om veroordelingen voor aanranding van de eerbaarheid, verkrachting en openbare zedenschennis, bedreigingen en opzettelijke slagen en verwondingen.

In de tabel zijn enkel cijfers voor de gerechtelijke gebieden van Antwerpen en Gent opgenomen. Als ook het gerechtelijk gebied Brussel (provincies Vlaams- en Waals-Brabant en Brussels Hoofdstedelijk Gewest) wordt meegenomen, blijven dezelfde 20 misdrijven het meest voorkomen en is de verhouding mannen/vrouwen min of meer gelijklopend.

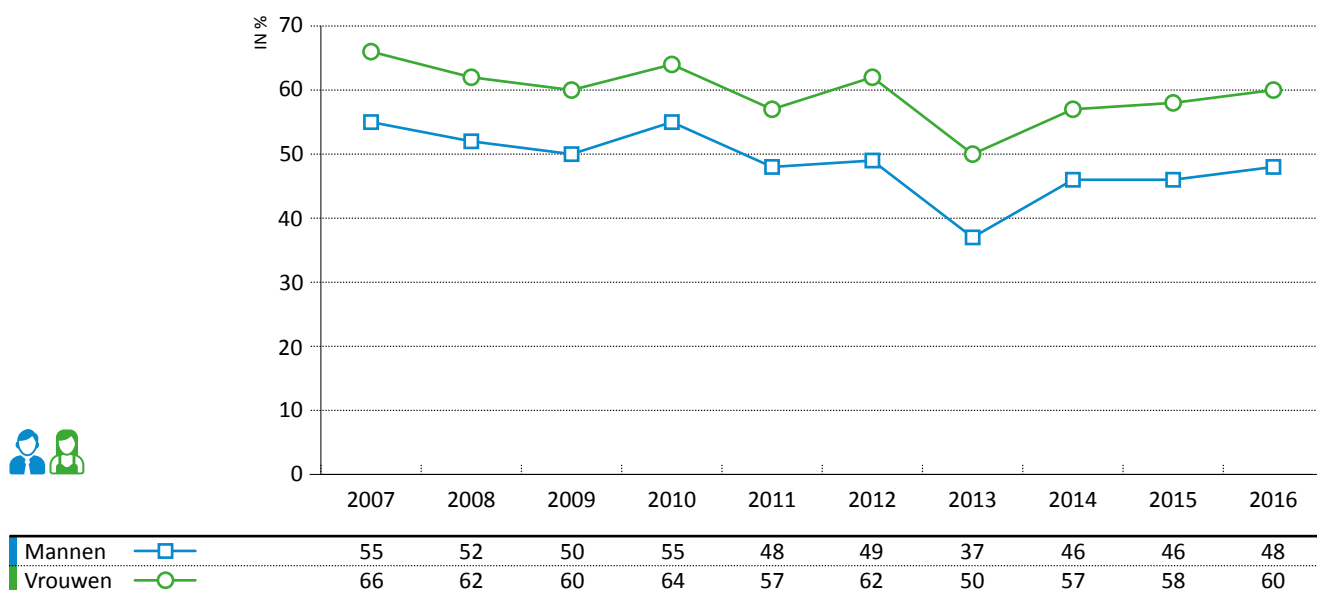
Figuur 8.4.a: Aandeel mannen en vrouwen bij de 20 meest uitgesproken soorten veroordelingen, gerechtelijke gebied Antwerpen en Gent, 2015, totaal aantal veroordelingen en aandeel per geslacht in %

	TOTAAL	AANDEEL	AANDEEL	AANDEEL
	AANTAL	MANNEN %	VROUWEN %	ONBEKEND %
Diefstal	4.461	82,9	16,3	0,8
Opzettelijke slagen en verwondingen	2.596	95,3	4,7	0,1
Vereniging van misdadigers	1.146	86,7	10,3	3,0
Diefstal met geweld of bedreiging	869	89,3	10,5	0,2
Valsheid in geschriften	772	81,3	15,7	3,0
Heling en andere operaties m.b.t. zaken die uit een misdrijf voortvloeien	708	82,5	14,7	2,8
Onopzettelijke slagen en verwondingen	620	76,9	20,6	2,4
Bedreigingen	615	97,9	2,1	0,0
Weerspannigheid	600	94,2	5,8	0,0
Oplichting	458	73,1	25,1	1,7
Bedrog bij faillissement/faillissementswet	411	83,2	13,1	3,6
Misbruik van vertrouwen	321	81,6	15,3	3,1
Aanranding van de eerbaarheid	273	99,6	0,0	0,4
Informatiebedrog	263	74,1	25,1	0,8
Inbreuk inzake belaging	244	88,1	11,9	0,0
Afpersing	228	93,0	7,0	0,0
Vernieling van afsluiting, verplaatsing of verwijdering van grenspalen en hoekbomen	221	94,1	4,1	1,8
Openbare zedenschennis	221	99,1	0,0	0,9
Verkrachting	214	99,5	0,5	0,0
Geweld	203	94,1	5,9	0,0

Bron: Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid, bewerking SVR.

Slachtofferschap van geweld in beeld brengen is niet eenvoudig. Het demografisch profiel van slachtoffers van misdrijven wordt niet systematisch opgenomen in de veroordelingsberichten van de griffies van de hoven en rechtbanken. Bovendien moet men rekening houden met het feit dat een aantal misdrijven ongeregistreerd blijft aangezien slachtoffers niet altijd aangifte doen. Enquêtes zijn daarom vaak beter geschikt om zicht te krijgen op ook niet-geregistreerde criminaliteit. Er kan onder meer aan de respondenten gevraagd worden hoe veilig ze zich voelen, of ze met bepaalde vormen van criminaliteit te maken hebben gehad en indien dit het geval is of ze al dan niet aangifte hebben gedaan. In wat volgt worden gegevens gepresenteerd van de Sociaal-Culturele Verschuivings Survey (SCV) van de Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR), van de Gezondheidsenquête van het Wetenschappelijk Instituut voor Volksgezondheid (WIV) en van de Werkbaarheidsmonitor (WBM) van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) – Stichting Innovatie & Arbeid.

Figuur 8.4.b: Aandeel van de bevolking (18-85 jaar) dat zich enige of veel zorgen maakt over de eigen veiligheid naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, 2007-2016, in %

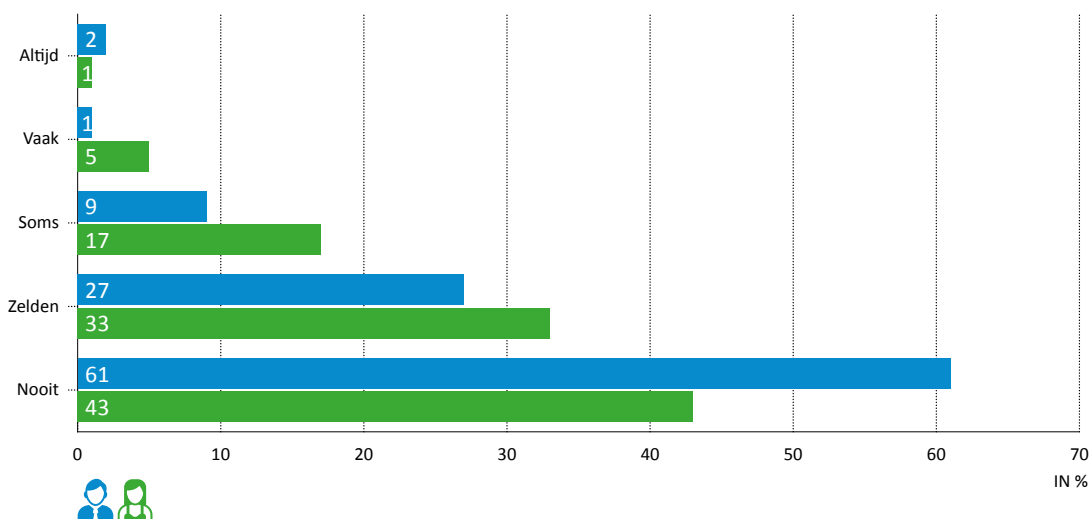
Bron: SCV SVR.

In de SCV-survey komt het veiligheidsgevoel op verschillende manieren aan bod. Er wordt niet alleen gepeild naar de mate waarin men zich zorgen maakt over de eigen veiligheid, maar eveneens naar de mate waarin men zich onveilig voelt en het feit of men bepaalde plekken mijdt.

In alle bevraagde jaren blijkt dat vrouwen zich vaker zorgen maken over hun veiligheid dan mannen. In 2016 gaat het om 6 op de 10 vrouwen en 5 op de 10 mannen. Tussen 2007 en 2013 is het aandeel personen dat zich zorgen maakt over zijn veiligheid bij zowel mannen als vrouwen gedaald. In de jaren na 2013 is dat aandeel weer iets gestegen. Ongeacht de leeftijd of het opleidingsniveau: vrouwen maken zich telkens meer zorgen over hun veiligheid dan mannen.

Daarnaast voelt 23% van de vrouwen zich soms, vaak of altijd onveilig in de buurt. Dat aandeel ligt bij de vrouwen bijna dubbel zo hoog als bij de mannen (12%). Daar tegenover staat dat 6 op de 10 mannen zich nooit onveilig voelen in hun buurt. Bij de vrouwen gaat het om iets meer dan 4 op de 10.

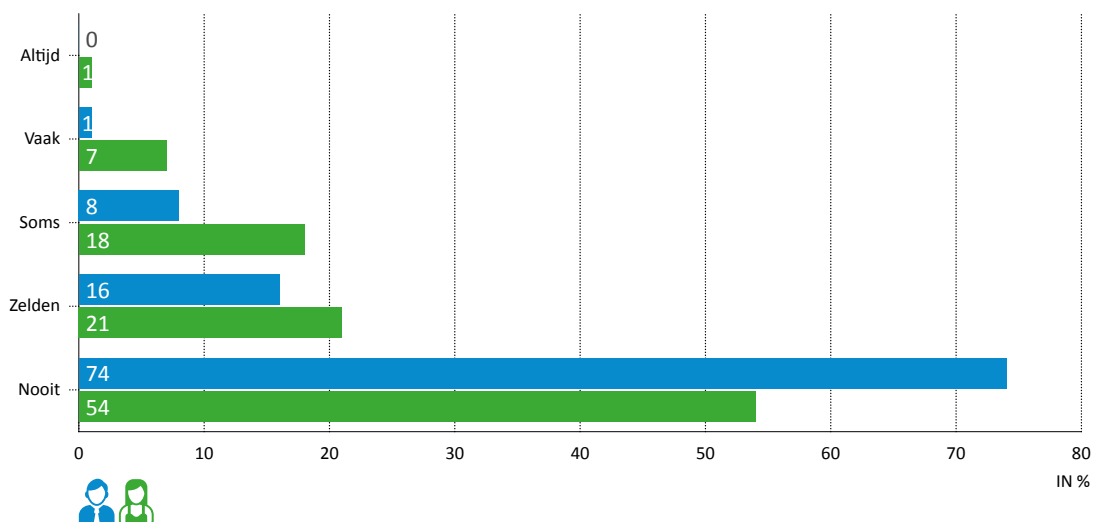
Figuur 8.4.c: Aandeel van de bevolking (18-85 jaar) dat zich onveilig voelt in de buurt naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, 2015, in %

Bron: SCV SVR.

Ten slotte ligt ook het aandeel vrouwen dat soms, vaak of altijd plekken in hun stad of gemeente mijdt omdat ze er het niet veilig vinden (26%) bijna 3 keer zo hoog als bij de mannen (9%).

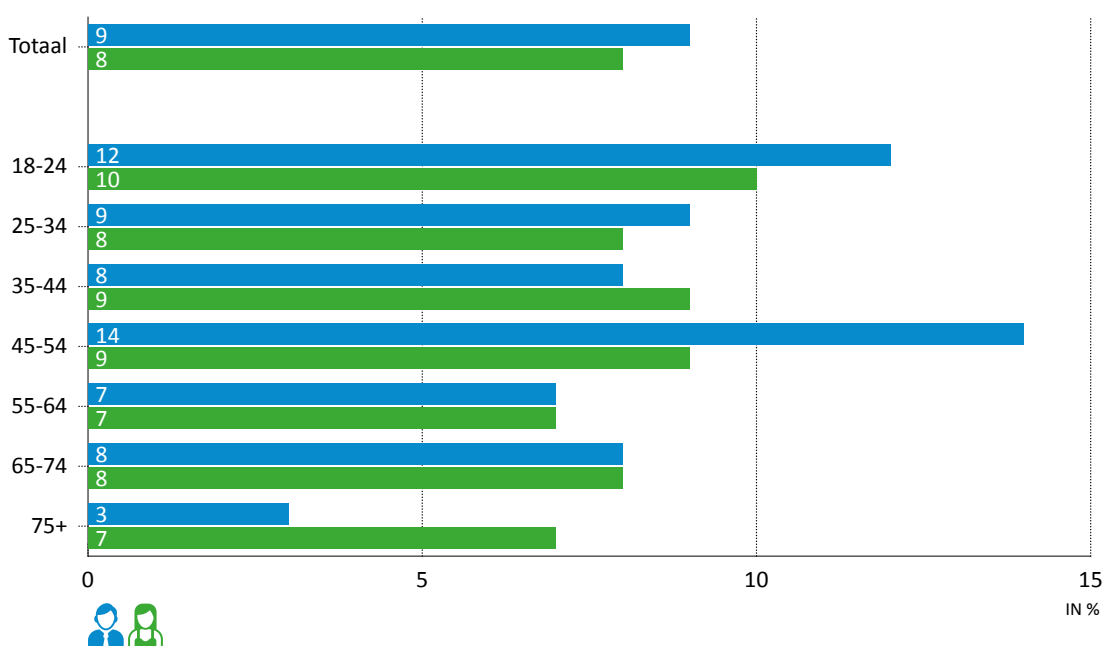
Figuur 8.4.d: Aandeel van de bevolking (18-85 jaar) dat bepaalde plekken in de eigen stad/gemeente mijdt omdat men zich daar niet veilig voelt naar geslacht, Vlaamse Gemeenschap, 2015, in %

Bron: SCV SVR.

In de Gezondheidsenquête wordt onder meer gepeild naar ervaren geweld. Er wordt meer bepaald gevraagd of men in de afgelopen 12 maanden slachtoffer geweest is van diefstal, van een inbraak of een (gewapende) overval, van verbaal of psychisch geweld, van lichamelijk geweld of van seksueel geweld.

Figuur 8.4.e: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) dat in de afgelopen 12 maanden het slachtoffer was van geweld (verbaal, lichamelijk of seksueel of een diefstal) naar geslacht en leeftijd, Vlaams Gewest, 2013, in %

Bron: Gezondheidsenquête WIV.

Globaal kan er gesteld worden dat mannen en vrouwen ongeveer evenveel slachtoffer worden van geweld. Zowel bij de mannen als bij de vrouwen gaat het om bijna 1 op de 10 personen. Bij de vrouwen rapporteren de 15-24-jarigen het vaakst geweld. Bij de mannen springt de groep van 45 tot 54 jaar er bovenuit. Opgesplitst naar opleidingsniveau blijkt dat de laaggeschoolde vrouwen (10%) het meest met geweld te maken hebben; bij de mannen zijn dat de hooggeschoolden (12%).

Verbaal of psychisch geweld komt zowel bij mannen als bij vrouwen het vaakst voor. Daarna volgen zowel bij mannen als bij vrouwen de categorieën diefstal, inbraak en overval en lichamelijk geweld (inclusief seksueel geweld).

Figuur 8.4.f: Aandeel van de bevolking (15 jaar en ouder) dat in de afgelopen 12 maanden het slachtoffer was van geweld naar geslacht en type geweld*, Vlaams Gewest, 2004, 2008 en 2013, in %

	2004	2008	2013
Mannen 			
• Verbaal of psychisch geweld	5	6	7
• Lichamelijk inclusief seksueel geweld	2	2	1
• Diefstal, inbraak, (gewapende) overval	3	4	3
Vrouwen 			
• Verbaal of psychisch geweld	5	7	5
• Lichamelijk inclusief seksueel geweld	2	2	2
• Diefstal, inbraak, (gewapende) overval	3	3	3

* Meerdere antwoorden mogelijk.

Bron: Gezondheidsenquête WIV.

Een belangrijk aandachtspunt ten slotte is grensoverschrijdend gedrag op de werkvloer. In de Werkbaarheidsmonitor wordt er bij de werknemers gepolst naar ervaringen met grensoverschrijdend gedrag op het werk in de afgelopen 12 maanden. Grensoverschrijdend gedrag werd tot 2013 gedefinieerd op basis van 3 ongewenste omgangsvormen: lichamelijk geweld, ongewenst seksueel gedrag en pestgedrag. In de bevraging van 2016 komt daar nog een 4de vorm van ongewenst gedrag bij, met name intimidatie of bedreiging. Slachtoffers van grensoverschrijdend gedrag zijn zij die aangeven in het afgelopen jaar een enkele keer of vaker slachtoffer te zijn van minstens 1 van deze 3 vormen (4 vanaf 2016) van grensoverschrijdend gedrag.

Figuur 8.4.g: Aandeel werknemers dat in de afgelopen 12 maanden grensoverschrijdend gedrag heeft ervaren naar geslacht en soort gedrag, Vlaams Gewest, 2004-2016*, in %

	2004	2007	2010	2013	2016
Mannen 					
• Lichamelijk geweld	5	6	6	4	4
• Ongewenst seksueel gedrag	1	1	1	1	1
• Pestgedrag	14	15	15	9	9
• Intimidatie of bedreiging	-	-	-	-	15
Totaal grensoverschrijdend gedrag**	17	19	19	12	19
Vrouwen 					
• Lichamelijk geweld	6	8	9	5	6
• Ongewenst seksueel gedrag	4	4	5	4	4
• Pestgedrag	14	15	13	10	9
• Intimidatie of bedreiging	-	-	-	-	17
Totaal grensoverschrijdend gedrag**	20	22	21	16	24

* In 2013 werd de vraagstelling gewijzigd van 'hoe dikwijls werd u in de afgelopen 12 maanden op het werk geconfronteerd met...' naar 'hoe dikwijls was u de afgelopen 12 maanden op het werk slachtoffer van ...'. Dat verklaart mogelijk de lagere cijfers vanaf 2013.

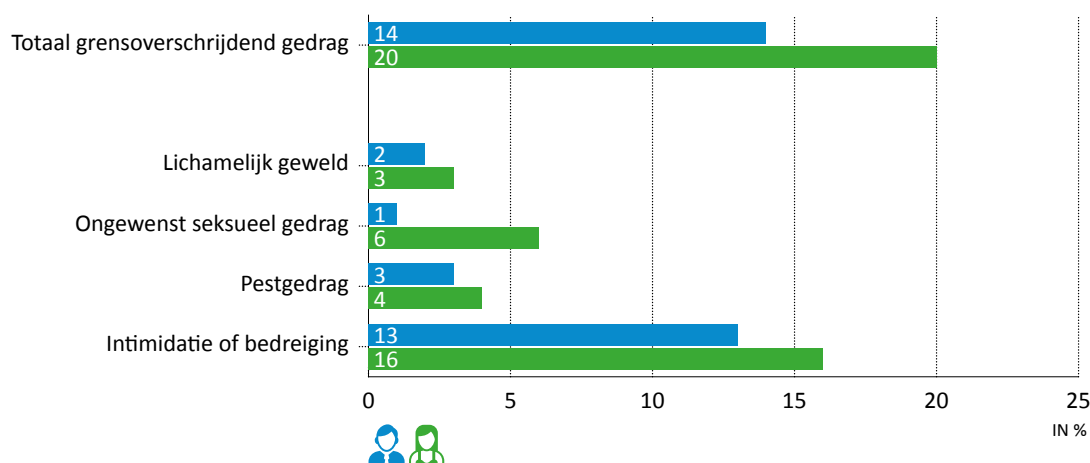
In 2016 is de samengestelde variabele 'totaal grensoverschrijdend gedrag' niet vergelijkbaar met vorige metingen aangezien er vanaf 2016 een 4de item (intimidatie of bedreiging) werd toegevoegd.

** Aangezien meerdere antwoorden mogelijk zijn is het 'totaal grensoverschrijdend gedrag' niet gelijk aan de som van bovenstaande categorieën.

Bron: WBM SERV – Stichting Innovatie & Arbeid.

In 2016 blijken vrouwelijke werknemers op de werkplek meer blootgesteld te worden aan grensoverschrijdend gedrag dan mannelijke werknemers (respectievelijk 24% en 19%). Ongeveer evenveel mannen als vrouwen zijn slachtoffer van pesten. Vrouwen zijn wel vaker dan mannen slachtoffer van ongewenst seksueel gedrag, lichamelijk geweld en intimidatie en bedreiging.

Figuur 8.4.h: Aandeel zelfstandige ondernemers dat in de afgelopen 12 maanden grensoverschrijdend gedrag heeft ervaren naar geslacht en soort gedrag, Vlaams Gewest, 2016, in %

* Aangezien meerdere antwoorden mogelijk zijn is het totaal van grensoverschrijdend gedrag niet gelijk aan de som van bovenstaande categorieën.

Bron: WBM SERV – Stichting Innovatie & Arbeid.

In 2016 werd voor het eerst ook bij de zelfstandigen gepolst naar hun ervaringen met grensoverschrijdend gedrag. Ook hier blijken vrouwen vaker dan mannen slachtoffer van één of meerdere vormen van ongewenst gedrag in de werksituatie (respectievelijk 20% en 14%). Bij pesten en lichamelijk geweld blijft het verschil tussen mannen en vrouwen beperkt, bij ongewenst seksueel gedrag en intimidatie of bedreiging ligt het aandeel bij de vrouwen duidelijk hoger dan bij de mannen.

VOOR MEER INFORMATIE OVER GEBRUIKTE BRONNEN

- Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid van de Federale Overheidsdienst (FOD) Justitie: https://justitie.belgium.be/nl/informatie/statistieken/veroordelingen_interneringen_opschortingen
- Gezondheidsenquête, Wetenschappelijk Instituut voor Volksgezondheid (WIV): <http://www.gezondheidsenquête.be>
- Global Media Monitoring Project (GMMP): <http://whomakesthenews.org/gmmp/gmmp-reports>
- Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen (IGVM): <http://igvm-iefh.belgium.be/nl>
- Monitor diversiteit van de VRT-studiedienst: <http://www.vrt.be/wie-zijn-we/werkingsprincipes/diversiteit>
- Sociaal-Culturele Verschuivingen Survey (SCV) van de Studiedienst van de Vlaamse Regering: <http://regionalestatistieken.vlaanderen.be/survey-scv-survey>
- Werkbaarheidsmonitor, SERV – Stichting Innovatie & Arbeid: <http://www.serv.be/stichting>

AGENTSCHAP **BINNENLANDS BESTUUR**
AFDELING **GELIJKE KANSEN, INTEGRATIE EN INBURGERING**
Boudewijnlaan 30 bus 70
1000 Brussel

Website
www.gelijkekansen.be
integratiebeleid.vlaanderen.be

STUDIEDIENST VLAAMSE REGERING
DEPARTEMENT **KANSELARIJ & BESTUUR**
Boudewijnlaan 30 bus 23
1000 Brussel

Website
regionalestatistieken.vlaanderen.be